

RATKO DRAGOVIĆ KLEK

**DESET
GODINA
POSILJE**

Ratko Dragović Klek

**DESET GODINA
POSLIJE**

Svjedočanstvo iz
Domovinskog rata

Zagreb, 2001.

Izdavač
“Strijelac”, Zagreb 2001.

Grafička priprema
“Strijelac”

Tisak
C.C. d.o.o.
Vlaška 35/1
Zagreb

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

DRAGOVIĆ, Ratko
Deset godina poslije; ratno svjedočanstvo/ Ratko Dragović.
– Zagreb : Strijelac, 2001. – 247 str. ; 20 cm

ISBN 953 – 210 – 051 – 2

Copyright © 2001. “Strijelac”, Zagreb

Sva prava pridržana. Niti jedan dio knjige nije dozvoljeno upotrebljavati ili reproducirati u bilo kojem obliku ili na bilo koji način, niti pohranjivati u bazu podataka bilo kojeg oblika ili namjene bez prethodne pismene dozvole izdavača, osim u slučajevima kratkih navoda u stručnim člancima. Izrada kopija bilo kojeg dijela knjige u bilo kojem obliku predstavlja povredu zakona.

SADRŽAJ

Predgovor	
Ččekivanje.....	1
Pristup Zboru narodne garde.....	3
"Pionirac".....	9
Hrvatska Kostajnica.....	10
Ludbreg.....	21
Vrbovljani.....	23
Gomji Rajić.....	36
Jazavica.....	43
Kozarice.....	44
"Sindikalac".....	54
Stari Grabovac.....	58
Kričko brdo.....	135
Brestačko brdo.....	151
Novljansko brdo.....	159
Donje Kričke.....	165
Kovačevac Čaglički.....	179
Gomje Kričke.....	214
Zapadna Slavonija poslije.....	227
Mišljenja o knjizi.....	231
Popis imena u knjizi.....	238
Popis autora fotografija i video-zapisa.....	239

Ova knjiga nije djelo jednog književnika, već istinito svjedočanstvo dragovoljca Domovinskog rata.

PREDGOVOR

Prijatelji i poznanici sugerirali su mi da ne pišem knjigu, jer rane su još svježije, demokracija još nije stasala, previše je još toga neriješenoga.

Ipak, odlučio sam pokušati iznijeti svoju verziju istine, nekakvu "svoju priču", jer mislim da to tako mora biti. Bojim se, zapravo, da bi nam se moglo dogoditi da nam za nekoliko godina, ili desetljeća, netko pokuša "prodati" neku sasvim drugu priču. Kada bi nam se takvo što dogodilo, uzaludna bi bila i sjećanja, i priče, i žrtve.

Proteklo je desetljeće bilo križ ove zemlje. Niti prvi, a najvjerojatnije niti zadnji, ali možda najteži do sada. Sada, kada se sjetim, čine mi se neki događaji jako daleko. Možda i jesu, jer desetljeće je mnogo vremena, ali ne smiju biti zaboravljeni. Nikada. Mnogi su životi položeni u temelje naše Domovine, i njima u spomen ne smijemo dopustiti da odu u zaborav. Znamo svi da će jednoga dana biti bolje, no prije toga moramo vidjeti gdje smo to pogriješili da nam to bolje nije došlo ranije. Možda je moj ratni put bio drukčiji od mnogih drugih, jer i danas sam još u vojsci. Pukovnik sam Hrvatske vojske, živim i radim u nadi da će nam jednog dana biti bolje. Mislio sam, kao i mnogi, da će to naše bolje doći prije. Moglo je doista doći prije, ali nije. Često si postavljam pitanje zašto nije i držim da odgovori leže u nekim nerazjašnjenim stvarima iz ratnih godina.

Sa željom da hrvatski građani ne zaborave sve ono što se ovoj zemlji i njezinim ljudima tijekom Domovinskog rata dogodilo, ispričat ću ove istinite događaje, doživljene svojim očima, svojim srcem, kako smo na bojnopolju branili i obranili Domovinu.

Zaustavljanje neprijateljskog prodora potkraj godine 1991. na bojištima duž čitave Domovine po mome je mišljenju bilo presudno za opstanak tada još međunarodno nepriznate Republike Hrvatske.

Ovu knjigu posvećujem poginulima, ranjenima, ozlijeđenima, oboljelima i ostalim bivšim pripadnicima 1. satnije 5. bojne, 1. satnije 1. bojne i ostalima iz 1. A brigade ZNG-e "Tigrovi" te ostalim dragovoljcima, braniteljima, mještanima s područja Banovine, zapadne Slavonije i sjeverozapadne Hrvatske svima onima koji su nam pomogli da se uspješno borimo na Banovini i zapadnoj Slavoniji tijekom godine 1991. za "našu stvar"!

U Zagrebu, 18. listopada 2000.

Autor

Iščekivanje

Godine 1989. bio sam tek devetnaestogodišnjak, kojemu je jedina briga bila odlazak u inozemstvo u potrazi za srećom. Zapravo, druge perspektive za Hrvate tih godina nije ni bilo. Tih godina glavni razlog odlaska mlade inteligencije iz zemlje bio je prevelik broj onih "prave nacionalnosti". Srpska arogancija, demagogija i pritisak najjača su obilježja tih godina. Jedina svijetla točka bili su snažni demokratski procesi, koji su istočnu Europu dizali na noge. Pred naletom demokracije pao je i Berlinski zid. Ujedinjenje dviju njemačkih država bilo je pred vratima. Čitav jedan sustav vrijednosti padao je u nepovrat.

Kao i mnogi drugi, silom zakona, te zloslutne 1989. otišao sam na odsluženje vojnog roka u JNA. Moje odredište bilo je predzadnja stanica, a vlak je vozio do Bitole. Zemlja crvenih paprika – Makedonija. Sjećanja iz te godine pune poniženja na komunikacijsku blokadu i srpsko zastrašivanje ne želim ni iznositi. No, vratio sam se, žive glave na ramenu. U međuvremenu građani Hrvatske nastoje legalnim, ustavnim putem ostvariti svoja prava na samostalnu i nezavisnu državu. JNA i srpski separatisti čine sve kako bi onemogućili svaki takav pokušaj. JNA oduzima oružje Teritorijalnoj obrani u Hrvatskoj, terorizira Hrvate, zatvara ih i prvi put otvoreno staje na stranu velikosrpske ideje. Stvorena je i monstruoza "Srpska Autonomna Oblast Krajina" sa sjedištem u Kninu, kao dokaz za navodnu "ugroženost" Srba u Hrvatskoj. Pod krinkom te i takve ugroženosti Srbi uz pomoć JNA i "balvan revolucije" nastoje ostvariti svoj tisućljetni san o Velikoj Srbiji i crti Karlobag – Ogulin – Karlovac – Sisak – Virovitica.

Potkraj siječnja 1991., točnije 25. siječnja, na zamolbu prijatelja Drage otišao sam s njime, motorom njegova brata, do telefonske govornice u susjednome mjestu. Drago je već

mjesec dana radio u policiji u Murskom Središću i trebao je saznati kada ima sljedeću izmjenu. Nakon što je Drago obavio telefonski razgovor, odlučili smo se vratiti kući. Bila je jako maglovita noć, Drago je volio brzu vožnju, preračunao se i sletjeli smo s ceste. Pravo je čudo da smo ostali živi. Jedina uspomena na taj nemili događaj pola je otkinutoga gležnja moje lijeve noge. I tako sam završio na prisilnom ležanju. Perspektiva mi je tih dana bila doslovno nikakva. Stipendija, koju sam imao od Tvornice aluminijskih radijatora i odljevaka "Gorenje Mural", prijevremeno je završavala sljedeći tjedan, dakle bio sam bez posla, s bolesnom nogom. Propao mi je zbog toga i razgovor o poslu u inozemstvu. Doslovno nisam znao što bih sam sa sobom. Duga tri mjeseca ležao sam u krevetu, slušao i gledao vijesti iz zemlje i osjećao velik nemir. Nije mi mnogo trebalo da donesem odluku. Odlučio sam se prijaviti u policiju.

U početku travnja 1991. uz pomoć štaka otišao sam na policiju u Čakovcu i ispunio prijavu za prijam u Ministarstvo unutarnjih poslova. Tijekom svibnja 1991. hrvatski su se građani na referendumu izjasnili za punu samostalnost Republike Hrvatske, no zbog pritiska Europske zajednice uveden je moratorij od tri mjeseca. Činjenica je da je upravo taj moratorij, koji je trebao smanjiti napetosti, napravio više zla nego koristi, jer je tijekom moratorija JNA napala Republiku Sloveniju. Jedan dio JNA pokušao je napasti i iz područja Republike Hrvatske, no hrvatsko stanovništvo, osobito na sjevernom dijelu Republike, samoinicijativno je spriječilo da neke postrojbe JNA prijeđu u napad i iz Hrvatske. Rat u Republici Sloveniji, srećom za Slovence, trajao je svega desetak dana, a tek tada počinju muke za Hrvatsku. Uzmicanje JNA iz Republike Slovenije preko hrvatskog teritorija!

Prošao je travanj i svibanj, a od poziva još ništa. U međuvremenu mi se noga oporavila i počeo sam polako raditi s bratićem Marijanom kod privatnika u Pribislavcu.

Pristup Zboru narodne garde

Prošao je i lipanj, a gotovo i srpanj, kad 24. srpnja do moje kuće dolazi policijski auto. Kako se u to vrijeme još nije moglo sa sigurnošću reći "čiju su", mislio sam da je druga strana dobila informaciju da želim ući u policiju. No, sve je bilo u redu. Bio je to Drago, koji mi je došao reći da se sutra, u jutro, javim policiji u Varaždinu.

Dvadeset i petoga srpnja rano ujutro, nakon predstavljanja zapovjednik policije u Varaždinu, krenuli smo autobusima na liječnički pregled u Zagreb. Bilo nas je oko sedamdeset dragovoljaca. Osjećao sam se dobro, bez obzira na ozljedu noge. Vjerovao sam da mi ozljeda, kao što je i bilo, ne će smetati. Na liječničkom pregledu prošao sam vrlo glatko. Priznajem, zatajio sam ozljedu. Sjećam se jednoga visokog, jakog, plavog Marića, kojem se pomoglo da na psihotestu prođe. Jedan je dio kandidata otpao, Marić je prošao liječnički, a ja sam se tada prvi put susreo s takvom vrstom rada, odnosno nečega drugog.

Isti dan nakon pregleda smjestili su nas u dvor Rupčić na Vinici. Naselje Vinica smješteno je na sjeverozapadnom djelu Županije varaždinske, na pitomim obroncima Haloze i rubnom dijelu Panonske nizine, oko 15 km od Varaždina i u neposrednoj blizini državne granice s Republikom Slovenijom. Prvi zapisi o naselju potječu iz godine 1334., a u srednjem vijeku bilo je važno prometno čvorište i važno trgovačko i obrtničko središte toga kraja. Jedno je od najznačajnijih mjesta u varaždinskoj županiji, pa i u Hrvatskoj, koje se može ponositi velikom rasprostranjenošću i velikim brojem kulturno-povijesnih spomenika. Uz velik broj svjetovnih spomenika (dvorci, kurije, zdenci) ima i veći

broj sakralnih spomenika (župna crkva svetog Marka, kapele, pilovi, raspela, poklonci) te ostatke tradicionalnoga graditeljstva, a kao najvažniji arboretum (nasad raznovrsnog domaćeg i stranog bilja) Opeku. Ovo lijepo prigorsko mjesto ima jednu od najstarijih seoskih osnovnih škola (staru preko 210 godina) i jedno od najstarijih dobrovoljnih vatrogasnih društava u Varaždinskoj županiji. U tom je naselju vrlo rano djelovala pošta (1869.), javna Hrvatska čitaonica (1904.) te Vinička štedionica d. d. (1905.). Meni je ovo mjesto ostalo u dobrom sjećanju.

Ostavili smo stvari u spavaonicama i odmah krenuli na zaduživanje vojne opreme. U početku nije bilo dovoljno vojne opreme, tako da su nekoliko dana neki od nas i dalje hodali u civilnoj odjeći po dvorcu. Dobili smo maskirne hlače, košulju, majicu, jaknu i donje rublje, domaće proizvodnje. Ta je prva oprema bila kvalitetna. Dobili smo čizme, koje su bile za JNA. Kacigom se nismo zadužili.

Sljedeće su nas jutro postrojili i podijelili po vodovima. Ušao sam u prvi vod. Zapovjednik tog voda bio je Ivan Korade. Zapovjednik drugoga voda bio je Dragan Rukavina, a trećega Mario Kostanjevec. Na tom postrojavanju saznali smo da smo upravo formirali 1. satniju 5. bojne 1. A brigade ZNG-e. Zapovjednik 1. satnije postao je Davor Majcen, zapovjednik 5. bojne Stanko Henčić. Nakon postrojavanja odveli su nas u jednu prostoriju i ponudili nam ugovor o službi u Zboru narodne garde Republike Hrvatske na potpis. Ugovor smo, naravno, potpisali svi. Bio je to važan dan za mene. Vjerujem, za sve nas – nove gardiste.

Idućih smo dana intenzivno radili na obuci, koja se sastojala od Čorbina trčanja po Viničkim gorjima i Cerovečkovog vježbanja borilačkih vještina. Dobili smo žuljeve, ali smo podigli i kondiciju. Smještaj je bio dobar, hrana još bolja. Još i danas s radošću se sjetim gospođe Posavec i njezine kuhinje. Tih se dana izdvojilo, što po snazi i izdržljivosti, što po poznavanju borilačkih vještina,

nekoliko gardista: Mraz, Knez, Jurčinec, Jamnić, a i ja sam se našao u toj skupini.

Za vrijeme boravka saznao sam kako su se stvari odvijale prije nas. To je izgledalo otprilike ovako: Savezni zakoni, koji su u to doba još bili na snazi, nisu dopuštali postojanje republičke vojske, tako da je predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman, 20. travnja 1991. donio odluku kojom jedan dio redarstvenih snaga Ministarstva unutarnjih poslova prerasta u posebne operativne postrojbe Zbora narodne garde. Na temelju te odluke, potkraj travnja 1991., Sabor Republike Hrvatske usvaja Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o unutrašnjim poslovima, kojim ustrojava Zbor narodne garde. Utvrđeno je da postrojbama Zbora narodne garde zapovijeda ministar obrane. Tim činom smatra se da je počelo stvaranje oružanih snaga Republike Hrvatske. Već sredinom svibnja 1991. formirale su se 1., 2., 3. i 4. A brigada Zbora narodne garde.

Na početku travnja 1991. u Vinici, točnije u dvorcu Rupčić, ustrojen je Nastavni centar Ministarstva unutarnjih poslova Vinica. Bio je namijenjen za obuku pričuvnih pripadnika policije iz Koprivničko-križevačke, Varaždinske, Međimurske, Krapinsko-zagorske te dijelom iz Zagrebačke županije. Zapovjednik Nastavnog centra Ministarstva unutarnjih poslova Vinica bio je Zdravko Kuzelj. Taj centar poslije je prerastao u dio Zbora narodne garde, odnosno u profesionalni dio oružanih snaga Republike Hrvatske.

Nacionalni ponos, prkos, domoljublje. Hrvati i Hrvatice, pretežno mlađe dobi, lošijeg statusa i obrazovanja, ostavili su svoje poslove i prijavljivali se u Zbor narodne garde, stavljajući svoj život na raspolaganje Domovini. Mnogi su život i ostavili na bojištima diljem zemlje. Hvala im!

Iz Nastavnog centra Ministarstva unutarnjih poslova Vinica prva skupina uvježbanih pripadnika policije odlazi na početku svibnja 1991. u Erdut, u Osječko-baranjsku županiju, i sudjeluje u formiranju 3. A brigade ZNG-e.

Druga skupina uvježbanih pripadnika policije potkraj svibnja iste godine odlazi u Ivanju Reku i ulazi u sastav 2. A brigade ZNG-e.

U veoma kratku razdoblju uvježbano je oko pet stotina pričuvnih pripadnika policije, i te su skupine dragovoljaca bile dobro opremljene i naoružane pješačkim oružjem kada su se priključile navedenim postrojbama. Tijekom vremena pokazalo se da je upravo ovaj nastavni centar bio rasadnik budućih hrvatskih boraca, koji su ustrojavali mnoge postrojbe u tom kraju i vodili mnoge bitke diljem cijele zemlje.

Tih sam dana intenzivno razmišljao o tome kako ostati živ na terenu, kako će sve to izgledati, ali u tom mome razmišljanju nisam propustio steći dva jako bliska prijatelja: Juričineca i Živkovića.

Naraštaj srpanj '91.

Iz tog mi je razdoblja u sjećanje ostala usječena još jedna bitna epizoda. Jednoga jutra vadili smo krv, određena nam je krvna grupa i dobili smo nekakve male papire na kojima je pisalo naše ime i prezime, godina rođenja i krvna grupa. Nije

nam trebalo suviše objašnjavati čemu su trebali poslužiti ti papirići.

JNA je znala da se na Vinici u dvorcu Rupčić nalaze "zenge". Jednom prigodom sjedio sam kraj metalnih vrata na ulazu u dvor kad sam vidio da se iz polja prema nama kreću dva vojna kamiona. To isto je uočio stražar na rampi kraj glavne ceste pri skretanju prema dvorcu, okrenuo se prema meni i ispružio ruke u položaj kao da pita što da radi. U to vrijeme nismo imali još nikakve puške. Stražari su imali njemačke automate, "šmajsera", iz drugoga svjetskog rata. Da se suprotstavimo, nije bilo smisla jer je svega desetak stražara imalo te automate. Mahnuo sam mu da se povuče u dvor, makar nisam smio. Obavijestio sam sve gardiste koji su se nalazili u dvorcu. Do tada u takvim situacijama nismo imali konkretne upute. Kazao sam da bi bilo dobro da svi oni koji nemaju nikakvo oružje, a bilo nas je oko 95 %, rasprše u obližnje vinograde i šume. Tako je i bilo. Dio je stražara ostao kraj dvorca i čekao razvoj situacije.

Kako su se vojni kamioni približavali glavnoj cesti, mi smo misli da će ipak prijeći cestu i krenuti prema nama. Sporo su se penjali na cestu i isto tako sporo skretali u desno prema Varaždinu. Produžili su u Varaždin. U tom skretanju vidio sam kamione pune mladih ročnih vojnika JNA. Vojnici koji su sjedili kraj stražnje stranice, držali su podignuto automatske puške s bubnjem od sedamdeset metaka tako da ih dobro vidimo. Vojnici JNA su otišli i mi smo se vratili natrag u dvor. Da je izbio okršaj, ne znam kako bismo bili prošli.

Nekako baš u to vrijeme JNA je intenzivno naoružavala i opremala srpske separatiste i uz njihovu pomoć sve otvorenije napadala hrvatske gradove i sela, ubijala i iseljavala. Plan je bio po svaku cijenu zauzeti što veći teritorij Republike Hrvatske, a posebice područje u kojem su bili nastanjeni hrvatski građani srpske narodnosti. Korištena

je strategija kojom je Hrvatska trebala biti presječena na nekoliko dijelova (područje od Dubrovnika do Neuma, od Šibenika do Zadra te od Gline do Karlovca), a na drugim smjerovima plan je bio prodrijeti što dublje u teritorij i tako ostvariti zamišljenu granicu projekta Srpske akademije znanosti i umjetnosti: Karlobag – Ogulin – Karlovac – Sisak – Virovitica.

Trideset i prvoga srpnja poslijepodne na livadi ispred dvorca zapovjednik 1. satnije postrojio nas je i tražio pedeset dragovoljaca. Išlo se na teren u Zagreb. Javilo nas se i previše, čak je negdje oko deset ostalo na Vinici. Tek poslije shvatio sam da su upravo oni koji se nisu javili, koji gotovo nikada nisu nikamo išli, naglo i brzo napredovali. Bio mi je to prvi teren, nisam znao što ćemo raditi i što sve trebam uzeti sa sobom.

Prije večere stiglo je oružje kojim smo se trebali zadužiti. Dobili smo nove automatske puške rumunjske izvedbe. Puške smo morali očistiti jer su bile konzervirane.

Prvih nekoliko dana sudjelovanja u Domovinskom ratu naučio sam neke lekcije koje sam jako dobro upamtio i koje su mi koristile za preživljavanje na budućim bojištima.

Prvo, da nisu svi s istim motivom došli u Zbor narodne garde. Prema tome, za provedbu zadaće ne će svi isto tako biti motivirani da ju odrade. Pitanje je da li će htjeti odraditi. I oni koji su odradili, nameću pitanje zbog čega su, bez nekog poznavanja ratnih vještina, tako dobro odradili.

Drugo, kao što se može vidjeti, mi nismo imali nikakvu vojnu obuku niti smo provodili vježbe prije nego što smo se uputili na bojište. Takvo je bilo vrijeme. Vremena nije bilo za neku posebno pripremu. Mi smo ratnu školu prolazili odmah na bojištu. Ova ratna škola bila je veoma skupa. Naše su se pogreške vrlo rijetku dale ispraviti. Naše smo pogreške

većinom morali brojiti poginulima, ranjenima, ozlijeđenima ili oboljelima suborcima.

"Pionirac"

Sljedeće jutro, 1. kolovoza, krenuli smo u Zagreb. Prijepodne smo stigli na "Pionirac". Tek kasno na večer dobili smo prvu zadaću; osiguranje objekata od općega društvenog značaja u gradu i okolici kao što je Sabor, glavno sklonište, Hrvatska radio televizija, razna skladišta, do čuvanja osoba itd. Trebali smo ići na ispomoć zaštitne satnije kojom je zapovijedao Stipe Botica.

Čitavu sam noć slušao kako se puca po "Pionircu". Malo sam spavao i mnogo razmišljao općenito tih dana, a pogotovo te noći.

U jutro smo dobili suhi obrok, najeli se i otišli na zadaću. Mene je dopala straža na osiguranju skladišta "Dotrščina". Sa mnom su bili Juričinec, Živković, Flac, Mraz, Cvetković, Marić i drugi. Prijepodne smo preuzeli osiguranje. Moje je stražarsko mjesto bilo u šumi prema Sljemenu. Tijekom dana na osiguranju nije bilo problema. Čitavu noć prilazi od šume k objektima bili su jako osvijetljeni. Bilo je veoma lako motriti te objekte, ali u slučaju bilo kakva napada mi ne bismo imali nikakve izgleda za obranu.

Negdje oko dvadeset i dva sata u skladište su ušla dva vozila: osobno i teretno. Bio je Branimir Glavaš. Došao je po streljivo za Vinkovce. Spomenut ću, ali nerado, da je tom prilikom Glavaš uzeo mnogo više streljiva i sličnih stvari nego što mu je bilo odobreno. Njegovo obrazloženje za to bilo je da to streljivo Zagrebu ne će trebati.

Tih nekoliko dana, sati ili koliko je već vremena prošlo, ostali su mi u sjećanju po dva jako upečatljiva detalja. Po tome da je noću na straži jedan od gardista nehotice opalio iz puške i time prouzročio čitavu uzbunu, i po tome da sam

zamalo izgubio život. Kako? Zapravo jako jednostavno! Pukom nepažnjom, moj kolega gardist, dakle vojnik Marić, igrao se pištoljem i opalio kroz prozor kraj kojeg sam stajao. Kako sam ostao žive glave na ramenima – ni samome mi nije jasno. Otada sam počeo razmišljati o preživljavanju, o ratu, jednostavno o tome kako ostati živ. I poslije me je nepažnja drugih nekoliko puta zamalo koštala života.

Hrvatska Kostajnica

Trećega kolovoza navečer krenuli smo na novi zadatak. Tada sam prvi put vidio Hrvatsku Kostajnicu. Nimalo ugodno, a kamoli što drugo, bilo je samo putovanje od Hrvatske Dubice do Hrvatske Kostajnice. Hladno, autobus otvorenih vrata kako bismo mogli iskakati u slučaju napada, pusta sela, nigdje nikoga po putu. Na samome ulazu u grad dočekalo nas je par gardista i zapovjednik smjera Horvat. Razmjestili smo se po položajima oko središta grada i formirali obranu.

Ja sam završio u nekoj kući u kojoj je bila Sisačka banka. Kuća je bila zaključana. Svi otvori, od prozora do vrata, bili su još ograđeni metalnim čvrstim rešetkama. Trebalo je ući u te prostorije. Uzeo sam polugu i razvalio ulazna vrata. Unutar kuće sva vrata bila su otključana, a inventar razbacan po podu. Obišao sam sve prostorije do tavana i vidio kakve sve poglede imamo prema Bosanskoj Kostajnici. Zauzeli smo položaje u jednoj sobi, gdje smo dobro vidjeli most i Šenenbergov dvorac na drugoj strani rijeke Une. Sa mnom su bili Jurićinec i Živković. Tijekom dana utvrđivali smo položaje.

Do večeri nismo dobili informaciju gdje se nalazi neprijatelj. Polako se spuštala večer.

Kad je pao mrak, shvatili smo da grad nema ni struje. Za sve nas ta prva noć bila je najupečatljivija. Danju u gradu

nije bilo toliko šokantno. Doduše, nije bilo civila, nije bilo automobila, nije su čuo pas. Međutim, kad je pao mrak, stvari su se promijenile. Tada smo shvatili da se nalazimo u jednom novom svijetu. Počeli smo shvaćati da sve ovo nije igra, film ili avanturistički izlet.

Do jutra potrošili smo svu dobivenu suhu hranu. Bili smo gladni. Organizirana dovoza hrane nije bilo. Da ne bismo bili gladni, Živković i ja napustili smo položaje i krenuli tražiti hranu. Otišli smo cestom prema Hrvatskoj Dubici. Putem smo vidjeli kako već neki gardisti nose hranu i piće. Pitali smo ih otkuda im. Kazali su nam da su svi dućani otvoreni i da si besplatno možemo uzeti sve što želimo. Otišli smo u prvi dućan i uzeli puno čokolada, keksa, četke za zube i paste te jednu gajbu coca cole. Kruha nije bilo, uzeli smo dvopek. Možda bismo još u dućanu uzeli nešto, ali zadah pokvarena mesa iz hladionika bio je tako jak da smo morali izići. Vratili smo se na položaje.

Poslije podne dobili smo novi položaj na mostu.

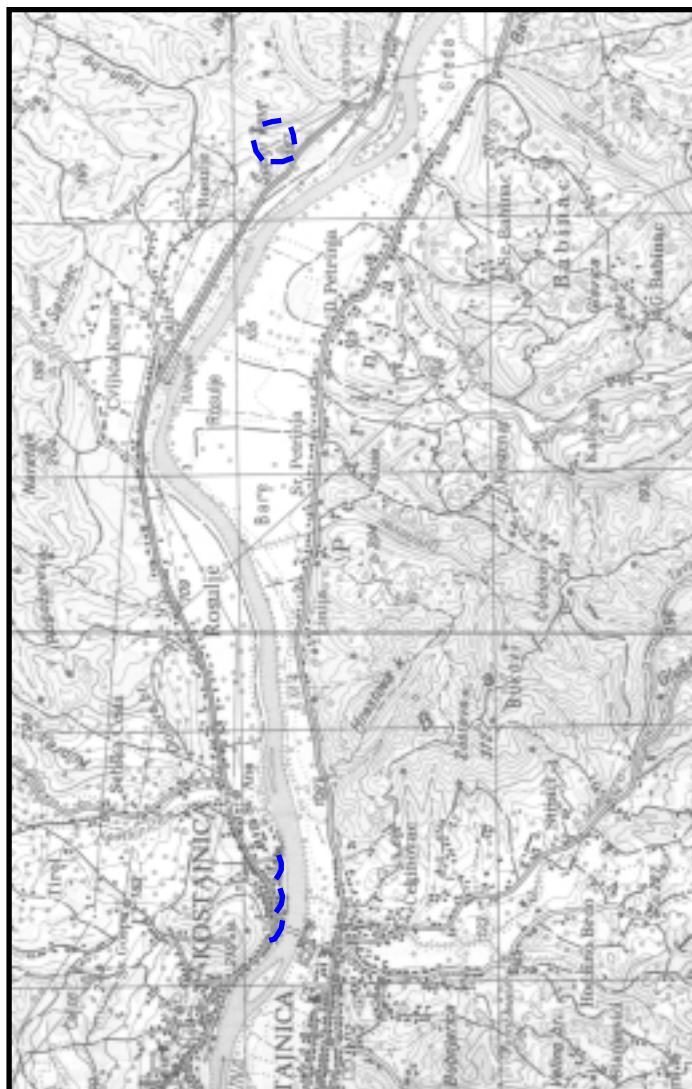
Treći dan kako smo držali položaj na mostu, s druge strane Une došla je jedna žena. Ne znamo kako, ali mi smo se jednostavno toliko opustili da je žena došla gotovo do pola mosta, tek onda smo ju zamijetili. Kada je uočila da smo mi na ovoj strani ceste, okrenula se i otrčala natrag u Bosansku Kostajnicu. Ovaj je slučaj bio povod da se jednostavno rotiramo na položajima.

Prve dvije noći ispod mosta bile su "zanimljive". Jedan je gardist negdje rano u jutro iz banke pucao i vikao: "Evo ih, tu su!". Pucao je na sve živo što se micalo. Pucao je tako dugo dok nije ispraznio okvir. Druge je okvire ostavio negdje drugdje, ni on sam nije znao gdje su. Srećom u toj pucnjavi nitko nije stradao. Zapovjednik voda Rukavina sklonio ga je s prvih položaja i poslao ga da radi u kuhinji. Druge noći je jedan gardist, s njim smo imali poslije stalno problema, izjavio da je vidio podmornicu u rijeci i počeo

pucati po Uni. I on je bio maknut s prvih položaja. Čuvao je stražu ispred općine, gdje se smjestio zapovjednik satnije.

Dani su jednostavno prolazili. Dvadeset i prvi rođendan proslavio sam na položaju ispod mosta u Hrvatskoj Kostajnici. Bez nekih ceremonija. I dalje je bilo mirno.

Jednog dana u poslijepodnevnim satima javljeno nam je da će preko naših prvih položaja proći helikopter JNA. I da ga moramo pustiti i ne djelovati po njemu. Tako je i bilo. Vojno izaslanstvo JNA došlo je na pregovore s našim zapovjednikom pravca Horvatom. Što su pregovarali, nije mi poznato. Za oko dva sata helikopter se opet normalno vratio prema Bosanskoj Kostajnici i dalje prema Bosni i Hercegovini.

Nakon nekog vremena opet smo se opustili i počeli neoprezno šetati Hrvatskom Kostajnicom. Ja sam čak našao neki štap i otišao pecati na Unu. Sklonio sam se nekoliko metara lijevo od mosta iza debelog drveta i pecao. Kad, u poslijepodnevnom satima začujemo dugu pucnjavu desno od nas prema Dvoru. Do sada nismo tako nešto čuli. Bacio sam štap i otišao na svoj položaj. Ispred naših položaja nije se ništa događalo, a tamo se i dalje puškaralo. Otišao sam u zgradu Općine, gdje su zapovjednik satnije i mog 1. voda bili smješteni. Tamo sam doznao da je poginuo snimatelj Hrvatske televizije i autor impozantnih "Banijskih praskozorja" Goran Lederer. Poginuo je snimajući odlazak pripadnika 4. bojne pod Tomljenovićevim zapovijedanjem na Čukor brdo. Kako zahtjev Horvata, zapovjednika snaga u Hrvatskoj Kostajnici, prema generalu JNA Rašeti nije prihvaćen, Gordana Lederera umjesto helikopterom pokušali su do Zagreba prebaciti autom, no na našu veliku žalost, Goran Lederer preminuo je negdje između Zagreba i Novske, na autocesti.

Jedanaestoga kolovoza prijepodne do nas je došao Hučić i kazao da mi trebamo zamijeniti njegove gardiste na Šupljem kamenu. Trebalo je oko trideset gardista. U to vrijeme nismo znali gdje su ti položaji. Zapovjednik satnije ovaj put je odredio da to bude 1. vod. Na brzinu smo se spremili. U bojne naprtnjače natovarili smo si strjeljiva i hrane gotovo za tri dana, jer se nije točno znalo koliko ćemo ostali na tim položajima. Ukrcali smo se u kombije i krenuli prema Hrvatskoj Dubici.

Negdje na pola puta na jednoj ravnoj trasi ceste stali smo. Kazali su nam da se tu iskrcamo i morali smo kraj jarka zaleći. Unatoč tome što je bio lijep sunčan dan, trava je još bila mokra od jučerašnje kiše. S desne strane ceste vidjeli smo kako teče Una, a s lijeve strane ceste bila je šuma. Hučić je brzo formirao kolonu. Samoinicijativno smo se

razdvojili jedan od drugog na par metara. Bio sam među prvih deset. Prvo smo kraj ceste morali preskočiti jarak. Poslije jarka slijedila je jedna livada u dužini od oko dvije stotine metara. Trebali smo je proći, ali trkom. Prvo je jedan Hučićev gardist pretrčao. Inače, Hučićevi gardisti bili su dobro obučeni, opremljeni i naoružani. Njegovi su se gardisti veoma brzo kretali. Slijedilo je naše trčanje. Jedan naš gardist ispred mene krenuo je takvim sprintom da su mu noge bile sporije od ostatka tijela. Izgubio je ritam trčanja i, naravno, ispružio se na livadi kako je bio dug i širok. Uz svu tu neizvjesnost začuo se jak smijeh livadom. No smijeh nas je na brzinu prošao čim smo mi došli na red za pretrčavanje livade. Više nikomu nije padalo na pamet smijanje. A pogotovo kad su pretrčali livadu. Nije se imalo snage za smijanje, trebalo je uzeti zraka i krenuti dalje.

Kretali smo se jedan iza drugoga, okrećući se lijevo i desno. Polako smo se počeli penjati prema uzvisini. U početku smo se kretali normalnim korakom. Na jednom dijelu morali smo opet trčati, ali ovaj put uzbrdo. Prema tumačenju gardista, koji je vodio taj dio puta, neprijateljska strana ima praksu djelovati po onima koji su se penjali tim dijelom prema vrhu. Nastala je trka, no ubrzo se napravio zastoj jer mnogi više nisu mogli hodati, a kamoli trčati. Zaobišao sam sve one koji su stali i približio se vodećem gardistu. Penjali smo se još par minuta i na samom vrhu smo stali. Gardist je nešto nerazgovijetno viknuo. S vrha sam isto tako nešto nerazgovijetno čuo. Bile su to lozinke.

Gardist je rekao: "To je to", dignuo se i nastavio prema vrhu. Potom smo završili na vrhu Šupljega kamena. Tamo sam vidio gardiste kako leže na livadi. Na njima se vidjelo da su umorni i iscrpljeni. Ležali su tako da su bili okrenuti prema svim stranama svijeta. Kao da nisu znali iz kojeg smjera će biti napadnuti. Vrh se, naime, jednim dijelom nastavljao prema šumi. Desno dolje jasno sam vidio cestu koja vodi prema Hrvatskoj Dubici i prema Hrvatskoj

Kostajnici, Unu i brda u Bosni i Hercegovini. Ispred i lijevo od nas protezala se šuma i ništa nismo vidjeli. Iza nas vidjeli smo Hrvatsku Kostajnicu.

Hučić nam je pokazao na onom dijelu Šupljega kamena koji se nastavlja prema šumi gdje su postavili ručne potezne protupješačke mine. Na stavljanje potezne protupješačke mine ponukalo ih je to što im se sinoć pokušala približiti jedna skupina neprijateljskih vojnika JNA.

Rasporedili su me na položaj baš kraj te šume, s pogledom prema cesti, rijeci Uni, odnosno prema Bosni i Hercegovini. S naših položaja nije se vidio dio ceste gdje smo stali i otkuda se penje prema položaju Šuplji kamen.

Do mene su došli Jurićinec i Živković. Srećom, ja sam ponio jedno šatorsko krilo, koje smo prostrli na travu i legli na njega. Još jedno šatorsko krilo ponio je Živković. U početku ga nismo upotrebljavali. Bio sam toliko umoran da sam jedva čekao kad ću zaleći na položaju i odmoriti se.

Kako su naši gardisti dolazili na vrh brda i smjenjivali se na položajima, tako su se odmah umorni gardisti spuštali sa Šupljega kamena do ceste. Ona su ih ista vozila vratila natrag u Hrvatsku Kostajnicu.

Nisam ni pravo legao i pokušao se odmoriti, kad me zove Korade.

Otišao sam do njega. Korade je jedini na sebi imao policijsku prikrivnu pancirku. Kako je ona bila teška, pomislio sam kako se samo mogao popeti s njom na vrh brda.

Kazao mi je da s još četvoricom odem natrag dolje na cestu i donesem ostavljena dva sanduka puna streljiva. Otišao sam po Jurićinca, Mraza, Jamnića i Kneza. Nije im bilo baš drago kad su čuli što trebamo odraditi.

Ovaj put nam se činilo da smo se brže spustili nego popeli. Kad smo došli do ceste, više tamo nikog nije bilo. Potražili smo streljivo. Pronašli ga kraj ceste i krenuli natrag prema vrhu. Ovaj se put nismo mogli brzo kretati, kako zbog

umora, tako i zbog tereta koji smo nosili. Polako smo se kretali i nakon pola sata došli smo čitavi na vrh brda. Čim smo došli na vrh, netko je počeo pucati.

Zalegli smo.

Ubrzo se ispostavilo da je netko slučajno pucao. Ostavili smo ta dva sanduka na početku brda kod Korada. Otišao sam na svoj položaj odmoriti se. Bio sam sav mokar. Moji su mi ostavili samo malo vode. Ubrzo sam popio svu vodu. Više nitko nije imao vode i ako ju je imao, čuvao ju je za sebe. Kako je bilo jako sunce, računao sam da ću se prije mraka osušiti. Dok sam se sušio, pokušao sam shvatiti zašto baš ovo brdo mi čuvamo. Kojeg je značaja?

Polako se spuštao mrak, a ja se još nisam osušio. No, to mi i nije bila jedina briga. Na nas su navalili komarci. Komarci koji su nas ubadali čak i preko košulje. Živković je iz svoje naprtnjače izvadio još jedno šatorsku krilo. Njime smo se sva trojica pokrili. Bilo nam je puno toplije i donekle nas je zaštitilo od komaraca. No, i dalje su nas komarci ubadali po licu. Neki su čak zapalili i pušili dvije cigarete, samo da otjeraju komarce. Kako je noć postala sve hladnija, komarci su nestali, ali i nama je bilo sve hladnije. Nitko nije računao da su noći u šumi tako hladne. Negdje poslije pola noći bilo nam je tako hladno da su nam zubi u ustima cvokotali bez kontrole. Nisam se mogao suzdržati. Zbog takve hladnoće nismo mogli zaspati. Nama je bilo kako-tako u odnosu na one koji nisu imali šatorsko krilo. Više se nije moglo izdržati. Jedva smo čekali da svane. Nismo se mogli kretati da se čovjek zagrije, jer kako smo bili zgusnuto položeni jedan kraj drugoga, pregazili bismo jedan drugoga.

Čitavu noć bilo je mirno, nismo čuli nikakve kretnje po šumi. Na položajima je bila apsolutna tišina.

Pri samom svitanju neke je umor ipak uspio uspavati. Da spavaju, znali smo zbog toga što su hrkali. Počelo je sve više njihov hrcati. Inače, ujutro smo očekivali napad. Trebali smo biti svi budni i spremni za obranu tog brda. Počeli smo ih

zvati, no ni to nije pomoglo. Neki bi se ipak probudili, ali za nekoliko minuta opet bismo ih čuli kako hrču, dok se Premuž nije dosjetio i svojim "šarcem" opalio kratak rafal po šumi. U tren oka više nitko nije hrkao. Svi su bili budni, ali smo bili i otkrili svoje položaje.

Ubrzo je svanulo. Tada smo uočili kakve su nam puške. Izgledale su kao da su bile deset godine vani na atmosferi. Svi otvoreni metalni dijelovi automatske rumunjske puške bili su hrđavi.

Sunce je već lijepo izašlo i grijalo nas, a napada srećom nije bilo.

Jedna skupina civilnih kombija i autobusa prošla je ispod nas po cesti. Kretala se prema Hrvatskoj Kostajnici. Ispred njih kretalo se policijsko bojno oklopno vozilo.

Prije podne se naš zapovjednik planirao spustiti s položaja i otići u Hrvatsku Kostajnicu, dovesti drugi vod na izmjenju, no nije imao vezu s Hrvatskom Kostajnicom. Zapovjedništvo u Hrvatskoj Kostajnici nije znalo kako je stanje na položaju Šuplji kamen niti smo mi znali kakvo je stanje u Hrvatskoj Kostajnici. Bili smo prisiljeni čekati.

Poslije podne do nas došla je svježa ekipa iz Hrvatske Kostajnice. Bila je to naša izmjena. Nije bila iz naše postrojbe. Brzo smo im pokazali položaje i još brže se spustili do ceste. Vozila su nas već čekala. Ukrcali smo se i krenuli u Hrvatsku Kostajnicu. Vratili smo se natrag na stare položaje kod gradskog središta, k ostatku satnije. Bilo nam je jako drago što smo se vratili.

Nakon nekoliko dana, 15. kolovoza, poslije podne je u grad došla naša izmjena. Bila je to naša 2. satnija. U međuvremenu, na Vinicu su pristigli novi dragovoljci, od kojih se formirala 2. satnija. Zapovjednik te satnije bio je Josip Šafranec. Vozilima su došli skroz do gradskog središta. Sklonili su se kraj ceste iza zgrade Općine. Tijekom puta nisu imali problema.

U toj 2. satniji samo su zapovjednici vodova imali oružje.

Stoga smo se mi morali povući s položaja da bismo im predali oružje, a potom ih odveli na položaje. Kad smo se skupili svi zajedno kod autobusa, odjednom iznad nas, iz smjera Hrvatske Dubice, kanjonom rijeke Une naišao je neprijateljski mlazni zrakoplov. U tom naletu nije djelovao po nama. Kako smo ga svi dobro vidjeli, mislim da nas je pilot veoma dobro vidio. U tren smo se oka sklonili po okolnim kućama.

Čekali smo da drugi puta naiđe. Čekali smo duže vrijeme.

Zrakoplov nije drugi put nadletio grad. Izišli smo iz kuća i nastavili s primopredajom oružja.

Kod primopredaje oružja uočio sam da se onaj isti gardist koji je u noći pucao u banci i bio sklonjen u kuhinju, počeo igrati šmajserom. Gardisti su ga upozoravali da se ne igra. On se unatoč upozorenju i dalje nastavio igrati i nehotice okinuo. U onoj gomili gardista, srećom, pogodio je prvo limenku u Drenovčevoj putnoj torbi, pa tek onda jedno ogromno staklo lokalnog kafića. (Drenovec je potkraj listopada iste godine poginuo u selu Paklenici). Srećom, nitko nije stradao.

Uzeli su mu šmajser i dali gardistu iz 2. satnije. Kad smo im predali oružje, tek smo ih onda odveli na prve položaje i objasnili stanje.

Nakon toga vratili smo se natrag kod autobusa. Kraj autobusa zapovjednik nas je voda postrojio i pregledavao sve putne vreće.

Opet je bilo problema sa onim istim gardistom koji je bio sklonjen u kuhinji. U transportnoj vreći imao je razne ukradene tehničke stvari. Uzeli su mu to i bacili, a njemu objasnili da će biti skinut kad se vratimo u Vinicu.

Ušli smo u autobus i krenuli natrag u Vinicu.

Predvečerje se polako spuštalo kad smo ulazili u Hrvatsku Dubicu. Pri odlasku iz Hrvatske Dubice mještani okolnih sela izišli su na ulice i, mašući, otpratili nas. Mahali

su i starci i djeca. Bio je to dirljiv prizor. Nisam znao da mi je to zadnje boravište na položajima u Hrvatskoj Kostajnici za vrijeme Domovinskog rata.

Položaje u Hrvatskoj Kostajnici JNA je na početku rujna žestoko napadala. Tako je 2. rujna uništila transporter u selu Rosuljama i prekinula komunikaciju Hrvatska Dubica – Hrvatska Kostajnica kod sela Slabinje. Naše su snage bile slabo naoružane i umorne i sve teže su odbijale neprijateljske napade. Prema mojim kasnijim saznanjima, zapovjednik snaga u Hrvatskoj Kostajnici dogovorio je predaju položaja uz uvjet da se naše snage mogu mirno povući do Hrvatske Dubice. Tako je 13. rujna JNA iz Bosne i Hercegovine ušla u Hrvatsku Kostajnicu i zarobila sve gardiste i pripadnike pričuvnih snaga Ministarstva unutarnjih poslova te ih odvela u Banju Luku u Bosnu i Hercegovinu. JNA je zarobila dvije stotine i sedamdeset gardista i pričuvnih policajaca, a među njima su bila i šezdeset tri civila.

Među rijetkima koji su se uspjeli izvući najviše ih je bilo iz 5. bojne 1. A brigade ZNG-e: Ljubek, Novak, Peharda, Biškup, Kozulić, Hunjet, Žbanec, Pejić i Skupnjak. Kada su se izvukli iz Hrvatske Kostajnice, autostopom su došli u Vinicu.

Kakve su sve torture prošli, možemo samo nagađati. 11. studenoga razmijenjeni su svi zarobljeni pripadnici hrvatskih oružanih snaga.

Šesnaestoga kolovoza vratili smo se u normalnu sredinu, gdje je bilo struje, gdje su radili kafići, gdje su se kretali civili ulicama, gdje se čuo lavež pasa. Bilo nam je puno teže ponovno se priviknuti na normalan život nego život na terenu. Počeli smo razmišljati da ti ljudi ovdje nemaju pojma kako je na terenu, a pogotovo naši vršnjaci.

Dok smo mi ležali u jarku na zemlji po danu i noći, po kiši i suncu, naši su se vršnjaci lijepo upisali na fakultet i po

danu najvjerojatnije odlazili na predavanje, a subotom i nedjeljom odlazili u kafiće i, što je najbitnije, bili su na sigurnome. Morali su se jedino čuvati da ih koji auto ne pregazi.

Tijekom tog mjeseca manji dio gardista, među njima sam bio i ja, išao je na osiguranje prostora prigodom istovarivanja nekoliko desetaka vojnih sanduka. Šuškalio se da su to sanduci nekih novih pušaka i streljiva za njih. Koje su to puške bile, to tada nismo znali. Ne sjećam se ni u kojem smo mjestu bili. Samo znam da su ih istovarivali u dvorišta privatnih kuća, i to u bližoj okolici Varaždina.

Za vrijeme boravka na Vinici jedno kasno poslijepodne zapovjednik je bojne nekoliko nas pokupio i odveo na poseban zadatak. Odveo nas je prema Ormožu. Ormož se nalazi u Republici Sloveniji. Na jednom dijelu ceste kod neke šume smo stali i zalegli u jarke oko ceste i čekali vozila JNA. Iako još nisu postojale državne granice između Republike Slovenije i Republike Hrvatske, veoma je pažljivo zapovjednik bojne birao položaj s namjerom da ne prijedemo preko granice. Trebali smo pričekati neki vojni konvoj i zaplijeniti svu vojnu opremu. Nakon nekoliko sati uzaludnog čekanja povukli smo se natrag na Vinicu.

Konvoj je navodno promijenio smjer.

Ludbreg

Zadnji dan u kolovozu prijepodne do naših zajedničkih prostorija došao je zapovjednik 1. voda Korade i kazao da smo dobili jednu zadaću. Hvalio se kako smo tu zadaću dobili ispred čitave bojne, s obrazloženjem da smo za sada najbolji vod u 5. bojni. Zadaća se odnosila na osiguranje dušobrižnika prigodom proštenja Krvi Isusove u gradu Ludbregu.

Od opreme uzeli smo samo puške i okvire, druge opreme nismo uzimali. Kazali su nam da smještaj imamo u policijskoj postaji i da je naša zadaća ophodnja gradom zajedno s temeljnom policijom. Ova zadaća je bila više političkog značaja nego potreba za nekim održavanjem mira koje policija ne bi mogla sama odraditi.

Nakon ručka ukrcalo se nas desetak u dva kombija i krenuli smo prema Ludbregu. Na putu prema Ludbregu na nekoliko smo mjesta stali i otišli na piće u kafić, cilj je bio da mještani vide gardu.

Jedna karakteristika tog vremena bila je da su nas obični ljudi, građani, veoma dobro prihvaćali i to su pokazivali tako da, gdje god smo bili, nisu puštali da si sami platimo piće. Često nas je netko od prisutnih na tim javnim mjestima častio. Poslije više nismo zalazili na javna mjesta a da nismo unaprijed isplanirali kako da mi platimo račun. No, na nekim mjestima ni to nije upalilo. Unatoč tome što smo platili, osoblje ugostiteljskog objekta znalo je bez konzultacije s nama donositi isto piće, kakvo smo već platili, s obrazloženjem da nas to netko od gostiju časti. Ne bi bilo pošteno prema njima da smo ih odbijali, jer je njima bilo veoma drago što mogu počastiti gardu. Međutim, događalo nam se da više nismo mogli piti i da smo ih morali odbijati. To je čašćenje većinom prestalo u sljedećim ratnim mjesecima.

Kad smo stigli u policijsku postaju Ludbreg, smjestili su nas u neke spavaće prostorije. Policija nas je veoma uljudno prihvatila i profesionalno su se odnosili prema nama. Odmah su nas obavijestili o planu osiguranja i, kako je njih bilo puno više od nas, predložili su nam gdje bi bilo dobro da se mi angažiramo. I, naravno, naš zapovjednik je taj plan prihvatio. Ukratko su nas obavijestili o najvažnijim crkvenim, gospodarskim i trenutačno najaktualnijim gradskim znamenitostima.

Prigodom ophodnje ta dva dana ljudi su nam prilazili i pozdravljali nas i zvali u kafiće da nas počaste. Neki su me i prepoznali, jer su iz moga kraja mnogi vjernici dolazili u ovo doba godine na ovo proštenje. Kako nisam više bio s običnim ljudima, nisam ni znao da se o nama širila neka fama. Jedan moj mještani koji me je prepoznao, pitao me je li istina da sam bio na nekoj rigoroznoj obuci u Njemačkoj. Na to sam ga pitao sjeća li se da smo prije nepuna dva mjeseca zajedno igrali nogomet u istome klubu i objasnio da nisam bio ni na kakvoj obuci, a pogotovo ne vani.

Čitavu smo noć bili budni, ophodeći gradom. Drugi dan ujutro završili smo zadaću i otišli na odmor.

Sljedećih par dana bili smo u Vinici. Zadužili smo se novim automatskim puškama. Bile su to automatske puške kalašnjikovi kalibra 5.45 mm. One iste puške koje smo prije nekoliko dana istovarivali u privatne kuće u okolici Varaždina. Bolje automatske puške do tada nisam vidio.

Vrbovljani

Četvrtoga rujna ujutro spremili smo se za teren. Ukrcali smo se u jedan autobus i u nekoliko kombija te uputili prema Novskoj. Bilo nas je oko sedamdeset, svi iz 1. satnije. S nama je išao i zamjenik zapovjednika 5. bojne, Emil Crnčec. Atmosfera je među gardistima bila napeta.

Putovali smo normalnim putem cestom, smjerom Vinica – Zagreb – Novska. Negdje oko dvanaest sati stigli smo u središte Novske. Do tada nikada nisam bio u Novskoj. U gradu je bilo jako živo. Skupilo se dosta gardista iz cijele 1. A brigade ZNG-e i pričuvnog sastava Ministarstva unutarnjih poslova.

Zamjenik zapovjednika otišao je u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e po zapovijed o našem angažiranju. Potom su nas skupili kod policijske postaje s obrazloženjem da nam se

treba obratiti zapovjednik 1. A brigade ZNG-e Josip Lucić. Kako je neprijatelj blokirao autocestu Zagreb - Osijek u Slavoniji, dobili smo zadatak da ju otvorimo i to u bivšoj novljanjskoj općini.

Nakon desetominutnoga upečatljivog Lucićeva govora otišli smo natrag u autobus i kombije i krenuli na zadatak. Mislili smo, idemo ih u veoma kratku roku razbiti, otvoriti komunikacije i svi se nakon toga vratiti u svoje baze.

Među nama se širila vijest da idemo u selo Vrbovljane. Vozili smo se lokalnim putovima, malo asfaltiranom, malo šljunčanom cestom, na kraju smo se vozili šljunčanim putem, usporedno s autocestom Zagreb – Slavonski Brod i stali kod jednog nadvožnjaka kraj autoceste. Kolona je bila takva da joj nisam vidio ni prednji ni stražnji dio.

Na nadvožnjaku je bio parkiran mali "dozer". Na njemu se viorila hrvatska zastava. To je, kao, trebalo značiti da se do tog mjesta može sigurno doći. Lijevo od nas bila je autocesta a u produžetku plodna polja koja su se prostirala sve do Novske. Desno od nas bilo je neobrađeno polje, a u produžetku, u daljini oko tri kilometara, kamo smo mi trebali ići, protezala se slavonska šuma.

Izišli smo iz vozila i stali kraj tog puta. Dugo smo čekali obavijest što trebamo raditi. Napokon se pojavio zamjenik zapovjednika 5. bojne. Nakon toga nas je zapovjednik satnije postrojio, i zamjenik nam je izlagao, gledajući na kartu kamo trebamo ići. Na raspolaganju smo imali neke domaće vodiče.

Nakon toga nas je i zapovjednik voda postrojio s namjerom da vidi jesmo li spremni, jer su pojedinci počeli pronalaziti različite načine kako da se izvuku od akcije. Tako je jedan među nama u istome 1. vodu rekao da nije zadužen puškom i da ne može ići u napad. I stvarno, čovjek kod sebe nije imao pušku. Bio je "ugodno popunjen" i zamijetio sam da je do sada dosta zabušavao kad bismo nešto radili.

Zapovjednik voda Korade nije prihvatio njegov izgovor, uzeo je od jednog gardista "ambrust" i dao mu ga. Nije imao izbora, morao je ići s nama.

Odjednom se nad nama pojavio zrakoplov JNA. U prvom naletu nije djelovao. Nismo dobili nikakvu zapovijed, ali svi smo počeli trčati prema šumi. Nakon desetak minuta većina nas je već bila u šumi. Zrakoplov se više nije pojavio.

U šumi nam je trebalo dosta vremena da se skupimo, jer tu je bilo i drugih postrojbi Zbora narodne garde i Temeljne i Pričuvne policije Ministarstva unutarnjih poslova. Tijekom skupljanja naišli smo na jedan dio šume koji je bio ograđen. I u tom ograđenom djelu šume vidjeli poludivlje svinje kako leže. Netko ih je uzgajao u šumi.

Kad smo se skupili, zamjenik nas je rasporedio po vodovima, formirao kolonu i krenuli smo kroz šumu. U početku smo se kretali samo šumom, poslije i šumom i livadom, a na kraju smo završili na polju. Bio sam među prvih deset u koloni. Vidio sam kako se kreće kolona. Poslijepodne smo završili pred kukuružištem.

Po pričanju zamjenika morali smo se kretati kukuružištem. Kad stignemo na kraj, trebali smo se sastati s našim desnim susjedom te onda zajedno krenuti u selo Vrbovljane. Ušli smo u to kukuružište i krenuli uzduž redova. U početku smo mislili da je selo Vrbovljani tu ispred nas. Kretali smo se kukuružištem, ali nikako da izidemo iz njega. Na jednom dijelu prolaza kroz kukuružište neprijatelj je prvi put pješačkim oružjem djelovao po nama. Nastala je trka gdje se skriti, jer su metci šušтали uzduž kukuružišta. U toj trci u jednom redu kukuružišta naišao sam na ostavljenu motorolu. Uzeo sam ju i poslije, kad sam saznao čija je, dao sam ju zamjeniku. Za to vrijeme zapovjednik 1. satnije s malim dijelom satnije nehotice se odvojio od dijela satnije s kojim je bio zamjenik. Mi iz 1. voda, zajedno s većim dijelom satnije i zamjenikom, naišli smo na jedan kanal koji je razdvajao redove kukuružišta i u nj smo se sklonili. Imali

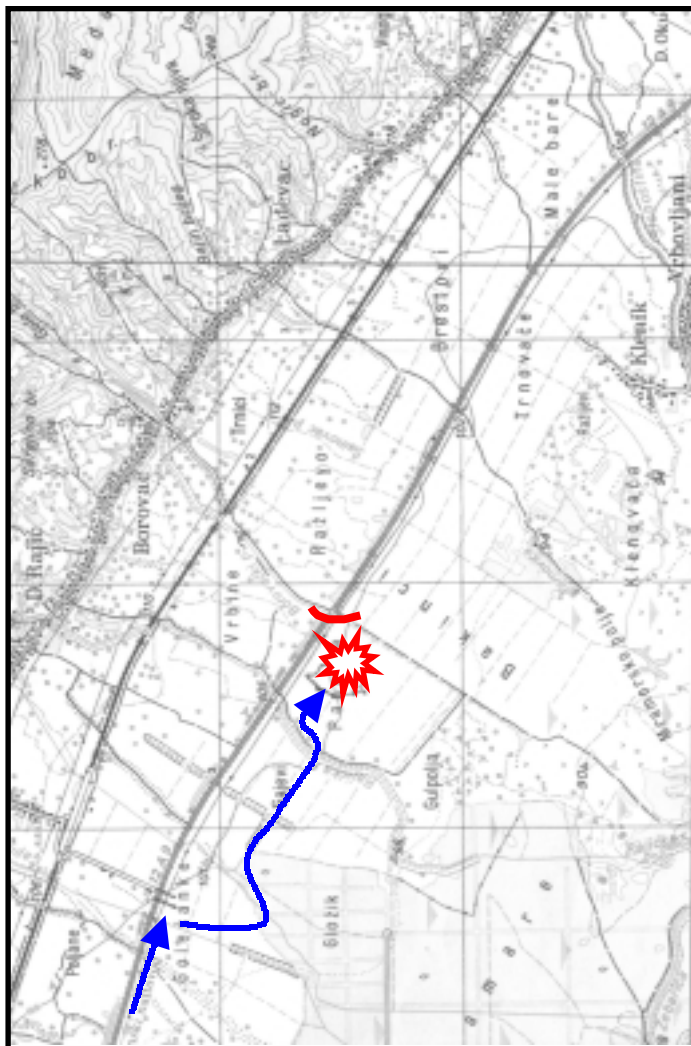
smo kakav takav zaklon. Zamjenik za to vrijeme u kanalu pokušao je stupiti u vezu sa susjednom desnom postrojbom. Navodno je to trebala biti pričuvna postrojba policije iz Kutine, pod šifrom na vezi "Puma 2". Zamjenik je stupio u vezu s našim navodno desnim susjedom i pokušao dobiti obavijest o njegovoj lokaciji.

Odgovor je bio da su negdje u kukuruzištu, ali točno ne znaju gdje. Kako se spuštao mrak, dogovorili su se da pričekaju jutro i da će onda vidjeti što će se dalje poduzeti.

Ubrzo je pao mrak. Zamjenik je stupio u vezu sa zapovjednikom naše 1. satnije i tražio da se spoje s nama. Za to vrijeme Jamnić i ja pokušali smo odrediti neprijateljsku lokaciju. Otišli smo do prvoga našega gardista u kanalu, nekoliko metara dalje, međutim, kako je pao mrak, nismo se usudili ići dalje. Vratili smo se i uputili lijevo od kanala prema autocesti. Hodali smo kroz kukuruzište oko tri stotine metara. Kako smo hodali, kukuruzište je šuštalalo i to se u noći moglo jako dobro čuti. Vidjeli smo da je to uzalud i opet smo se vratili k svojim u kanal.

U međuvremenu zapovjednik 1. satnije nije još došao do nas, nije znao put. I tad smo se dobrovoljno Jamnić i ja javili i kazali da ćemo ih mi dovesti. Tražio sam motorolu od zamjenika. Dobio sam ju i otišli smo po njih.

Kretali smo se uzduž kanala. Nismo daleko odmakli kad smo osjetili da je kraj nas prozujao metak. Nismo svratili pozornost jer smo mislili da se nam pričinja. Nitko ne može tako precizno u noći pucati po nama. Ubrzo smo opet čuli zrno kako je prozujalo kraj nas. Tada smo bili sigurni da netko ipak puca po nama.

Bacili smo se na zemlju i ušli u kukuruzište. Opet smo čuli kako zrno prolazi kraj nas. Samoinicijativno se dižemo i kroz redove kukuruzišta u noći počinjemo trčati prema izlazu. Kako smo odmakli od mjesta od kuda smo počeli trčati, neprijatelj više nije djelovao po nama. Valjda nas više nije vidio. Ubrzo smo izašli iz kukuruzišta. Tada nismo znali da nas neprijatelj preko posebnih uređaja može vidjeti i u noći.

Došli smo do mjesta gdje smo ušli u kukuruzište. Uzeo sam motorolu i nazvao zapovjednika 1. satnije. Dobio sam ga na vezu i tražio da mi odredi svoju lokaciju. Otprilike mi je rekao da se nakon djelovanja izdvojio nekamo ulijevo. I kad je shvatio da se izdvojio, vratio se na početne pozicije, na mjesto gdje smo ušli u kukuruzište.

Nakon desetak minuta traženja našao sam ih lijevo od kanala i za pola sata doveo k većini satnije. Svom zapovjedniku voda rekao sam što nam se na putu do zapovjednika 1. satnije dogodilo i zaključili smo da je u blizini najvjerojatnije neki nadvožnjak, jer jedino on objašnjava da su nas mogli vidjeti i noćnim ciljnikom gađati.

Vratio sam motorolu i legao na bok u kanalu. Smjestio sam se kraj zamjenika, zapovjednika 1. satnije i zapovjednika svoga voda. U kanalu je bilo malo vode. Na sebi sam imao majicu, košulju i jaknu.

Od znoja sam bio sav mokar. Noge sam stavio na mali grm koji je rastao iz dna kanala. Pokušao sam zaspati i odmoriti se, no kako je noć odmicala, ja sam se počeo hladiti i bilo mi je sve hladnije.

Tijekom noći na istočnom i sjevernom dijelu od nas čula se jaka detonacija i pucanje pješačkim oružjem. Noć se na tim dijelovima svijetlila. Vodile su se neke bitke kod Nove Gradiške.

Petoga rujna u ranim jutarnjim satima nekako sam uspio od umora zaspati. Kad sam se probudio, zapravo, hladnoća

me probudila, uočio sam da su mi noge pale u vodu. Noge su mi bile skroz mokre. Počeo sam cvokotati zubima. Primijetio sam da nije samo meni hladno, dosta je njih isto tako cvokotalo zubima. Pokušao sam ne cvokotati, međutim, to se nije moglo kontrolirati. U nekoliko sam se navrata nagnuo i počeo raditi sklekove i skakati na mjestu, samo da se zagrijem. To je samo malo pomoglo. I dalje je bilo jako hladno. To je trajalo sve dok nije počelo svitati.

Kad se sunce počelo pokazivati u daljini, digao sam se i otišao do prvoga gardista u kanalu. Kod njega je bilo sve mirno, vratio sam se natrag na početnu poziciju. Neki su i dalje bili sagnuti i naslonjeni u tom kanalu, a neki su se pokušali zagrijati radeći sklekove i skačući na mjestu.

Dan se već veoma dobro raspoznavao. Zamjenik je pokušao stupiti u vezu s našim desnim susjedom, ali se nitko nije javljao. U tom trenutku čujemo ispred nas blizu kako dolazi neko prijevozno sredstvo, pretpostavljali smo da je autobus. Netko se iskrcavao i počeo psovati na "ustaše".

Zamjenik je tražio da ga dignemo da vidi gdje je neprijatelj. Spustio sam pušku, pozvao Jamnića i zajedno smo dignuli Crnčeca u vis. Kad smo ga dignuli, u tom trenu počela je rafalna paljba prema nama. Metci su šišтали oko nas kao da je padala kiša. Na brzinu smo legli ponovno u kanal. Najvjerojatnije je po nama djelovao "šarcem" ili strojopuškom M 84 kad je tako puno metaka zujalo oko nas. Bila je to najgora muzika koju sam mogao slušati.

Iza mene je bio zapovjednik voda. Inače, on je tada imao oko sto kila i na sebi je imao prikrivnu policijsku pancirku, koja ga je i te kako dobro štitila. Zaključio sam da je najbolje skloniti se iza njega. U par poteza to sam i učinio. Imao sam dobar zaklon. Te su se radnje tako brzo odvijale da jednostavno čovjek u takvim situacijama nije svjestan što čini. Sve nagonski radi, a sve da preživi. Neprijatelj je i dalje žestoko strojnicama djelovao po nama. Kukuruzi su padali dolje kao da ih srpom reže.

Ubrzo, bez zapovijedi, gardisti su se počeli povlačiti trčeći po vodi uzduž kanala, a neki su se popeli u kukuruzište i počeli trčati na početne pozicije.

Nisam ni primijetio, ali Korade se već nekako prebacio i bio je iza mene. Uočio sam da sam ja ostao i bio prvi u kanalu. Tada se Korade digao i počeo trčati uzduž kanala, a ja za njim. Nakon nekoliko metara, najvjerojatnije kad je shvatio da je teško trčati po vodi u kanalu, popeo se u kukuruzište. Popeo sam se i ja u kukuruzište. Istom logikom prošao sam ga i bio ispred njega. Kako je on bio dosta širok stao sam u isti red, na taj me način štutio.

Metci su i dalje zujali oko nas. Kako sam trčao, kukuruzovina je bila tako oštra da mi se zarezivala na otvorenim dijelovima tijela. Zavrnuo sam ovratnik na košulji da me ne zasiječe u vrat. Ne znam koliko, ali jedno vrijeme smo trčali. Bila je to trka za život. U mišljenju da sam ispred Korade ja sam bezbrižno trčao prema izlazu.

Nakon određenog vremena izlazim iz kukuruzišta i tamo imam što vidjeti. Gotovo je cijela satnija izišla, a među njima vidio sam da je bio i Korade. Kako je on mene prošao, nemam pojma. Mislio sam da sam najjači u snazi, trčanju i izdržljivosti u 5. bojni. Prevario sam se.

Iza mene je došlo još nekoliko gardista. Počeli smo se ispitivati da li je tko ostao. I tada sam čuo da je Dino Kunić, čim je počeo neprijatelj djelovati po nama, bio pogođen i pao mrtav u kanal. A kako je paljba bila precizna, nisu ga mogli izvući. Bilo je još par lakše ranjenih. Među njima je bilo i onih koji su mislili da su ranjeni, jer u tom trčanju kukuruzište je bilo jako oštro i zarezivalo se na otvorenim dijelovima kože. Mnogi su imali zarezane vratove upravo od tih kukuruzišta.

Bilo je i traženja da se vratimo po Kunića, no zapovjednici su nam rekli da bi to bilo uzaludno, njemu više ne možemo pomoći, a mogao bi još netko stradati. Bili su u pravu i nismo se vratili.

U svem tom djelovanju po nama naših lijevih i desnih susjeda nije bilo niti smo ih čuli na radiovezi. Zamjenik je donio odluku da se vraćamo natrag na početne pozicije u Novsku. Dok smo se vraćali na početne pozicije, zamjenik je nazvao nekoga u Novskoj i tražio da nas vozila dočekaju tako gdje su nas ostavila. Nakon par sati hodanja stigli smo na početne pozicije. Vozila su nas čekala i odvezla u Novsku. Tijekom vožnje mnogo je gardista reklo kako će se skinuti i da ovaj "šport" nije za njih.

Kad smo stigli u Novsku, zapovjednik satnije ugovorio je da se smjestimo u osnovnu školu. Odložili smo opremu i oružje u jedan razred i otišli nešto pojesti.

Poslije podne, kad smo se dobro najeli i napili, ona ista skupina gardista i dalje je bila pri svome stavu da će se skinuti pa su tražili od zapovjednika satnije da im osigura prijevoz do Vinice. Žele se razdužiti s opremom i raskinuti ugovor.

Odjednom je zapovjednik satnije izjavio da je i njemu dosta, da on ima doma ženu koja ima frizerski salon i da to njemu ne treba. Organizirao je prijevoz i s dobrim djelom satnije otišao natrag u Vinicu. Sjeli su u vozila i napustili nas. Nisam siguran koliko nas je točno ostalo, ali sam potpuno siguran da nas je ostalo manje od dvadesetak, na čelu s zapovjednikom 1. voda.

Pošto se satnija rasformirala, zamjenik zapovjednika 5. bojne imenovao je novog zapovjednika 1. satnije. Bio je to zapovjednik mog 1. voda, Korade. Zapovjednik nove 1. satnije odredio je mene za zapovjednika 1. voda, Slobodana Jamnića za zapovjednika 2. voda, a Tomislava Premuža za zapovjednika 3. voda. Ta postavljenja, po mome kasnijem saznanju, nisu se i pismenu odradila.

Spustila se večer i mi smo otišli na noćni odmor. Tu noć spavao sam kao top.

Tek na kraju Domovinskog rata vidio sam da se taj nadvožnjak nalazi daleko od sela Vrbovljana. Mi smo bili

uvjereni da je selo odmah iza nadvožnjaka. Bili smo u zabludi.

Kad sam vidio tko me vodi, došao sam do zaključka da je bolje da ja zapovijedam i da odradimo zadaću, a da mi ostanu svi gardisti čitavi. Ta me logika vodila u napredovanju u vojnoj karijeri za vrijeme Domovinskog rata.

Takvo mi je razmišljanje i jedan kolega po činu iz vojne policije nedavno potvrdio i nazvao "Teorija dizala". "Teorija dizala" govori da smo svi mi na početku Domovinskog rata bili u predvorju i htjeli ući u dizalo. U dizalu za sve nije bilo mjesta pa smo se morali gurati. Jedan je dio ušao u dizalo, dok je drugi krenuo stubištem, a treći je ostao i dalje u predvorju i čekao da se dizalo spusti. Uglavnom, na neki način svi smo htjeli na što veće položaje. Neki zbog toga što su smatrali da su oni za to sposobni, drugi su htjeli okusiti kako je to imati moć i treći koje je stjecaj okolnosti natjerao da budu na visokim mjestima. U toj vožnji dizalom neki su uspjeli otići na najviša mjesta. Ti su najčešće i zaboravili otkuda su krenuli i kako je dolje. Neki su i zaglavili u dizalu i pri tome su zvali pomoć. Ali pomoć ne stiže niotkud. Neki su čak stisnuli krivo puce i odvezli se dolje, u podrum. Njima više ne možemo pomoći.

Ja sam u čitavoj toj priči kad, sam vidio kakva je to gužva, otišao stubištem. Mislio sam, ići ću onoliko daleko gore koliko budem osobno sposoban. Na tome putu sretao sam pretežno sve njih, pa čak i one koji su se polako ili naglo spuštali niz stubište, neki su čak i naglavačke pali na zemlju. Zašto, ne bih znao reći, ali najvjerojatnije zato što su veoma visoko letjeli, a za takav let nisu bili spremni. Pri tom padu ja sam, ipak, pozdravljao sve one koji su silazili.

Šestoga rujna ujutro kad smo se probudili, bilo nam je rečeno da se spremimo. Idemo ponovno na isto mjesto u napad.

Dan je prolazio, a nitko nije dolazio po nas. Tek navečer došao je jedan autobus po nas. Ukricali smo se i krenuli. Formirala se kolona od nekoliko autobusa. Bilo nam je rečeno da ćemo prije iskrcavanja dobiti suhu hranu. Mrak je već dobro pao. Udaljili smo se od grada ostavljajući svjetlo iza nas.

Put, naravno, nisam poznao. Ubrzo smo ušli u šumu. Svjetla su se u autobusu ugasila. Vozili smo se polako. Ja sam bio u stražnjem dijelu autobusa, i to na stubama, u slučaju bilo kakvog napada spreman za iskakanje. Vrata su bila otvorena.

Negdje kasno u noći navodno smo stigli. Iskricali smo se na proplanku u šumi. Tada su nam podijelili suhu američku hranu. Bio je takav mrak da nismo vidjeli jedni druge pred nosom.

Netko je formirao kolonu i krenuli smo u šumu. Kako nismo vidjeli kuda hodamo, gazili smo sve pred sobom. Tijekom hodnje tu i tamo netko nehotice ispali po koji metak iz puške. I da smo htjeli iznenaditi neprijatelja, već je bilo uzaludno.

Hodali smo tako da je svaki gardist držao gardista ispred sebe za remen, jer mrak je tako gust bio da stvarno ništa pred sobom nismo vidjeli. Čak su mnogi gardisti dobili udarce raznih grana koje nisu vidjeli. A da ne govorim koliko se njih spotaklo o grane, travu i pri tome povuklo par njih sa sobom na zemlju! Hodali smo tako čitavu noć.

Ujutro smo bili skroz iscrpljeni. Na jednom smo mjestu stali da bismo prije bitke nešto pojeli. Hranu smo na brzinu pojeli, ali ono što nam je tada najviše trebalo, a to je voda, nismo imali. Bili smo jako žedni. Ja sam čak u tim paketima našao šećer, i da bih kako-tako imao nešto snage, pojeo ga.

To je u početku bilo dobro, no poslije sam postao sve žedniji.

Nastavili smo s hodnjom i kad je već svanulo izišli smo iz šume i našli smo se ispred jednog nasipa. Ispred nasipa bila je šikara. A iza šikare čulo se kako rade tenkovi JNA. I ubrzo čujemo na megafonu: "Ustaše, znamo da ste tamo, predajte se, inače ćemo dejstvovati!"

I ovaj smo put imali neke domaće vodiče koji su znali kamo trebamo doći. Ovaj nas je put vodio neki koji je prije desetak godina radio na izradi tih nasipa protiv poplava.

Sastali su se zapovjednici koji su nas vodili i donijeli zaključak i odluku da je ovo sada uzaludno napasti i da se brzo moramo povući. Imali smo svega par "ambrusta" i pitanje je kako bi reagirali jer su čitavu noć bili vani na vlažnome. Jedan sam čak i ja nosio.

Na brzinu smo se udaljili natrag u šumu i krenuli prema početnim pozicijama. Neprijatelj nije otvorio paljbu po nama. Ovaj smo se put kretali po rubu šume. Na jednom dijelu puta prelazili smo preko kanala. U jednom je dijelu taj kanal bio pretvoren u malo umjetno jezero. Prelazili smo prijeko na mjestu gdje je bilo najpliće. U blato su bili bačeni trupci i kamenje. Mjesto je bilo umjetno napravljeno tako da se može prijeći kanal. Kanal smo prolazili u trku, jer je bio na vidljivu i otvorenu mjestu. U tom trku jedan gardist iza mene, koji je poslije, godine 1992. poginuo je na dubrovačkom bojištu, nije dobro postavljao noge, spleo se i pao u blato. Koliko nam je god teško bilo, nastao je smijeh. On si je pokušao očistiti blato oko očiju, usta, uha i nosa, no bez pomoći nije išlo. Kad si je očistio osjetila koja su mu pomagala da se može kretati, otišao je tražiti pušku u blatu. Jedva ju je našao.

Mi smo se i dalje nastavili kretati. Na jednom smo dijelu morali i preskakati male kanale. U kanalu je bilo dosta vode. Srećom, tada nitko nije upao u vodu.

Neki gardisti više nisu mogli izdržati žeđ, uzeli su čuturicu, umočili ju u prljavu smeđu ustajalu vodu i napili se. Nudili su i meni, ali ja nisam htio piti takvu vodu. Mislio sam da mogu izdržati. Nastavili smo se i dalje kretati uzduž kanala i približavati se ponovno do ruba šume. Trebali smo ući u šumu prije nego što nas uoči neprijatelj. Odjednom sam osjetio jak smrad. Kako smo se približavali rubu šume, bio je sve jači. Na samom ulazu u šumu kraj kanala uočio sam tri odrasla uginula konja, jedan je već bio u raspadnutom stanju. Kad su to neki uočili, vidio sam ih kako nasilno povraćaju. Mislim da su to oni koji su pili onu prljavu vodu iz kanala.

Ušli smo u šumu. Nešto dublje u šumi opet smo naišli na poludivlje svinje unutar ograde.

Hodali smo još negdje oko pola sata i tada smo shvatili da smo došli na početne pozicije. Ono što smo hodali čitavu noć, mogli smo hodati najdulje sat vremena. Tu smo sjeli i nastojali se odmarati. Nismo se odmarali ni pola sata, već smo onako umorni, žedni i gladni morali nastaviti dalje. Hodali smo otprilike sat vremena. Na jednom smo proplanku stali i opet se odmarali. Tada nam je bilo rečeno da će tu po nas doći vozila i odvesti nas u Novsku. I stvarno, negdje za sat vremena stigli su neki civilni kamioni po nas. Dovezli su nešto mineralne vode, ali nedovoljno. Ukrcali smo se u kamione i krenuli u Novsku.

Poslije podne smo stigli u grad i opet smo se smjestili u osnovnu školu. Dobro smo se napili vode i najeli se te se napokon nešto dulje odmorili.

Odmor je trajao sve do sutrašnjeg poslijepodneva.

Gornji Rajić

Osmoga rujna poslije podne do nas je došao zapovjednik 1. satnije Korade i rekao da smo dobili novu zadaću. Idemo u napad na istočni dio sela Gornjih Rajića. To je stara cestovna komunikacija, lijevo od autoceste Novska – Okučani – Nova Gradiška i usporedno s njim. S desne strane autoceste istog smjera proteklih dana nismo se uspjeli povezati s našim snagama iza Nove Gradiške i na taj način odsjeći pobunjene Srbe u zapadnoj Slavoniji oko Okučana i dalje oko Pakraca i na Papuku.

Sjeli smo u naše kombije, nas dvadesetak iz 1. satnije, i otišli prema Gornjim Rajićima. S nama je i dalje bio zamjenik zapovjednika 5. bojne Crnčec.

Negdje na kraju sela Roždanika morali smo stati i izići iz vozila jer je neprijatelj toliko žestoko topnički djelovao po okolnim selima da smo se morali skloniti u podrume dok se granatiranje ne smanji. Međutim, neprijatelj nije prestajao djelovati po nama. Dobili smo zadaću da odavde krenemo u napad. Kretali smo se jedan iza drugoga, probijajući, rušeći i preskačući ograde između dvorišta. Nekima je to bilo lako, a vidio sam i neke koji su jedva preskakivali ograde. Nakon određenog vremena stigli smo do prvih položaja kraj župnog ureda, tj. do barikade na cesti.

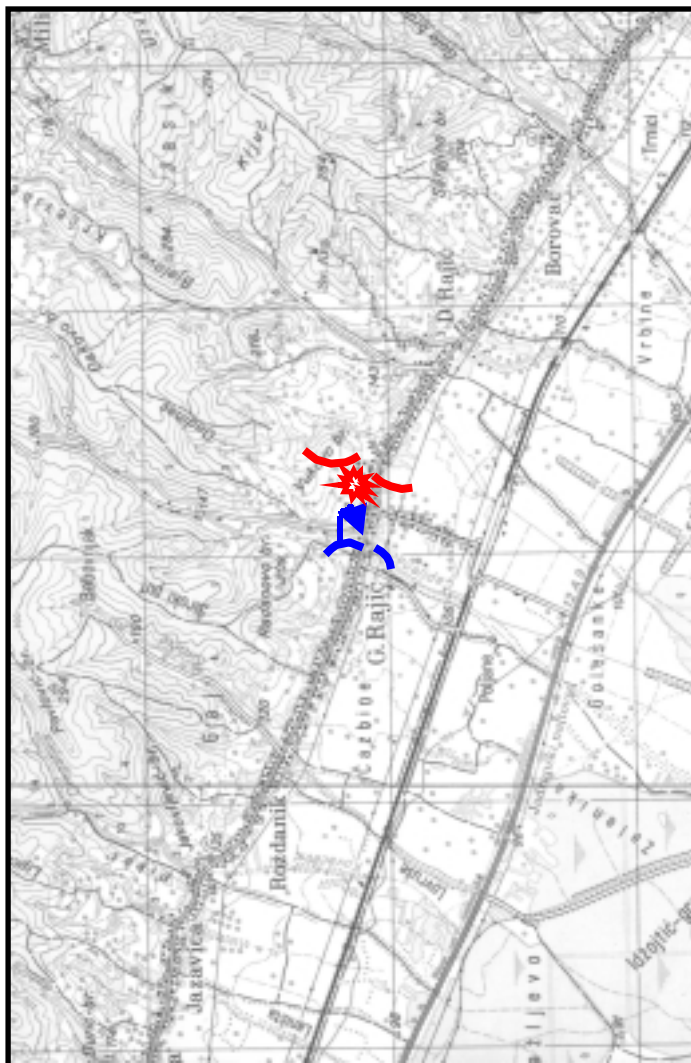
Tu smo se sklonili u podrum u kojem su bili gardisti koji su čuvali prve položaje na lijevoj strani ceste. Jamnić i ja izišli smo van i otišli par kuća naprijed da vidimo neprijateljski raspored snaga. Ispred nas nalazila se osnovna škola. Lijevo od nje polako se uzvisivalo brdo. Ispod brda prema našoj strani nalazilo se rijetko žbunje. Na tom brdu ukopao se jedan tenk koji je djelovao po našim položajima lijevo od nas u šumi. Spustili smo se na cestu i vidjeli da se na zavoju iza osnovne škole prema Okučanima nalazi još jedan tenk koji tada nije djelovao. Neprijatelj je i dalje žestoko tukao po našim položajima, ali s više preciznosti po

desnoj strani ceste. Naše snage na desnoj strani imale su već do tada puno poginulih i ranjenih.

Otišli smo natrag u podrum, gdje smo se svi sklonili. Zapovjednik satnije zapovjedio je da krenemo u napad. Izišli smo iz podruma i krenuli prema neprijatelju. U zapadnoj Slavoniji djelovao je Banjolučki korpus JNA sastavljen od srbijanskih rezervista, bosanskokrajiških i slavonskih četnika, pod zapovijedanjem Nikole Uzelca.

S nama su se dobrovoljno javila dvojica domaćih vojnika. Prošli smo župni ured, kanal i mjesnu crkvu, koja više nije imala zvonika. Bio je srušen na zemlju. Preskačući dvorišne ograde oko kuća, morali smo biti jako oprezni jer nismo znali u kojem nas dvorištu čekaju. Približili smo se do same škole. Došli smo do zadnje kuće prije škole. Tu smo stali i čekali da se snage na desnoj strani ceste isto tako pojave do naše razine. Njih određeno vrijeme nije bilo.

Neprijatelj je i dalje žestoko topnički djelovao po nama, ali više po desnoj strani ceste. Uzeo sam "ambrust" od jednoga gardista. Otišao sam do kraja dvorišta, prema brdu, ušao u jedan svinjac koji je imao mali prozor iz kojeg mogu tući po tenku. Iz tog sam svinjca vidio samo cijev tenka kada je izlazio iz ukopanoga zemljanog zaklona i djelovao po nama, ali više lijevo od nas. Pokušao sam naći drugi zaklon. U tom trenu čuo sam razgovor iz susjednog dvorišta. Tada smo shvatili da je neprijatelj s druge strane dvorišta.

Od našeg dvorišta do osnovne škole bila je velika praznina bez nekog zaklona. Mi više nismo imali ručnih bomba. Sa desne strane ceste naše se snage nisu pojavile. U tom trenutku neprijatelj je shvatio da smo jako blizu, tj. da nas dijeli samo dvorište, i pobacao nekoliko ručnih bomba u naše dvorište. Ne znam kako, ali veoma smo se brzo sklonili i nitko nije bio stradao.

Počeo je i taj tenk djelovati po našim kućama. Crijeper s krova i zid letio je okolo.

Mi smo se morali povlačiti. Taman kad smo prošli crkvu, tenk je gađao po ostatku vrha crkve. Dijelovi crkve letjeli su na sve strane. Na tom dijelu vidjeli smo naše snage na desnoj strani ceste kako se isto tako povlače na početne pozicije.

Neprijatelj je sve preciznije djelovao i po našoj lijevoj strani ceste. Morali smo se brzo skloniti. Prošli smo župni ured. Kretali smo se u koloni. Odjednom je između ceste i kuće pala mina 120 mm i pri tome ranila svakoga drugog. Bilo je "na parove razbroj". Srećom, mene nije pogodila, ali je zato jedan domaći vojnik ispred mene bio teško ranjen. Bio je ranjen u trbušnu šupljinu i bojao se da ćemo ga ostaviti. Pavlic je otvorio torbu s prvim zavojima i počeo omotavati tamo gdje je bio ranjen dok, smo mi ostali skinuli vrata s kuće i donijeli do njega. Ostali su gardisti bili lakše ranjeni.

Meni je jedan geler probušio jaknu ispod rukava. Stavili smo ranjenika na vrata i nosili do naših položaja. Kako smo ga nosili po dvorištu preko ograda, neprijatelj je još žešće pucao i to ovaj put baš po nama na prvim položajima kako na lijevoj, tako i na desnoj strani ceste. Kad smo došlo do naših položaja, pozvali smo sanitet, koji je veoma brzo došao, i predali ranjenika.

Hrvatske snage na desnoj strani ceste imale su daleko više gubitaka. Jamnić i ja otišli smo na desnu stranu ceste i pomogli gardistima u izvlačenju ranjenih. Oni su se isto tako

izvlačili. Tada smo saznali da je to naša 3. bojna iz "Pionirca". Do kasno na večer izvukli smo posljednje ranjene i otpratili ih do saniteta. Kada smo sve otpratili, otišao sam do mojih u onaj isti podrum iza župnog ureda. U podrumu je bilo samo par njih iz Vinice. Još smo jedno vrijeme čekali i po nas su došla vozila i mi smo se ponovno vratili u Novsku.

Kad smo stigli u Novsku, morali smo se premjestiti iz škole i smjestili su nas u vatrogasni dom. Vatrogasni se dom nalazio na glavnoj cesti prema Gornjem Rajiću i blizu gradskog središta. Noć smo prespavali u tom vatrogasnom domu.

Položaj kod vatrogasnog
doma

Ujutro kad smo se probudili, saznali smo da je ispod nas skladište strjeljiva. Ne znam koliko je toga bilo, ali je bio apsurd da smo mi spavali baš iznad strjeljiva.

Poslije podne su nas skupili i srećom smo otišli na zadatak. Otišli smo držati položaje u Gornjem Rajiću.

Kad smo stigli tamo, Korade nas je podijelio na dvije strane. Ja sam bio odgovoran za položaje na desnoj strani ceste, a Premuž i Jamnić bili su odgovorni za položaje na lijevoj strani ceste. Držali smo položaje kod vatrogasnog doma. Ispred nas na cesti kraj mosta bio je postavljen tegljač pun hrastovih trupca. Bio je tako parkiran da je zauzeo cijelu cestu. Položaj smo držali u zaklonu od vreća punih pijeska kraj vatrogasnog doma i u vatrogasnom domu kraj razbijenih prozora. Rasporedio sam mojih deset gardista na te položaje i onako umoran ostao gotovo čitavu noć budan.

Sljedećih nekoliko dana neprijatelj je uzastopce topnički i tenkovski djelovao po nama.

Jednom je prigodom do nas došla mala skupina gardista, među njima je bio Marić. Onaj isti koji je imao problema na psihotestu pri primanju u gardu i koji me zamalo upucao pištoljem na straži u Dotriščini. Baš u to vrijeme neprijatelj je žestoko topnički i tenkovski djelovao po nama. Čim je izišao iz kombija, punim je trkom trčao prema nama u zaklon. Mi smo bili smješteni u podrumu kuće na lijevoj strani ceste.

Kuća nije bila dovršena, na sebi nije imala prozora ni vrata, ali je imala dobar podrum. S prednje je strane ceste podrum bio otvoren. Na tom se dijelu nalazila deka balkona. Pri samom ulazu u podrum ispod balkona nalazio se mali brežuljak od zemlje, koji nas je veoma dobro štitio u podrumu. Gardisti su jedan po jedan u trku uskakali u podrum.

Kad je došao red na Marića, blizu nas je pala minobacačka mina. On se uplašio i na samom ulazu u podrum nije se dovoljno sagnuo i izravno je udario glavom u vrh betona terase. Nakon udarca glavom u beton prednji dio

tijela vinuo mu se u zrak i pao je tako da se ispružio i tresnuo na pod cijelom dužinom tijela. Pri tom udarcu u beton imao je sreću što je na sebi imao kacigu. Kad se digao, vidjeli smo ogromnu udubinu na kacigi. On se dalje ponašao kao da se ništa nije dogodilo.

Mislim da ga je ipak jako boljelo, ali od srama što je tako pao, tvrdio je da ga ništa ne boli.

Prva crta u Gornjem Rajiću

Potom su nam javili da je potpisano neko primirje. Neprijatelj nije djelovao po nama.

To poslijepodne nalazio sam se na tavanu vatrogasnog doma i vidio kako se jedna neprijateljska skupina približavala našoj prvoj crti obrane na lijevoj strani ceste. Bilo ih je negdje desetak. Neprijatelj se kretao iz šumice kraj ukopanog tenka na lijevoj strani ceste iza škole. Zbog primirja nismo smjeli djelovati, samo smo motrili. Nismo imali dalekozor, već smo motrili iz lovačke snajperske puške. Tražio sam na vezu nadređene da vidimo što u ovom slučaju moramo učiniti, no nisam ih mogao dobiti. Srećom, ubrzo potom neprijatelj je malo izviđao naše položaje i

povukao se natrag na početne položaje. Nije djelovao po nama.

Sljedeći smo dan dobili smjenu i mi smo se povukli na drugu crtu u selo Jazavicu.

Jazavica

Trinaestoga rujna u selu Jazavici smjestili smo se u vatrogasni dom. U vatrogasnom domu bili su već postavljeni vojnički kreveti na kat. Mještani sela su nas jako dobro i srdačno primili. Prema nama su se ponašali kao prema svojim najbližima.

Četrnaestoga rujna dobio sam zapovijed da iskopamo rovove lijevo od crkve u selu. Položaj je bio dobar za obranu prostora od napada iz šume, ali je bio jako loše odabran ako bi neprijatelj izveo napad iz smjera autoceste. Iz smjera autoceste mi smo se veoma lijepo vidjeli i prigodom neprijateljskog djelovanja ne bismo imali nikakve šanse da ostanemo živi na položajima. No, nama su rekli da moramo tu kopati rovove.

Mještani su nam dali lopate i mi smo počeli kopati. Nakon nekoliko sati kopanja iz smjera šume čuli smo pucnjeve i za čas smo osjetili kako metci zuje oko nas. Poskakali smo u rovove, nekako dograbili puške i motrili otkud se djeluje po nama. Inače, mi smo tada bili na drugoj crti obrane, negdje oko četiri kilometara iza prvih položaja i nismo očekivali da bi tko mogao djelovati po nama.

Položaj druge crte u selu Jazavici

Neki su čak došli kopati rovove a da sa sobom nisu imali oružja. Srećom, neprijatelj nas nije napao. Nakon pola sata ležanja u rovu izišli smo iz rova i krenuli puzeći prema Kričkom brdu. Otpuzali smo nekoliko stotina metara od rovova prema šumi.

Nikoga nismo pronašli. Vratili smo se i dalje nastavili kopati rovove.

Poslije podne spustio sam se u selo i tražio od nadređenih da nam omoguće neki bager koji bi mogao kopati rovove. Obećali su da će sutra doći.

Narednih dana bager nije došao i dalje smo nastavili ručno kopati. Iskopali smo mi dobre rovove, ali to nije bilo to. Tijekom boravka u Jazavici 1. satnija primila je oko trideset novih gardista.

Kozarice

Osamnaestoga rujna dobili smo zapovijed da se naša satnija premješta na nove položaje. Moj vod odlazi na položaje u selu Kozarice, a za nekoliko dana poslije ostatak

satnije odlazi na položaje u selo Bročice. Time se satnija razdvojila.

U međuvremenu se u Varaždinu vode završne bitke za oslobađanje vojarni.

Otišli smo u selo Kozarice. Smjestili smo se opet u vatrogasni dom. I tu su nas mještani srdačno primili. Selo je bilo nastanjeno čisto hrvatskim stanovništvom i cijelo su vrijeme bili smješteni u svojim kućama. Nisu napuštali selo. Selo se prostiralo većinom na brježuljkastu i dobrim dijelom šumovitu tlu. Selo je bilo veoma dugo, a nas je bilo svega jedan vod. Kraj je poznat po naftnim bušotinama.

Čim smo se smjestili u vatrogasni dom, mještani su nam pokazali gdje je jučer poslije podne srušen zrakoplov JNA tipa Orao, dvomotorac. Pilot je poginuo. Otišli smo na mjesto pada i vidjeli kako

Mjesto pada zrakoplova

Izgleda zrakoplov kad se nasilno sruši na kopnu. Potom smo otišli uspostaviti položaje u selu Kozaricama. Ispred nas se nalazilo selo Novi Grabovac, nastanjeno hrvatskim građanima srpske nacionalnosti. Do tada su mještani samoinicijativno organizirali i držali lokalne noćne straže na određenim položajima. Od oružja su imali samo osobne

lovačke puške. Čak su na stražu s nama dolazili neki koji su imali i zračne puške. Tolika je volja bila među njima za samoobranu od agresora. Do tada je neprijatelj samo tu i tamo topnički djelovao po Kozaricama.

Položaje smo imali na krajevima sela. Jedan je položaj bio na raskrižju putova za selo Kozarice, selo Drumove i selo Novi Grabovac. Drugi je položaj bio uz rub ceste na kraju Kozarica, prema Novom Grabovcu i Bairu. I na jednom i na drugom položaju oko nas su normalno živjeli mještani. Položaji koje smo imali nisu bili klasični bojni položaji. Više su bili kao nadzorni, promatrački položaji. Da smo bili napadnuti sa tih položaja ne bismo bili mogli braniti selo. Morali bismo se povući dublje u selo. S jednoga na drugi položaj razvozili smo se kombijem. Na te su položaje često puta k nama dolazila djeca, mladež i starci.

Tijekom boravka u selu upoznali smo seoskog lovca Josu Pavlovića. On je na sebi uvijek nosio prepoznatljivi lovački šešir i lovačku pušku. Ispričao nam je dosta detalja vezanih za situaciju oko zbivanja u ovom kraju.

Kad smo po noći dolazili po njega, morali smo biti oprezni. Da bismo došli do njega, morali smo tri puta kucati isključivo na prednjem desnom prozoru. Inače, ako bismo promašili prozor i slučajno njega ne bi bilo doma, njegova je supruga bila spremna pucati.

Za vrijeme držanja položaja u Kozaricama odlučili smo nas nekoliko otići izbliza vidjeti neprijateljske položaje u selo Bair. Jedno poslijepodne Joso je nas nekoliko vodio kroz šumu pri izviđanju prilaza i položaja JNA u Bairu. Kako je bio lovac, znao je sve staze u okolnim šumama. Kroz šumu nas je, u usporedbi s onim kako su nas domaći vojnici do sada vodili, vodio veoma dobro. Veoma brzo i sigurno približili smo se do prvog položaja na cesti u ulaza selo Bair iz smjera Novske.

Iznad tog položaja na vrhu visokog drveća vihorila se zastava Jugoslavije pred raspadom i Republike Srbije. Na

položaju smo čuli radio kako pjeva četničke pjesme. Došao je jedan vojni džip, koji se nije dugo zadržao.

Nakon poduzeg izviđanja vratili smo se na početne pozicije. Na povratku bili smo isto tako oprezni kao i kad smo krenuli na izviđanje kroz šumu do sela Baira. Kad smo odmakli oko dva kilometra, polako smo se opustili. Kretali smo se opušteno, nitko nije bio ispred nas i upozoravao nas kako da se krećemo.

Odjednom čujemo: "Stoj, opkoljeni ste!"

Stali smo. Nismo nigdje nikoga vidjeli.

Čujemo pitanje: "Čiji ste!"

Nakon nekog vremena netko progovori: "Hrvatska vojska!"

Opet čujemo: "Bacite puške!"

Nije mi bilo svejedno. Nisam nikoga vidio, a uvjeren sam bio da su u nas uperene puške. Nisam znao što da uradim. Da sam barem vidio nekoga, možda bih i reagirao. Do sada sam govorio da se neću živ predati JNA. Opet sam mislio da je ova lokacija zasjede negdje na pola puta između naših i njihovih prvih položaja. Možda je neka njihova izvidnička ekipa.

Do tada su svi bacili puške. Nije mi preostalo ništa drugo, bacio sam i ja pušku. Iz zaklona nedaleko od nas izlazi jedan maskirani vojnik i kaže: "Imali ste sreće."

Uočili smo da su to naše snage. Oko nas iza zaklona izlaze ostali vojnici koji su nam priredili ovo neugodno iznenađenje. Bilo ih je negdje desetak. Bili su veoma dobro opremljeni kako opremom, tako i oružjem. Neka sam oružja tada prvi put vidio. Imali su automatske puške kalašnjikove, snajperske puške JNA, automatske puške SAR, Ultimax, ručni bacač RPG-7, Ambrust i dr.

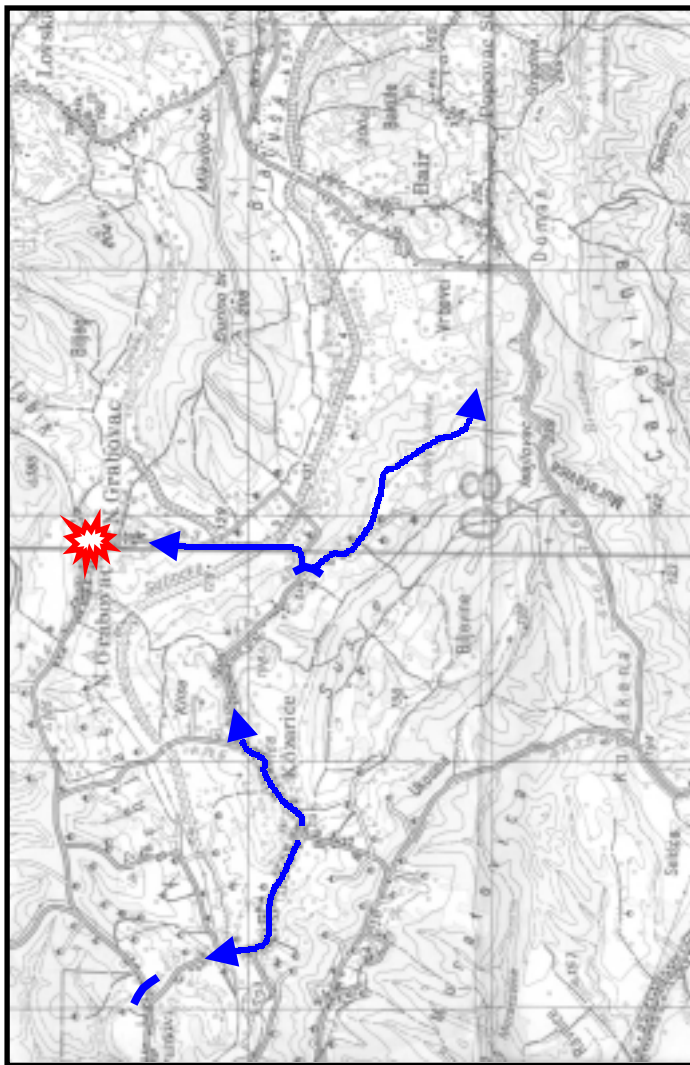
Pitali su nas gdje smo bili. Kazali smo im.

Potom smo mi njih pitali tko su i kamo idu.

Rekli su nam da su neka posebna postrojba i da su došli napasti neprijateljske položaje u selo Bair. Ovo prvo mi je

donekle bilo jasno, ali ovo drugo, da idu napasti njih deset položaje JNA u Bairu, nije mi bilo jasno.

Pozvali su nas da im se pridružimo. Pridružili smo im se. Otišli smo ponovno gotovo istim smjerom prema prvim položajima. Blizu sela skrenuli smo lijevo prema Novom Grabovcu. Spustili smo se ispod sela Baira. Ova posebna ekipa zauzela je zaklone i počela bez veze pucati po selu. I to je trajalo dok nisu potrošili dobar dio strjeljiva. Kad su završili, na brzinu smo napustili položaje i vratili se trčecim korakom u selo Kozarice. Kad smo došli u selo, tamo su ih čekala vozila. Sjeli su u vozila i otišli prema Novskoj. Više ih nikad nisam vidio. Bilo je to još jedno iskustvo.

Zajednička slika Habule, Meseca, Kneza (poginuo 2. listopada 1991.) i mene nakon jednog izviđanja

Nakon toga i dalje sam u nekoliko navrata sa svojim izviđao neprijateljske položaje. Na tim položajima, u usporedbi s onim do sada, imali smo dosta slobodnog vremena. Jedno smo se poslijepodne organizirali i zajedno s domaćim mladićima zaigrali nogomet na seoskom nogometnom igralištu. Igralište se nalazio lijevo od ulaza u selo iz smjera Novske.

Nismo igrali ni pola sata kad je nekoliko minobacačkih mina kalibra 120 mm palo lijevi kraj nogometnog igrališta. Nitko nije bio na u tom prvom napadu ranjen.

Ostavili smo sve stvari i otrčali u skloništa u privatnim kućama. Ja sam se sklonio u privatnu kuću preko puta vatrogasnog doma kod obitelj Stjepana Grdura. Ta je obitelj imala troje djece. Najstarija, Đurđica, imala je deset godina, Slavica osam godina i najmlađa Andrijana samo četiri godine. Još su nekoliko plotuna ispalili i više nisu djelovali po igralištu. Nikad više nismo igrali nogomet u Kozaricama od kad smo bili na tim položajima.

Jedno rano jutro po nas zapovjednike vodova došao je vozač kombija. Odveo nas je u onaj isti vatrogasni dom u Novskoj, gdje smo jedno vrijeme bili smješteni. Nismo znali da se tamo smjestio i naš zapovjednik satnije.

Ostavio je poruku da ga tu pričekamo. Jedno smo ga vrijeme čekali. Kad se to oduljilo, otišli smo u šetnju oko vatrogasnog doma. Od skladištara sam dobio kakvu-takvu sliku situacije na cijeloj bojišnici. Oko podneva javili su nam da je došao zapovjednik satnije. Dovezao je prvi vojni kamion u Novsku. Bio je to vojni kamion zarobljen u vojarnama u Varaždinu. Još je na njemu bilo zelene boje.

Kad je došao, ljudi, a i sami vojnici s čuđenjem su gledali otkud vojno vozilo JNA u Novskoj. Do sada smo se vozili u civilnim autobusima, kombijima i kamionima. U Novsku je dovezao pun kamion vojnog oružja. Bilo je tu automatskih pušaka, snajperskih poluautomatskih pušaka zadnje generacije, ručnih raketnih bacača "osa", "zolja", M 57, RPG-7, ručnih bomba, bilo je i tu oko desetak "tandžara" i nekoliko pištolja. Bilo je tu još šatorskih krila, deka i dalekozora.

Nama zapovjednicima vodova zadužio je pištolje i ponudio da biramo koju pušku želimo imati. Ja se nisam htio mijenjati za pušku. Ova *češka zbrojevka* mi je sasvim odgovarala. Ali uzeo sam poluautomatsku snajpersku pušku i vojni dalekozor.

Poslije nas je zapovjednik satnije odveo natrag na položaje, i tamo je "tandžare" podijelio mjesnoj straži u Kozaricama. Mještani su bili prezadovoljni.

Neki su mještani bili spremni i dati svoje novce da bi kupili neko oružje. Mene je osobno jedan mještatinin pitao hoću li mu prodati jednu bombu za stotinu maraka. Pitao sam ga što će mu. Odgovorio je: "Nikad se ne zna". Naravno, nisam mu je dao, a kamo li prodao.

Kako nismo mogli dobiti zamjenu na položajima od neke druge postrojbe, organizirali smo si zamjenu unutar nas. Sljedećih nekoliko dana otišli smo na odmor.

Dvadeset i drugoga rujna zbog stalnog pristupanja novih dragovoljaca u Zbor narodne garde morali su dio snaga na Vinici premjestiti u selo Veliki Bukovec, gdje su nam našli smještaj. Naša 1. satnija smjestila se u dvije kuće. Tijekom par dana dobili smo nekoliko novih gardista. Dosta je njih bilo koji nisu bili u ročnoj vojsci JNA. Sljedećih par dana obučavali smo novopristigle dragovoljce.

Iz osvojenih vojarni u Varaždinu dobili smo najbolje oružje koje se tada moglo imati.

Dvadeset i šestoga rujna vratili smo se ponovno na položaje u selu Kozaricama. Drugi dan rano ujutro probudila nas je buka motora. Kad smo izišli iz vatrogasnog doma, imali smo što vidjeti. Bila su to oklopna bojna vozila na gusjenice i kotače, još u zelenoj boji. Takva vojna vozila sam tada prvi put vidio.

Na tijelu bojnoga gusjeničarskog vozila nalazila se jedna cijev, a kod vozila s kotačima nalazile su se tri cijevi iste debljine kao i na gusjeničarskom vozilu. Za njima su se kretali i vojni kamioni puni vojske. Nismo znali koji su i čemu služe.

Zaustavili su se u središtu sela, ugasili motore i vozači su izišli iz bojnih i motornih vozila. Nama nitko nije javio da će

oni doći i što će raditi. Jedna je ekipa došla do nas i pitala nas gdje bi bilo dobro da zauzmu položaje. Nismo im znali ni mogli pomoći.

Bili su to vojnici iz Bjelovara i okolice. Bojna su vozila zarobili u vojarnama oko Bjelovara. Dobili su zadaću da tu negdje zauzmu položaje za protuzračnu obranu. Smjestili su se po kamionima i privatnim kućama dok nisu dobili zadaću gdje da se razmjestite. Ostali su tu nekoliko dana. Poslije ih nikad više nisam vidio.

Treće jutro u vatrogasni dom ušlo je par gardista i pitalo gdje bi bilo najbolje da postave minobacač. Prvo sam ih pitao tko su oni i tko ih je poslao ovamo. Drugo, ja sam čuo o minobacačima, ali nisam ih do tada još vidio. Treće, sigurno ne bi bilo dobro da se postave kraj vatrogasnog doma.

Rekli su da su iz Novske. Zapovjednik minobacačkog voda bio je Ivica Čaja (poginuo u operaciji "Blijesak" godine 1995.).

Na kraju smo se dogovorili da ga postave jedan kilometar desno od nas. Otišli su tamo i smjestili se kraj jedne stare kuće. Potom smo zajedno otišli tražiti najpovoljniji položaj s kojeg bismo mogli promatrati i navoditi minobacače.

Zajednička slika na punktu u Kozaricama

Poslije podne su namjestili minobacače i Čaja je počeo navoditi svoje topništvo na neprijateljske položaje u selu Bair. Prvi put to je izgledalo famozno.

Sljedećih par dana Čaja je tu i tamo ispalio po koji projektil po neprijateljskim položajima u Bairu. Nakon našega topničkog odgovora neprijatelj je žešće gađao selo, ali, na našu sreću, većinom je gađao položaj naših minobacača u šumi. To topničko nadmudrivanje trajalo je svega nekoliko dana.

Dvadeset i devetoga rujna poslije podne saznajemo da će neke posebne postrojbe Ministarstva unutarnjih poslova ići osloboditi selo Novi Grabovac. Prošli su kraj naših položaja na lijevom kraju sela. Selo će napasti samo sa zapadne strane. To smo selo mogli i mi zauzeti, ali bi poslije bilo problem držati ga. Mi te snage s dvadesetak vojnika nismo imali.

Kako smo znali da tamo nema neprijateljske snage, odlučili smo da mi krenemo s istočne strane u napad. S naše strane išao je Premuž, Jamnić i jedan plavi momak kojemu se više ne sjećam imena i prezimena i ja. S nama je išao i domaći vojnik lovac Joso. Radi koordinacije s nama pridružio se jedan manji zapovjednik tih posebnih snaga. Kasno poslije podne s istočnog kraja sela Kozarica krenuli smo u napad.

Kozarice i Novi Grabovac nalazili su se na brežuljku. Između njih bila je kotlina. U toj kotlini nalazile su se naftne bušotine i obradiva polja. Prvo smo se morali niz brdo neprimjetno spustiti u dno kotline. Kretali smo se po šumi, kanalima, šikarama, negdje smo morali i pretrčavati brisane prostore. Kretanje je bilo daleko dugotrajnije nego što smo mi planirali. Na početak sela ušli smo tek kad se spuštao mrak.

Naše snage na lijevom kraju već su ušle u Novi Grabovac na zapadnom dijelu i kretale su se prema središtu sela.

Neprijatelj na njihovoj i našoj strani nije pružio otpor. Nije bilo nikoga.

Posebne snage zauzele su središte sela kad smo mi došli do njih. Nakon toga mi smo se natrag vratili istim putem dok su posebne snage ostale u selu na položajima.

Drugi su dan posebne snage dobile smjenu od 4. satnije 1. bojne 1. A brigade ZNG-e. Mi smo ostali još par dana na položajima u Kozaricama, s time što smo prestali držati položaje na zapadnom dijelu sela. Držali smo samo položaje na istočnom dijelu.

Prvog listopada dobili smo smjenu i otišli u Vinicu.

"Sindikalac"

Drugoga listopada na Vinicu je došla moja sestra Nada i susjeda Ljuba. Sestra mi je donijela originalnu američku prikrivnu odoru. Tu je odoru kupio Pepan u Njemačkoj. Tada sam od gardista imao najbolju odoru na Vinici. Rekla mi je još ako želim koju pušku, da će ju on pokušati kupiti u Njemačkoj i nekako poslati do mene. Odbio sam tu ponudu. Inače, Pepanova sestra Marija Riber i brat Ivan Fric s čitavom obitelji godinama žive i rade u Njemačkoj. Tada mi je rekla da su obični Nijemci koji imaju visoka moralna načela uz nas i da će nam maksimalno pomoći koliko god mogu. Nakon toga smo se razišli.

Trećega listopada bio sam s prijateljima u restauraciji na večeri kada je našem stolu prišao Čorba i rekao da me treba zapovjednik 1. A brigade ZNG-e Lucić. Misleći da se šali, rekao sam mu da me ostavi na miru dok večeram. Čorba je bio uporan. Ponovio je kako me treba Lucić te da će nazvati za pola sata.

Ovaj mi je put zazvučao ozbiljno. Shvativši da se događa nešto nesvakidašnje, ostavio sam večeru i krenuo s Čorbom u zapovjedništvo.

Putem sam ga pitao zašto Lucić treba baš mene. Odgovorio mi je da zapravo treba zapovjednika ili zamjenika zapovjednika bojne, odnosno nekog od zapovjednika satnije, ali kako njih trenutačno nije bilo u bazi, tražio je zapovjednika s najvećom dužnosti. Otišli smo na kat dvorca Rupčić u sobu službujućeg časnika. Tu je već bilo nekoliko gardista iz zapovjedništva bojne. Na licima im se ogledala zabrinutost. Sjeo sam na stolicu i svi zajedno čekali smo telefonski poziv.

Prošlo je pola sata. Napokon zazvoni telefon. Čorba podigne slušalicu. Nakon što mu se sugovornik predstavio, pružio mi je slušalicu rekavši da je na vezi zapovjednik 1. A brigade ZNG-e. Pozdravim ga i objasnim da sam zapovjednik 3. voda 1. satnije. Na pitanje koliko trenutačno imam ljudi na raspolaganju, odgovorio sam da u 3. vodu ima trideset gardista, ali su trenutačno pušteni doma jer smo se jučer vratili s bojišta u zapadnoj Slavoniji.

Zapovjedio mi je da ih odmah pozovem natrag u bazu te da do jutra skupim sve raspoloživo ljudstvo i spremim ih za teren. Sugerirao mi je da ponese sva raspoloživa protuoklopna sredstva, i dodao na kraju kako mi se pridružuje deseterina vojne policije i sanitetska ekipa te da će u jutro ponovno nazvati. Uslijedio je pozdrav i time je završio naš prvi razgovor.

Nakon telefonskog razgovora otišao sam u kuhinju i obavijestio službujuću kuharicu da mi za sutra spremi oko pedeset suhih obroka. Potom sam pošao tražiti gardiste po sobama obavješćujući ih o sutrašnjoj zadaći.

Slijedio je odlazak na prijavnicu, odakle sam se mogao koristiti telefonom. Počeo sam nazivati gardiste, no već u početku susreo sam s problemima. Za dobar dio gardista nisam imao brojeve telefona kod kuće. Drugi dio gardista

kod kuće nisu imali telefon pa sam ih zvao kod susjeda, prijatelja, rodbine i preko temeljne policije. Uspio sam dobiti vrlo mali broj gardista i pozvati ih u bazu, iako sam nazivao do kasno u noć.

Četvrtoga listopada nakon buđenja iznijeli smo na pistu svu potrebnu opremu za teren. Pista se nalazila unutar dvorca Rupčić, na površini oko 30 x 30 metara.

Doručkovali smo, a potom je svaki gardist uzeo u kuhinji suhu hranu za put. Inače, kuhinja – na čelu s gospođom Posavec – radila je besprijekorno. Osoblje je u bilo koje doba dana ili noći bilo uslužno tako da nitko od gardista nije bio gladan ni žedan.

Otišao sam na pistu i postrojio novoformirani vod. Utvrdivši brojno stanje voda, uočio sam da nije došao ni jedan jedini pripadnik mojeg 3. voda 1. satnije. Iz starog 3. voda bio je prisutan jedino Miljenko Flac. Ostali u stroju su bili Dejan Novosel, Danjel Videc, Ivica Matanović, Davor Petriš Mrvica, Gran, Željko Levačić, Bajsić, Radovan Žnidarić, Legija i još nekoliko.

Nakon povratka s terena on nije bio otišao kući, nego je cijelo vrijeme ostao u bazi. Većina ostalih gardista tek je nedavno bila primljena u Zbor narodne garde, a među njima je bilo čak i onih koji nisu odslužili vojni rok u bivšoj JNA. Ostali gardisti bili su pripadnici drugih satnija. Objasnio sam im da se zapovjednik 1. A brigade ZNG-e prvi put na ovakav način obratio nama iz 5. bojne najvjerojatnije zato što odlazimo na neki težak zadatak.

Tražio sam od njih da se maksimalno usredotoče na zadatak.

Zamijetio sam da većina gardista nosi krunicu obješenu na naramenici uz rame. Dodavši još neka potrebna objašnjenja, raspustio sam novoformirani vod.

Od protuoklopnih sredstava skupili smo svega tri jednokratna protuoklopna ručna raketna bacača 64 mm M 80 Zolja.

Zapovjednik desetine Stanko Vidaček također je postrojio i prebrojio svoje pripadnike vojne policije.

Sanitetska je ekipa bila sastavljena od medicinskog tehničara Dejana Zuberu i vozača Mladena Fulira.

Nakon uvida u stanje i spremnost gardista otišao sam u zapovjedništvo 5. bojne očekujući telefonski poziv.

Oko osam sati zazvonio je telefon. Ponovno se javio Čorba i rekao kako je na vezi zapovjednik 1. A brigade ZNG-e te da želi razgovarati sa mnom.

Preuzeo sam slušalicu. Zapovjednik me pitao jesam li spreman.

Odgovorio sam potvrdno. Slijedila je zapovijed da dođem sa svojom skupinom u Zagreb, u planinarski dom "Sindikalac" na Sljemeni te da tamo čekam daljnje zapovijedi. Dao mi je i svoj broj telefona, nakon čega smo se pozdravili i time završili naš drugi razgovor.

Otišao sam na pistu, okupio vod i obavijestio ih da krećemo u Zagreb. Ukrcali smo se u kombije i krenuli.

U "Sindikalac" na Sljemeni stigli smo oko jedanaest sati. Inače, planinarski dom "Sindikalac" bio je baza Izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e. Zapovjednik te Izvidničke satnije bio je Ante Gotovina. Na parkiralištu "Sindikalca" dočeka nas je Drago Poljak.

Rekao mi da je da se smjestimo i čekamo daljnju zapovijed. Dodijelio nam je jednog domaćeg gardista-skladištara, Pustaka, koji nas je razmjestio po sobama. Raspremili smo prtljagu i otišli na ručak.

Nekoliko dana prije našeg dolaska neprijatelj je zrakoplovima raketirao odašiljač Hrvatske televizije na Sljemeni. Zbog mogućeg ponovnog raketiranja atmosfera među ljudima u planinarskom domu "Sindikalac" bila je vrlo napeta.

Tijekom čitavog toga dana i noći nad Zagrebom su zavijale sirene za zračnu opasnost. Noć smo proveli budni na krevetima, spremni da u slučaju zračnog napada u što kraćem vremenu napustimo objekt. "Sindikalac", naime, nije imao nikakvo sigurno sklonište.

Cijeli dan u Zagrebu se oglašavala sirena. Poslije podne u moju je sobu došao gardist iz Izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e i rekao da me zapovjednik brigade zove preko telefona. Otišao sam i javio se. Zapovjednik me pitao kako smo se smjestili. Odgovorio sam mu da se ne žalimo na smještaj.

Zatim me pitao imamo li kakvih protuoklopnih sredstava.

- Samo tri zolje – odgovorio sam.

Rekao je kako je to malo i zapovjedio je da se odmah spremim za pokret. Najavio je da će me nazvati ponovno i tada će mi reći odredište.

Otišao sam u restauraciju tražiti suhu hranu za put. Hranu smo dobili, ali nismo nikamo otišli. Čitavu noć, naime, u Zagrebu su se i dalje oglašavale sirene za zračnu opasnost. Ostali smo stoga budni u sobama, spremni da u slučaju zračnog napada, što je moguće brže, napustimo objekt.

Stari Grabovac

Šestoga listopada bio sam u restauraciji kada me je oko osam sati jedan pripadnik Izvidničke satnije obavijestio da me treba zapovjednik 1. A brigade ZNG-e i odveo me u sobu službujućeg časnika.

Kad sam se javio na telefon, zapovjednik 1. A brigade ZNG-e zapovjedio mi je da se uputim na odmorište autobusa u Heinzelovoj ulici te da mu se odande javim telefonom.

Budući da ja, a i nitko od mojih nije znao gdje je ta ulica, tražio sam da mi dodijele jednoga gardista iz Izvidničke satnije kao vodiča.

Kad smo se spustili sa Sljemena u kompleks odmorišta autobusa, otišao sam na portu i javio se zapovjedniku Luciću. Zapovjednik me najprije pitao jesam li kada bio u Novskoj. Odgovorio sam mu potvrdno i dodao kako dobro poznam to bojište. Zapovjedio mi je da se uputim tamo te da pronađem i javim se Andabaku.

Na kraju je tražio da pozovem na telefon zapovjednika desetine vojne policije. Otišao sam ga potražiti. Nakon nekog se vremena zapovjednik vojne policije vratio i rekao kako oni i sanitetska ekipa ostaju u Zagrebu. Otišli su u Vrapče, u "Sindikalac." Nakon toga svoja sam motorna vozila s vozačima uputio natrag u Vinicu.

Ukrcali smo se u jedan autobus i krenuli autocestom prema Novskoj.

Tijekom putovanja slušali smo Hrvatski radio. Doznali smo da je u Novskoj situacija kritična. Iz sigurnosnih razloga odlučio sam promijeniti smjer kretanja pa smo s autoceste skrenuli u Kutinu i nastavili starom cestom Kutina – Banova Jaruga – Novska.

Na cesti Banova Jaruga – Novska imali smo priličnih problema. Kolone civilnih, vozila od traktora i automobila do kamiona natovarenih namještajem i ostalom osobnom opremom, povlačile su se prema Kutini i pri tome se koristile našim desnim cestovnim trakom. Napokon smo se ipak probili do Novske.

U središte Novske, kod pivnice, stigli smo oko trinaest sati. Stali smo kod jedne veće skupine domaćih vojnika. Izgledali su zbunjeno i kao da nekoga čekaju.

Pitao sam ih gdje se nalazi zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e. Odgovorili su da je do neki dan bilo ovdje u pivnici, no u međuvremenu su se smjestili negdje kod groblja. Jedan se vojnik javio da zna gdje je to mjesto. Ostavio sam svoju vod u autobusu. Civilnim automobilom odvezli smo se u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e, ali kad smo stigli do

grobља, mještani su nam rekli da su se i odavde premjestili negdje u blizini autobusnoga kolodvora.

Odjednom su po cijelom gradu počele padati topničke granate. Oglasio se znak za zračnu uzbunu.

Nakon nekoliko pokušaja ipak smo pronašli zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e. Nalazilo se u podrumu jedne kuće blizu autobusnoga kolodvora. Ušao sam u podrum, pozdravio sve prisutne i pitao tko je tu Andabak. Nizak čovjek, koji je sa skupinom ljudi proučavao zemljovid na stolu, rekao je da je on osoba koju tražim. Predstavio sam se i objasnio da sam zapovjednik 3. voda 1. satnije 5. bojne, da dolazim iz Vinice te da me je poslao zapovjednik 1. A brigade ZNG-e Lucić.

"Znači, stigli ste", prokomentirao je. Pitao me je koliko imam ljudi i koja protuoklopna sredstva.

Čuvši moj odgovor, rekao je kako je to nedostatno. Izdao mi je zapovijed da sa svojim vodom pokušam zaustaviti napredovanje neprijatelja dok ne stigne pojačanje, i to na staroj cesti Novska – Gornji Rajić.

Pitao sam ga što je s položajima u Gornjem Rajiću, na što sam dobio odgovor da tamo više nema naših položaja. Zanimalo ga je imam li motorolu. Odgovorio sam da nemam.

Uzeo je motorolu od nekog svog pomoćnika i kazao: "Tebi ovdje neće trebati", i dao ju meni. Pitao me koja mi je šifra na radiovezi. Odgovorio sam da naša bojna ima šifru Klek, na što je uslijedilo pitanje:

- Dobro, a koji broj?

- Deset: dodam brzo.

- Dobro, može! – potvrdi mi. Sada je bio red na meni da pitam koja je njegova šifra.

- Merkur 45 – odgovorio je. Pozdravili smo se. Poželio mi je sreću, a ona mi je doista i trebala.

I tako sam dobio šifru Klek 10 na radiovezi. Mnogi su u to vrijeme mislili kako mi je to prezime, a neki to misle i danas.

Nakon razgovora vratili smo se do autobusa. Pitao sam domaće vojnike kakvo je stanje na staroj cesti Novska – Gornji Rajić.

Rekli su mi da su stigli iz položaja na Novljanskim brdima i da nisu upućeni kakvo je stanje.

Pitao sam ih što ovdje čekaju, na što su mi odgovorili kako čekaju daljnje zapovjedi. Rekao sam im da mi odlazimo prema Gornjem Rajiću i da nam se priključe, jer nas je malo. Nitko se nije želio priključiti.

Neprijatelj je počeo jače topnički djelovati po središtu Novske. Na brzinu smo se ukrcali u autobus i udaljili prema Gornjem Rajiću. Kod vatrogasnog doma u Novskoj vidio sam pripadnike svoje 5. bojne. Stali smo i upitao sam Dražena Meseca gdje su na položaju i kakvo je tamo stanje. Rekao mi je da su tek došli s položaja na Strugu te da sada ponovno idu tamo jer su zbog neprijateljskoga žestokoga topničkog djelovanja neki naši položaji napušteni.

Zanimalo me je kakvo je stanje prema selu Gornjem Rajiću, ni on nije znao što se tamo zbiva. Pozdravili smo se i produžili svatko na svoju stranu. Neprijatelj je i dalje žestoko topnički djelovao po Novskoj. Nastavili smo vožnju prema selu Starom Grabovcu.

Početak sela iz smjera Novske

Na samom ulazu u selo zapovjedio sam vozaču autobusa da skrene u dvorište na lijevoj strani ceste. Gardistima sam dao signal da tu izlazimo iz autobusa. Zahvalio sam se vozaču autobusa na vožnji i rekao mu da je on svoju zadaću izvršio te da se može vratiti u Zagreb.

Uočio sam da naše iskrcavanje prati domaći vojnik Lujčić iz susjednog dvorišta. Otišao sam do njega i pitao ga zna li kakvo je trenutačno stanje na ovome smjeru. Odgovorio je da ne zna jer je maloprije stigao s položaja iz Novljanskog brda. Došao je po svoje roditelje da ih izvuče na sigurno. I njemu sam rekao da smo došli uspostaviti obranu te da bi bilo dobro da nam se pridruži budući da je iz sela i pozna ovaj kraj. Pristao je.

Priključio nam se i jedan mještalin Novske, koji je imao kuću na kraju grada, prema Starom Grabovcu. Zvao se Vlado Bartolić. Imao je pušku karabin koju je dobio od prijatelja.

Formirao sam kolonu na lijevoj strani ceste i pješice smo krenuli prema selu Paklenici.

Na samom polasku sustigla nas je jedna skupina gardista. Bili su odjeveni u istočnonjemačke odore, tzv. "šibicarke." Nitko od nas nije znao tko su ti ljudi.

Budući da je neprijatelj topnički djelovao po selu, zapovjedio sam svom vodu da se skloni dok ne provjerim iz koje su postrojbe i koja im je zadaća. Otišao sam na desnu stranu ceste i tražio zapovjednika te skupine. Došao sam do gardista obučena u crni kombinezon i pitao ga kako se zove i iz koje su postrojbe.

Odgovorio je da se zove Zvonimir Hađina i ima nadimak Đurđa te da je zamjenik zapovjednika 1. satnije 1. bojne 1. A brigade ZNG-e.

Predstavio mi je i svog zapovjednika 1. voda Milu Conara. Đurđa mi je objasnio kako imaju zadaću zaustaviti napredovanje neprijatelja na tom smjeru. Na brzinu smo se

dogovorili o načinu obrane prostora. Đurđin prijedlog bio je da će se on sa svojom skupinom kretati naprijed, poljem između kuća i željezničke pruge, a mi starom cestom smjerom selo Stari Grabovac – selo Roždanik, s ciljem da lociramo neprijateljske položaje i da u najpogodnijem području organiziramo presudnu obranu. Đurđa u to vrijeme nije imao motorolu. Pozdravili smo se i razdvojili. Poslije mi je Đurđa rekao da nije mogao napredovati tom stranom jer ga je neprijatelj tukao iz smjera autoceste i morao se vratiti na početne pozicije.

Krenuo sam sa svojim ljudima prema Paklenici. Kretali smo se lijevom stranom, između kuća i ceste. U Starom Grabovcu više nije bilo mještana. Selo je bilo prazno. Pridružila nam se novinarska ekipa Hrvatske televizije. Snimali su naš odlazak do Paklenice i naš prvi kontakt s neprijateljskim tenkovima. Ta je snimka bila prikazana u Dnevniku Hrvatske televizije.

Za uspjehe i neuspjehe na bojištu bilo je isto tako jako važno kako će se predstaviti hrvatskom pučanstvu i šire. Najčešće su to činili novinari i snimatelji. Oni su dali znatan doprinos u prenošenju istine kakav se to prljavi rat vodi u Republici Hrvatskoj.

Kod kapelice Svetog Križa susreli smo nekoliko vojnika. Bili su to Dragan, Grga, Indijanac, Miki, Palčić, Pop, Tomo iz Križevaca. Oni su se tijekom Domovinskog rata mijenjali na položajima i ovom prilikom navest ću samo neke koje sam manje više poznao, a to su Ivan Kordiš Indijanac, Božidar Petrinjak, Božo Budić, Božo Đurinić Rute, Božo Orak Bimbo, Branko Gudec, Dalibor Palčić Palac, Darko Kadović Kada, Dragan Brnjić Bosanac, Dragutin Čorć Čoro, Dražen Brlečić Bero, Franjo Jasek Deda, Ivan Grganić Grga, Ivan Jukić Juks, Ivica Autokić, Ivica Keleković Rinčica, Marijan Novosel Ganster, Marjan Autokić, Nikola Mikić Miki, Ranko Kolarić Krompiraš, Tihomir Mikec Zolja, Tomo Kadović Kada, Zrinko Grganić Grga, Željko Drk,

Živko Antolić Žika i drugi. Njihov zapovjednik bio je Željko Topolovec.

Odlazak prema Paklenici

Među njima je bio i jedan poznati domaći vojnik. Toga domaćeg vojnika iz Gornjeg Rajića poznao sam još iz vremena kada sam držao položaje u Gornjem Rajiću. Mislim da se zvao Vlado. Ta se skupina povlačila prema Novskoj. Pitao sam ih iz koje su postrojbe i gdje su naši položaji. Rekli su mi da naših organiziranih položaja ispred nas najvjerojatnije nema; oni su topnički izvidnici 2. mješovitog protuoklopnog puka iz Križevaca i došli su na izviđanje.

I njima sam objasnio da sam sa svojim vodom došao zaustaviti neprijateljsko napredovanje te da bi mi bila čast da nam se i oni pridruže. Prihvatili su ponudu pa smo svi zajedno nastavili prema Paklenici gdje su oni maloprije bili na promatračnici.

Znači, 1. vod iz 1. satnije 5. bojne, 1. vod iz 1. satnije 1. bojne 1. A brigade ZNG-e i nekoliko Križevčana i troje domaćih vojnika slučajno zatečenih u selu, ukupno nekih šezdesetak branitelja krenulo je u susret neprijatelju. S time da je 1. vod iz 1. satnije 1. bojne ostao na onom mjestu gdje smo se i susreli.

Početak sela iz smjera Starog Grabovca

Kod prvih kuća u Paklenici izdao sam zapovijed da se razdvojimo na lijevu i desnu stranu ceste i motrimo prostor.

Ja sam se popeo na najveću kuću na desnoj strani i odozgor motrio područje. Vlasnik te kuće, po pričanju domaćih vojnika, bio je zloglasni Paunović. Taj je Paunović, po pričanju domaćih vojnika, za vrijeme jednog od njihovih mitinga izjavio da će u grad Novsku ući jašući na bijelom konju.

Oko šesnaest i trideset sati uočili smo kolonu neprijateljskih tenkova na autocesti kako se s velikom brzinom kreće prema Novskoj. U koloni je bilo pet tenkova, tri bojna oklopna prijevoznjaka i nekoliko kamiona.

Razmišljao sam što bi se moglo dogoditi ako uđu u Novsku s južne strane, kakva će biti naša sudbina i zašto ne napadaju na našem smjeru. Zaustavili su se kod novih motela "Sjever" i "Jug". Iz bojnih oklopnih prijevoznjaka i kamiona izlazilo je pješništvo koja je pretraživalo motele. Nakon toga su se tenkovi i bojni oklopni prijevoznjaci rasporedili oko motela, a kamioni iza motela. Tenkovi i bojni oklopni prijevoznjaci okrenuli su cijevi prema nama. Zaključili smo da zauzimaju položaje.

Nešto prije sedamnaest sati čuli smo nekakvu buku iz smjera sela Paklenice. Kako je ta buka dolazila sve bliže, zaključili smo da su to najvjerojatnije tenkovi. Sišli smo s kuća i zauzeli položaje za obranu u jarku na lijevoj i desnoj strani ceste. Ja sam otišao na lijevu stranu ceste.

Dio ceste u Paklenici gdje smo malo poslije imali kontakt s neprijateljem

Kako nitko od nas nije točno znao ima li još naših snaga ispred nas, postojala je mogućnost da su to naši tenkovi. Zapovjedio sam da se ne djeluje tako dugo dok ne budemo sigurni čiji su tenkovi. Nakon nekoliko minuta iza zavoja na spoju Paklenice i Starog Grabovca kod mosta, otprilike stotinu metara od nas, pojavio se prvi tenk. Još nismo bili sigurni čija je to vojska. Iza prvog tenka nailazio je drugi na čijoj je anteni visjela mala jugoslavenska zastava, a iza tenka se kretalo pješništvo. Tada smo bili sigurni da to nije naša vojska.

Kolona je nastupala sigurno, kao da se nalazi na nekoj uobičajenoj vježbi.

Otvorili smo paljbu po njima.

Neprijatelj je zastao na otprilike sedamdeset metara od nas i počeo tenkovski djelovati po nama. Gađao je kuću na

desnoj strani ceste. Nas, koji smo bili na lijevoj strani ceste, nije mogao ciljati zbog kuća ispred zavoja.

Na desnoj strani ceste Željko Levačić je zauzeo položaj u jarku iza naslaganih vreća napunjenih pijeskom i željezničkih šina. Naciljao je i ispalio prvu zolju na prvi tenk. Projektil se, na žalost, nije aktivirao. Zolja najvjerojatnije nije bila ispravna. Nije eksplodirala.

Zaklon iz kojeg Levačić djeluje po tenku

Ove slike su uzete iz videozapisa koji su snimili novinari Hrvatske radio televizije tog dana na tom mjestu u vrijeme prvog kontakta s neprijateljem. Nakon toga su se snimatelji Hrvatske radiotelevizije povukli.

Tenkovska posada uočila je iz kojeg se smjera i zaklona djeluje po njima i ispalila projektil u zaklon od naslaganih vreća napunjenih pijeskom i željezničkih šina iza kojih se nalazio Levačić. Levačić nije imao vremena maknuti se pa se samo sagnuo u jarak.

Oprostili smo se od njega.

Ni sam ne znam kako, ali nakon nekoliko sekunda Levačić se dignuo, uzeo i drugu zolju, naciljao i okinuo.

Pogodio je tenk, koji je na trenutak zastao.

Svi smo se poveselili, ali se tenk počeo ponovno kretati naprijed i tući po nama. Uočili smo da na kupoli ima obješene drvene sanduke od strjeljiva pa sam pretpostavio da je zolja pogodila drveni sanduk. U tom trenutku nisam znao što se nalazi u njima. No, neprijatelj je dobro znao da mi raspolažemo samo lakim protuoklopnim sredstvima pa su na početku Domovinskog rata na tenkove stavljali drvene sanduke pune pijeska ili bi tenkove oko gusjenica obložili debelom gumom. Kada se ispali laki protuoklopni projektil, on u dodiru s tim drvenim sandukom punim pijeska ili gumom eksplodira, pri čemu se kumulativni mlaz počinje trošiti, tako da najčešće ne dopre do tenkovske posade.

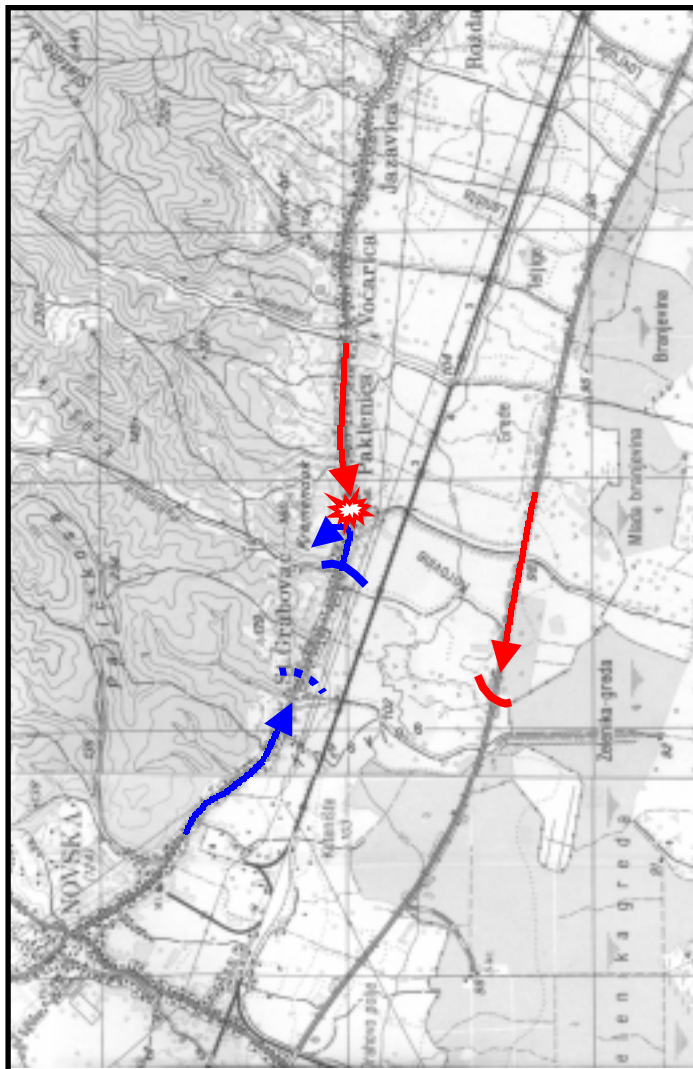
Na desnoj strani ceste nitko od naših više nije imao protuoklopnih sredstava. Kod mene je bila preostala jedna zolja, no budući da je tenk bio u takvoj poziciji da ga nisam mogao ciljati, čuvao sam ju za poslije. Levačić se izvukao iz jarka i zaklonio u dvorište.

Željko Levačić, poslije je ipak poginuo, iste godine i to u Starom Grabovcu od tenkovske granate ispaljene iz neprijateljskih položaja na autocesti. Slijedećih dana u nekoliko sam navrata razgovarao s Levačićem. Koliko se sada sjećam, on se nešto prije rata oženio i dobio kćer. Moram priznati i istaknuti, a na ponos kćeri, da joj je otac bio veoma hrabar i požrtvovan za sve nas. Taj njegov postupak dirnuo je sve nas, a neprijatelju pokazao kakvi smo ratnici i da ćemo ići do kraja. Tada nismo ni bili svjesni da je upravo on zaustavio neprijateljski ulazak u grad Novsku.

Neprijatelj nam je došao još bliže. Najviše je tukao po desnoj strani pa su se gardisti na toj strani morali povući.

Nakon toga počeli smo mi na lijevoj strani ceste puškama tući po tenkovima i pješaštvu.

Bila je to bliska borba. Zanimljivo je spomenuti da neprijatelj, na našu sreću, nije djelovao po nama s položaja kod motela "Sjever" i "Jug".

Puškarali smo više od sat vremena. Tenk je bio u blizini i dalje je tukao po nama.

Polako se počeo spuštati mrak. Oko devetnaest sati neprijatelj je smanjio intenzitet djelovanja.

Zbog nepovoljnog zemljopisnog i taktičkog položaja odlučio sam da se organizirano izvučemo s mjesta dodira, zatim da tijekom noći prikupimo sva raspoloživa protuoklopna sredstva i sutra organiziramo obranu na povoljnom zemljopisnom i taktičkom položaju.

Počeli smo se, dakle, povlačiti. Prigodom uzmicanju u jednoj kući s lijeve strane ceste na kraju Staroga Grabovca pronašli smo uredno uskladišteno streljivo. Bio je tu jedan višekratni protuoklopni ručni raketni bacač M 79 OSA 90 mm, minsko-eksplozivna sredstava i nešto streljiva. Budući da nismo mogli sve nositi, uzeli smo dio streljiva i protuoklopnih sredstava, a ostalo smo ostavili. U selu nije više bilo mještana pa smo pri uzmicanju puštali gladnu i žednu stoku iz staja i svinjaca.

Zbog dobrog pogleda uzduž ceste odredio sam prve položaje iza kapelice Svetoga Križa kod osnovne škole u Starom Grabovcu. Mislio sam da će neprijatelj sutra u jutro izvesti napad. Đurđi sam predložio da ja sa svojim vodom zauzmem položaje na lijevoj strani ceste, a on sa svojim vodom na desnoj. Prihvatio je prijedlog i rekao mi da će on biti u pozadini, nabavljati sredstva i surađivati sa mnom. Tražio sam da skupi sva raspoloživa protuoklopna sredstva i da ih pošalje na prve položaje, nakon čega se Đurđa uputio u potragu.

Pod okriljem noći rasporedio sam snage i sredstva na prvim položajima u visini osnovne škole u Starom Grabovcu i spremno čekao jutro za mogući neprijateljski napad.

Đurđa je u pozadini skupio nešto protuoklopnih sredstva i poslao mi na prve položaje.

Sedmoga listopada noć sam proveo na prvim položajima u jarku na lijevoj strani ceste. Oko pola sata poslije pola noći

čuo sam preko radioveze kako jedan policajac traži pomoć od svojih nadređenih.

Pitao je što da radi jer su se civili, pa i dio vojske, na raskrižju negdje u Subockoj ili Lipovljanima počeli povlačiti prema Kutini. Nakon nekog vremena čuo sam duboki glas kako govori da ih puste jer je Novska pala u neprijateljske ruke i tamo nema više naših snaga.

Policajac potvrdi da je primio zapovijed. Upravo sam se htio javiti tom policajcu kad se začuo glas druge osobe, najvjerojatnije iz naše policije, s porukom da ne nasjeda na dezinformacije. Dodao je kako su naše snage na svojim mjestima te neka se civili puste, a vojska zadrži. Na to sam se ipak i ja nadovezao i rekao da se nalazim na položajima ispred Novske i da neprijatelj nije ušao u grad. Moju obavijest potvrdio je onaj isti glas iz policije, na što je policajac javio da je razumio zapovijed.

Nije prošlo ni deset minuta, a neprijatelj je otvorio topničku paljbu po tom raskrižju, po Novskoj, ali i po nama. Oko pola tri sata počela je mjestimice padati lagana kiša. Neprijatelj je prestao topnički djelovati. Još jedanput sam obišao prve položaje i uvjerio se da je sve u redu.

U jutro oko pet i trideset sati probudio sam sve vojnike na prvim položajima. Kiša je prestala padati, ali je i dalje bilo oblačno. Zauzeo sam položaj u jarku na lijevoj stani ceste. I ostali su gardisti zauzeli položaje za obranu. Čekali smo napad.

Okolo osam sati neprijatelj je otvorio topničku paljbu po prvim položajima u Starom Grabovcu, a poslije i po čitavom području. Ponovno je počela padati lagana kiša. Odjednom se začuje pucanj iz susjednog jarka. Jedan pripadnik 1. satnije slučajno je opalio metak iz svoje automatske puške i ranio jednoga gardista u području male zdjelice. Svi iz tog jarka angažirali su se na zbrinjavanju ranjenoga. Bio je to prvi ranjenik iz Staroga Grabovca.

Nakon toga odredio sam prvu najbližu skupinu da ponovno zauzmu položaj u tom jarku. Neprijatelj je sve jače i preciznije topnički djelovao. Budući da smo bili na otvorenome, zapovjedio sam da svi potraže zaklon na sigurnim mjestima. Na brzinu sam razbio vrata podruma jedne kuće na lijevoj strani ceste i sklonio se tamo sa svojom skupinom. Iz podruma sam promatrao kako dvojica gardista iz suprotnog jarka odlaze do najbliže kuće, odnosno osnovne škole. Stigavši do ulaznih vrata, utvrdili su da su zaključana.

Jedan od njih skinuo je s ramena automat vrste "Thompson" M1 A1, 11.43 mm i kundakom počeo udarati po vratima. Kako je u pušci metak bio ubačen u cijev, a zatvarač otkočen i stavljen na automatsku paljbu, prigodom udaranja u vrata puška je opalila. Rafal je srećom prošao kraj tijela drugog pripadnika naše skupine. Nakon nekoliko udaraca razbili su ulazna vrata i sklonili se u kuću. Kiša je počela padati sve jače. Neprijatelj je prestao topnički djelovati.

U tom podrumu preko Radio Novske čuli smo proglas koji je glasio:

"Važna obavijest! Građani, s obzirom na česta razaranja iz zraka i raketnim bacačima, Krizni štab općine Novska predlaže stanovnicima Bročica, Grabovca i Novske da se bez panike povuku u zapadne dijelove općine i Kutinu. Prijevoz stanovništva vršit će se osobnim vozilima i autobusima koji će se za jedan sat biti na lokacijama predviđenima za evakuaciju. Mole se još jednom građani da bez panike, mirno i dostojanstveno, ponesu sa sobom prijeko potrebne stvari i dokumente te da se upute prema tim mjestima. Istodobno upozoravamo sve muške osobe starije od 18 godina da moraju, u skladu sa Zakonom o narodnoj obrani, ostati na položajima s kojih će se braniti i obraniti samo mjesto Novska i vlastiti domovi."

Oko trinaest sat kiša je prestala padati. Do nas, na prve položaje, došli su neki novi gardisti. Bili su također odjeveni u istočnonjemačke odore, tzv. "šibicarke."

Tražio sam Đurđu da dođe do mene. Kad je stigao, pitao sam ga tko su ti gardisti. Rekao mi je da je to ostatak 1. satnije, i to 2. i 3. vod. Predložio mi je, budući da smo se sada znatno pojačali, da krenemo naprijed i zauzmemo bolje taktičke položaje za obranu.

Složio sam se.

I tako sam sa svojim vodom krenuo naprijed lijevom stranom ceste, a on desnom. Išli smo ponovno prema Paklenici i stigli do kuća ispred kapelice Svetoga Križa. Na desnoj strani ceste protezao se brisani prostor između kuća dužine oko sto i pedeset metara, dok je brisani prostor na cesti do Paklenice iznosio oko tri stotine metara. Na tom se mjestu činilo da se može organizirati bolja obrana. Bili su to bolji položaji za obranu pa sam predložio Đurđi da tu zauzmemo obrambene položaje. Prihvatio je i počeli smo se utvrđivati.

Organizirao sam obranu na prvoj crti tako da je na lijevoj strani ceste bio moj 1. vod iz 1. satnije 5. bojne. Iza mog voda položaje po kućama držao je 2. vod 1. satnije 1. bojne. S desne strane ceste prve položaje po kućama držao je 1. vod, a iza njih 3. vod 1. satnije 1. bojne. S desne i lijeve strane ceste na prvim položajima u jarku napravili smo zaklon od drvenih pragova i vreća napunjenih pijeskom.

Odjednom na radiovezi čujem kako netko traži Kleka 10.

- Na prijemu Klek 10, odgovorim.

- Klek 10, ovdje Klek Sani.

Bila je to moja sanitetska ekipa koja se u Zagrebu odvojila od nas. Rekao sam im da dođu do mene. Stigli su nakon kraćeg vremena i rekli da su nositelji zdravstvenog osiguranja na tom smjeru. Čim su saznali da smo mi nositelji obrane, odlučili su nas potražiti. Smjestili su se u kuću zapovjedništva 1. satnije 1. bojne.

Kuća u kojoj je bilo zapovjedništvo 1.
satnije 1. bojne

Zamolio sam ih da budu što brži kada ih ja zovem radiovezom za pomoć i rekao da ću ih uvijek čekati na cesti. Složili su se s prijedlogom i otišli u svoju bazu.

Pred večer smo pustili preostalu gladnu i žednu stoku iz svinjaca i staja. Neprijatelj je ponovno topnički napao Stari Grabovac i okolicu. Na večer je paljba prestala. Izišao sam iz skloništa i obilazio prve položaje. Po cesti sam vidio razne isprepletene tanke žice koje prije toga nisu bile tamo. Nismo znali od čega su pa smo svašta nagađali.

Te večeri i noći mjestimice je padala kiša. Noć sam proveo na prvom položaju, u prvoj kući na lijevoj strani ceste, povremeno obilazeći stražarska mjesta.

Osmoga listopada u jutro prestala je padati kiša, ali je bilo oblačno vrijeme. Neprijatelj je palio tenkove. Pripremali smo se za mogući napad, no to se nije dogodilo.

Na prve položaje stigla je posada s netrzajnim protuoklopnim topom. Zapovjednik te posade bio je Ivan Trgovec. Njihov sastav je bio Ivica Kumpf, Milan Đama, Vojta Bursik, Lleshi Dulaj, Rajko Šubr.

Položaj netrzajnog topa

S netrzajnim topom zauzeli su položaj u jarku kraj prvog položaja na desnoj strani ceste. Smjestili su se u kuću s bijelom fasadom, također na desnoj strani ceste. U početku je uvijek jedan od posade bio na prvom položaju kraj netrzajnog topa.

Prije podne smo dovukli naše streljivo i minskoeksplozivna sredstva iz kuće između nas i njih. Bilo je to streljivo koje je bilo razmješteno duž pozadine kada je prednja crta bila u Gornjem Rajiću, a uočili smo ga kada smo se 6. listopada 1991. povlačili iz Paklenice. Bilo je nešto i protutenkovskih mina. Budući da je samo Klek Sani imao vozilo, nazvao sam ih da dođu na prvi položaj prevesti višak sredstava u pozadinu.

Ubrzo su stigli i odvezli višak sredstava u pozadinu.

Jukić i Marković postavili su osam protutenkovskih mina na cestu između nas i njih. Maskirali su ih starim automobilskim gumama. Postavili su i protupješačke mine ispred naših položaja.

Izgled kapelice Svetoga Križa u Starom Grabovcu nakon toga

Na prve je položaje došao Đurđa, a s njim je bila i Emina. Pokazao sam mu trenutno stanje i rekao da nam treba još pješačkog streljiva i protuoklopnih sredstva. Nakon kraćeg obilaska otišao je natrag u pozadinu.

Na prve je položaje ponovno stigao mještatinin grada Novske Bartolac. Tražio je da mu se da bolja automatska puška jer će s nama stražariti i boriti se protiv neprijatelja.

U početku su mu gardisti koji su se odmarali davali svoje automatske puške kada je bio njegov red da preuzme stražarsko mjesto. Inače, Bartolac je radio u Republici Sloveniji. U to vrijeme trebao je ići preko slovenske firme raditi u Saveznu Republiku Njemačku, no kad je vidio kakvo je stanje u Domovini, od prijatelja je nabavio karabin i ostao s nama. Poslije, budući da nije došao na posao, u svojoj je tvrtki dobio otkaz.

Kako nismo imali dovoljno protupješačkih mina, netko se dosjetio da ispred položaja stavimo prazne limenke međusobno povezane užetom i obješene na kukuruzištu ili o drveće. Na taj način je postojala mogućnost da onaj, tko bi se noću približavao našim prvim položajima, povuče užetom i na taj način upozori gardiste na straži.

Oko trinaest i trideset sati neprijatelj je počeo žestoko topnički djelovati. Nalazio sam se na desnoj strani ceste u neposrednoj blizini kapelice Svetoga Križa kada su ju neprijateljski tenkovi u plotunu počeli gađati. Gledao sam kako se kapelica ruši. Kada je srušio gornji dio kapelice, neprijatelj je prestao djelovati.

Dio mog voda razmjestio se u dubini sela. Dogovorili su se da će se međusobno mijenjati na prvim položajima na lijevoj strani ceste.

Toga dana bili su ranjeni Željko Drk i Božidar Petrinjak iz mješovitog protuoklopnog topničkog puka.

Gardisti koji su slušali Hrvatski radio komentirali su kako je spiker rekao da je u grad Novsku ušao neprijatelj, a to isto potvrdio je i Radio Banja Luka iz Bosne i Hercegovine, te da je neprijatelj jučer zrakoplovima JNA raketirao Banske dvore dok su u njima održavali sastanak tri Hrvata: predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman, predsjednik Predsjedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Stipe Mesić i predsjednik Saveznog izvršnog vijeća Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Ante Marković. Srećom, nitko nije stradao. Postavlja se pitanje kakva bi bila sudbina Republike Hrvatske da je neprijatelj uspio u svojoj nakani.

Danas je istekao tromjesečni moratorij koji je nametnula Europska zajednica te je Sabor Republike Hrvatske donio odluku o raskidu državnopravnih odnosa Republike Hrvatske sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom i ocjenu da JNA, Srbija i Crna Gora, uz pomoć pobunjenih Srba iz Hrvatske, izvršili agresiju na Republiku Hrvatsku. Nakon toga je na sastanku predstavnika Europske zajednice u Haagu zaključeno da JNA u roku od trideset dana mora napustiti Republiku Hrvatsku.

Međutim, umjesto toga JNA je toga i sljedeća dva mjeseca izvodila snažne napade na hrvatske gradove i sela

od Vukovara do Dubrovnika. U tim su napadima dragovoljci na većini bojišta pružili snažan otpor i onemogućili da neprijatelj rascijepi Republiku Hrvatsku na nekoliko dijelova. Na nekim su bojišnicama čak prešli u oslobađajuće operacije.

Devetoga listopada bio je lijep sunčan dan. Neprijatelj je od samog jutra topnički djelovao po selu. Čitavo prijepodne bili smo po podrumima. Poslije podne neprijatelj je smanjio intenzitet djelovanja.

Na lijevoj strani ceste u jednoj trošnoj staroj kući živio je stariji čovjek. Ime mu je bilo Ludvig Hrženjak. Za vrijeme svih ovih neprijateljskih napada živio je u selu. Često smo ga znali vidjeti oslonjena na prozor i kad su granate padale po selu. Motrio je što se zbiva. Za divno čudo, njegova kuća, dok smo bili u selu, nije dobila ni jedan pogodak. Kuće oko njega imale su već nekoliko pogodaka.

Okolo petnaest i trideset sati nalazio sam se na desnoj strani ceste, na tavanu kuće, na prednjim položajima. Motrio sam neprijateljsko djelovanje. U jednom sam trenutku primijetio kako iz smjera motela prema meni sporo i nepravocrtno leti nešto tinjajuće – malo leti prema meni, pa malo skrene lijevo, potom desno. Zaključio sam da to – ma što bilo – ide baš na moj tavan.

U zadnji sam tren sišao stubama. U sljedećem trenutku eksplodirao je krov kuće. Poslije sam saznao da je to bila maljutka. Iza rakete ostala je tanka žica. Tek tada mi je bilo jasno otkuda one tanke žice po cesti.

Neprijatelj je poslije podne prestao topnički djelovati.

Đurđa je nabavio motorolu i javio mi da će doći do mene na prvi položaj. Kad je stigao, rekao mi je da mu je šifra na radiovezi Gavran 1. Došao je sa zapovjednikom 1. bojne Ivanom Rašićem. Zapovjednik 1. bojne na sebi je imao američku prikrivnu odoru, na glavi američku kacigu, policijski prikrivni zaštitni prsluk i automatsku pušku

kalašnjikov mađarske izvedbe. Rekao mi je da je jučer potpisano primirje između Hrvatske vojske i JNA te da se zbog toga ne smije djelovati po neprijatelju.

Potom me pitao kakvo je trenutačno stanje u prostoru. Objasnio sam mu što se događa. Vrlo se kratko zadržao na prednjim položajima. Na odlasku mi je rekao, svojom uobičajenom poštapalicom: "Stric, dobro, i držite se."

Odjednom se prolomila eksplozija u vrtu prve kuće na desnoj strani ceste. Nastala je uzbuna na položajima, no ubrzo smo ustanovili da je to svinja povukla poteznu minu.

Otišao sam obavijestiti zapovjednike vodova o primirju, a oni su pak obavijestili ostale gardiste.

Pred večer je neprijatelj upalio svoje tenkove. Zauzeli smo obrambene položaje vjerujući da će krenuti u napad, no bila je to samo varka. Organizirao sam obranu kroz noć. Povremeno je padala kiša dok sam te noći obilazio stražarska mjesta.

Desetoga listopada bio je lijep sunčan dan. Neprijatelj prije podne nije djelovao. Na prvom položaju u jarku na desnoj strani ceste bio je Tomo Kadović iz 2. mješovitog protuoklopnog topničkog puka. Kada nije imao zadaću u svojoj postrojbi, često bi dolazio držati položaje na prvoj crti.

Trgovčeva ekipa spremala je varivo od graha za ručak i nabavila pivo.

Bio sam na barikadi kad su se, negdje oko podneva, k nama počela približavati dva neprijateljska vojnika. Kretali su se pločnikom, slobodnim hodom, s desne strane ceste. Najvjerojatnije nisu znali gdje su naši položaji.

Puštali smo ih sve bliže, čekajući da dođu do nas. Odjednom su skrenuli u jednu kuću s bijelom fasadom, oko sto pedeset metara od nas. Nisu nas bili primijetili. Budući da nismo znali što namjeravaju, odlučio sam da ih zarobimo kako bismo došli do obavještajnih informacija. Tražio sam jednog dragovoljca koji bi pošao sa mnom zarobiti tu

dvojicu. Javilo ih se više. Izabrao sam Tomu. Bio je stariji među njima i ozbiljniji.

Prije odlaska izdao sam zapovijed na prvim položajima da se ne puca po neprijatelju dok smo mi tamo, osim ako vide da smo otkriveni. Uzeo sam automatsku pušku s dvama slijepjenim okvirima jedan nasuprot drugome te pištolj s jednim okvirom, a Tomo automatsku pušku s dvama slijepjenim okvirima i ručnu bombu.

Uputili smo se desnom stranom ceste prema njima, šunjajući se od dvorišta do dvorišta. Od prvih položaja u dvorištu kuće s desne strane ceste do sljedeće nenastanjene kuće na kat protezao se brisani prostor širine oko sedamdeset metara, te opet od te nenastanjene kuće na kat do sljedeće nenastanjene kuće brisani prostor oko sedamdeset metara. Od te kuće do sljedeće s bijelom fasadom, u koju su ušla ona dva neprijateljska vojnika, ponovno brisani prostor otprilike iste veličine.

Oprezno smo se približavali i usput tražili neprijateljske vojnike. Prošli smo prvu i drugu nenastanjenu kuću na kat. Ušli smo u dvorište kuće s bijelom fasadom. Nismo čuli nikakvo kretanje u njoj. Pretpostavljali smo da su najvjerojatnije u drugoj kući pa smo krenuli dalje do nje. Ni tu nismo ništa čuli. Odlazimo u treće, četvrto, peto dvorište. Sada smo u dvorištu prve kuće u selu Paklenici. Na tom smo mjestu imali položaje 6. listopada 1991. kada smo zaustavili neprijatelje.

Došli smo na pedeset metara od njihovih tenkova i shvatili da smo ona dva vojnika zaobišli. Dogovorili smo se da malo razgledamo neprijateljske položaje u Paklenici te da u povratku zarobimo onu dvojicu neprijateljskih vojnika.

Na našoj desnoj strani, između ceste i kuće, bio je ukopan jedan tenk na kojem je ležala posada i odmarala se. Na lijevoj strani ceste, također između ceste i kuće, bio je ukopan tenk. Na zadnjem vidljivom zavoju jedan neprijateljski vojnik otvarao je nogom ulazna vrata kuće na

lijevoj strani ceste, a druga dvojica prelazila su s desne na lijevu stranu ceste prema toj kući. Na prve položaje, iz smjera sela Jazavice, približavalo se civilno vozilo jugo-banjolučke registracijske oznake.

Odjednom začujemo iza sebe kratak rafal. Osvrnemo se oko sebe misleći da su nas otkrili. Pucnjava prestane. Nastavili smo i dalje motriti.

Opet se iza nas začuje pucnjava koja je uzbunila neprijateljske vojnike na položajima. Nastala je galama. Ušli su u tenkove, upalili ih i zauzeli položaje za obranu.

Odlučili smo se vratiti. Stigli smo do dvorišta kraj kuće s bijelom fasadom. Najprije je ušao Tomo silom otvarajući prolaz kroz žičanu ogradu između dvorišta, dok sam ja zauzeo zaklon i motrio prostor. Tomo je prošao i sada je on zauzeo zaklon kraj naslagane cigle u dvorištu do kuće s bijelom fasadom i motrio dok sam ja počeo prelaziti ogradu. U tom trenutku ugledamo kako iz suprotne strane, iz dvorišta kuće s bijelom fasadom, prema nama trči neprijateljski vojnik. Zamijetili smo da nema puške, no budući da je nosio vjetrovku, nismo bili sigurni nema li možda kakvo drugo oružje negdje kod sebe.

Približio nam se na svega desetak metara. Samoinicijativno, obojica u isti čas, zatražili smo da se preda, no on je nastavio i dalje trčati u nedovršenu garažu te kuće, koja nije imala garažna vrata. Nismo imali drugog izbora nego početi paljbu po njemu. Unatoč tomu što smo pucali u njega, nastao je trčati i uspio ući u mračnu garažu. Tomo je u isti tren izvukao ručnu bombu i pokazao mi je.

Shvatio sam što želi i samo sam klimnuo glavom dajući mu znak da ju može baciti. Nisam se ni snašao, a on je već izvadio osigurač i bacio bombu prema garaži. Kako nisam imao vremena otrčati do zaklona, bacio sam se na zemlju, i to u koprive. Sav sam bio ispečen po rukama.

Da apsurd bude veći, Tomo nije pogodio garažu, nego ugaio balkona iznad garaže i tu je bomba eksplodirala. Ni

sam ne znam kako, ali nisam dobio ni jedan geler, nije mi bilo ništa. Na svu moju sreću, Tomo više nije imao bomba.

Morao sam na brzinu zauzeti drugi položaj jer nismo znali gdje se nalazi drugi vojnik. Otrčao sam do ograde bez žice koja razdvaja dvorište od vrta i legao. Tomo je i dalje bio u zaklonu iza naslaganih cigala. Počeli smo dovikivali neprijateljskom vojniku da se preda bez obzira na to što je možda i ranjen, no nije odgovarao. Neprijateljski tenkovi iza nas bili su sve bučniji, a čuli smo i dovikivanje neprijateljskih vojnika. Nismo smjeli više čekati; morali smo na brzinu ući u garažu ili otići na našu stranu. Odlučili smo ipak ući u garažu i počeli smo joj se oprezno približavati. Ušavši u mračnu garažu, nisam vidio neprijateljskog vojnika. Sklonio sam se iza jednog unutarnjeg zida i čekao dok mi se oči ne priviknu na mrak. Tomo je za to vrijeme bio na ulazu u garažu i motrio da nam se neprijateljski vojnici ne približe iz susjednog dvorišta. Uočio sam da je garaža spojena s podrumom kuće i pomislio kako je vojnik najvjerojatnije otišao u taj podrum.

Podrum je bio još mračniji od garaže. Polako sam krenuo prema njemu. Na ulazu u podrum primijetio sam neprijateljskog vojnika kako leži na madracu. Njegov ležeći položaj nije bio takav da bi mogao pružiti otpor.

Približio sam mu se još više. Kad sam došao skroz do njega, vidio sam kako drži u ruci bombu. Na brzinu sam se sklonio iza zaklona i nakon nekog vremena uočio sam da je osigurač još u bombi. Pozvao sam vojnika, ali nije se odazvao. Tenkovi su bili sve bučniji. Čuo sam i razgovore neprijateljskih vojnika na cesti. Morali smo se povući na naše položaje. Nisam, dakle, više mogao čekati. Prišao sam vojniku i ustanovio da je već izdahnuo.

Otišli smo iz garaže i ušli u dvorište kuće s bijelom fasadom. U tom su dvorištu bili već gardisti. Vidjeli smo dva trupla kako leže jedan kraj drugoga. Jedan od njih bio je onaj drugi neprijateljski vojnik, dok je drugi bio Andrija Kunac,

pripadnik 1. satnije 1. bojne. Bio je jako vezan za svoju obitelj. Imao je kćer, o kojoj nam je zadnjih dana puno govorio. Četvrtog studenoga 1991. trebala je slaviti prvi rođendan. To je bio prvi poginuli pripadnik naših snaga u Starom Grabovcu. Bio je to velik šok za naše snage. Moral je pao na vrlo nisku razinu.

Evo što se zbilo nakon što smo Tomo i ja otišli: Odmah za nama na lijevoj strani ceste krenulo je par gardista, a usporedno s njima s desne strane iza nas krenuo je i Andrija Kunac. Kada je došao do toga spornog dvorišta, neprijateljski su ga vojnici primijetili i ubili. To je vidio netko naš s lijeve strane ceste, intervenirao i uspio skinuti jednoga neprijateljskog vojnika. Drugi se najvjerojatnije uplašio i otrčao prema svojim položajima, no dotrčao je do nas.

Skinuli smo vrata, položili na njih poginulog suborca i odnijeli ga. Pokupili smo oružje i streljivo poginulih neprijateljskih vojnika. Imali su automatske puške s drvenim kundakom, a u bojnim naprtnjačama nekoliko litara viskija. Očito je da su po kućama uzimali neke privatne stvari.

Kad smo se povukli na naše položaje, jednu automatsku pušku dao sam domaćem vojniku Bartolcu na stalno korištenje.

Nakon toga neprijatelj je počeo topnički djelovati, a mi smo se sklonili u skloništa.

Jedanaestoga listopada bio je lijep sunčan dan. Neprijatelj nije topnički djelovao. Na veliko su se ukopavali u polju između autoceste i pruge. Koristili su se civilnim bagerima za kopanje rovova od motela "Sjever" i "Jug" na autocesti, pa sve do ceste u Paklenici. Mi zbog primirja topnički nismo djelovali, samo smo ih motrili kako se lijepo ukopavaju.

Budući da je postojala mogućnost napada iz šume lijevo od nas, zapovjednik 2. voda izdao je zapovijed gardistima da počnu kopati rovove prema šumi. Gardisti nisu imali

iskustva u tome pa su pravili neke bijedne rovove, kao da ih prave nekome drugome, a ne sebi. Moji su također, na prvim položajima s lijeve strane ceste, kopali rov u dvorištu ispred drveća, dvadeset metara udaljen od kuće.

Kako je netrzajni protuoklopni top bio na prvom položaju, došli smo do zaključka da u slučaju napada posada ne bi mogla djelovati iz tog položaja. Posada je stoga zauzela nove položaje, oko pedeset metara iza tih prvih položaja u jarku na desnoj strani ceste.

Došao je Klek Sani i dovezao nam donje rublje. Izvijestili su me da je zapovjednik 1. satnije 5. bojne Korade javio da će se moj vod izvući iz Staroga Grabovca i da će ovih dana doći do nas. Izvlačimo se radi toga da se spojimo s ostatkom 1. satnije 5. bojne.

Oko petnaest sati pojavio se mršav i nizak neprijatelj s velikom bradom otprilike dvije stotine metara od nas. Na sebi je imao odoru pričuvnog sastava. Kretao se cestom prema nama. Nalazio sam se na barikadi.

Ovaj put nisam htio riskirati i dopustio sam da ga skinu. U jarku su se nalazili Tomo i Gran. Svađali su se tko će ga skinuti. Tomo je imao strojopušku, a Gran poluautomatsku snajpersku pušku. Oba su oružja vrlo precizna.

Pri ciljanju su jedan drugome samo smetali. Opalili su nekako u isto vrijeme jedan i drugi, ali zrna nisu pogodila neprijatelja. Neprijatelj je stao. Nije znao što se zbiva, no ubrzo nas je opazio i skrenuo prema dvorištu. U tom trenutku Tomo i Gran ponovno su otvorili paljbu po njemu, ali neprijatelj je uspio pobjeći u dvorište. Počeo se derati tražeći pomoć. Nismo više pucali. Iz njihove pozadine došli su vojnici po njega i odveli ga. Čini se da smo ga ipak ranili.

Drugi dan vrijeme je bilo sunčano. Gardisti su se opustili i slobodnije se kretali po selu. Iz pozadine su dolazili vojnici, čak i iz drugih postrojba, koji su željeli vidjeti gdje je prva crta.

Ostatak je dana bio miran. Do večeri smo popravljali srušene i uništene položaje.

Trinaestoga listopada ujutro oko osam sati obilazio sam prve položaje na lijevoj strani kad sam čuo pucnjavu na prvim položajima na desnoj strani ceste. Otišao sam na te položaje.

Iz smjera Paklenice kretalo se osobno vozilo jugo 45. Skrenulo je na desnu stranu ceste u dvorište prve kuće u Paklenici. Kada su gardisti vidjeli da pokušava skrenuti u dvorište, zapucali su po vozilu. Neprijateljski su vojnici počeli izlaziti iz vozila i sklanjati se u dvorište istodobno tražeći pomoć.

Za to sam vrijeme i ja stigao na barikadu.

U pomoć im je došao vojni kamion, zelene boje, bez nekih oznaka. Naši na barikadi pucali su i po njemu. Nakon toga vozilo je skrenulo prema lijevoj strani ceste i u tom trenutku uočili smo da na boku ima oznaku Crvenoga križa.

Zapovjedio sam da se prestane pucati. Nakon toga čuli smo kako se pale tenkovi. Za koju se minutu iza zavoja pojavilo tenk. Zapovjedio sam da se ne puca po tenku jer ima namjeru samo izvući vozila i ljude. Sklonili smo se iz jarka u dvorište iza prve kuće.

Pri uzmicanju sam uočio da su u jarku na netrzajnom protuoklopnom topu Trgovec, Kumpf i Pungrešak. Spremali su se ciljati tenk. Zapovjedio sam i njima da se sklone, no unatoč zapovijedi i opasnosti posada na netrzajnom protuoklopnom topu imala je veliku želju uništiti tenk.

Nisam pošteno ni ušao u dvorište, a tenk je već pogodio i uništio zaklon od trupaca u jarku.

Za to je vrijeme Pungrešak naciljao i okinuo.

"Pogodio ga je", čulo se iz okolnih položaja. Vidjeli su, naime, kako iz tenka izlazi crn dim. Na žalost, prevarili smo se. Tenk je ponovno ispalio projektil gađajući položaj

netrzajnoga protuoklopnog topa, na sreću promašio je. Posada je ponovno punila top.

Tenk je ispalio i treći projektil, koji je pogodio kuću iza njih. Kumpf je u međuvremenu uspio napuniti top, a Pungrešak je počeo ciljati.

Tenk je ispalio i četvrti projektil. Pogodio je prednji donji dio kuće bočno od Pungrešaka. Geleri su se rikošom odbili prema njima. Pungrešaku i Kumpfu, bili su pogodeni, a Trgovcu nije bilo ništa. Nakon toga neprijatelj je izvukao vozila i tenk se počeo povlačiti.

Krenuli smo prema posadi topa. Putem do njih pozvao sam Kleka Sani. Stigavši do položaja vidjeli smo da se Kumpf sam izvukao iz jarka, a ostali su gardisti izvukli Pungrešaka.

Na prvom položaju nalazila se naša pripadnica Emina, koja je sve to promatrala. Primijetivši da je Pungrešak ranjen, otišla je do njega. Dignula mu je glavu i naslonila na sebe. Zatim mu je otkopčala košulju i pokušala pronaći rane oko prsa. Rane su, na žalost, bile prevelike i Pungrešak je umirao. Ubrzo je izdahnuo na Emininim rukama.

Nakon nekoliko minuta došao je Klek Sani, ali je bilo prekasno.

Kumpfa je dio granate pogodio u pištolj *češke zbrojevke* koji se nalazio oko pojasa. Geler mu je otkinuo dršku na pištolju. Od pištolja je ostao samo zatvarač i cijev. Imao je puno sreće. Zadobio je samo modricu u pojasu.

Oko deset sati dan je znak za zračnu opasnost. Ubrzo zatim čitavo su područje nadlijetali neprijateljski zrakoplovi, ali nisu djelovali.

Nalazio sam se na lijevoj strani ceste, kraj kuće na prvim položajima, kada se oko šesnaest sati pojavio vojni helikopter s oznakama Crvenoga križa u području Kremenduka, tt 190, oko tri stotine metara od nas.

U početku nas je iznenadila pojava ove letjelice, jer se do tada nisu pojavljivali ni izdaleka, a kamoli tako blizu.

Budući da je na snazi bilo primirje, zapovjedio sam da se ne puca po helikopteru. Mislio sam da nas žele navući da zapucamo kako bi time pokazali kako smo mi ti koji ne želimo mir. Helikopter je, dakle, i dalje lebdio iznad Kremenduka, tt 190.

Odjednom je iz šume neprijatelj otvorio paljbu iz pješačkog oružja po našim prvim položajima. Zapovjednik 2. voda 1. satnije 1. bojne zapovjedio je gardistima da zauzmu položaje u rovovima.

Kad su naši zauzeli položaje neprijatelj je otvorio i minobacačku paljbu te počeo tenkovski djelovati iz smjera motela "Sjever" i "Jug" po našim kućama i po rovovima na prvim položajima. U kratko vrijeme napali su čitavo područje. Djelovali su veoma precizno. Kuće i gospodarski objekti rušili su se. Vidio sam da nema smisla biti izložen topničkim projektlima. Sklonio sam se u podrum s nekočinom gardista na prvim položajima te zapovjedio i ostalim gardistima na prvim položajima da se vrate natrag u kuće, odnosno u sklonište. Na žalost, za neke je već bilo kasno. Čuli smo kako traže pomoć. Bilo je poginulih i ranjenih.

Neprijatelj je pogodio rovove u kojima su bili gardisti. Počeli smo izvlačiti ranjene iz rovova u skloništa, no zbog jake i precizne neposredne tenkovske i topničke paljbe samo su neki uspjeli dotrčati u skloništa. Dobar je dio gardista i dalje ostao u rovovima čekajući da neprijatelj napravi malu stanku dok puni oružja, no neprijatelj je tako sinkronizirao paljbu da je cijelo vrijeme neko oružje djelovalo po nama. Unatoč svemu, neki su gardisti i pod kišom granata trčali do skloništa i pritom su bili ranjeni. Drugi su pak pod paljbom nosili ranjene, pri čemu su i sami bili ranjeni.

U tom metežu vidio sam kako je jedna tenkovska granata pogodila drvo iznad prvog položaja ispod kojeg su u rovu bili smješteni gardisti. Čuli smo kako traže pomoć. No, dok su oni skinuli sa sebe raznesene grane drveća, neprijatelj je ispalio još jedan plotun projektila i pogodio ugao naše kuće.

Poslao sam dvojicu gardista iz skloništa po ranjene u rovu. Uspjeli su donijeti ranjenika i skloniti se u podrum. Na samom ulazu u podrum tenkovska granata pogodila je opet prizemlje kuće, ali na sreću nitko nije bio ranjen.

Sada su svi iz prvog položaja bili u podrumu. Imali smo kakvu-takvu sigurnost. Neprijatelj je i dalje tukao po našem rovu, dvorištu i kući. Za to vrijeme zvao sam Klek Sani da dođe do nas po ranjenike. Odgovorio mi je da ne može odmah doći jer je na putu te da će mi se javiti kad se vrati. To je bio znak da već vozi ranjenike u sanitet.

Ranjen je bio Kanižaj. Imao je ozljede po licu i leđima, a najveća mu je rana bila na glavi. Geler mu je otkinuo dio lubanje tako da smo vidjeli dio mozga. Uzeo sam zavoj i počeo omotavati rupu na lubanji. Imao je i drugih rana po licu i leđima i one su bile strašne, ali sve one nisu bile ništa u usporedbi s onom na glavi. Kanižaj je pri tome bio pri svijesti i unatoč rani izrazito se stabilno ponašao. Spremili smo ga za prijevoz. Rekao sam mu da ne smije ni po koju cijenu leći.

Nakon nekog je vremena Klek Sani javio da dolazi. Rekao sam im da neprijatelj i dalje djeluje po nama, ali da usprkos tome mora doći po ranjenike.

Trojicu najtežih ranjenika pripremili smo za prijevoz. Granate su i dalje padale. Klek Sani je došao s vozilom u naše dvorište, pokupio ranjenike i odveo ih u sanitet.

Neprijatelj je i dalje žestoko topnički djelovao po prvim položajima. Ostalim sam gardistima rekao da nam se neprijatelj ne može približiti dok ovako precizno djeluje po našim prvim položajima pa stoga ne trebaju biti u rovovima. Motrit ćemo iz podruma.

Oko osamnaest je sati neprijateljska paljba počela polako slabjeti. Svi koji su još ostali u rovovima izvlačili su se u skloništa.

Pokupili smo mrtve i teško ranjene. Neke smo čak vozili i u tačkama da bi što prije došli do sanitetskog vozila. Neki su

gardisti poginuli ili su bili ranjeni dok su izvlačili iz rovova ranjene ili poginule gardiste.

Neprijatelj je smanjio intenzitet topničkih djelovanja po prvim položajima i prebacio se na našu pozadinu.

Inače, ovo je bio njegov prvi organizirani i ovako žestoki topnički napad na naše položaje, na kojima su bili gardisti koji su prije nepunih mjesec dana bili primljeni u gardu. Znao sam da će ti gardisti, ako nešto ne poduzmem, jedan po jedan polako napuštati položaje. Odlučio sam ostatak gardista, koji su slučajno ostali čitavi, rasporediti na prve položaje. Objasnio sam im njihovu zadaću i upozorio ih na mogućnost pješačkog napada. Rekao sam im da neprijatelj mora platiti za ove mrtve i ranjene. Smirilo ih je to što se počelo mračiti, a u noći je teško napadati ako nemaš odgovarajuću opremu. Gardisti su bez pogovora otišli na položaje.

Polako se spuštao mrak, a neprijatelj još nije počeo pješački napadati. U nama je gorjela sve jača želja za osvetom. Zaključio sam da nas neprijatelj danas više ne će pješački napasti. Najprije nas je htio topnički uništiti na prvim položajima kako bi u našim redovima slomio želju za otporom. Želio je da nastane panika te da tijekom noći napustimo prve položaje, nakon čega bi se, lančanom reakcijom, napustili i ostali položaji oko grada Novske. U ratu noć ima čudnu moć.

Oko devetnaest sati, usred topničkog djelovanja neprijatelja po selu, začula se truba na vozilu negdje u visini zapovjedništva 1. satnije 1. bojne.

Pomislio sam: "Koja li to budala sada trubi?", odnosno tko vozi auto usred neprijateljskog djelovanja po selu. Paljba po nama nije prestajala. Oko dvadeset i dva sata počela je padati lagana kiša, a nakon toga neprijatelj je prestao topnički djelovati.

Čitavu smo noć pretraživali položaje tražeći poginule i ranjene. Tada sam saznao da je poginuo Đurđa. Naime, truba

koja se je čula usred neprijateljskog djelovanja, bila je iz njegova vozila. Netko je javio da smo napadnuti i da nam ponestade streljiva. Sjeo u auto i krenuo iz zapovjedništva u Ilovu kod Papsta po streljivo. Kada je sišao na cestu, iza njega je pala mina 120 mm. Raznijela je vozilo i njega. Mrtvo tijelo se naslonilo na upravljač i aktiviralo sirenu.

Inače, s Đurđom mi je bilo najlakše i najljepše raditi. Do tada ovo mi je bio jedan od najtežih i najkrvavijih dana.

Iz 1. satnije 1. bojne poginuli su Danilo Pungrešak, Bernardo Grašo (poginuo u rovu), Goran Opačić, Zvonimir Hadina i Dario Korpar (zbog gangrene preminuo 29. listopada 1991. u Zagrebu), a ranjeni Zdravko Kanižaj, Krajcar i drugi.

Četrnaestoga listopada bio je lijep i sunčan dan. Neprijatelj prije podne nije topnički djelovao. Gledali smo ih kako kod motela "Sjever" neometano izvode popunu oružja streljivom.

Danas smo prvi put dobili organizirano doručak. Do sada smo hranu uzimali iz napuštenih kuća.

Otišao sam na položaje da saznam tko je sve poginuo, a tko je bio ranjen. Na jednom su mi položaju kazali da je jedan moj gardist sa zaštitnim prslukom i značkom na njemu poginuo u obližnjoj šumici iza kapelice sinoć oko dvadeset i dva sata prigodom izvlačenja ranjenih i poginulih. Značku je nosio Dejan Novosel. Poslije se ispostavilo da je Novosel ostao živ, a ja to nisam znao. U zapovjedništvu 1. satnije 1. bojne nije bilo telefona, a budući da me nitko od mojih nadređenih nije do tada obišao, nisam mogao nikomu javiti što se zbiva i koliko imam poginulih i ranjenih. Do odlaska, krajem tog mjeseca u na Vinicu mislio sam da je Novosel poginuo.

Oko četrnaest sati neprijatelj je počeo topnički djelovati po našim položajima te prvi put po šumi lijevo od nas u visini prvih položaja, u dubinu oko dvije stotine metara.

Nalazio sam se u kući na desnoj strani ceste u visini kapelice u Starom Grabovcu i čuo nekako čudan zvuk granate. Popeo sam se na stubište kuće na desnoj strani ceste i vidio kako granate padaju kraj ukopanih neprijateljskih tenkova na autocesti, kod motela "Sjever".

Položaj neprijatelja kod autoceste

Granate su padale tik kraj tenkova. Radiovezom pitao sam tko to djeluje. U početku se nitko nije javio. Nakon nekoliko ponavljanja javio mi se glas:

- Ovdje Oluja.

- Oluja, djeluješ li ti to? pitao sam.

Odgovorio je potvrdno. Topnički položaji bili su iznad Novske prema Bukovici. Potom me pitao mogu li ga navoditi.

Top na položaju

Odgovorio sam: "Sa zadovoljstvom." I tako sam počeo navoditi Oluju:

- Oluja dvadeset metara lijevo.

- Klek 10 ide dvadeset metara lijevo – odgovorio je.

Nakon što je pogodio, nastavljam:

- Oluja, deset metara dalje.

- Klek 10, ide deset dalje – odgovori mi Oluja nakon nekoliko sekundi.

Položaj topnika Križevčana

Bilo je to moje prvo usmjeravanje našeg topništva. Oko mene se skupilo dosta gardista. Svi smo zajedno bili jako oduševljeni kad smo vidjeli da i mi imamo topništvo.

Oko petnaest sati javili su mi da je došao zapovjednik 1. satnije 5. bojne i da traži mene. Prestao sam navoditi i otišao u kuću u koju se on sklonio.

Nakon pozdrava rekao mi je da se dogovorio sa zamjenikom zapovjednika 1. A brigade ZNG-e da se možemo izvući k ostatku 1. satnije 5. bojne. Sutra će poslati vozila po nas.

Budući da sam ja najbolje poznao stanje na tom prostoru, tražio sam da ostanem ovdje još neko vrijeme. Dobio sam odobrenje za ostanak.

Odjednom je neprijatelj počeo topnički djelovati oko nas. Svi su se počeli sklanjati tako da se u kratko vrijeme dosta gardista skupilo u podrumu kuće u kojem smo i mi bili.

Iznenada začujemo kako netko puca osobnim oružjem iznad nas. Pomislio sam da možda neprijatelj napada iz šume. Otišao sam u smjeru pucanja i vidio kako jedan naš pripadnik, Havoli, puca osobnim oružjem prema pruzi.

Zanimalo me je zašto to radi, a on mi je odgovorio kako je vidio vojnika JNA kod pruge. Uzeo sam dalekozor, pogledao prema pruzi i ustanovio da tamo nema nikoga. Zapovjedio sam mu da prestane pucati i odveo ga u podrum. Tek tada sam vidio da su mu kapilare u očima bile ispucane.

Poslije sam saznao kako je jučer bio u rovu s Pinkijem kad je jedna od niza tenkovskih granata pala u rov udaljen oko pet metara od njih i raznijela dvojicu njegovih prijatelja.

Nakon kraćeg zatišja zapovjednik 1. satnije 5. bojne otišao je, a ja sam krenuo prema prvim položajima.

Oko šesnaest sati čuli smo kako neprijateljski zrakoplovi tuku po Novskoj.

Pred večer je neprijatelj prestao topnički djelovati.

Navečer smo dobili pečenog odojka. Pečenje je organizirao Trgovec, zapovjednik posade na netr Zajnom protuoklopnom topu. Večerali smo u prvoj kući, na prvim

položajima. Na večeri je bio i Havoli. Odjednom je izvadio bombu i prijetio da će ju aktivirati. Pitao sam ga zašto, ali nije znao reći. Inače je bez pogovora radio sve što mu se kaže i nikada se nije opirao. Rekao sam mu da ostavi bombu i ode s još jednim gardistom u zapovjedništvo donijeti streljivo. Ostavio je bombu, otišao po streljivo i smirio se. Nakon tog događaja tražio sam od zapovjednika voda da se Havoli udalji s prvih položaja.

Petnaestoga listopada je bio oblačan dan. Prije podne neprijatelj je topnički djelovao po našim prvim položajima, a posebno minobacačima po šumi lijevo od nas. U toj šumi nismo imali položaje. Grozno je bilo slušati kako se drveće para.

Nalazio sam se na prvim položajima kad sam čuo kako naši minobacači samoinicijativno djeluju po selu Paklenici. Radiovezom pitao sam tko to djeluje. Javio se Vir 112, zapovjednik minobacača 120 mm Čaja. Čaju sam poznao još od kada smo držali položaje u Kozaricama. Tražio sam da prestane djelovati i zamolio ga da bude uvijek spreman djelovati kad zatražim nje govnu pomoć.

Poslije podne neprijatelj je prestao topnički djelovati i počeo puniti tenkove na autocesti.

Do tada je na Stari Grabovac palo dosta raznovrsnih topničkih projektila. U asfaltu na cesti, u dvorištima, jarcima i livadama nailazili smo na razne topničke projekte koji nisu eksplodirali. Gardisti su stoga, na čelu s Markovićem, samoinicijativno uništavali neeksplozirane projekte. Stavljali bi eksploziv na rupu iz koje je virio projektil te upalili fitilj. Eksploziv bi eksplodirao zajedno s neeksploziranim projektilom.

Oko sedamnaest sati ispred kapelice Svetoga Križa došla je skupina vojnika jačine pojačanog voda. Slučajno sam se zatekao tamo. Do tada ih nisam vidio na položajima u Starom Grabovcu.

Bez ikakvih konzultacija s nama uputili su se kroz dvorište kraj kapelice, na lijevoj strani ceste, prema šumi. Budući da je neprijatelj jučer i danas žestoko tukao po toj šumi, pitao sam ih kamo su krenuli.

Odgovorili su da idu držati položaje u šumi.

Rekao sam im da je to nepotrebno i suludo jer neprijatelj žestoko tuče po toj šumi. Osim toga, ne mogu nas toliko ugroziti s toga boka.

Uvjeravali su me kako su dobili izričitu zapovijed da moraju otići na te položaje.

Bili su vrlo uporni. Ponovio sam im da je nepotrebno i suludo držati te položaje te da mogu samo postati topovsko meso. Zapovjedio sam im da se vrate natrag i da mi pošalju osobu koja ih je poslala na te položaje, no oni su i dalje bili uporni. Zaprijetio sam im rekavši da ne dopuštam odlazak na položaje u mojoj zoni odgovornosti. Napokon su ipak odlučili vratiti se. Na kraju sam im rekao kako veoma cijenim što su insistirali da zauzmu položaje te da je to vojnički, profesionalno i ispravno, no zapovjednik na terenu, koji ima više informacija, može, ako je u pravu, i promijeniti zapovijed. Tražio sam ponovno da mi pošalju osobu koja ih je uputila ovamo. Ta osoba nikada nije došla do mene niti sam poslije imao bilo kakvih problema zbog ove odluke.

Na prve je položaje došao gardist kojeg sam tada prvi put vidio. Rekao je da se zove Beluhan, da ga je poslao Ante Gotovina i da je on novi zamjenik zapovjednika 1. satnije 1. bojne umjesto poginulog Đurđe. Pokazao sam mu položaje za obranu.

Navečer je neprijatelj opet palio tenkove u Paklenici.

Danas je poginuo Josip Vešligaj, pripadnik 1. satnije 1. bojne.

Šesnaestoga listopada bio je iznimno lijep, sunčan i topao dan za to doba godine. U prijepodnevnim satima neprijatelj topnički nije djelovao.

Klek Sani javio mi je da će oko jedanaest sati stići vozilo i odvesti moj vod u selo Bročice. Na položajima u Bročicama nalazila se moja 1. satnija 5. bojne, koja se trebala popuniti. Na položajima u Starom Grabovcu ostala bi također jedna satnija, satnija 1. bojne.

Kako vozilo u dogovoreno vrijeme nije došlo, iskoristio sam prividni mir i oko dvanaest sati, prvi put otkada kada se formirala prednja linija obrane, krenuo k zapovjedniku 1. satnije 1. bojne. Trebao sam vidjeti zašto vozilo za prijevoz mojih ljudi još nije došlo. Iz zapovjedništva 1. satnije 1. bojne htio sam pozvati s prvih položaja svoj vod i odvesti ih na nove položaje. Kad sam stigao blizu zapovjedništva, vidio sam da se moj vod izvukao iz položaja i skupio oko zapovjedništva 1. satnije 1. bojne. Čekali su vozilo.

Bio sam već vrlo blizu zapovjedništva kad je cestom naišao Klek Sani i zaustavio se kraj mene. Iz vozila je izišao medicinski tehničar Zuber. Prišao mi je i rekao da je uspio preko naše postrojbe nabaviti donje rublje i nešto hrane.

U tom trenutku iz smjera Novske velikom brzinom približavalo nam se vojno vozilo. Vozač Kleka Sani primijetio ga je i sklonio se sa sredine ceste vozeći prema naprijed. Budući da sam bio okrenut prema vojnom kamionu, nisam primijetio da se vozač Kleka sana već kretao stražnjim krajem vozila prema nama. Vozač saniteta nije stao, već me vozilom srušio na asfalt. U zadnji sam se čas digao s ceste, da me još i vozač kamiona ne pregazi. Udarac vozila ublažila je naprtnjača puna streljiva koju sam nosio na leđima. Kamion se nastavio i dalje kretati s istom brzinom prema Paklenici.

Završio sam razgovor i produžio prema zapovjedništvu 1. satnije 1. bojne. Kad sam došao do zapovjedništva, vidio sam da se tamo nalazi i zapovjednik 1. bojne Rašić. Otišao sam do njega, pozdravio ga i rekao da moj vod danas odlazi k ostatku 1. satnije te da će zbog toga trebati prednju crtu ojačati novim ljudima.

U tom je trenutku neprijatelj iznenada počeo topnički djelovati po čitavom području. Iz smjera prvih položaja čuli smo i pucanje iz pješačkog oružja. Nisam mogao nikako provjeriti što se zbiva jer sam samo ja imao motorolu na prvim položajima. Morao sam se, dakle, vratiti natrag.

Prekinuo sam razgovor i pod kišom granata otišao natrag na prve položaje.

Kad sam stigao u jarak na desnoj strani ceste, vidio sam onaj kamion kako gori na cesti, na pola puta između neprijatelja i nas.

Pitao sam gardiste što se zbilo. Rekli su mi kako je kamion, unatoč tome što su ga naši pokušali zaustaviti pucanjem iz pješačkog oružja i mahanjem rukama, ne zaustavljajući se, prešao preko protutenkovskih mina prema neprijateljskim položajima. Protutenkovske su mine bile pokrivene automobilskim gumama. Kad je neprijatelj vidio da se približava naš vojni kamion, otvorio je paljbu i zapalio kamion.

Spaljeni kamion

Izdao sam zapovijed da se ne djeluje po neprijatelju dok se gardisti ne izvuku iz kamiona. Nismo dugo čekali. Jedan je od njih bio ranjen u rame, dok drugome nije bilo ništa.

Imali su puno sreće što su uopće ostali živi. Tada sam saznao da su to moji iz 5. bojne i da su upravo oni trebali odvesti moj vod na nove položaje.

Odjednom smo primijetili da su se neprijateljski vojnici počeli približavati prema nama. Do tada nismo znali kako će izgledati neprijateljski napad. Otvorili smo paljbu prema njima. Nakon nekog vremena spazili smo kako se na zavoju ceste kod Paklenice pojavljuje tenk. Zaključili smo da je neprijatelj krenuo u napad. I doista, počeo je žestoko topnički djelovati i po prvim položajima. Sklonili smo se u dvorište prve kuće.

Tenk je uništio naš položaj u jarku. Počeo je gađati kuću i dvorište u kojem smo se nalazili. Jedna mina 120 mm pala je i na položaj gdje su bila ostala još trojica iz mog voda, pri čemu su poginuli Miljenko Flac i Ivica Matanović, a Danjel Videc bio je ranjen u stopalo. Za njih sam saznao tek na kraju bitke.

Bio je to prvi kombinirani tenkovsko-pješački napad na naše prve položaje nakon uspostave dodira s neprijateljem prije nekoliko dana. Do tada je neprijatelj samo topnički i tenkovski djelovao iz smjera motela "Sjever" i "Jug" te iz sela Paklenice. Takav način, kao i vrijeme napada, iznenadio je naše gardiste, pa su se mnogi našli na suprotnoj strani ceste bez osobnog oružja i potrebne opreme za borbu. Ti su gardisti morali otići u pozadinu. Morao sam, dakle, računati sa sve manjim brojem branitelja.

Tenk je sve više tukao po nama. Morali smo se skloniti u drugo dvorište kuće na desnoj strani ceste. Rasporedio sam gardiste za obranu i tražio da mi dostave protuoklopna sredstva. Za to je vrijeme prvi tenk uništavao prvu kuću u kojoj smo bili zauzeli položaj za obranu.

Budući da su počeli tako žestoko napadati, zaključio sam da se moramo povući do najčvršće kuće s dobrim podrumom. I tako smo završili u dvorištu treće kuće. Tu sam opet razmjestio gardiste za obranu. Rasporedio sam ih tako

da je svaki imao svoj zaklon iz kojeg je mogao pratiti i kontrolirati vidljivi prilaz prema drugim položajima. Na taj su način svi prilazi prema dvorištu bili kontrolirani.

Izgled kuća na lijevoj strani napada

Dok smo se mi razmješali, prvi je tenk u koloni već zapalio i drugu kuću, tik do našeg dvorišta. Otišao sam do prednje ograde i vidio kako se cestom prema Starom Grabovcu kreću tri tenka i jedan bojni oklopni prijevoznjak. Prvi tenk u koloni pucao je po našim položajima, dok su se ostali mirno kretali iza njega.

Na mojoj je strani ceste na položajima bilo osam gardista. Ispred nas je bila kuća u plamenu, zatim sljedeća, koju je neprijatelj srušio, a od nje je do sljedeće kuće bio razmak otprilike sedamdeset metara. Na lijevoj strani ceste, dvadesetak metara iza linije u dvorištu kuće, također se nalazilo oko desetak gardista na čelu sa zapovjednikom 2. voda Galekovićem. Ispred njihovih prvih položaja nalazio se niz kuća, jedna kraj druge.

Njihova su se dvorišta blago uzvisivala od ceste prema vrtu do šume. Ostatak je satnije bio razmješten po dubini Staroga Grabovca.

Kuća na lijevoj strani ceste

Na mom je položaju nastala čudna tišina. Osjetio sam kako me gardisti nijemo promatraju i žele nešto pitati.

Upitao sam ih što znači ta tišina i što ih muči. Na to me je Sipa pitao da li da se povučemo natrag u pozadinu.

Odgovorio sam da više nema uzmicanja te da tu moramo dočekati neprijatelja i uništiti ga. Dodao sam i to da se onaj tko želi može povući, ali ja ostajem. Nitko se nije htio povući. Nikad nisam volio da mi je život u nečijim rukama.

Na mojoj se strani slučajno zatekao Biloglav. Njegov je položaj inače bio na lijevoj strani ceste. Rekao je da zna rukovati protuoklopnim sredstvima. Dao sam ručni bacač i on me oslobodio tog posla pa sam se mogao usredotočiti na potpuno vođenje obrane. Tražio sam da bude stalno kraj mene.

Svaki je gardist imao je kod sebe samo jedan bojni komplet streljiva za osobno oružje. Rijetko je tko imao više streljiva. Od protuoklopnih sredstava imali smo dva višekratna protuoklopna ručna bacača s šest projektila i tri

zolja. Od tih dvaju višekratnih protuoklopnih ručnih bacača samo je jedan imao optički ciljnik. Držao sam se onoga da je oružje dobro samo onoliko koliko su dobri oni koji njime rukuju.

U međuvremenu je neprijateljska tenkovska kolona stigla na pola puta do nas, otprilike na udaljenost od stotinu pedeset metara. Na tom su se mjestu jedan tenk i bojni oklopni prijevožnjak izdvojili iz kolone i skrenuli u dvorište nedovršene kuće na kat, na našoj desnoj strani ceste. Tenk je produžio u polje između pruge i ceste, a bojni oklopni prijevožnjak ostao je kraj te nedovršene kuće na kat. Tenk je vremenski pratio kretanje i napredovanje svojih snaga na cesti. Zauzeo je takav položaj u kukuružištu da nismo mogli naći pogodan položaj sa kojeg bismo ga mogli uništiti, a da pritom ne budemo otkriveni i ne upropastimo zasjedu.

U kukuružištu smo, za vrijeme formiranja obrane, postavili nešto poteznih protupješačkih mina, ali ni jednu protutenkovsku minu. No ni tih poteznih protupješačkih mina više nije bilo na položajima jer su ih svinje, koje su lutale poljima, sve aktivirale. Bojni oklopni prijevožnjak iskrcao je dio pješaštva i djelovao protuzračnom strojnicom 20 mm po našim prvim položajima. Najviše je tukao po kući u kojoj smo se mi bili sklonili. Od rasprskavanja projektila morali smo se skloniti u podrum.

U kratko se vrijeme kod bojnog oklopnog prijevožnjaka skupilo oko četrdeset neprijateljskih vojnika. U manjim su se skupinama polako približavali našim prvim položajima. Njihovo nesmetano približavanje ometao je jedan gardist s naše strane ciljajući tromblone iz podruma kuće. Nakon nekoliko ispaljenih tromblona ozlijedio je prst. Nije se povukao, već je ostao s nama do kraja neprijateljskog napada.

Odjednom začujemo kako neprijatelj iz doglasala traži da se predamo. Na to je s lijeve strane ceste netko počeo vikati:

- Za dom!

Tu i tamo čuo se po koji glas:

- Spremni!

Da je neprijatelj bio pametniji, mogao je prebrojiti koliko se glasova javilo i zaključiti da nas je svega desetak gardista na prvim položajima. Nakon toga opet se začuje nečiji glas kako viče:

- Četnici, predajte se! Opoljeni ste. Za koga se borite?

Nakon toga se više nisu javljali doglasalom, ali su još žešće tukli.

Unatoč našoj neizvjesnosti moral nam je bio vrlo visok. Osjećali smo se veoma snažno, nekako povijesno i zbog do sada poginulih i ranjenih osvetnički. Pucali smo po neprijateljskim pješacima. Najviše smo tukli po onim vojnicima koji su se kretali iza tenkova. Začudilo me je što su se ti vojnici ponašali kao da se nalaze na nekoj nevažnoj vježbi. Uopće se nisu kretali zaštićeno. Nisu tražili zaklone i time su nam puno olakšali djelovanje.

Pojavio se i vojni helikopter, negdje na dvije stotine metara od nas, između ceste i pruge, na visini oko stotinu metara od zemlje. Nije imao oznaku Crvenoga križa. Počeli smo djelovati po njemu iz pješačkog oružja.

Smjer otkuda se pojavio helikopter

Neprijatelj je uzvratio jakom paljbom iz topa 20 mm iz bojnoga oklopnog prijevoznjaka. Zrna su se rasprskavala po zidovima kraj nas tako da smo morali ponovno potražiti zaklon. Pri traženju zaklona gardisti su u dvorištu opazili odbačenu staru talijansku kacigu s kojom su proteklih dana igrali nogomet.

Nastala je svađa jer se nisu mogli dogovoriti tko će ju nositi. Uzeo ju je fizički najjači Sipa. Nitko se nije stigao žaliti.

Unatoč djelovanju bojnoga oklopnog prijevoznjaka otišao sam do ograde i pucao po pješacima kraj tenkova i na lijevoj strani ceste. Na lijevoj strani ceste vidio sam kako domaći mještанин Bartolac zajedno s ostalim gardistima dobro djeluje po našoj desnoj strani ceste. Pri prvom pokušaju da ispali tromblon iz puške nije zauzeo dobar stav i kod ispaljenja pao je na zemlju. Za smijeh nije bilo vremena, dignuo se i dalje je nastavio djelovati po neprijatelju. Na taj smo način štitili jedni druge da nam se neprijatelj ne može samo tako približiti.

Ipak, neprijatelj se polako približio našim prvim položajima. Na lijevoj je strani ceste neprijateljsko pješaštvo djelovalo i iz smjera šume.

Zatim je prvi tenk uništio podrum na lijevoj strani ceste u kojem je bio zaklon i skladište streljiva naših snaga, zbog čega su se naše snage na lijevoj strani ceste preraspoređivale. Neki su se gardisti povukli u kuće iza prvih položaja kod kapelice.

Prvi tenk u koloni počeo je opet djelovati po našem dvorištu i kući. Sklonili smo se u zaklone. Tenk je nakon nekoliko ispaljenih projektila u kuću počeo gađati druge kuće. Otišao sam do ograde, legao i vidio da su se tenkovi približili na svega pedeset metara od nas. Iza tenka kretali su se neprijateljski vojnici. Jedan krupni neprijateljski vojnik odjeven u sivomaslinastu odoru kretao se kraj tenka, skroz na otvorenome. Kako sam dešnjak, a bio sam na desnoj

strani ceste, da bi mogao ciljati iz zaklona otonac na pušci držao sam u lijevoj ruci. Na taj način nisam bio precizan u ciljanju, a samim time ni u pogađanju, tako da sam gotovo cijeli okvir ispraznio u tog neprijateljskog vojnika i tek onda vidio kako pada.

U podsvijesti sam se stalno bojao da mi ne ponestane streljiva u okviru kad mi najviše treba. Često mi se događalo da jednostavno oružje umukne, zatim sam pritisnuo puce da okvir ispadne, hitnuo novi okvir u pušku i raspalio ponovo. Vremenski sam se dobro uvježbao tako da je ovo bilo stvar trenutka i nije zahtijevalo nikakvu mentalnu aktivnost. Jednostavno se dogodi. Nisam ni znao da bi po propisima trebalo brojiti metke dok ih ispaljuješ, no u praksi to je vrlo teško. U svakom trenutku kad ponovno trebaš pucati, trebao bi znati koliko ti je metaka ostalo te prema potrebi promijeniti okvir. Izgubiš li se u računu, čut ćeš "mrtvačev škljocaj."

Pozvao sam Biloglava i pitao ga može li gađati tenk. Odgovorio je da će pokušati. Zauzeo je stojeći položaj za gađanje. Izišao je iz zaklona, stao kraj ograde, naciljao i okinuo. Prvim je pokušajem promašio tenk. Posada tenka uočila je iz kojeg se položaja djeluje po njima i uzvratila jakom paljbom po našoj kući. Sklonili smo se u podrum i čekali da prestane djelovanje po nama.

Zaključio sam da ih tako ne ćemo moći uništiti. Zamolio sam Beluhana da s jednom zoljom ode u pozadinu oko sto pedeset metara i nađe položaj iz kojeg može sigurno djelovati po neprijatelju, s ciljem da skrene pozornost na sebe. Pretpostavio sam da će neprijatelj misliti kako smo se povukli.

Beluhan je bez pogovora i pitanja prihvatio prijedlog i otišao prema pozadini. Skupio je nekoliko gardista koji su se nalazili tamo i počeo žestoko djelovati prema neprijatelju. Za to su nam se vrijeme tenkovi približili na nekoliko metara. Neprijatelj je prestao djelovati po nama i usredotočio

se na naše snage oko položaja u pozadini, gdje se nalazio Beluhan.

Mjesto gdje je pogoden tenk

U međuvremenu su gardisti izišli na položaje. Preko prozorčića promatrao sam kako napreduje prvi tenk u koloni.

Iz podruma sam nazvao Vira 112 da tuče po Paklenici. Za kratko vrijeme Vir 112 počeo je djelovati po selu, što je usporilo neprijateljsko napredovanje. Tenk je prestao djelovati po našoj kući i dvorištu. Kako sam imao uključenu motorolu, postojala je mogućnost da ju neprijatelj čuje. Javio sam stoga ostalima na prijemu da ću ju isključiti.

Kad sam se vratio u dvorište, gardisti su mi rekli da je u međuvremenu u naše dvorište upao neprijateljski vojnik i shvatio da smo mi u dvorištu. Koliko je on bio zaprepašten, bili smo i mi, i to zbog načina na koji se pojavio. Ulazio je u dvorište kao da je bio sto posto siguran da tu nema nikoga. Netko se od naših snašao i zatražio da se preda, no vojnik se počeo povlačiti natrag prema njihovim položajima i pucao po nama. Poslije su mi gardisti kazali da nisu imali izbora; morali su ga skinuti. Da je uspio pobjeći, javio bi naše položaje, a mi bismo se morali povući i zasjeda bi propala. Bio bi upitan daljnji tijek bitke, pa i sam naš opstanak.

Za to nam se vrijeme prvi tenk u koloni približio na svega dvadeset metara. Kako je najvjerojatnije bio potrošio svoj bojni komplet, skrenuo je prema dvorištu na lijevoj strani ceste i propustio drugi tenk u koloni da nastavi napad.

Pozvao sam Biloglava da uništi taj tenk. Biloglav je naciljao i okinuo.

Pogodio ga je. Tenk nije eksplodirao, već je i dalje normalno radio, ali je iz njega izlazio mali crni dimu.

Beluhan se u međuvremenu vratio natrag na prvi položaj i rekao da je obavio zadaću.

Biloglav je ponio višekratni protuoklopni ručni bacač u dvorište kad smo čuli pucanje greda iznad nas. U tom trenutku, kako je kuća ispred nas bila sva u plamenu, počeo se rušiti krov, a dio zida iznad druge deke, koji je držao krov, padao je prema nama četvorici koji smo se nalazili na otvorenom u dvorištu. U zadnji sam čas stao kraj zida suprotne kuće i izbjegao da na mene padne zid. I Biloglav je uočio što se zbiva. Naslonio se kraj zida kuće s koje je padao zid i izbjegao da zid padne na njega. Beluhan i Sipa nisu se uspjeli skloniti. Zid je pao na njih. Beluhan je zadobio velike modrice na nadlaktici i modrice po cijelom tijelu. Sipa je također imao modrice po cijelom tijelu i jednu popriličnu udubinu na kacigi. U normalno vrijeme kad bi se tako nešto dogodilo, čovjek bi izgledao slomljeno. No svi smo znali da je to ništa u odnosu na ono što nam se može za nekoliko minuta dogoditi, pa i nismo svraćali veliku pozornost. Tražio sam da se njih dvojica povuku u sanitet. Nisu htjeli otići u pozadinu, već su ostali s nama. Poslije, kada je sve to prošlo, Sipa se više nikad nije odvajao od te kacige. Zbog udubine na kacigi ili zbog toga što mu je kaciga spasila glavu, samo on je znao.

Nakon što se slegla prašina u dvorištu, zauzeli smo ponovno položaj kraj ograde. Uočio sam da je zid koji se srušio pao na otvoren sanduk projektila za višekratni protuoklopni ručni bacač. Jedan je otvoren sanduk projektila

eksplodirao, ali na sreću nikoga nije ozlijedio. Ostali smo samo sa dva projektila za višekratni protuoklopni ručni bacač i tri zolje.

Tenk koji se nalazio u polju između pruge i ceste približio nam se na oko stotinu metara i sve je jače djelovao po našim položajima. Tenk koji je trebao nastaviti napad tukao je po pozadini jer su mislili su da je tenk pogođen iz naše pozadine.

U međuvremenu su iz pogođenog tenka zapovjednik i punjač tenka otvorili lukove i počeli izlaziti. Od nas su bili udaljeni svega dvadesetak metara. Kad su izišli, nudili smo im mogućnost da se predaju i da prijeđu na našu stranu, no oni su nakon izlaska iz tenka krenuli prema svojim položajima. Da smo ih pustili, odali bi naše prve položaje. Imali smo, dakle, samo jedan izbor.

Nakon toga vozač tenka naglo je okrenuo tenk, izišao na cestu i velikom brzinom krenuo natrag u Paklenicu. Ostali su neprijateljski tenkovi štitili izvlačenje tog tenka djelujući po našim položajima. Nakon toga i ostali su se tenkovi okrenuli i otišli prema Paklenici. Nisam dopustio da ih gađaju jer smo ostali samo s nekoliko protuoklopnih projektila, a nisam znao njihove daljnje namjere. Poslao sam jednoga gardista da iz pozadine skupi protuoklopna sredstava i donese ih na prvi položaj.

Odjednom se iz Paklenice pojavio vojni sanitetski kamion. Vozač je parkirao vozilo s lijeve strane ceste prema dvorištu jedne kuće, u crti s bojnim oklopnim prijevoznjakom i tenkom koji su još bili u polju na desnoj strani ceste. Oko sanitetskog se kamiona skupilo dosta neprijateljskih vojnika. Nismo pucali po njima. Dopustili smo im da kupe svoje ranjene i poginule. Jedna skupina neprijateljskih vojnika zaleгла je kraj vozila i počela pucati po nama. Uzvratili smo. Bili smo precizni te su se i oni morali povlačiti. Sanitetsko su vozilo ostavili.

Nakon toga iz Paklenice naiđe tenk. Tako je precizno djelovao po nama na prvim položajima da smo se opet morali skloniti u podrum. Polako se približavao. Počeo je mijenjati ciljeve. Izišao sam iz podruma i zalegao kraj ograde. Vidio sam da je tenk zauzeo položaj na lijevoj strani ceste, oko osamdeset metara od nas.

Odjednom čujem kako netko viče. Iza mene, na lijevoj strani ceste u jarku bio je jedan gardist. Tražio je da mu netko kaže kako se rukuje osom. Taj je gardist 14. listopada 1991. godine. došao s položaja u Novom Grabovcu iz 4. satnije 1. bojne 1. A brigade ZNG-e. Zvao se Vajta. Imao je izvrstan položaj da osom uništi tenk. Odlučio sam mu objasniti kako se njome rukuje. Vidjevši da je osa napunjena, rekao sam mu da na njemu ima položaj U – ukočeno i O – otkočeno. Morao je staviti na O – otkočeno. Otkočio je i naciljao tenk.

- Vidiš li križić na ciljnoj napravi? – pitao sam.

- Da – odgovorio je.

- Tim križićem ciljaj spoj tijela i kupole tenka.

- Jesam!

- Sada možeš okinuti! – rekao sam.

Okinuo je.

"Pogodio ga je!" čulo se sa svih strana oduševljeno klicanje. Svi smo se veselili. Pogoden je još jedan tenk. Nije eksplodirao, ali je iz njega izlazio crn dim. Posada je počela izlaziti iz tenka i bježati prema svojoj pozadini.

No nismo se dugo veselili. Iz Paklenice je stizao još jedan tenk. Zauzeo je položaj već na samom početku sela. Od nas je bio udaljen negdje oko tri stotine metara. Počeo je tući prema našim prvim položajima. Budući da je djelovao po nama, nismo ga mogli ciljati. S druge strane ceste onaj isti gardist Vajta ponovno je zalegao u jarak i želio uništiti tenk. Zvao me da mu kažem kako se puni osa. Rekao sam mu da s projektila skine poklopac, stavi ga u osu i zavrne nadesno.

Stavio je projektil u oružje, naciljao i okinuo, ali je ovaj put promašio tenk. Projektil se najvjerojatnije zakvačio za električne žice koje su visjele po cesti. Tenkovska je posada uočila Vajtu i ispalila projektil u obližnju kuću. Gardist se sagnuo u jarak, a kad se prašina slegla, vidio sam da je ostao živ. Nakon toga sklonio se iza kuće.

U međuvremenu se tenk, koji se nalazio na našoj desnoj strani ceste u polju oko stotinu metara, počeo izvlačiti prema nedovršenoj kući na kat, gdje je njihov borbeni oklopni prijevoznjak imao položaj. U tom smo trenutku shvatili da se povlače. Oko nedovršene kuće na kat skupilo se oko četrdeset vojnika.

Od sreće i radosti što smo ih slomili ponovno smo počeli vikati da se predaju. U jednom smo trenutku imali osjećaj da se stvarno žele predati jer smo vidjeli kako se ta skupina na našoj desnoj strani ceste kreće po jarku prema nama. Prestali smo pucati po njima.

No tridesetak metara od nedovršene kuće na kat, gdje su bili zauzeli položaje prema nama, ispod ceste se nalazio mali mostić. Iskoristili su naše nedjelovanje i ispod tog mostića provukli se na lijevu stranu ceste u dvorišta te pobjegli prema svojoj pozadini. Nisu se mogli izvlačiti po svojoj desnoj strani ceste jer je između njihova položaja kod nedovršene kuće na kat pa do sljedeće kuće bio razmak oko sedamdeset metara. Na tom bi prostoru bili laka meta.

Počelo se mračiti. Tenk se počeo izvlačiti iz dvorišta nedovršene kuće na kat penjući se na cestu. Iz pješačkog smo oružja pucali po njemu. Kako su bili u panici, posada je zaglavila tenk u jarku kraj ceste i napustila ga.

T 34 koji je zaglibio u jarku

Odmah iza tenka posada na bojnom oklopnom prijevožnjaku počela se isto tako penjati na cestu.

Zauzeo sam položaj u jarku s desne strane ceste. Otpakirao sam zolju. Kako se već spustio mrak i više nisam vidio ciljničku spravu, otprilike sam naciljao bojni oklopni prijevožnjak koji se već popeo na cestu i u žurnom pokretu kretao prema Paklenici.

Opalio sam. Bilo je to moje prvo pucanje iz zolje i to još na pravu metu.

Projektil je prošao iznad prijevožnjaka. Nisam ga pogodio.

Nakon mene Vajta je također ciljao bojni oklopni prijevožnjak osom, no ni on ga zbog mraka nije mogao pogoditi.

Nazvao sam Vira 112 da djeluje po Paklenici kako bi otežao uzmicanje neprijatelju. Vir 112 javio se i nekoliko projektila ispucao na Paklenicu.

Na prvim sam položajima opazio Grana, iz moga bivšeg voda. Imao je poluautomatsku snajpersku pušku. Prije nekoliko dana napomenuo sam mu da mi mora ostaviti tu poluautomatsku snajpersku pušku prije nego što ode, no kako su baš taj dan trebali otići, u tom je metežu ostao do

kraja s nama braniti selo. Rekao mi je da ne može vjerovati što se dogodilo i da mu je žao što mora otići. Uzeo sam poluautomatsku snajpersku pušku i dao ju gardistima na prvom položaju kao dopunsko oružje.

Otišao sam do posade na netrzajnom protuoklopnom topu da vidim zašto oni nisu tukli po tenkovima. Objasnili su mi da nisu mogli jer je netrzajni protuoklopni top ostao na otvorenome kraj jarka tako da je posada bila u funkciji pješaštva. Zaključio sam da trebamo naći neko primjereno rješenje kako bi se netrzajni protuoklopni top iskoristio u sljedećim mogućim neprijateljskim napadima.

Vratio sam se na prvi položaj i zapovjedio da noćas nitko ne smije ići naprijed kupiti ostavljenu neprijateljsku tehniku jer je postojala mogućnost da netko i strada. Od zapovjednika vodova tražio sam da naprave zamjenu kroz noć između gardista koji su bili na prvim položajima i onih koji su bili u pozadini. Gardistima koji su bili na prvim položajima za vrijeme napada trebao je odmor.

Tako je na stražu u dvorište prve kuće dragovoljno došao Bucu. Zbog njegove tjelesne građe za njega nije bilo odgovarajuće vojne odore. Na sebi je imao civilni plavi kombinezon. Gardisti su ga već dobro poznavali i počeli ga zafrkavati. Objasnili su mu da mora stajati tu kraj ograde i ni po koju cijenu ne smije spavati jer neprijatelj po noći dolazi do samih prvih položaja i kolje one koji spavaju ili ih zarobljava. Pri obilasku položaja vidio sam da Bucu stoji na kiši, i to sav mokar. Najvjerojatnije se od straha nije ni maknuo, a kamoli sklonio od kiše. Poslao sam ga u sklonište da se osuši.

Okol dvadeset i trideset sati neprijatelj je prestao topnički djelovati, a kroz noć je padala lagana kiša. Bio sam umoran, mentalno i fizički. Toliko mi je toga strujalo glavom.

Danas su bili ranjeni iz 1. satnije 1. bojne Tomislav Velić, Domagoj Gracin i drugi.

Sedamnaestoga listopada rano ujutro prestala je padati kiša. Oblaci su se razili i bio je lijep sunčan dan. Neki su gardisti već otišli naprijed pokupiti zarobljenu tehniku. I ja sam im se pridružio. Stigao sam do prvog tenka na cesti, koji je bio okrenut prema našoj strani. Vajta ga je pogodio točno u spoj kupole i tijela tenka – mjesto gdje je tenk s čelne strane najranjiviji. Taj je dio tenka inače teško pogoditi.

Neki su gardisti već ušli u tenk i našli dvije automatske puške, nekoliko bomba i nekoliko stotina metaka za automatsku pušku. Otišao sam do kraja Staroga Grabovca i uvjerio se da je neprijatelj kroz noć napustio prve položaje. Otišao sam do tenka koji je bio zaglibljen u jarku na desnoj strani ceste. Neprijatelj je uništio tenkovsku cijev. Ušao sam unutra i ustanovio da je uništen i iznutra te da nema udarnu iglu u zatvaraču.

Iz tenka sam krenuo prema sanitetskom kamionu. Dio gardista na čelu s Poturičekom već je popravljao sanitetsko vozilo.

Zarobljeni sanitetski kamion

Nastavio sam do pogođenog tenka u želji da ga pokrenem i odvezem na našu stranu. Ušao sam u tenk i na prvi pogled vidio da je unutra čitav. Budući da sam ne tako davno došao

iz ročne vojske JNA, tenk sam znao u detalje. Bio sam zapovjednik posade na takvu tenku.

Provjerio sam može li se kupola okretati. Nije mogla, ali sam ju svejedno učvrstio. Otišao sam na vozačko mjesto. Znao sam da vozač pri pogađanju ima najmanje vremena za izlazak iz tenka. Otvorio sam poklopac jedne kutije lijevo od vozača, gdje se inače drže razni osigurači i prva pomoć. U kutiji je bio automatski pištolj "Škorpion" i nekoliko kutija streljiva za njega. Instrumenti table bili su čitavi.

Otišao sam do glavnih osigurača i ustanovio da su izgorjeli. Zamijenio sam ih, spojio dovod goriva iz drugog spremnika i otišao ponovo na vozačko mjesto. Upalio sam grijač i startao. Pokretač se upalio, ali motor ne. Ni nakon nekoliko pokušaja startanja motor se nije upalio. Oko tenka se skupilo dosta gardista. Morao sam ga na brzinu skloniti jer se nalazio u vidnom polju neprijateljskih tenkova kod motela "Sjever". Ponovno sam ga pokušao pokrenuti.

Ovaj je put motor upalio. Malo sam ga zagrijavao na mjestu. Od gardista sam tražio da se maknu dok ne sklonim tenk iza kuće. Odvezao sam ga iza kuće i izišao.

Gardisti su se počeli penjati na tenk i pucati u zrak od veselja. Tražili su da ih provedem po gradu. Ušao sam u tenk i krenuo naprijed. Kako sam naglo startao, poslije su mi rekli da je jedan gardist, koji se nije dobro držao, pao s tenka i slomio ključnu kost.

Krenuli smo prema zapovjedništvu. Putem su se neki gardisti u hodu penjali na tenk. Tijekom vožnje i dalje su od veselja pucali u zrak. Stigavši do zapovjedništva, ugasio sam motor i ostavio tenk na cesti. Pokušao sam popraviti kupolu tenka u namjeri da ga vratim na prvi položaj, no trebao mi je alat, kojeg mi nismo imali, pa sam neke gardiste poslao u grad da ga pribave.

Do zapovjedništva 1. satnije došao je i zapovjednik 1. bojne Rašić. Čestitao nam je na uspjehu i ispitivao me kako se to dogodilo. Upravo sam mu počeo objašnjavati, kad je

oko jedanaest sati neprijatelj počeo topnički djelovati po selu i gradu. Nisam znao koliko je ljudi ostalo na prvim položajima niti sam mogao provjeriti što se zbiva jer sam samo ja imao radiovezu na prvim položajima. Postojala je mogućnost da neprijatelj ponovno krene u napad. Zatvorio sam luk tenka na kupoli i otišao na prve položaje.

Tamo je bilo mirno. Neprijatelj nije pješački krenuo u napad, ali je i dalje intenzivno tukao Stari Grabovac. Zaključio sam da je vidio naše pokrete pa nam je želio prekinuti veselje.

Oko trinaest sati u pomoć nam je došao dio Izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e Blaženko Nikolić – zapovjednik, Anđelko Đerek, Antun Sabo, Blatančić, Branko Levak, Darko Babić, Dinko Batur, Enes Demirović, Ilija Ađaga, Josip Brnjak, Luka Janković Robija, Nermin Arnautović, Rade Salatović, Robert Tupek, Terihaj, Tomislav Lukačević Tarzan.

Inače, oni su prije nekoliko dana bili stigli na ovaj teren. Bili su smješteni u Novskoj. Smjestili su se u treću kuću iza prvih položaja, na desnoj strani ceste. Sa sobom su donijeli kutiju s dosta boca punjenih nekim "koktelom". "Koktel" je trebao biti lako zapaljiv i boce bi se trebale baciti na neprijateljske tenkove.

Oko četrnaest sati dan je znak za zračnu opasnost. Ubrzo potom nadletjeli su neprijateljski zrakoplovi. Djelovali su negdje u pozadini.

Izgled pruge nakon raketiranja
zrakoplova JNA

Oko šesnaest sati neprijatelj je prestao topnički djelovati. Otišao sam do zapovjedništva 1. satnije popraviti tenk. Stigavši tamo, vidio sam da tenka više nema na cesti. Gardisti koji su bili kod zapovjedništva, rekli su mi da su došli neki iz grada i odvezli ga. Kamo, to nitko nije znao. Gardisti oko mene bili su ljuti. U takvu smo se raspoloženju vratili natrag na prve položaje.

Pri povratku Trgovcu, zapovjedniku posade na netrzajnom protuoklopnom topu, rekao sam da se s posadom i oružjem premjesti na nove položaje. Ti su novi položaji trebali biti negdje oko dvije stotine metara iza prve linije. On se s posadom i oružjem izvukao i zauzeo najpovoljnije nove položaje u Starom Grabovcu, i to kod ceste koja vodi prema pruzi. Nabavio je i drugi netrzajni protuoklopni top. Dogovorili smo se da u slučaju sljedećeg napada pustimo da

oni unište prvi tenk netrzajnim protuoklopnim topom, dok bismo mi na prvim položajima istodobno uništili zadnji tenk u koloni. Na taj način pokušali bismo onesposobiti ili uništiti sve tenkove u koloni.

Navečer sam obilazio gardiste na prvim položajima. Otišao sam u kuću na lijevoj strani ceste. Na stolu sam uočio neku čudnu bombu. Do tada je nisam nikada vidio. Raspitao sam se što je to. Bila je to ručna kumulativna protuoklopna bomba.

Zamolio sam gardiste da mi je daju. Pristali su. Da sam dan prije imao nekoliko takvih ručnih kumulativnih protuoklopnih bomba, vjerojatno bismo im uništili više tenkova.

Budući da je moja kuća bila srušena, otišao sam u prvu čitavu kuću na prvim položajima s desne strane ceste, u kojoj je domaćin bio gardist Katić. Spremio nam je laganu večeru od hrane koju je našao u kući.

Osamnaestoga listopada rano ujutro probudila nas je neočekivana topnička paljba po prvim položajima. Na brzinu smo se spremili za mogući napad.

Opazio sam da je kip Isusa Krista na ormariću digao desnu ruku, a na šaci je imao ispružena dva prsta u znaku pozdrava "viktorija". Tada mi je Katić ispričao da je taj kip uzeo iz jedne kuće niže od nas. Tijekom tih dana nosio ga je na sebi, a svaku večer stavljao bi ga na ormarić. U jutro, 16. listopada 1991., uoči prvog neprijateljskoga napada uočio je da je Isus Krist na kipu digao desnu ruku.

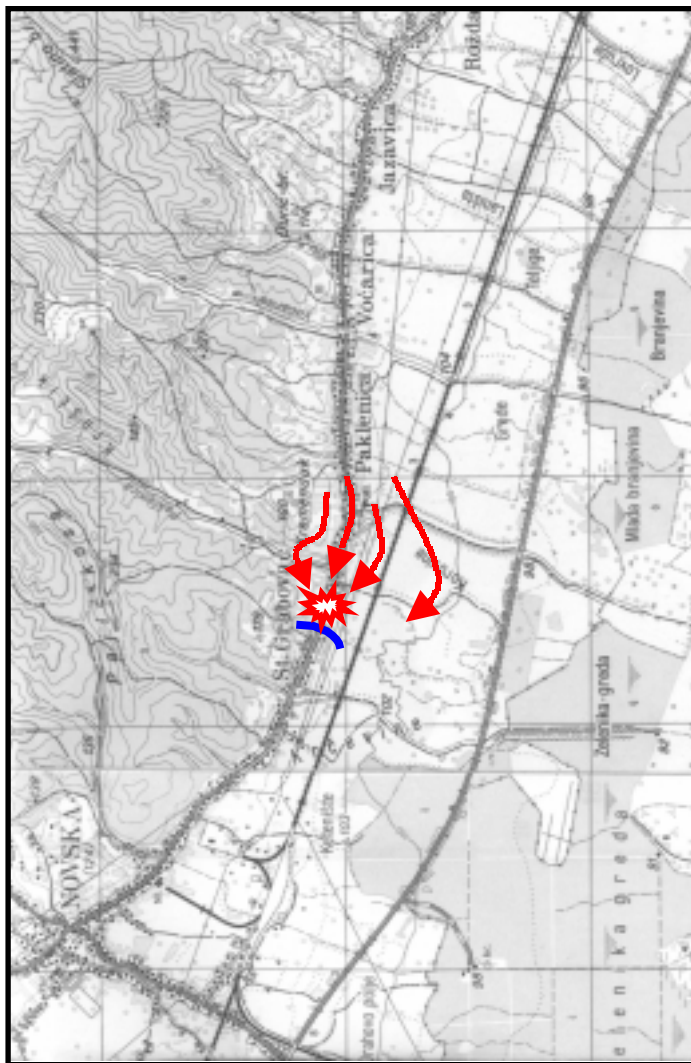
Morali smo izići na položaje. Katić je kip stavio za pojas i izišao iz kuće, na položaj. Poslije, kad sam prešao na druge dužnosti i u druge postrojbe, Katić je bio uvijek uza me. Na sebi je stalno nosio kip Isusa Krista kad god bismo išli u akcije ili bili u obrani. Cijelo vrijeme dok smo bili zajedno nitko osim njega, koji je zadobio lakše rane, nije bio ranjen, a kamoli poginuo. Poslije, tijekom 1992., 1993. i 1994. godine nizali smo uspjeh za uspjehom, pobjedu za

pobjedom. Sve je bilo u redu dok se nismo razdvojili. Katić se danas nalazi u nezahvalnu položaju. Unatoč svemu mislim da on nije tomu kriv. Nadam se da će se na kraju za njega ipak sve dobro završiti.

Neprijatelj je izveo jaku i preciznu topničku paljbu, kako po dubini naše obrane, tako i po prvim položajima. Pretpostavili smo da ide u napad.

Tražio sam zaklone iz kojih ćemo djelovati. Pretpostavljao sam da je neprijatelj znao za dvorište iz kojeg smo ih zadnji put zaustavili. Kuće, koje su se nalazile na taktički dobrome mjestu, bile su spaljene ili srušene tako da sam na mojoj desnoj strani odredio položaje za zasjedu u vrtu jednog dvorišta u kojem nije bila izgrađena kuća. U dvorištu su rasle voćke i bila su naslagana drva za grijanje. Opet sam rasporedio gardiste tako da jedan drugoga štite.

Na prvom je položaju bilo osam gardista. U tom dvorištu skinuo sam naslagane trupce i napravio neupadljiv improvizirani zaklon za Biloglava. On je rukovao višekratnim protuoklopnim ručnim bacačem. Isto sam tako tražio da ostali gardisti uzmu drvene trupce i naprave si neupadljive improvizirane zaklone. Nakon toga sam otišao do ograde kraj ceste i vidio kako se iz Paklenice polako kreću tri tenka. Potražio sam Biloglava i rekao mu da se spremi za djelovanje.

Neprijatelj je počeo minama 120 mm sve preciznije gađati naše prve položaje. Da bismo ostali čitavi, morali smo se skloniti u podrumu kuća. Iz podruma sam nazvao Vir 112

da tuče minobacačima po Paklenici, što je on i učinio. Kad je neprijatelj smanjio intenzitet djelovanja po prvim položajima, ponovno smo se vratili na položaje. Usput sam donio kutiju s bocama punjenim "koktelom". Stavio sam ih u kut ograde i kuće kraj ceste.

Neprijatelj je ponovno počeo precizno gađati naše prve položaje. Jedna mina 120 mm pala je na kuću u kojoj smo se sklanjali. Kuća je počela gorjeti. Shvatili smo da će sljedeći plotuni pasti točno po nama. Počeli smo napuštati položaje za obranu i trčati u podrum druge kuće.

Neprijatelj je opet ispalio plotun. Jedna mina 120 mm pala je i eksplodirala lijevo od nas, otprilike na deset metara i ranila pri tom Biloglava. Geler ga je pogodio u desno rame.

Dignuli smo ga. Kad smo utvrdili da može sam hodati, svi smo otišli u sklonište. Neprijatelj je i dalje u plotunima gađao naše položaje.

U podrumu su počeli previjati Biloglava. Zvao sam Klek Sani da čekaju kod zapovjedništva 1. satnije jednog ranjenika. Budući da je Biloglav mogao sam hodati, tražio sam dragovoljca da ga otprati do zapovjedništva.

Javio se Šarac, gardist koji je bio na položaju u dvorištu sa strojopuškam. Biloglavu sam pri odlasku obećao da će dobiti automatski pištolj iz prvoga uništenog neprijateljskog tenka. Šarac i Biloglav otišli su prema zapovjedništvu 1. satnije. Poslije sam saznao da se Šarac izgubio i da je do saniteta Biloglav došao sam.

Neprijatelj je plotune usmjerio prema našim položajima u pozadini. Izišli smo iz podruma i ponovno zauzeli položaje za obranu. Tražio sam dragovoljca koji će rukovati višekratnim protuoklopnim ručnim bacačem. Javili su se Đoni i Brnjak. Đoni je želio rukovati bacačem. Brnjak je nabavio osu.

Pitao sam ih znaju li rukovati time. Brnjak je rekao da zna rukovati osom, ali da još nije ispalio ni jedan projektil. Đoni mi je pak rekao da ne zna pa sam mu na brzinu objas-

nio. Potom sam protuoklopnom timu odredio isti položaj za djelovanje kao i Biloglavu, samo smo ga dodatno zaštitili trupcima. Zauzeli su položaje i naciljali prema cesti gdje smo očekivali da će se pojaviti prvi tenk. Položaj je bio udaljen od ceste svega trideset metara.

Neprijatelj je nastavio topnički djelovati po dubini sela. Bio je to znak da se njihovo pješastvo približilo našim prvim položajima.

Otišao sam do ograde, zalegnuo i vidio da su se tenkovi približi na svega stotinjak metara. Djelovali su također po dubini sela. Neprijateljski su se pješaci toliko približili da smo ih vidjeli kako preskaču ogradu susjednog dvorišta. Opet su se slobodno kretali, bez zauzimanja zaklona. Gardisti su ih pri tome vrlo lako skidali. Neki su čak toliko žudjeli za trofejem da su, čim bi skinuli neprijatelja, odmah odlazili po oružje, riskirajući da budu pogođeni izvan zaklona.

Zabranio sam napuštanje položaja bez mog odobrenja, jer je svako takvo otkrivanje položaja moglo značiti da će neprijatelj otkriti i uništiti našu zasjedu.

Moja je taktika opet bila ista – uvući ih u zasjedu. Ponovno sam poslao Beluhana da iz pozadine djeluje na kolonu tenkova. Beluhan je poslušao bez pogovora. Skupio je gardiste koji su se tamo nalazili i počeo tući po tenkovima.

Radiovezom sam najavio da ću isključiti motorolu i da ću se uključiti jedino kad nam zatreba pomoć. Motorolu sam trebao isključiti zato što je stalno treštala. Postojala je mogućnost da ju i neprijatelj čuje i na taj način otkrije našu poziciju.

Otišao sam do ograde i zalegao. Neprijatelj opet nije znao točno gdje su naši prvi položaji. Koristio se je novom taktikom. Tenkovima je djelovao po asfaltu, pucajući odmah ispred sebe. Na taj su način geleri prštali na sve strane.

Izvirivao sam iza ograde i pucao po neprijateljskim pješacima.

Napetost je bila sve veća.

Približili su se tik do nas. Prvi nam se tenk približio na svega dvadesetak metara. Zastao je na cesti u visini kuće gdje smo ih prije dva dana zaustavili. Iz tog je mjesta ispalio nekoliko projektila prema našoj pozadini.

Na lijevoj strani ceste neprijateljski su se pješaci približili, tako da smo gotovo bili u istoj ravnini. Morao sam ih po svaku cijenu zaustaviti kako nas ne bi uočili. Pucao sam po njima.

Zatim sam motrio na koju stranu zapovjednik tenka okreće svoj luk iz kojeg se može motriti okolica na svih 360 stupnjeva. Kada bi luk okrenuo prema mojoj strani, sklonio sam se iza ograde. Kad je luk okrenuo prema dubini sela, opet sam pucao po neprijateljskim vojnicima oko tenka. Bila je to neposredna bliska borba. Grozno je bilo gledati tenk iz žablje perspektive, na udaljenosti od svega nekoliko metara. Bio je na takvoj poziciji da ga protuoklopni tim još nije mogao ciljati.

Nakon nekog je vremena tenk napokon krenuo naprijed. Otišao sam do protuoklopnog tima. Čekali smo da nam se prvi tenk pojavi na ciljnik, no on se zaustavio na takvoj poziciji da ga nismo još mogli ciljati. Zid ograde zaklanjao je tijelo tenka; vidjeli smo samo vrh kupole. Pogoditi tenk na takvoj poziciji gotovo je moguće samo u teoriji. U tom smo se trenutku molili da nas posada tenka ne uoči u dvorištu. Kad bi nas opazili, propala bi zasjeda i rijetko bi se tko izvukao živ u pozadinu.

Trebali smo nešto na brzinu poduzeti. Uzeo sam ručnu kumulativnu protuoklopnu bombu i otišao do ograde. Tenk je bio udaljen od mene svega pet metara. Do jučer nisam vidio takvu bombu i nisam znao na kojem načelu radi. Ovo mi je bilo prvo bacanje. Skinuo sam osigurač, približio uglu ograde, zamahnuo i bacio bombu na tenk.

Pri dodiru s gornjem dijelom tenkovske kupole ručna kumulativna bomba je eksplodirala. Iz tenka je izlazio crn dim.

Otišao sam do ugla ograde i uzeo pripremljen "koktel" – mješavinu koju smo jučer dobili. Iz vrha boce virila je tanka tkanina. Zapalio sam ju i bacio na tenk, ali se tenk nije zapalio.

Položaj uništenog tenka T 55

Nakon toga otišao sam do protuoklopnog tima.

U to je vrijeme tenk malo krenuo naprijed i došao nam točno na prolaz kod ograde, na pogodno mjesto za ciljanje. Izdao sam zapovijed da gađaju tenk. Nisam trebao dva puta reći.

Ispalili su prema tenku i pogodili ga.

Mjesto gdje je pogođen ručnim bacačem

Mjesto gdje je pogođen osom

Iz tenka je ponovno počeo izlaziti crn dim, ali sada jači. Lukovi su se tenka počeli otvarati, a kroz njih je izlazila posada. Zapovjedio sam da se ne puca u njih. Objasnio sam da ih treba zarobiti ako krenu prema našoj strani, a ako

krenu na drugu stranu, pustiti ih kako se ne bi dogodilo da koji zalutali metak rani ili čak usmrti naše pripadnike na drugoj strani ceste. Na kraju su tenkisti otišli na drugu stranu ceste.

Nismo imali puno slobodna vremena na raspolaganju; morali smo nastaviti iskorištavati dosadašnji uspjeh. Pozvao sam Brnjaka s osom da ide za mnom uništiti drugi tenk u koloni. Otišli smo ispred naših položaja u susjedno dvorište i ušli u štagalj.

Dvorište od kuda smo ciljali drugi tenk

Tamo smo vidjeli dio kupole drugog tenka u koloni. Brnjak je zauzeo položaj za ciljanje na vratima, naciljao tenk i okinuo.

Nakon toga rekao mi je da ga je pogodio. Da bih bio siguran, rekao sam mu da se makne da sam pogledam. Ugledao sam bijeli dim i tenk kako okreće cijev prema nama.

Uhvatio sam Brnjaka za rukav povukao ga i rekao mu: "Bježi!"

Tenk je opalio. Srećom, granata je eksplodirala na početku štaglja, tako da nas je samo detonacija odbacila u

virt. Ustali smo i sklonili se dalje od tog tenka. Nije nam bilo ništa.

Nakon toga ponovno sam otišao kod prvoga uništenog tenka u namjeri da iz te pozicije gađamo drugi tenk.

Zalegnuo sam kraj ograde i vidio kako se tenkovi povlače prema Paklenici. Već su bili blizu nje.

Uočio sam kako se i neprijateljski pješaci povlače. Kad sam to rekao ostalima, gardisti su se počeli veseliti pobjedi. Mora da je neprijatelj mislio da smo ljudi, no oni su nas doveli u tu situaciju, a ovo nam je bio jedini izlaz.

Pitao sam gdje je posada iz uništenog tenka. Na mojoj strani nitko mi nije mogao točno reći. Tražio sam gardiste na lijevoj strani ceste. Nitko se nije javljao. Zaključio sam da su se najvjerojatnije povukli u pozadinu.

Motor je pogođenog tenka na cesti još radio. Želio sam ući u njega i skrenuti ga u dvorište, no mučilo me što do tada nikad nisam bio u takvom tenku i nisam znao ni gdje su mu upravljačke komande ni kakve su. Što je najvažnije, nisam znao ni ima li još koga unutra. Pretpostavljao sam da će se neprijateljski tenk ponovno vratiti i uništiti ovaj pogođeni.

Skinuo sam svu suvišnu opremu sa sebi i ostavio jedino pištolj. Do mene je došao Nikolić i nagovarao me da ne idem u tenk jer ne treba toliko riskirati. Malo sam razmišljao i na kraju sam ga poslušao. Nisam ušao u tenk.

U tom se trenutku iz Paklenice pojavio tenk. Počeo je tući po uništenom tenku. Ispalio je četiri pancirna projektila. Tri su projektila pogodila tenk u prijenosni mehanizam i on se ugasio. Jedan je projektil promašio i pogodio asfalt ispod tenka. Nakon toga se tenk povukao natrag u Paklenicu.

Definitivno je uništio već pogođeni tenk.

Mjesto na kojem je pogođen tenk

Nastala je tišina. Oko dvanaest sati uključio sam motorolu. Odmah sam na radiovezi čuo kako zapovjednik Operativne skupine Posavina Stipčić zapovijeda Oluji da djeluje oko kapelice u Starom Grabovcu jer je neprijatelj probio našu prvu liniju.

Kad sam to čuo, javio sam mu da ne gađaju područje oko kapelice jer smo mi još tamo te da smo zaustavili neprijateljski napad. Tražio sam da topnički djeluju po Paklenici kako bi se neprijatelju otežalo uzmicanje.

Sa zadovoljstvom je i ushićenjem zapovjedio da postupe kako tražim. Granate su počele padati po Paklenici. Nakon pola sata zamolio sam ga da se više ne tuče. Ponovno je nastupila tišina.

Za to vrijeme u pojačanje nam je došao 2. vod iz 3. satnije 2. bojne 1. A brigade ZNG-e na čelu sa zapovjednikom Oršulićem. Oni su došli s drugog terena. Bili su u sastavu Mario Katušić, Mladen Kušer, Branimir Jelušić, Ivica Barbarić, Mladen Mutak, Franjo Piljek i drugi.

Isto tako, u to vrijeme iz pozadine lijevom stranom ceste počeli su dolaziti gardisti 2. voda koji su trebali biti na

lijevoj strani ceste sa zapovjednikom voda vičući: "U napad!"

Stigavši do naše crte, tražili su da i mi krenemo u napad.

Odgovorio sam im da je na mojoj strani vrlo malo ljudi i da je s ovako izmorenim ljudima suludo ići u jedan takav napad. Ostali smo na početnim pozicijama. S gardistima sam zauzeo položaje za mogući neprijateljski protunapad.

Gardisti na lijevoj strani ceste produžili su dalje. Nisu prošli ni u drugo dvorište a već je nekolicina bila ranjena. Napad je propao.

Rezultat toga je bilo da su bili ranjeni Galeković - okrznut u glavu, Jure Marić bio je teško ranjen – pogođen je dvama mecima u pluća, Marin Jankov je bio ranjen u nogu od ručne bombe i u ruku od zolje.

Nakon toga su tražili pomoć.

Poslao sam Jukića da skupi ljude i da odu pomoći ranjenicima na drugoj strani ceste. Skupio je gardiste i krenuo prema pozadini. Na sigurnu su mjestu prešli su na lijevu stranu ceste. Stigavši do ranjenika, skinuli su vrata i na njima odnijeli onoga gardista koji je bio pogođen u pluća. Poslije je prevezen u Zagreb i ostao je živ. Sljedećih nekoliko mjeseci se izvrsno oporavljao. Nekoliko godina poslije ponovo se vratio u postrojbu, nije htio otići u mirovinu. Jednom, pri vožnji vojnoga kamiona prema Karlovcu, zatajilo mu je srce i na mjestu je preminuo.

Ostali su bili lakše ranjeni i mogli su sami hodati. Nakon toga nitko više nije želio ići u napad. Neprijatelj se povlačio. Rasporedio sam nove gardiste na lijevoj i desnoj strani ceste za obranu.

Poslije podne se stanje stišalo.

Stradale svinje

Ušao sam u tenk i na ulazu našao dva automatska pištolja, nekoliko bomba i strjeljivo za automatsku pušku. Jedan automatski pištolj odmah sam za nagradu dao Brnjaku. Drugi sam spremio za Biloglava, a Đoniju sam rekao: "Ako nas sljedeći put napadnu, bit će i za tebe."

Iz tenka sam skinuo protuzračnu strojnicu te strojnicu i dao ih gardistima iz Izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e. Okrenuo sam cijev uništenog tenka na zavoj u Paklenici.

Pogled s uništenog tenka prema
Paklenici

Spojio sam *muda* (mehanički okidač) s kabelima od dalekovoda koje sam provukao kroz tenk do dvorišta bez kuće. Jedanput sam okinuo i uvjerio se da to djeluje. Namjestio sam tenk da ga rabimo kao top. Nekima se, međutim, to svidjelo pa su nekoliko puta opalili. Kako tenk nije radio, popustile su hidraulične cijevi i zadak je ostao u stražnjem položaju. Zatvarač se više nije mogao puniti i tenk nismo više mogli upotrebljavati kao top.

Uništeni tenk T 55

Poslije podne je počela padati lagana kiša. Veća skupina gardista smjestila se u prvu veliku kuću na prvim položajima na desnoj strani ceste. U toj je kući bila odlična, opuštajuća atmosfera.

Toga je dana poginuo iz izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e Ilija Adaga (poginuo pri pokušaju spašavanja ranjenog pripadnika; imao je tek sedamnaest godina), a ranjeni su iz 1. satnije 1. bojne Robert Anđel, Vahudin Bećirević Vajta, Leonardo Biloglav, Dobričević, Željko Galeković, Marin Jankov, Jure Marić i drugi.

Devetnaestoga listopada prije podne bilo nam je javljeno da će na teren stići 3. bojna 1. A brigade ZNG-e i da će nas ona zamijeniti na položajima. Od jučer kiša nije prestajala padati.

Tema dana bio je jučerašnji događaj. Otišao sam u zapovjedništvo 1. satnije 1. bojne. U zapovjedništvu satnije nalazio se zapovjednik 1. bojne Ivan Rašić. Prišao mi je i upoznao me sa svojim zamjenikom Josipom Štignjedecom Zagijem. Tom prilikom mi je ponudio zapovijedanje nad 1. satnijom, tražio je da razmislim i ako pristajem da mu motorolom javim, a on će nakon toga riješiti sve potrebne papire. Otišao sam natrag na prvu crtu.

Oko dvanaest sati stigla nam je postrojba koja će nas zamijeniti. Bila je to moja 5. bojna 1. A brigade ZNG-e iz Vinice. Tražio sam zapovjednike da ih uputim u situaciju, ali ih nisam mogao naći.

Sanitetska ekipa u sastavu medicinski tehničar Zuber i vozač Fulir ostala je i dalje na tim položajima.

Izgled sela nakon našeg odlaska

Poslije podne smo predali položaje 5. bojni. Nazvao sam zapovjednika 1. bojne i rekao da pristajem na ponudu. Odgovorio mi je da idem s 1. satnijom, a prijelaz će on riješiti.

Zapovjednika Operativne skupine Posavina i zapovjednik izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e Starom Grabovcu

Iz Staroga Grabovca otišli smo u vatrogasni dom u Kutini.

Oko šesnaest sati došao je zapovjednik 1. bojne Rašić i tražio da se postroji ostatak 1. satnije. Ukupan broj nazočnih pripadnika bio je šezdeset i tri, od stotinu dvadeset na početku terena. Ostalo je malo gardista iz 1. satnije.

Nakon predaje položaja u Starom Grabovcu 19. listopada 1991., pa do potpisivanja petnaestoga po redu primirja, 2. siječnja 1992. u Sarajevu, prve položaje u Starom Grabovcu držala je 5. bojna 1. A brigade ZNG-e. U jednom kraćem razdoblju, i to potkraj prosinca 1991., položaje je držala i 3. bojna 1. A brigade ZNG-e. Nakon našeg zaustavljanja neprijatelja u listopadu 1991. neprijatelj više nikada nije pokušao napasti naše prve položaje, ali je i žestoko topnički djelovao po selu. U ta tri mjeseca na položajima u Starom Grabovcu samo 1. A brigada ZNG-e imala je oko dvadeset i jednoga poginulog, i devedeset i pet ranjenih i ozlijeđenih. Taj podatak govori koliko je neprijatelj žestoko djelovao po položajima. U tom selu nije bilo kuće koja nije bila pogođena s nekoliko različitih vrsta projektila.

Prije noćnog odmora gardisti su počeli zadirkivati Bucu zbog jednog pršuta Buci je, naime, iz Staroga Grabovca uzeo pršut. Uporno ga je skrivao u putnoj vreći i nije se odvajao od njega.

Kad je zaspao, uzeli su mu pršut i skrili ga. Za to je vrijeme druga ekipa omotala Buci noge ljepljivom vrpcom za krevet. Iz njegove automatske puške izvadili su udarnu iglu i nakon toga su probudili.

Kad se Buci probudio, počeo je tražiti putnu vreću i shvatio da nema pršuta. Sav bijesan uzeo je automatsku pušku i počeo prijetiti da će pucati ako mu ne vrate pršut. Gardisti su se na to smijali.

Buci je pokušavao repetirati automatsku pušku i shvatio da ne funkcionira. Bacio ju je na svoj krevet i uzeo prvu automatsku nadohvat ruke. Repetirao ju je i tražio svoj pršut.

Gardisti su u početku mislili da ne će imati hrabrosti pucati, no prevarili su se. Ubrzo su shvatili da se Buco ne šali i da će doista pucati.

Vratili su mu pršut i sve se smirilo.

Dvadesetoga listopada kiša nije prestajala padati počela prije nekoliko dana. Ustali smo dosta rano. Čekali smo vozila kojima ćemo se prevesti u Zagreb.

Oko petnaest sati došla je 3. satnija 1. bojne 1. A brigade ZNG-e iz Zagreba. Nakon iskrcavanja iz autobusa postrojili su se ispred vatrogasnog doma. Mi smo uzeli svoje stvari i ukrkali se u autobuse, a oni su se smjestili u iste prostorije u vatrogasnom domu.

Krenuli smo u Zagreb. Navečer smo stigli u bazu Senjak kod Vrapča. Mene su smjestili u sobu u kojoj je boravio pokojni Đurda.

Ova je baza bila škola za pitomce JNA. Svaka je prostorija bila namijenjena za dva do tri pitomca. Prije sobe bio je mali u kojem se držala oprema. Lijevo od hodnika bio je još jedan hodnik spojen sa susjednom sobom. U tom su hodniku bili smješteni sanitarni čvorovi i tuš-kabine. Svaka soba je imala svoje grijanje i dobar namještaj. Do tada nisam vidio bolji smještaj za vojsku.

Gardisti koji su bili iz grada i okolnih mjesta, odmah su otišli kući na odmor. Ostali, koji su bili iz drugih krajeva, preko noći su ostali u bazi i sutradan krenuli doma. Ja sam nakon skidanja prljavštine sa sebe noć prespavao u bazi.

Dvadeset i prvoga listopada nakon poduljeg odmora otišao sam na autobusni kolodvor u Zagrebu i sjeo u prvi autobus za Varaždin. Kad sam stigao u Varaždin, potražio sam autobus za Vinicu. Tamo sam stigao poslije podne. Tražio sam zapovjednika 1. satnije.

Nije ga bilo. Nalazio se na terenu.

Otišao sam zapovjedniku 5. bojne, no ni njega nije bilo.

Nakon toga potražio sam zamjenika zapovjednika bojne Emila Crnčeca. Prigodom predavanja izvješća zamjeniku rekao sam da je poginuo Dejan Novosel. Nakon toga bio sam izgrđen što predajem lažno izvješće, jer je Dejan Novosel živ. Nalazio se u bolnici u Zamjenik. Zamjenik je tražio da se razdužim s opremom i oružjem.

Kako je oprema bila moje privatno vlasništvo, a oružje sam ostavio u Zagrebu, bili smo se dogovorili da kad netko bude došao u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e, razdužit ću njemu oružje. Kako sam imao glavobolju i malo sam šmrcao, otišao sam k liječniku u sanitet. Dobio sam neke lijekove, uzeo ih i otišao doma.

Čim sam došao doma, dao sam sestri da mi opere odoru. Doma ni s kim nisam razgovarao što je bilo na terenu. Mislio sam da je to najbolje. Prespavao sam i drugi dan, čim se je osušila odora obukao ju i krenuo autobusom u Zagreb.

Kad sam stigao u Zagreb, unajmio sam taksi i otišao posjetiti Novosela. Došavši u bolnicu, uvjerio sam se da je živ. Izgubio je jedan bubreg i pola slezene. Po pričanju medicinskih sestara, unatoč rani vrlo se dobro oporavljao. Nakon toga otišao sam u Klinički bolnički centar posjetiti Biloglava i pokloniti mu automatski pištolj. Tom prilikom ispričao sam mu što se dogodilo u Starom Grabovcu nakon njegova ranjavanja. I on se dobro oporavljao.

Sljedeći je dan u bazu stigao Jakša iz bivše 5. bojne. Njemu sam razdužio sve oružje koje sam posjedovao, od automatske poluautomatske snajperske puške do pištolja. Nakon kratka razgovora otišao sam se zadužiti novim oružjem. Ponovno sam zadužio automatskim puškom s oko tisuću metaka.

Poslije su mi javili da je 25. listopada ispred sela Baira poginuo zapovjednik voda u 3. satniji 1. bojne Petar Duvančić. Emina je tražila da odemo u posjetu toj satniji. Kako nisam imao što raditi, dogovorio sam se sa skladištarom Premužom da sutra do njih. Zapovjednik 3.

satnije bio je Rudi Kolak. To je ona satnija koja se je smjestila u naš vatrogasni dom u Kutini kad smo mi odlazili u Zagreb. Na položaje na Kurjakani došli smo dosta rano, negdje oko sedam sati u jutro. Kurjakana se nalazi raskrižju putova za sela Brestaču, Kozarice i Bair, negdje oko dva kilometara sjeverno od Novske. Prije tog raskrižja skrenuli smo desno prema šumi. Put je bio mokar i blatnjav.

Došli smo do Kolakove kuće, gdje je bio smješten. U kuću su svi spavali. Spavali su gdje je tko stigao: na stolu, klupi ili podu. U kući je bilo toplo, ložili su vatru. Čim smo ušli, nehotice smo ih probudili. Počeli su se dizati. Dok su se oni dizali, ja i Emina smo otišli običi položaje. Otišli smo do dviju kuća koje su imale samo temelje s podrumom. U tome su podrumu na slami spavali gardisti u vrećama za spavanje. Mislim da je tada temperatura bila negdje oko nule. Imali su jako nezahvalne položaje. Položaje su držali u šumi, i to na otvorenome, tako da su svakim danom gubili po gardista zbog zdravstvenih problema.

Poslije podne sam dobio poruku da se vratimo natrag u Zagreb. Isti smo se dan vratili. Kad smo stigli, zapovjednik mi je 1. bojne rekao da se spremimo ponovno za teren. Preko zapovjednika vodova tražio sam da se pozovu gardisti u bazu i da se isto tako sprema za teren.

Kričko brdo

Dvadeset i sedmoga listopada poslije podne smo se skupili, ukrcali u autobuse i krenuli u zapadnu Slavoniju.

Kako nisam imao točan popis 1. satnije, nisam bio siguran da su se svi javili na teren. Zapovjednik 1. voda bio je ozlijeđen i nije došao. Zapovjednik 2. voda bio je lakše ranjen u Starom Grabovcu. Jedino je ostao zapovjednik 3. voda, Đuka. Sveukupno je 1. satnija tada na terenu brojila oko sedamdeset pripadnika.

S nama je bila i 2. satnija. Zapovjednik te satnije bio je Ahmet Memišević.

Smjestili su nas u osnovnu školu za niže razrede u Ilovi. Osnovna škola imala je samo dvije učionice i jedan mali hodnik. Kako smo trebali prenoćiti u školi, sklonili smo klupe i stolce na jednu stranu i pokušati se odmoriti. Vani je bilo jako hladno. Škola je imala peći na plinsko grijanje. Zapovjednik 1. bojne rekao nam je da tu budemo i da čekamo njegove daljnje zapovijedi.

Negdje oko pola noći, kad sam gotovo zaspao, čuo sam pucanj. Digao sam se i imao što vidjeti. Kad je jedan gardista iz 2. satnije čistio pušku, slučajno je opalio. Od čitavog onog prostora metak je probušio cijev ispod stropa. Odmah je iz cijevi nešto šištalalo. Ustanovili smo da cijev ide do plinske peći.

U tom trenutku netko vikne: "To je plin, eksplodirat ćemo."

Nastala je strka. Gardisti su bježali iz škole.

Potom smo otišli do nastavnika koji nas je i pustio u školu. On je imao stan u sklopu škole. Čitavo vrijeme dok smo bili u toj školi, bio je veoma uljudan prema nama. Objasnili smo mu što se zbilo i otišao je zatvoriti dovod plina u školu. Plin je prestao šištati.

Smjestili smo se ponovno u svoje prostorije. No, kako više nije bilo grijanja, a približavalo se jutro, nama je bilo sve hladnije.

Čitav drugi dan bili smo u Ilovi i čekali zapovijed da krenemo u napad.

Tek navečer dobijemo signal da se spremimo. Tada smo dobili i obavijest da se zamjenik zapovjednika naše 4. satnije ranio osobnim pištoljem u nogu. Brzo smo se spremili, ali smo i dalje morali čekati. Prošla je i ponoć.

Dvadeset i devetoga listopada negdje oko dva sata ujutro po nas je stiglo par kamiona. Ukrcali smo se i krenuli prema

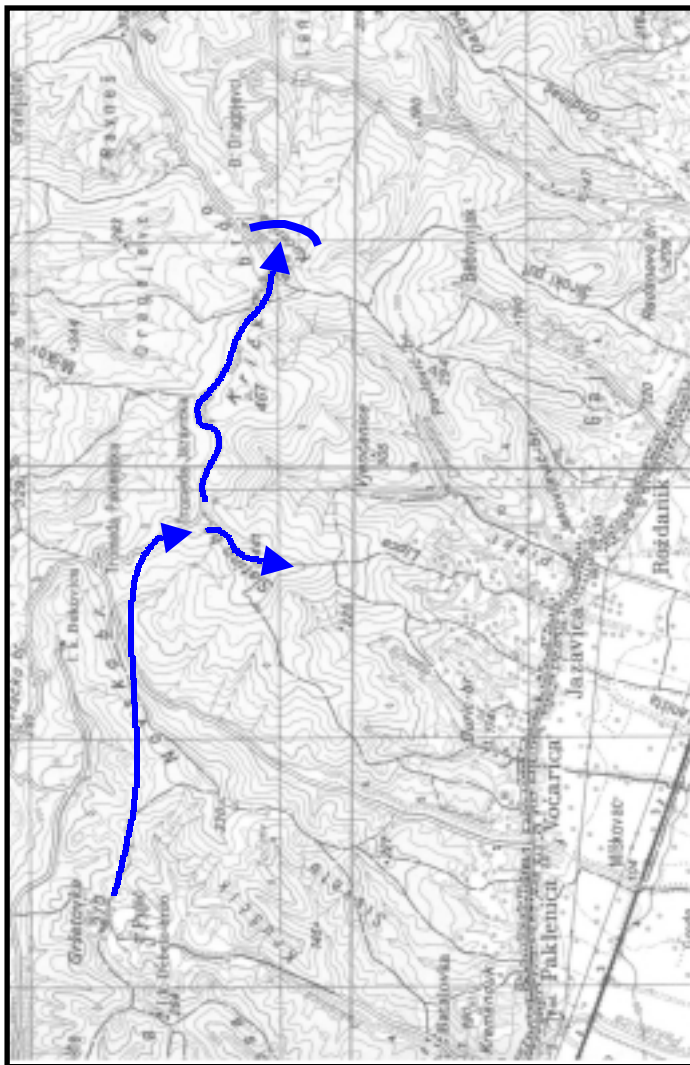
Novskoj. I dalje nismo znali kamo idemo. Vozili smo se kroz nastanjena mjesta, polja i šume. Nisam znao kojim putem idemo i kamo idemo.

Oko četiri sata stigli smo u neku šumu. Došli smo do nekih položaja koje su držali domaći ljudi. Tu smo se iskricali. Jedno smo vrijeme čekali. Do nas, zapovjednika satnija, došao je Rašić. Na sebi je imao kacigu JNA.

Tada nam je objasnio da idemo napasti neprijateljske položaje u selu Jazavici. Formirao je kolonu i krenuli smo kroz šumu. Prvo je išla 1. satnija.

Hodali smo dugo kroz šumu. U šumi je bio takav mrak da smo morali paziti da se kolona ne izgubi. Morali smo se sporo kretati. Ja sam bio među prvih pet na čelu. Na jednom dijelu puta Rašo nam kaže da tu stanemo i da ga pričekamo, što smo i učinili.

Odjednom čujemo jedan pucanj, pa onda jedan rafal iz automatskog oružja. Marko Deur je ustao i rekao da ide vidjeti gdje je Rašić. Otišao je. Ni njega jedno vrijeme nije bilo. Krenuo sam i ja za njima. Nakon par minuta hodanja došao sam do Deura i pitao ga što se zbilo.

Odgovorio je da ni on nije siguran što se zbilo, ali da se našao s Rašom i da mu je on odgovorio da tamo otkuda su

pucali po njemu, trebaju biti naše snage. Rašo je otišao u tom smjeru.

Čučnuli smo i čekali.

Za nekoliko minuta dolazi Rašić i kaže da možemo nastaviti dalje. Poslao sam Deura po ostatak satnija, a Rašića pitao što je to bilo.

Odgovorio mi je da je zapovjednik skupine Zulu postavio nekog Engleza na stražu, a oni su otišli dalje.

Pitao sam ga pitao tko je Zulu.

Odgovorio mi je da je on zapovjednik izvidničko-diverzantske skupine koja se nalazi ispred nas i da ćemo zajedno napasti neprijateljske položaje u Jazavici.

Odgovorio sam: "Dobro, a zašto je Englez pucao?"

Rašić je odgovorio da je pucao na njega. Kako je Rašo imao kacigu JNA na glavi, Englez je mislio da su vojnici JNA i pucao na njega. Što je još najgore bilo, Englez nije znao hrvatski, a Rašo engleski. Čekali su da netko stigne iz Zulove ekipe da ih spoji.

Nakon tog nesporazuma nastavili smo dalje hodati. Spojili smo se sa Zulovom ekipom. Bili su dobro opremljeni i naoružani.

Nakon kratka odmora i konzultacije Raše i zapovjednika Zulu ekipe, krenuli smo dalje. Ja nisam imao zemljovid i nisam znao gdje se nalazimo. Poslije sam saznao da smo bili negdje oko Slatina brda tt 441, dva kilometara sjeverno od sela Jazavice.

Nas iz 1. bojne bilo je negdje oko stotinu i pedeset gardista, dok je iz Zulove ekipe bilo oko petnaest.

Nakon nekoliko kilometara hodanja stali smo. Rašo je poslao zapovijed da zapovjednici satnija dođu do njega. Memišević i ja došli smo do njega.

Tada nam se obratio zapovjednik skupine Zulu i rekao da odredimo svaki po desetak gardista za napad.

Postrojio sam svoju 1. satniju, a Memišević svoju 2. satniju. Rekao sam gardistima tko želi ići u napad nek istupi

iz stroja. Pogledao sam Đuku. Odgovorio mi je da će on biti s ostatkom satnije i da će nam čuvati odstupnicu.

Iz stroja su izašli Mladen Poturiček, Dražimir Jukić, Siniša Kraljić, Ivica Šoštarić, Kristijan Šanti Kiki, Mile Katić, Žarko Brlas, Haligonja, Tomislav Puškarić i Neđad Golad Đoni.

Izdvojili smo se i stali na stranu Zuluve ekipe. Đuka je preuzeo ostatak satnije. Otišli su se odmoriti i nešto pojesti.

Memišević je isto tako odredio desetak svojih gardista.

Plan je bio da kad mi uđemo u selo, za nama dođe ostatak dviju satnija, a ako ne uđemo u selo, da nam štite odstupnicu pri izvlačenju iz sela u šumu. Iz smjera Novske trebala je napadati moja dojučerašnja 5. bojna, a u selo Voćaricu trebala je ući 6. bojna Orlovi.

Potom smo čuli pucnjavu desno od nas iz smjera Voćarice. Pucnjava je bila jaka i neprekidna. Rašo i Zulu pokušali su uspostaviti motorolom kontakt s našim snagama koje su napadale susjednu selo Voćaricu i sa zapovjedništvom 1. A brigade ZNG-e, ali se nitko nije javljao. Izgleda da nije imao dobar signal.

Zapovjednik Zulu formirao je kolonu i spustili smo se niz brdo. Jedno smo se vrijeme spuštali, kad odjednom oko nas padne par granata. Stali smo i zalegli. Opet se čuje ispaljenje i odmah potom padaju granate, ali ovaj puta dublje u šumi. Bio je to znak da nas dolje čekaju.

Tad su se opet sastali Rašo i Zulu i priopćili nam da se ne će ići u napad. Zulu je pokupio svoje gardiste i otišao. Rašo je tada nama zapovjednicima satnija rekao da se ide još malo spustiti niz brdo i vidjeti može li stupiti u kontakt s našim snagama. Da vidi što nam je dalje činiti. Otišao sam s Rašom. Ostatak ekipe za napad povukao se do ostatka satnija.

Spustili smo se još malo niz brdo i pokušali stupiti u kontakt s našim snagama, ali sve je bilo uzalud. U kotlini je bila sumaglica, nismo mogli vidjeti neprijateljske položaje.

Bili smo još jedno vrijeme dolje. Opet su počele padati granate po šumi.

Oko podneva smo se povukli natrag na brdo k ostatku satnije. Potom je Rašo tražio da se spustimo dolje na put. Kod puta je tražio da odemo cestom do Kričkog brda, lovačke kuće.

Formirao sam kolonu i krenuo cestom prema lovačkoj kući. Polako smo se kretali. Ispred sebe nisam vidio nikoga. Oko jedan sat stigli smo do lovačke kuće.

Potom sam pozvao Rašu.

Kad je vidio kuću, odlučio je da se vratimo natrag. Povukli smo se do Novskog brda. Tada nam je Rašo rekao da ostanemo tu na položaju, a on će otići u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e i vidjeti što je dalje činiti. Ostali smo sami u šumi.

Dok smo se kretali, bilo je nekako toplo, no dok smo stajali i mirovali, bilo nam je sve hladnije. Bili smo mokri od znoja. Računali smo kad uđemo u selo, tamo ćemo se grijati. Na sebi smo imali samo jaknu. Nitko nije u napad ponio vreće za spavanje, no tu i tamo netko je imao šatorsko krilo. Spustila se noć. Raše još nije bilo. Smatrao sam da ga danas više ne će biti.

Pokušali smo se odmoriti, ali nam hladnoća nije pustila da zaspimo. Bili smo gladni, a najviše žedni.

Položaj gdje smo se smjestili podijelili smo na dva dijela. Gornji dio osiguravala je 2. satnija, a donji dio moja 1. satnija. Odredio sam Đuku da organizira našu stražu.

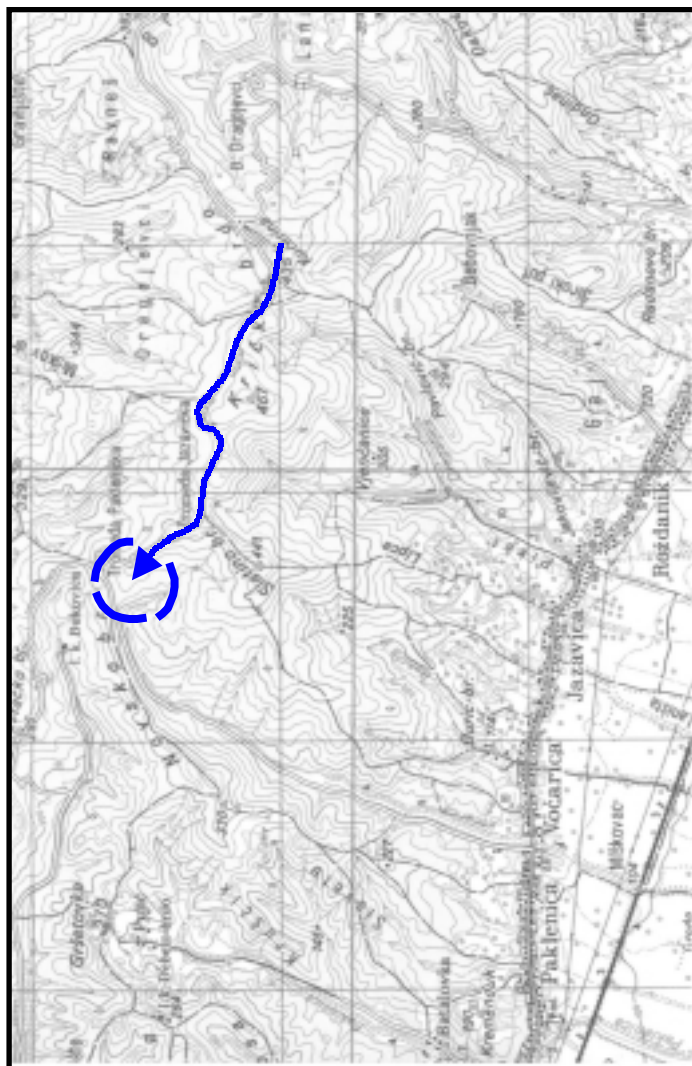
Otišao sam se i ja malo odmoriti. U podnožju jednog drveta bilo je par gardista koji su se stisnuli i pokušavali se ugrijati nekako. Uvijek je jedan bio na sredini, tako da ga sa strane griju druga dva tijela. Ugurao sam se među njih i kad sam bio u sredini, u tren sam oka zaspao. Noć je bila užasno hladna. Negdje oko dva sata u noći probudila me hladnoća. Završio sam na kraju skupine. Bilo mi je tako hladno da su mi zubi u ustima cvokotali bez kontrole. Čim sam se

probudio, vidio sam da neki nisu više mogli izdržati hladnoću, zapalili su vatru i grijali se.

Ustao sam, otišao do njih i onako ljutit gasio vatru i vikao tko im je dozvolio da lože. Neprijatelj je mogao veoma lako odrediti lokaciju, topnički nas gađati ili se rano u jutro pripremiti i pješački nas napasti. Vatru sam ugasio i više je nisu palili.

Nakon toga sam otišao običi stražu. Ni gore ni dolje stražu nisam našao. Malo sam ih tražio okolo. Mislio sam da su se uvukli negdje sa strane. Nisam ih našao. Kad sam se uvjerio da ih stvarno nema, bio sam još ljući te sam povikao: "Uzbuna!"

Nastala je strka. Tražila se puška, naprtnjača, kaciga. Nisu znali što se zbiva. Došao sam do zapovjednika 2. satnije i rekao mu što se dogodilo i tražio da postroji svoju satniju i da im očita lekciju. Postrojio je iznad nas svoju satniju i bio je nemilosrdan.

I ja sam postrojio 1. satniju i pokušao isto tako biti nemilosrdan. No nisam bio. Ako moramo biti otkriveni i napadnuti, barem će nam biti prije toga toplo. Svi smo bili u istoj nevolji. Poslao sam ih natrag da legnu i dopustio sam da pale vatru, ali ovaj su se put morali spustiti u kotlinu. Više od pola njih otišlo je u kotlinu i grijalo se do jutra.

Odmor na šumi

Jedva smo čekali dan. Kad je sunce svanulo, pokušali smo stati na mjesta gdje se sunce probijalo kroz grane drveća i dolazilo do zemlje. Na taj smo se način pokušali ugrijati.

Rašo se još nije javio. Nikoga nismo mogli dobiti. Čitav smo dan bili na istim položajima. Više nismo imali hrane ni vode. I dalje smo čekali.

Spuštao se mrak. Pokušao sam na motorolu dobiti Rašu. Bili su to zadnji signali. Baterija je bila gotovo prazna.

Javio se Rašo i rekao da će sutra ujutro doći s hranom i vrećama za spavanje. Tu sam obavijest prenio ostalima. Nastupila je još jedna noć na otvorenome. Zapalili su vatru i

grijali se čitavu noć. Drugu noć bilo nam je nekako lakše izdržati. Prilagođavali smo se.

Pri ovim napadno - oslobađajućim operacijama 6. bojna imala je pet poginulih i osamnaest ranjenih pripadnika, ali je imala dobar uspjeh.

Pod Kolubarićevim zapovijedanjem zarobili su kapetana prve klase Nebojšu Kovačevića rodom iz Šapca (Srbija) zapovjednika 3. motorizirane bojne 16. motorizirane brigade 5. banjolučkoga korpusa, nekog poručnika, zapovjednika pionirskog voda, i desetnika Slobodana Todorića, rodom iz Svetozareva (Srbija), ročnog vojnika na dužnosti vozača. Zaplijenili su još dokumentaciju 16. motorizirane brigade (kartoteka i popisi) te novac za isplatu plaća vrijednosti oko dvadeset tisuća maraka.

Zarobljeni kapetan JNA

Bila je to prva prekretnica u vođenju Domovinskog rata na zapadnoslavonskom bojištu i šire. Ovime je garda zaustavila daljnji prodor 5. banjolučkoga korpusa, preuzela inicijativu i iz obrambenih operacija prešla u napadno - oslobađajuće operacije.

Od stvaranja oružanih snaga Republike Hrvatske do tada ovo je bilo prvo ubacivanje dviju bojna u međuprostor i u neprijateljsku pozadinu koje su ostvarile uspjeh. No, nemojmo zaboraviti da je sveukupno brojno stanje na jednom smjeru napada bojne bilo oko stotinu pedeset vojnika. Znači, jačine jedne satnije.

Ova je operacija znatno podigla borbeni moral kod ostalih pripadnika 1. A brigade ZNG-e. Gardisti iz 6. bojne tada su nam pokazali kako treba biti odlučan u napadnim - oslobađajućim operacijama. Da smo ih mi mogli slijediti, tko zna kakav bi ishod Domovinskog rata bio do kraja te godine u zapadnoj Slavoniji.

Pokazali su kako se postupa s neprijateljskim zarobljenicima i ranjenicima. Ovaj mi je primjer bio uzor u kasnijim bitkama.

Zarobljavanje i puštanje ročnih vojnika JNA

Gdje god sam bio i imao bilo kakve posredne ili neposredne dodire sa zarobljenicima neprijateljske strane, tražio sam da se s njima postupa tako da naši gardisti sebe zamisle u njihovom položaju i tada zažele kako bi htjeli da se neprijatelj ponaša prema njima.

Trideset i prvoga listopada prošlo je i prijepodne, a Raše još nema.

Tek kasno poslije podne dolazi Rašo s jednim kamionom i dovozi nam hranu, vodu i vreće za spavanja. Ali ne i za sve dovoljno. Gardisti su se otimali za hranu kao da nikad nisu jeli i pili.

Rašo mi je rekao da je trebao još jučer doći, ali da su upali u zasjeđu s vozilom i da ne zna kako, ali nitko nije stradao. Danas su ponovno organizirali put i došli do nas. Tada mi je rekao da moramo ponovno zauzeti Kričko brdo kod lovačke kuće i da ćemo onda dobiti smjenu. Još mi je rekao da smo imali velike gubitke, imali smo oko devetnaest poginulih i osamdeset tri ranjena branitelja u ovoj operaciji.

Dao mi je dvije pune baterije za motorolu i zemljovid. Nakon toga je otišao.

Spustila se noć, užasno hladna. Nama je ipak bilo puno toplije nego do sad.

Prvoga studenog ujutro probudili smo gardiste i krenuli ka Kričkom brdu do Kučerine. Kretali smo se u koloni.

Bio je lijep sunčan dan.

Negdje u visini položaja gdje smo bili prvi dan napada na selo Jazavicu gardist Kurtović slučajno je opalio puškom i ranio trojicu gardista: Đapića, Haligonju i Pavlinovića. Svi su oni bili lakše ranjeni u noge. Sad je trebalo odrediti barem još trojicu koji će ih nekako odvesti iz šume. Javila su se trojica i oni su nas napustili.

Kad sam se vraćao na početak kolone, kod jednoga gardista uočio sam da sa sobom nosi neko šumsko bilje.

Pitao sam ga što će mu to.

Kazao je da mu to treba za doma. U ovakvu stanju čovjek je još imao snage da se bavi i vrtlarstvom.

Ubrzo potom stigli smo do lovačke kuće. Pokušao sam dobiti Rašu na vezu. Dobio sam ga i javio da smo na

dogovorenoj poziciji. Rekao je da je primio i obavijestio da ću dobiti goste.

Što mu je to "dobiti goste", tada nisam znao. Smjestili smo se oko lovačke kuće. Dio smo snaga ostavili duž cijelog puta od Novske do Kričkog brda.

Prije podne je na nebu kružio zrakoplov JNA. Naši iz Novske su ga pokušali pogoditi topovima i raketama, no bio je previsoko.

Nedugo nakon našeg zauzimanja tih položaja do nas je došao osobno Ante Gotovina sa svojom ekipom. Tražio me. Nisam mogao vjerovati da je on osobno došao do naših položaja.

Pitao me da li bih htio ići s njim.

Odmah sam odgovorio: "Svakako." Bolje mi je bilo da se gibam nego da sjedim na nekom položaju i čekam.

Proveo sam ih kroz prvu liniju. Svojima na prvim položajima, a i Đuki rekao sam da ću u povratku doći prvi do našega prvog položaja i tražiti siguran prolaz.

bilo dosta starijih godišta i starih gardista, koji čak jedni druge nisu razumjeli.

Kretali smo se veoma brzo. Čitavo smo se vrijeme spuštali nizbrdo. Nakon dobrog dijela hodanja spustili smo se do šljunčanog puta i krenuli njime prema jugu.

Stigli smo do jednog raskrižja. Lijevo od raskrižja nalazio se jedan most. Izvadio sam kartu i tada vidio da se nalazimo na raskrižju putova između sela Gornjeg Rajića, sela Rajčića i prema Kričkom brdu.

Tu smo stali i rasporedili se oko tog raskrižja. Jedna je ekipa otišla pregledati most. To je trajalo nekoliko minuta.

Odjednom se čuo neki motor iz smjera Gornjeg Rajića.

Ružica se nalazio iza drveta dolje na cesti. Imao je RPG-7. Ciljao je kampanjolu i pogodio ju.

Džip se zapalio.

Gotovina je dao signal da se vraćamo. Popeli smo se u brdo i trkom povlačili prema našim prvim položajima. Trebalo nam je malo više vremena da stignemo na prve položaje nego kad smo se spuštali prema tom mostu. Kad smo došli blizu naših prvih položaja kod lovačke kuće na Kričkom brdu, otišao sam naprijed i stupio u kontakt s gardistima na straži. Prepoznali su mi glas i propustili nas.

Gotovina je produžio dalje k bazi.

Noć je opet bila hladna. Ovaj put nismo smjeli ložili vatru jer smo na prvim položajima. Mi smo se tada nalazili duboko u neprijateljskom položaju. Naš prvi lijevi susjed bio je udaljen negdje oko pet kilometara zračne crte, a desni malo manje. Bilo nam je opet jako hladno. Noć je nekako prošla. Izdržali smo.

Drugi dan ujutro javili su nam da dolazi smjena.

Oko podneva je došla kamionima do naših položaja. Popeli smo se na kamione i vratili natrag u Ilovu u osnovnu

školu. Čim smo došli, odmah sam otišao provjeriti je li popravljena izbušena cijev.

Srećom, bila je popravljena.

Sljedećih smo se nekoliko dana odmarali.

Brestačko brdo

Osmoga studenog ujutro do nas u školu došao je Rašo i rekao da idemo na nove položaje.

Nedugo poslije njega po nas dolaze vojni kamioni. Ukrucavamo se u kamione i krećemo. Rašo je bio na čelu kolone. Vozimo se kroz Banovu Jarugu, Lipovljane, Novsku, Staro Selo. Silazimo s asfalta i prelazimo na šljunčani put. Dolazimo do Brestačkog brda i tu stanemo.

Rašo nam kaže da su to naši novi položaji. Treba osigurati sigurnu komunikaciju prema Kričkom brdu. Neprijateljski su položaji bili nekoliko kilometara udaljeni u selu Kričkama.

Iskricali smo se iz kamiona.

Moja je satnija zauzela položaje na početku brda, a 2. satnija u produžetku ceste prema Kričkom brdu. Položaje smo zauzeli tako da se razvučemo maksimalno što dalje uz put, uz uvjet da postoji vizualni kontakt među položajima.

Stali smo na cestu i razmišljali što da prvo uradimo. Šuma je na tom dijelu bila niska. Vrijeme je bilo takvo da kiša samo što nije počela padati. Nismo imali nikakav alat kojim bismo mogli napraviti kakve zemunice.

Poslije podne sam obišao sve položaje. Gardisti su bili nezadovoljni smještajem.

Kako nismo znali koliko ćemo dugo ostati na tim položajima, nazvao sam zapovjednika 1. bojne Rašu da nam pošalje šatorska krila, lopate, krampove, sjekire i pile.

Odgovorio je da ne zna gdje će to nabaviti, ali da će dati zadaću logističarima. Znao sam da od toga ne će biti ništa.

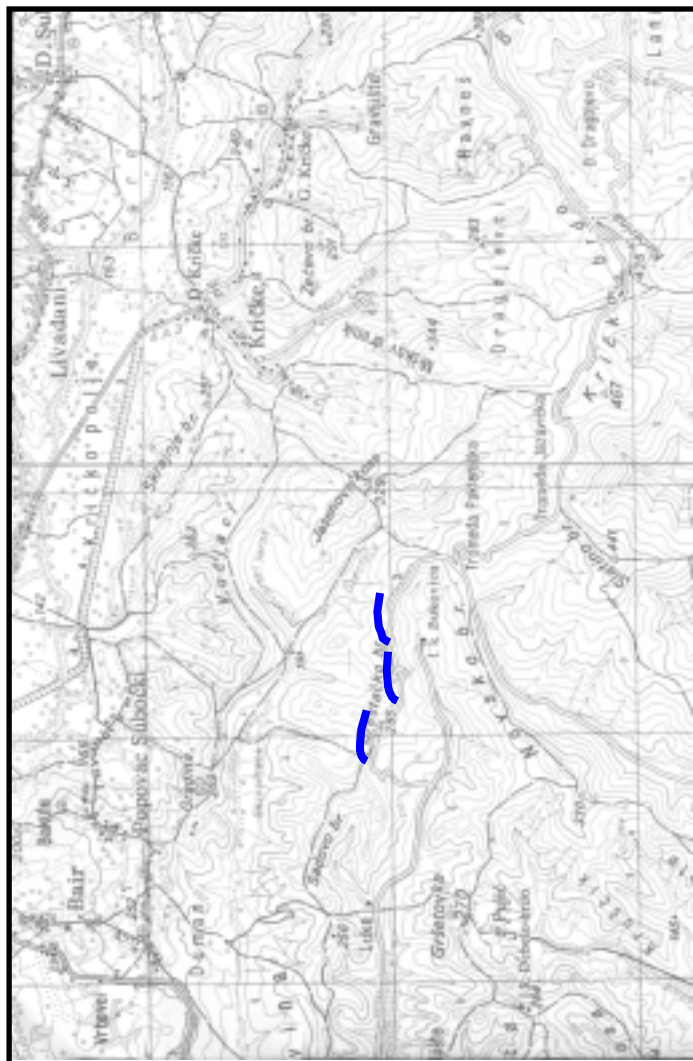
Spustila se noć i opet je bilo hladno. Ovaj smo put smjeli ložiti vatru. Grijali smo se cijelu noć.

Ujutro kad su nam dovezli hranu, zamolio sam vozača da me odveze do prvog sela. Odvezao nas je u Staro Selo. Odlazili smo od kuće do kuće i molili gospodare da nam posude sjekire, lopate, krampove, pile.

Svi su nam dali što smo tražili ako su imali. Obećao sam im da ćemo im vratiti alat. No, mi smo poslije otišli dalje i nikad im nismo vratili alat. Na mnogim sam mjestima pričao kako nismo vratili alat i obećavao da ću im se na neki način odužiti. I ovom se prilikom mještanima sela Staro Selo zahvaljujem na pomoći.

Vratili smo se natrag na položaje i podijelili alat 1. satniji. Počeli smo raditi zemunice.

Na jednom brježuljku kraj ceste iskopali smo grabu za nas pet. Malo dalje srušili smo stabla i pokrili zemunicu. Na nju smo stavili najlon da nas kiša ne smoči. I na sve to stavili smo zemlju. Naša je zemunica bila gotova prije mraka. Naložili smo vatru i grijali se u njoj. Mi smo imali kakav takav zaklon i od kiše i od mogućega neprijateljskoga granatiranja. Barem nismo bili na otvorenome.

Prije mraka otišao sam obići ostale položaje. Nitko još nije izradio zemunicu. Neki čak još nisu ni počeli, nisu znali kako to izgleda. Pokušao sam im objasniti, ali sam uvidio da

nisu zainteresirani. Vratio sam se na svoj položaj. Ušao sam u zemunicu i grijao se.

Po noći je padala lagana kiša. Mi smo bili na toplome.

Ujutro je prestalo padati, ali je i dalje bilo oblačno. Izišli smo van. Kad smo izišli na cestu, većina je gardista već bila na cesti. Bilo im je jako hladnu kroz noć i jedva su čekali da svane.

Otišao sam do Đuke. On se sa svojom ekipom smjestio jedini preko ceste. Kad sam došao do njih, vidio sam Pinkija kako se ogrnut šatorskim krilom grije kod otvorene vatre. Oko njega su se sušile njegove osobne stvari. Pinki je drhtao od hladnoće.

Đuka mi je tada ispričao kako Pinki jučer nije htio zajedno s njima kopati zemunicu. Odvojio se od njih i neposredno kraj njih kopao je svoju zemunicu. Kopao je u jednom kanalu. Upozoravali su ga da nije dobro kopati na tome mjestu. On za ta upozorenja nije mario. Do mraka je nije završio. U noći su svi otišli na odmor. Neki u završene, neki u poluzavršene zemunice, a neki na otvorenome. Negdje oko tri sata Pinki ih je probudio. Vikao je kako ne zna plivati. Otišli su vidjeti što mu je. Kad su došli do njega, vidjeli su da se nalazi u vodi.

Naime, po noći je padala kiša i tekla kanalima. Pinki je iskopao grabu u kanalu i graba se napunila vodom. Kako je Pinki spavao, nije ni shvatio da se graba napunila vodom. Bio je sav moker i sad se suše njegove stvari.

Poslije toga otišao sam k ostalim gardistima. Neki su već nastavili dograđivati zemunice. Do nas je došlo nekoliko kamiona punih vojske. Stali su i pitali gdje da se razmjestite.

Bila je to satnija pravosudne policije iz Lepoglave. Mislim da je zapovjednik te satnije bio Vuković. Bili su dobro opremljeni i naoružani. Razmjestili smo ih u našem produžetku. Tražili smo da zauzmu položaje dovoljno

daleko jedni od drugih, uz uvjet da se položaji međusobno mogu vidjeti.

Sljedećih nekoliko dana nisu dobili hranu, pa smo s njima dijelili našu hranu dok nisam organizirao da se i njima vozi hrana.

Tih su mi dana moji gardisti donijeli jedan letak koji je na nas spustio neprijateljski zrakoplov. Na njemu je pisalo:

HRVATSKI VOJNICI!

Iz hrvatskog nacionalnog korpusa izuzeta je ne samo Herceg-Bosna, već i dio Like, dio Bukovice, dio Slavonije, dio Posavine, Kordun, Banija, Vukovar... Hrvatski gradovi Dubrovnik, Split, Osijek, Šibenik, Zadar.... su opkoljeni. Srpska okupatorska vojska je još u Zagrebu, Rijeci, Istri, Gorskom Kotaru..... ZAŠTO? TKO JE KRIV?

IZDAJA

To je pošast
koja se širi po hrvatskim rovovima!

Uz nadčovječanske borbe i proliveno more hrvatske krvi osvajali smo srpske vojarnе, zarobili ogromne količine najmodernijeg naoružanja. Cijela nam je Europa pomagala – dobili smo oružje velike razorne moći, došli su nam u pomoć instruktori iz inozemstva. Mislili smo – MORAMO POBIJEDITI. Ali, onda kad smo bili najbliže ostvarenju tisućljetnog hrvatskog sna – došla je IZDAJA! U Glavni Stožer Oružanih snaga uvukao se naš krvni neprijatelj – KOS. Preuzeli su Stožer, vrbovali Vrhovništvo. Svi ti bivši srbo-komunistički časnici, generali, cijela KOS-ova mreža, svi su oni radili protiv nas dok smo mi ginuli. Danas pak, ruka koja je ponosno nosila hrvatski stijeg i hrvatsku strojnicu, vezana je sada "hrvatskim liscama" i strpana u "hrvatske uze". Hrvatska se danas još jedino može obraniti u Zagrebu.

HRVATSKI VOJNIČE!

Ti koji krvariš pod svakodnevnom kišom srpske tanadi, vrati se odmah u Zagreb, da djelatnom borbom pomogneš protiv izdaje koja se prijeteći nadvila nad Lijepu Našu. Jer dok Ti krvariš, dok Tvoji najbliži ginu u strašnom pogromu, dok u plamenu nestaju Tvoja sela i gradovi, Stožer i Vrhovništvo prodaju za konferencijskim stolom sve ono za što se Ti boriš. Vrati se dok nije dockan!

GLAVNI ODBOR ZA SPAS HRVATSKE

Desetoga studenog opet je do naših položaja došao zapovjednik izvidničke satnije 1. A brigade ZNG-e Ante Gotovina sa svojom ekipom i tražio da ja idem s njim.

Nisam pitao kamo. Rekao sam Đuki da me zamijeni i otišli smo.

Vozili smo se džipom skroz do lovačke kuće na Kričkom brdu. Tamo su parkirali ispod drveća.

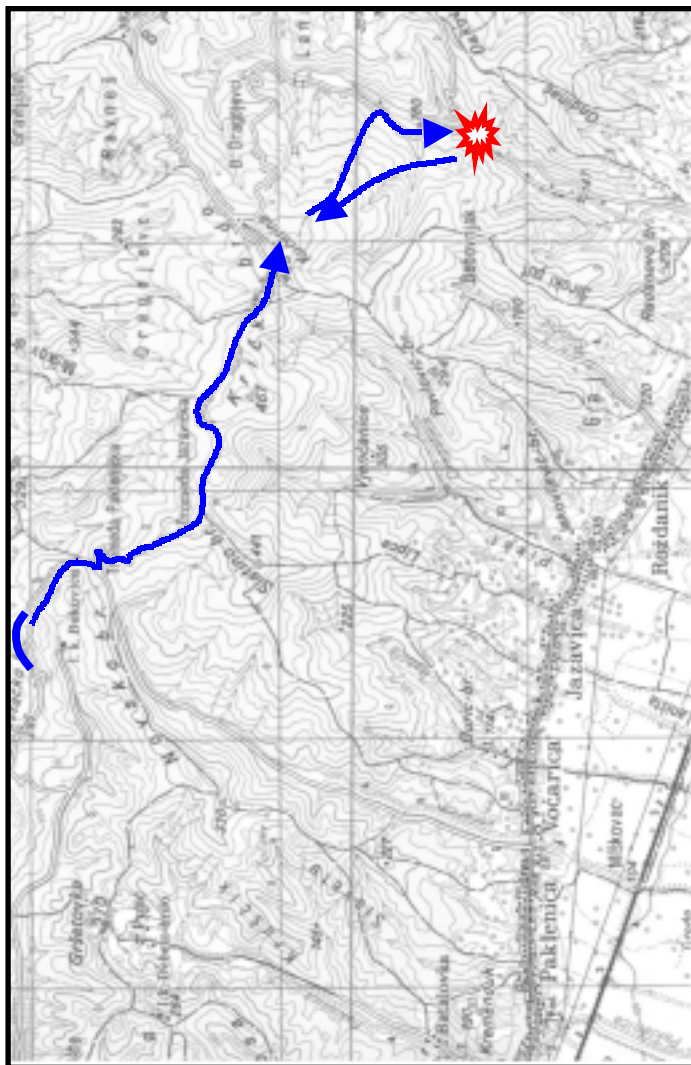
Gotovina je formirao kolonu i krenuli smo. Meni je dao da nosim raketu za osu. Svi su nešto nosili. Jedni su nosili tenkovske mine, jedan je čak nosio ljestve. Nisam još znao kamo idemo. Već kad smo se spustili malo niže niz brdo, prepoznao sam dijelove šume. Odlučio sam da idemo srušiti onaj most tamo gdje smo bili prije tjedan dana.

Njegova je ekipa bila malo promijenjena. Sada je poveo inženjerce u sastavu Martin Ožvačić, Dejan Petrović, Mavrlja, Šalamon i Benček.

Nakon dobrih pola sata hodanja stigli smo do mosta.

Gotovina je poslao svoju ekipu da vidi ima li koga okolo. Na mostu i oko njega nikog nije bilo. Rasporedio je svoju ekipu da štiti prilaze do mosta.

Martin se s inženjercima spustio do mosta i počeo postavljati mine ispod mosta. Prvo je privezao ljestve ispod mosta i tek onda na ljestve postavljao tenkovske mine. Kad je to napravio, povukao je jednu žicu do nas u šumu. Bio je spreman dignuti most u zrak.

Gotovina je dao signal da se njegova ekipa izvuče u šumu i da čeka. Čekao je da netko nađe na most.

Nismo dugo čekali. Nailazio je jedan "fićek". U "fićeku" su bili dvojica vojnika u prikrivnim odorama. Kad su se približili mostu, malo su zastali, pa opet krenuli. I kad su već došli na most, opet su malo zastali.

U tom trenutku Martin je spustio polugu na upaljaču i dignuo most u zrak.

"Fićo" je imao sreću. Nisu odletjeli u zrak. Samo jednu sekundu stao je pred mostom i bilo je dovoljno da ne odleti u zrak. To se tako brzo odvijalo da "fićo" nije stao, već je upao u krater na mostu. Na desnom je kraju most ostao čitav.

U tom su trenutku po šumi počeli padati dijelovi mosta. Kako nisam imao kacigu, na brzinu sam stavio pušku na glavu da se kako tako zaštitim od mogućeg pada betona ili asfalta. To je trajalo nekoliko sekunda.

Na sreću, nitko nije bio pogođen. Za to se vrijeme na "fiću" počela otvarati vrata.

Gotovina je zapovjedio da ih zarobe. Dvojica su u "fići" počeli pucati po šumi. Čula se buka motora iz smjera Gornjeg Rajića.

Zapovjedio je da ih skinemo. Gotovo svi smo pucali u "fiću". Nakon toga smo se okrenuli i žurnim trkom vratili natrag na naše prve položaje.

Sljedećih nekoliko dana pretežno su svi završili kakve-takve zemunice. Bili su donekle na suhome i na sigurnome. Kiša je mjestimice padala.

Na tim smo položajima ostali još nekoliko dana.

Novljansko brdo

Dvanaestoga studenog do nas je došao Rašo i zapovjedio da se moramo premjestiti na nove položaje.

Odveo nas je do Novskog brda. Smjestili smo se južno od raskrižja putova koji vode od Brestačkog, Novskog i Kričkog brda.

Tu su stabla bila ogromna. To može biti dobro, ali i loše. Što ako nas neprijatelj počne granatirati? Granate će eksplodirati i na vrhu drveća. Geleri će se širiti na sve strane.

Tada više nismo znali da li kopati zemunice ili ne kopati. Uostalom, alata nismo ni imali. Nismo znali kako ćemo dugo ostati na tim položajima. Bilo nas je sve manje. Velik je broj gardista zbog zdravstvenih problema morao napustiti položaje i otići na liječenje.

Noći na otvorenome bile su hladne. Bili smo na brdu, a i vjetar je dosta puhao.

Slijedećih dana 3., 6. i dio 1. bojne zauzeli su položaje u selu Popovcu. JNA je pretrpjela velike gubitke i potjerana je u bijeg. Potom je 6. bojna nastavila nizati uspjehe i zauzela položaje u selu Brezovcu i Livađanima. Oslobođene položaje predali su 117. brigadi.

I ovim su nam primjerima navedene postrojbe pokazale kako trebamo ratovati. Bili su to sjajni uspjesi. Kao i oni, tako smo se i mi veselili njihovim uspjesima.

Već se tada vidjelo da su bojne bile temeljne postrojbe koje će i u kasnijim operacijama biti ključne postrojbe na bojištu.

Dvadesetoga studenog poslije podne na teren je stigla 3. satnija 1. bojne. Satnija koja je držala položaje na Kurjakani. Iskrcali su se nekoliko stotina metara ispod nas.

Sišao sam do njih. Tamo sam sreo zapovjednika satnije i zapovjednike vodova. Rekli su mi da trebaju ići zauzeti neprijateljske položaje u selu Kričke. Tada sam shvatio da naši nadređeni žele težište napadnih operacija prebaciti na smjer Novska – Lipik – Pakrac.

Kako mi nismo imali nikakve zadaće osim držanja položaja, pitao sam Rašu smijem li i ja ići u napad.

Odobrio mi je.

Rekao sam mu da će me Đuka zamijeniti. Otišao sam do Đuke i obavijestio ga da ja odlazim u napad i da će me on mijenjati.

Ponovno sam se spustio do 3. satnije i pitao s kim ću ići. Kolak mi je rekao da bi najbolje bilo da idem sa zapovjednikom voda Matijom, jer će on ići najtežim desnim bokom satnije.

U tom trenutku je nekoliko granata palo u šumu oko mojih položaja. Kako smo pretpostavljali da nas prisluškuju, nisam zvao Đuku da vidim ima li ranjenika. Đuka je sam nazvao i rekao da je sve u redu.

Spustili smo se u šumu, formirali kolonu i krenuli u napad.

Matija i ja bili smo na čelu kolone.

Čas smo se spuštali, čas smo se penjali kroz brda. Matija je isto tako imao kartu. Jedno je vrijeme on vodio, dok nije rekao da nije siguran idemo li dobrim smjerom. Provjerio sam na karti i rekao mu da je to dobar smjer. Nastavili smo dalje.

Spuštali smo se niz brdo i približavali se njihovim položajima. Čuli smo pasji lavež u selu. Spustili smo se skroz do ruba šume, negdje oko stotinu pedeset metara od sela, bliže nismo smjeli.

Kako u jesen drveće nema lišće, kroz šumu se može daleko vidjeti. Matija je pokušao stupiti u kontakt sa zapovjednikom satnije da mu kaže da je na položaju i spreman je napasti neprijateljske položaje u selu.

No Kolaka nije mogao dobiti. Nitko se nije javljao niti smo mi mogli koga čuti. Odjednom su se na lijevom boku čuli kratki rafali koji nisu dugo trajali.

Počeo se spuštati mrak.

U selu smo čuli razgovore. U jednoj je kući gorjelo svjetlo. Matija je donio odluku da se povučemo dublje u šumu. Povukli smo se. Kako smo se ponovno popeli, pokušali smo dobiti zapovjednika satnije, ali nismo uspjeli.

Pokušali smo dobiti Rašu, no ni on se nije javljao. Pokušao sam dobiti zapovjednika 1. A brigade ZNG-e Marijana Marekovića.

Dobio sam ga. Rekao sam mu da se nalazimo na desnom kraju sela i kako je pala noć, ne bi bilo dobro da se sada napadne. Tražio sam da se povučemo dublje u šumu do naših prvih položaja.

Zapovjednik 1. A brigade ZNG-e nije to dopustio, tražio je da ostanemo na tim pozicijama i da ćemo sutra ujutro dobiti pojačanje. Potom smo se svi povukli još malo dublje u šumu. Okupili smo se oko jednog brda i čekali da svane.

Dok smo hodali, bilo nam je toplo. Kako smo sada stajali na mjestu, bilo nam je sve hladnije. Počela je padati i lagana kiša. Bilo nam je sve hladnije. Naslonili smo se na drveće da nam ne pada kiša. S vremenom je i kora drveća bila mokra. Odijelo koje smo imali, počelo je propuštati. Prvo je promoćilo na leđima. Ubrzo zatim bili smo mokri skroz do kože. Počelo nam je biti užasno hladno. Zubi su nam cvokotali bez kontrole. Počeli smo skakati na mjestu samo da se zagrijemo. Nije pomoglo. Gotovo svaku minutu gledao sam na sat. Koliko je sati?

Želio sam da jednostavno preskočim tu noć. Odjednom sam čuo ženski glas. Nisam znao da ima i cura s nama. Bila je to Jelena. Ne znam kako je mogla biti s nama.

Bilo je nagovaranja da napustimo položaj i povučemo se do naših.

Odgovorio sam im da sada moramo ostati ovdje, jer kad bismo se vraćali sada u noći, postojala bi mogućnost da zalutamo.

Teško su pristali na to.

Ponovno sam pokušao dobiti Rašu. Nekako sam ga ipak dobio. Tražio sam od njega da nam sutra rano ujutro pošalje zamjenu, jer mi više nismo sposobni ni za kakav napad. Odgovorio je da će nam poslati zamjenu.

Nitko nije mogao spavati. Tada sam prvi puta zaželio topli krevet. Samo pola sata da se zagrijem i naspavam, jer već danima nisam legao u krevet i naspavao se. Mislio sam da sam zaboravio kako je to spavati u krevetu. Uostalom, proklinjao sam sebe, jer ja tu nisam morao biti. Kiša mi se počela cijediti i niz lice. Kapa su i kapuljača promočile. Više se nije moglo izdržati.

Netko se počeo šaliti i postavio je pitanje: "Što je bolje, da pada ovakva kiša ili da pada snijeg?"

Nakon nekoliko sekundi netko odgovori: "Ni jedno."

Nije bilo više pitanja, mi smo nastavili i dalje svoj posao: čekati da svane i cvokotati zubima.

Napokon je počelo svitati. Matiji sam rekao da ja idem dolje vidjeti kakva je situacija, da znamo reći svježim snagama.

Spustio sam se niz brdo. Kiša je i dalje lagano padala. Osjećao sam se kao da sam zahrđao. U meni je sve škripalo i kao da će svakog časa nešto puknuti.

Ipak nekako sam došao skroz do kuća. Nisam nikoga vidio. Bilo je još rano.

Nakon kraćeg razgledanja vraćao sam se prema gore, do našega novog položaja. Već kad sam dosta odmaknuo od kuća, negdje na pola puta između kuća i naših položaja na lijevoj strani, na livadi uočio sam trojicu neprijatelja kako idu prema kućama. Od mene su bila odmaknuta negdje oko stotinu metara. Sva su trojica bila veoma visoka i imala na sebi kišne kabanice i automatske puške s drvenim kundakom.

Zalegao sam u blatu. U tom trenutku nisam znao što je najbolje uraditi. Do sada se nisam našao u sličnoj situaciji. Niti mi je tko mogao pomoći. Morao sam na brzinu odlučiti. Razmišljao sam da ih skinem. Dobro. Zatim sam si postavio pitanje otkuda dolaze. Malo prije je svanulo. Zaključio sam da su dobili smjenu na položajima i odlaze se odmoriti u selo. Taj je njihov položaj negdje blizu naših položaja, ali

gdje. Ako ih skinem, kako će reagirati neprijatelj na tim položajima za koje mi ne znamo gdje su?

Nisam ih skinuo.

Polako sam se kretao natrag do svojih. Usput sam tražio njihov mogući položaj. Nisam ga našao, ali su bili puno bliže nego smo mi noćas mislili.

Vratio sam se natrag. Svi su bili budni. Tražili su da se povučemo. Matija nije dopustio. Dopustio je nekolicini koji stvarno više nisu mogli izdržati. Kiša je prestala padati, mi smo i dalje ostali tu gdje jesmo.

Negdje prije podne više nismo mogli čekati smjenu. Povlačili smo se natrag. Negdje na pola puta sreli smo smjenu. Bila je iz iste satnije.

Otišao sam onako sav mokar do svojih. Vidio sam da su granate jučer pale veoma blizu nas. Gardisti su mi naložili otvorenu vatru. Ja sam se skinuo i sušio na vatri odijelo i čizme čitavo poslijepodne.

Navečer je do naših položaja došao Rašo i rekao kako nam je doveo smjenu. Bio je to ostatak moje 1. satnije. Onaj dio koji nije došao na vrijeme u vojarnu kad smo mi krenuli na teren. Bilo ih je četrdesetak.

Među njima je bio i zapovjednik voda Specijalac. Predali smo im položaje i mi smo se svi iz 1. satnije ukrcali u kamion. Od oko šezdeset ostalo nas je šesnaest na terenu. Slična situacija bila je i u 2. satnji.

Kad smo stigli u Novsku, ukrcali smo se u autobus i krenuli na odmor u Zagreb.

Kada smo se vratili u Zagreb na odmor, bilo nam je teško priviknuti se biti bez granata, da imamo struju, vodu itd. Nismo mogli spavati jer nam je smetala tišina.

Donje Kričke

Za vrijeme odmora dobar dio gardista je ozdravio i 24. studenog 1. i 2. satnija otišla je na smjenu ostatku 1. i 3. satnije 1. bojne u Kričkama.

Prije podne stižemo u selo. Bio je oblačan i hladan dan.

Gornje i Donje Kričke nalazile su se u kotlini. Sela su bile prije par dana oslobođena.

Dolazak u selo

U selo se tada jedino moglo ući iz smjera Livađana. Inače, ima još i jedna cesta koja vodi prema Donjoj Subockoj.

Dolazak u selo Kričke

Kad smo se iskrcali, Specijalac mi je objasnio gdje su prvi položaji. Naši su položaji bili odmah na početku sela, iz sela Livađana tj. u Donjim Kričkama. Dok je 2. satnija preuzela položaje 3. satnije u Gornjim Kričkama, ostatak 1. satnije ukrcao se u kamione i otišao u Zagreb na odmor.

Sa Rašom dogovorio sam se da ostatak 1. satnije ne ostane dugo na odmoru. Trebalo je satniju ponovno ujediniti.

Počeli smo preuzimati položaje. Nismo se mi smjestili niti preuzeli položaje, a neprijatelj je već minobacačima gađao po čitavom selu.

Položaji su nam bili na brdu kraj ceste koja vodi iz sela k Donjoj Subockoj. Tu smo imali jedan netrzajni top. Drugi nam je položaj bio na vrhu brda kod groblja. Položaj nam je bio okrenut k Donjoj Subocki. U nastavku tog brda položaje je držala 2. satnija. I treći položaj bio nam je na najjužnijem dijelu Donjih Kričaka. Taj nam je položaj bio više kao zaštita da nam tko s leđa ne uđe u selo.

Slobodno vrijeme

Do naših je položaja došao zapovjednik 3. satnije Rudi Kolak.

Objasnio sam mu da ćemo mi i dalje čuvati položaje koje je držao naš ostatak iz 1. satnije.

Potom smo cestom pješice krenuli ka Gornjim Kričkama da vidimo njihove položaje. Sto metara od ulaza u Gornje Kričke zdesna u šumi primijetio sam kako se nekoliko vojnika šunja i približava prvim kućama. To je mjesto na neki način položaj iza naših prvih položaja.

Pitao sam Kolaka jesu li su to njegovi ljudi.

Odgovorio je da ne zna.

Iz Gornjih Kričaka prema nama kretao se vojni kamion. Vozio ga je Java. Kad se približio do nas, iz šume sam uočio neki odbljesak. Ubrzo sam shvatio da je to neki protuoklopni projektil, koji je ispaljen prema kamionu.

Mislim da je to i vozač Java vidio, jer je dodao gas i za dlaku izbjegao pogodak. Poslije nam je pokazao mjesta na kamionu gdje su ga pogodili.

Uzeo sam dalekozor da vidim čiji su. Jer tada, u smjeni položaja, i još pogotovo u šumi, moglo se dogoditi da nas i naši napadaju.

Kad sam dalekozor usmjerio prema šumi, vidio sam kako iz pješačkog oružja pucaju po nama.

Kolaku sam rekao: "Ovo je JNA, napadaju nas". Neprijateljski su vojnici na sebi imali sivomaslinastu odoru. Na glavi su imali kacigu JNA.

Stajali smo na cesti i bili idealne mete na dvije stotina metara. Metci su šišitali oko nas. Lijevo od nas bilo je brdo. Penjati se na brdo, nema smisla. Tek bi onda bili dobra meta. Desno kraj ceste nalazio se kanal pun vode, nismo imali izbora. Skočili smo u kanal u vodu i otvorili vatru na neprijatelja.

Neki su se već približili kućama. Kolak je imao pušku s jednim okvirom i nije puno pucao na njih. Trebao je nešto metaka pričuvati za poslije.

Motorolom je javio svojim zapovjednicima vodova za pješački napad neprijatelja s desnog boka.

U naprtnjači na leđima nosio sam oko tisuću metaka 5.45 mm, nisam se bojao da će mi ponestati streljiva.

Nakon desetak minuta puškaranja JNA se povlačila. Pri tome uzmicanju, tada nismo znali, zarobili su jednoga našeg pripadnika iz 3. satnije koji se našao na istaknutom položaju desno u šumi. Od tada ga 3. satnija vodi kao nestaloga.

Izišli smo iz kanala i pretrčali otvoreni dio ceste do prvih kuća. Kolak je došao do svojeg zapovjedništva.

Izišli smo iz kanala i pretrčali otvoreni dio ceste do prvih kuća. Kolak je došao do svojeg zapovjedništva. Tada je dobio obavijest da su se vojnici JNA približili gotovo do sela, ali da su ih ipak potjerali natrag u šumu.

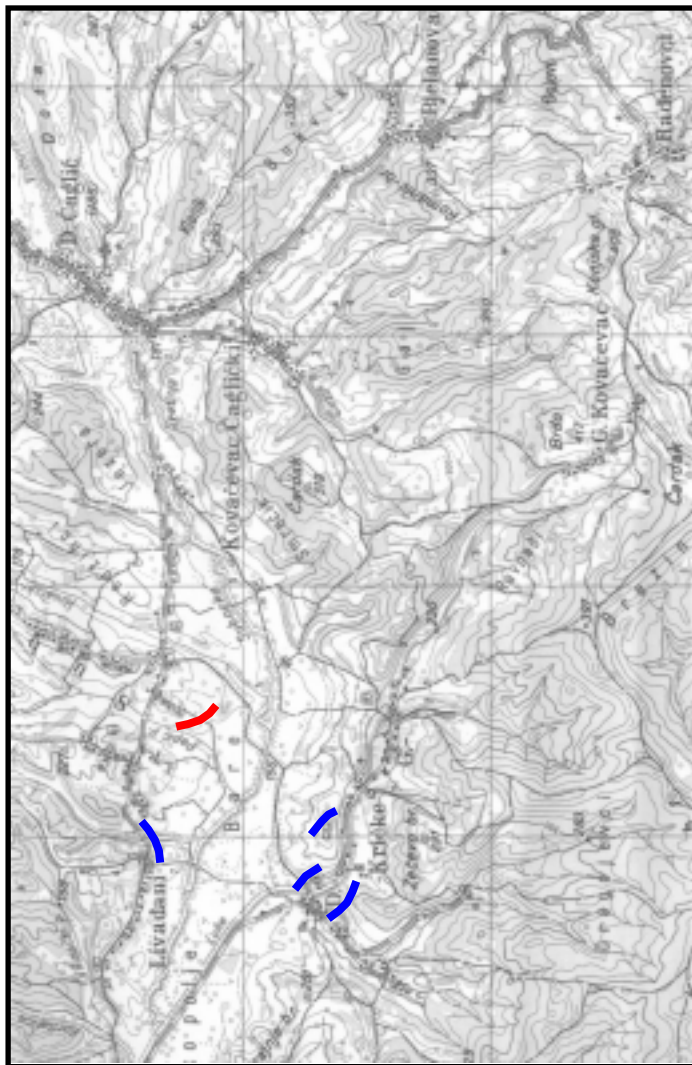
Bio je to neobičan napad. Otada sam striktno tražio da se bez oružja nitko iz 1. satnije ne može šetati selom.

Kod Kolaka sam vidio da ima minobacač 60 mm. Kako on nije s njim imao nikakve planove, tražio sam da mi ga da.

Dao mi ga je. Postavili smo ga u dvorište najviše kuće na raskrižju putova u Donjim Kričkama. Do tada nitko nije znao njime raditi. Odmah su se zainteresirali Siniša Kraljić i Ivica Šoštarić.

Oni su sljedećih nekoliko dana učili na njemu.

Drugi dan javili su nam da je pao Vukovar. Nitko nije mogao skriti suze. Bio nam je to jako tužan dan.

Poslije toga par dana bilo je razmjerno mirno. Tu i tamo padale su granate. Selom je šetala napuštena stoka. Kako su granate padale, ubijale su tu stoku tako dugo dok sva nije

pobijena. Uginulu stoku blizu naših položaja ili skloništa zbog moguće zaraze morali smo spaliti.

Tijekom slijedećih dana je bilo jako hladno. Dulje od sat vremena nije se moglo izdržati na položajima danju. Noću smo smjenu obavljali svakih pola sata. Kako se neprijatelj bojao i računao da ćemo svakog časa napasti, po čitave noći ispaljivao je svjetleće mine iz minobacača 120 mm. Nama je to bilo nešto novo. Nikada nismo do tada vidjeli da postoje granate koje mogu osvjetljavati tako područje kao da je bijeli dan.

Zatim su dani prolazili, a da nismo ni primijetili da smo tako dugo na položajima.

Dvadeset i devetoga studenog do naših je položaja došao snimatelj Gjurić. Kako smo do tada imali izvrsnu suradnju s njima, dopustio sam da snimi neprijateljske prve položaje.

Odveo sam ga na položaj na brdo kod groblja. Putem, kako smo se penjali s južne strane brda, oko nas su počeli zujati metci. U početku smo mislili da se to netko šali. Sklonili smo se.

Odjednom ispred nas, u zraku, eksplodiraju granate i geleri su se širili prema zemlji. Kad sam malo dublje dalekozorom pogledao prema prednjim položajima 2. i 3. satnije, vidio sam da je neprijatelj krenuo u napad. Imali su istu odoru kao i oni prije par dana, samo su ovaj put krenuli drugim smjerom.

Bilo ih je puno kao mrava. Spuštali su se niz brdo i penjali prema našim položajima. Nazvao sam zapovjednike 2. i 3. satnije i rekao da su im prednji položaji napadnuti. Nastala je žestoka pješačka i topnička paljba. Kuće u Gornjim Kričkama počele su gorjeti.

Popeli smo se do naših položaja kod groblja. Na položajima je bila ekipa Rusek. Čim sam došao do njih, rekli su nam da su prednji položaji napadnuti i predložili, jer se

bliži četrnaest sati, kad je njihova smjena, da oni odu dolje i pošalju svježu zamjenu na položaje.

Naravno, nisam odobrio, rasporedio sam ih na položaju spremne za obranu. Radiovezom sam pozvao Kraljića i Šoštarića da donesu minobacač s granatama na položaj. Za desetak minuta došla je smjena i oni s minobacačem.

Priprema za obranu

Namjestili smo minobacač i onako na oko ispalili prema neprijatelju. Vidjeli smo gdje je pala. Nastavili smo i dalje s korekcijama gađati neprijatelja. Potrošili smo oko tri sanduka mina.

Djelovanje minobacačem

Nakon nekoliko sati puškaranja neprijatelj se povukao, ali i dalje je topnički gađao naše položaje. Kad je to prestalo, spustili smo se niz brdo na cestu i krenuli k našim skloništima.

Navođenje minobacača

Tog dana bili su ranjeni Ante Rašić, Igor Lekić, Beneta i drugi.

Poslije toga sljedećih nekoliko dana neprijatelj je nastavio topnički djelovati po čitavom selu. U početku smo se sklanjali, no poslije su gardisti hodali selom i ne obazirući se toliko što oko njih padaju granate. Mislili su, "pa valjda ne će mene!"

Sljedećih dana 6. bojna napada, a nakon toga i zauzima neprijateljske položaje u selu Korita.

Šestoga prosinca poslije podne do nas su došli maljutkaši. Odveo sam ih na vrh brda i objasnio da iz smjera sela Kovačevca Čagličkoga u selo Donju Subocku znaju dolaziti tenkovi JNA.

Djelovanje neprijatelja po selu

Postavili su rakete i pult i čekali. Tenkovi nisu dolazili.

Njima se više nije dalo čekati. Ispalili su nekoliko raketa. Jedna je raketa pogodila krov prve kuće u Donjoj Subockoj, gdje su se nalazili vojnici JNA. Jedna raketa nije eksplodirala, a jedna je nedaleko od mjesta ispaljenja pala na zemlju.

Bilo je to njihovo djelovanje. Pokupili su na brzinu stvari i otišli prema Novskoj.

Danas je zapovjednik 2. satnije 1. bojne poginuo pod malo čudnim okolnostima.

Izviđali su južni dio šume od Gornjih Kričaka. Netko je pucao i u koloni pogodio samo Memiševića. Na mjestu je bio mrtav.

Navodno je to bila zasjeda.

Sedmoga prosinca u rano jutro čula se pucnjava lijevo od nas. 3. i 6. bojna napadala je neprijateljske položaje u selu Jagma i Donja Subocka.

Već su par dana intenzivne borbe na tom prostoru. Pucnjava je bila sve glasnija.

Pozvali su me vojnici iz Koprivnice da slušam na radiovezi neprijatelja kako bježi.

Čuli smo kao neki oficir pita svojega nadređenoga što da radi jer ustaše ulaze u selo. Odgovorio mu je da bježi.

I nakon određena vremena čuli smo kako je jedva odgovorio od trčanja: "Druže, mislim da sam im pobjegao."

Taj dan s položaja na groblju zovu me moji gardisti da vidim nešto.

Odlazim na brdo. Kad sam došao, imao sam što vidjeti. Iz smjera sela Livadana naše snage napadale su neprijateljske položaje JNA u Donjoj Subockoj. Kako smo bili na brdu, a Livadani i Donja Subocka bili su ispod nas, veoma smo dobro vidjeli kako teče napad.

Popuna prvih položaja streljivom

Vidjeli smo kako neprijatelji izlaze iz kuća i odlaze u vrtove, gdje su imali iskopane rovove, i djeluju po našim snagama.

Nismo bili obaviješteni da će biti napada niti smo znali tko to napada. Bili smo sigurni da su to snage 1. A brigade ZNG-e. Pretpostavljali smo da je to 3. bojna, Žune.

Pokušao sam ih dobiti na radiovezi, ali nisam uspio.

Odmor na prvim položajima

Odlučili smo im pomoći.

Iz prvog smo položaja izvukli netrzajni top i dovezli ga na brdo. Netrzajni top nije imao ciljničku napravu. Znao sam da nije bilo toliko bitno pogoditi rovove, koliko je bilo bitno da se gađaju i da se neprijatelj ometa. Uostalom, već smo tada znali da, kad smo dobro topnički raspalili po JNA, većinom su napuštali položaje i bježali.

Otprilike smo naciljali i gađali te njihove položaje u vrtovima. Žune su uočile da netko djeluje i s njihove desne strane. Malo su stali s napadom, ali su ubrzo shvatili da im to netko pomaže.

Neprijatelj je napuštao položaje i bježao dublje u selo. Žune su ušle u prve rovove i nastavile dalje.

Polako se spuštala noć. Žune su ušle u pola sela. Pucnjava je bila sve manjeg intenziteta. Po noći se tu i tamo čulo poneko pucanje.

Putem kako smo se spuštali, netko je zamijetio da Kiki krvari ispod desne ruke. On to kao, nije znao.

Kazali su mu: "Kiki, ti si ranjen?"

A on pita: "A gdje?" Tada je malo bolje pogledao i vidio da je stvarno ranjen u ruku. Metak mu je prošao kroz mišić na ruci i kako se gibao, najvjerojatnije nije osjećao bol.

Na to je sve odgovorio: "Bit će mirovina." On se volio šaliti i bio je jedan od najvećih veseljaka u našoj satniji. S njime nikad nije bilo dosadno, uvijek se šalio na svoj račun. Poslije 1993. poginuo je.

Osmoga prosinca, kako zapovjednika 1. bojne nije bilo, zapovjednik 1. A brigade ZNG-e Mareković kasno navečer pozvao je zapovjednike satnija 1. bojne na sastanak. Ukricali smo se u kamion i krenuli u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e u Novu Subocku.

Zapovjednik 1. bojne otišao je na sprovod pokojnom Memiševiću, bivšem zapovjedniku 2. satnije.

Kad smo došli u zapovjedništvo, bilo je već veoma kasno u noć. Soba je bila puna ljudi. Kad je došao red na nas, bilo nam je rečeno da će zapovjednici satnija 3. bojne doći sutra k nama i da ćemo zajedno izviđati položaje ostatka sela koje drži JNA. To su sela Donja Subocka i Kovačevac Čaglički. Moramo se pripremiti za napad na Kovačevac Čaglički. Vratili smo se natrag na položaje.

Devetoga prosinca kasno poslije podne do nas su došli zapovjednici satnija i vodova 3. bojne. Otišli smo svi zajedno izviđati ispred položaja 2. i 3. satnije 1. bojne u Gornjim Kričkama.

Kad smo izviđali, zapazili smo da se iz smjera sela Donje Subocke prema Kovačevcu Čagličkom velikom brzinom povlače dva tenka JNA. Zaključili smo da se povlače iz Donje Subocke. Nismo otišli daleko u šumu. Vratili smo se svaki na svoje položaje.

Poslije podne je u Slavonskom Brodu bio pogreb zapovjednika 2. satnije Memiševića.

Pogreb Memiševiću

Kasno navečer zapovjednik 1. A brigade ZNG-e ponovno je zvao zapovjednike satnija 1. bojne da se jave na sastanak. Zapovjednici su satnija to čuli, ali nisu htjeli otići na sastanak.

Rekli su, jer sam ja zapovjednik 1. satnije, neka ja odem na sastanak.

Otišao sam. Na sastanku mi je bilo rečeno da se sutra rano ujutro ide u napad. Na smjeru selo Donja Subocka – selo Kovačevac Čaglički napada 1. A brigada ZNG-e. Lijevo od nas napadaju pričuvne brigade smjerom grad Lipik – selo Donji Čaglić, dok će nama desna susjedna postrojba biti Izvidnička satnija. Pod zapovjedništvom A. Gotovine.

Naša je zadaća bila zajedno s 3. bojom napasti neprijateljske položaje u selo Kovačevac Čaglički i onemogućiti dovođenje pomoći iz smjera selo Bjelanovac – grad Okučani. Dobit ćemo pomoć maljutkaša iz Križevaca. Zapovjednik tih maljutkaša bio je Oluja. Napad počinje u devet sati. Do tada moramo doći do pozicija spremnih za napad.

Nakon sastanka vratio sam se na položaje i otišao obavijestiti ostale zapovjednike satnija, a potom i zapovjednike i gardiste u svojoj satniji.

Otišli smo svi na noćni odmor. Kraj mene u kući bili su smješteni Ruseki. Oni su, prije nego što smo se mi digli i počeli spremati, "spačekom" napustili položaje. Otišli su u Zagreb. Kad su se nakon nekoliko dana vratili, objašnjenje je bilo da je jednoga od njih bolio jako zub i morali su ga prebaciti stomatologu, ali u Zagreb.

Kovačevac Čaglički

Desetoga prosinca oko šest sati ujutro počeli smo se spremati za napad.

U selo su stigli i Križevčani. S nama su na položajima u selu bili i Koprivničani. Tražili su da i oni idu u napad. No oni su morali ostati u selu na položajima. Iz satnija smo ostavili minimalan dio snaga, dovoljan da sami drže položaje.

Ujutro je bilo hladno i maglovito.

Oko sedam sati, kad je svanulo, skupili smo se u Gornjim Kričkama. Formirao sam kolonu. Prvo je išla 1., zatim 2. pa potom 3. satnija. Bio sam na čelu kolone. Prošli smo naše prve položaje. U početku smo se strmo penjali, a potom blago prema brdu ispred Kovačevca Čagličkoga. Jedno smo se vrijeme kretali po nekoj stazi, potom smo prolazili kroz redove šume, a na brdo Čardak, tt 319, došli smo šumskim kolnim putem. Kad smo došli do vrha brda Čardak, tu smo se odvojili.

1. satnija je otišla skroz udesno prema Ostojinu brdu zauzeti najpovoljniju poziciju i spriječiti pomoć neprijatelju iz smjera sela Bjelanovca.

2. satnija je krenula napasti neprijateljske položaje na južni dio Kovačevca Čagličkoga.

Mi smo produžili šumom i krenuli prema središtu sela. Prije nego što smo se razdvojili, bio je dogovor, ako nešto krene nepredviđeno i napad bude neuspješan, prvi koji se bude povlačio, dio snaga ostavit će na brdo Čardaku, kao prihvatne snage tako dugo dok se svi ne izvučemo.

S nama su prema selu išli još i Križevčani maljutkaši. Ovaj se put više nismo penjali, već smo se morali spuštati niz brdo. Na spuštanju niz brdo šuma je bila iskrčena. Drva su bila pokupljena. Na nekim su dijelovima iskrčene površine još bila ostavljena stabla. Na kraju krčevine bilo je par šumarka.

Već dio te površine bile su livade. Na livadi je bio jedan konj. On se slobodno šetao. Kako smo se mi približavali, on se maknuo u šumu.

Na kraju tih livada bilo je idealno mjesto za držanje položaja. Ostavio sam kolonu na brježuljku i sam se spustio niz brdo. Na početku spuštanja kod iskrčene površine spuštao sam se kroz put koji je bio usječen u zemlju. Potom se polako kretao prema šumarcima. Puno sam puta zastao i iza zaklona motrio rub šume prema kojoj smo trebali ići. Pošto sam ušao u šumu, mahnuo sam ostalima da se mogu sigurno spustiti. Za nekoliko su minuta došli do mene.

Maljutkaši su me izvijestili da su ovo dobri položaji odakle mogu djelovati prema selu te da bi htjeli ostati tu i postaviti maljutke. S njima je ostala i posada na minobacaču 60 mm: Kraljić i Šoštarić. Na toj sam poziciji imao kakvu-takvu radiovezu s ostalim satnijama. Ostavili smo ih na tim položajima.

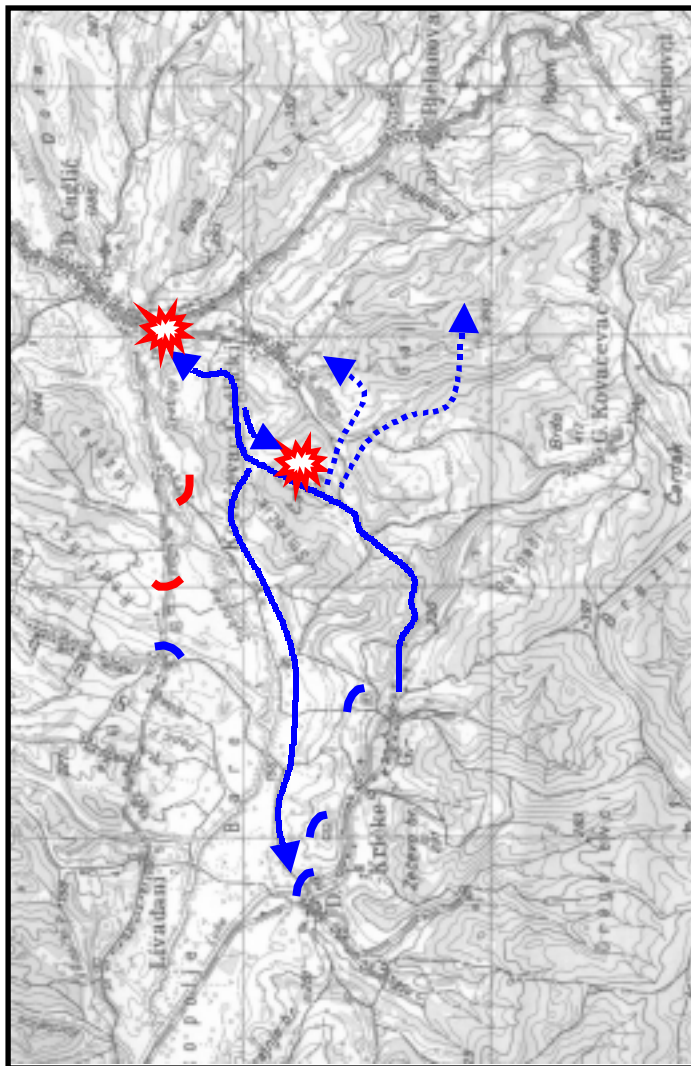
Mi smo ušli u šumu i ubrzo vidjeli središte sela. Spustili smo se još niže. Ubrzo smo se približili do samog ruba šume, uz same seoske kuće. Na početne smo pozicije stigli oko sat vremena prije početka općeg napada. Sklonili smo se iza drveća i čekali dogovoreno vrijeme.

Bilo je jako hladno i zemlja je bila smrznuta.

Počelo je djelovati i naše topništvo. Granate su padale svugdje oko nas. Mi nismo znali tko to gađa, ali smo po zvuku ispaljenja cijenili da dolaze s naših položaja.

Na radiovezu nikog više nisam mogao dobiti, ali sam čuo neke razgovore kojih do tada nije bilo. Razgovarale su naše pričuvne postrojbe na smjeru napada iz Lipika. Njih sam vrlo dobro čuo i razumio što su pričali na radiovezi.

Maljutkaši, Kraljić i Šoštarić, počeli su tući po neprijateljskim položajima u selu. Veoma smo ih dobro čuli. Neprijatelj nije u to vrijeme uzvraćao prema njima. Kako smo došli dosta rano na početne pozicije, morali smo čekati.

U tom smo čekanju vidjeli kako vojnici JNA pretrčavaju cestu sklanjajući se od granata. Na suprotnoj strani ceste, blizu središta sela, neprijatelj je imao minobacački položaj

120 mm. Položaj je bio u dvorištu jedne kuće s desne strane ceste. Posada na minobacaču imala je taktiku da ispali par mina i nakon toga se skloni u kuću i čeka. Opet izlazi na položaj, ispali nekoliko mina pa opet uđe u kuću.

Pokušao sam dobiti na radiovezi naše topničke položaje: Šoštarića i Kraljića. No nisam ih mogao dobiti. Zvao sam i brigadne topničke položaje da ih navodim na te minobacačke položaje 120 mm. No ni njih nisam mogao dobiti.

Odjednom me zove na radio zapovjednik 2. satnije i pita vidim li jednu skupinu neprijatelja koji se približavaju šumi. U početku sam mu odgovorio da ih ne vidim. Kazao mi je da se približavaju kroz jedan putni usjek u zemlji.

Nakon određenog vremena smo ih zapazili. Kretali su se normalno kroz usjek. Bili su različito obučeni. Neki su imali vjetrovke, a neki su bili i u civilnom odijelu. Najvjerojatnije su to bili domaći vojnici. Stali su na početku šume. Bili su od nas negdje oko stotinu pedeset metara. Tada sam odgovorio zapovjedniku 2. satnije da se ne sekira i da ih vidimo. Malo poslije sam čitao na zemljovidu našu poziciju i pokušavao dobiti naše topništvo. No na radiovezi mi se nitko nije javljao.

Kako su bili blizu nas, postojala je mogućnost da nas otkriju u šumi i otvore prijevremenu paljbu po nama.

Donio sam odluku da se povučemo dublje u šumu. Ubrzo smo to i uradili, ali ostali smo dovoljno blizu da vidimo dobar dio sela. Tada više nismo vidjeli tu skupinu neprijatelja. Cijenili smo da su tu zauzeli obrambene položaje.

Kada smo se povukli na lijevom kraju prema gradu Lipiku, počela je pušćana paljba. Bila je intenzivna. Na tom smo smjeru čuli kako djeluje i tenk. Ni iz tog položaja nisam mogao nikoga dobiti na radiovezi.

Približavalo se vrijeme i službenog početka napada. Tražio sam da se ponovno spustimo na početne napadne pozicije.

E, tada su počeli moji problemi. Među gardistima se javio prvi umor i strah od napada. Ovo je mnogima bio prvi napad.

Nisu se više željeli spustiti u selo i napasti neprijateljske položaje. Toj su njihovoj odluci kumovale mnoge negativne činjenice, a to znači da smo veoma nespremni ušli u napadne operacije, da većina gardista nikad nije bila u napadu jer su većinom bili u obrani, a neki su čak imali prvo vatreno krštenje. Velika je razlika između napada i obrane. Vremenske su prilike nepovoljne, bila je zima i jako hladno. Nismo imali radiovezu s lijevim i desnim susjedima i snagama iza nas ni sa našim nadređenima. Nismo imali zemljovid s jasno ucrtanim pozicijama tko kuda ide i kako napreduje. Nismo imali topničku ni tenkovsku potporu.

Tom je prigodom jedan zapovjednik voda rekao da njegov vod ne će ići u smrt. Ne ću ga imenovati.

Postrojio sam satniju i uvjeravao ih da će zbog našeg oklijevanja ili odustajanja od napada naše susjedne postrojbe imati velike probleme pri napadu i da će zbog toga najvjerojatnije imati i neplanirane gubitke. Od nas se očekuje da preuzmemo dio tereta napada.

On je bio uporan. Vrijeme je brzo prolazilo. Naše susjedne postrojbe krenule su u napad, čula sve žešća pucnjava. Nije bilo vremena za čekanje. Vidio sam da će ovo odbijanje jednog voda prijeći na ostale kao epidemija.

U međuvremenu je zapovjednik voda odvojio svoj vod i spremio se da ode natrag u Kričke.

Tada sam rekao da se oni koji žele ići u napad odvoje na lijevu stranu stroja.

Nastala je tišina. Više nitko nije pričao ni dobacivao. Svi su čekali što će se dogoditi.

Tada se iz stroja izdvojila Viky i rekla: "Što je, nemate muda?" Za njom je stao Poturiček, Katić, Marić i veći dio pripadnika satnije. Osim tog voda. Ipak su imali grižnju savjesti ako bi se ostalim susjednim postrojbama nešto dogodilo, a mi bili krivi. Znam da nam je tada svima bilo veoma teško. Svi koji su se odvojili i krenuli u napad, osjećao sam da su svi bili spremni poginuti.

Onaj nas je vod napustio i krenuo istim putem kojim smo došli, natrag u Kričke.

Ponovno smo formirali kolonu i krenuli prema Kovačevcu Čaglićkom. Čim smo se počeli spuštati, na radiovezi sam čuo neke nove glasove. Nije mi trebalo dugo da ih prepoznam. Bili su to gardisti iz Gotovinine skupine. Oni su po dogovoru napadali desno od nas. Bili su susjedna postrojba naše 3. satnije.

Onako ljutit i razočaran što su neki onako kukavički napustili položaje, repetirao sam automatsku pušku, uzeo RPG-7 i torbu s tri punjenja, a već sam nosio snajpersku i automatsku pušku, spustio se skroz do livade i normalno, uzdignuto i polako se kretao po livadi prema središtu sela. Prije nego što sam otišao, drugomu iza sebe rekao sam da ću pokušati otići do kraja one livade i tamo u šumarku zauzeti novi položaj, iz kojeg ćemo se izravno spustiti u središte sela. A kako se iz tog smjera čuo tenk kako djeluje, rekao sam da ću prvo pokušati uništiti njega. Mislio sam da, ako budem pretrčavao livadu, da će znati da su to naše, hrvatske snage. Ovako sam bez problema prošao više od pola livade. Tada sam primijetio kako se jedan kamion penje prema položajima neprijateljskih minobacača 120 mm. Kretao se jako sporo i tromo, kao da je vozio streljivo. Posada na minobacačima tada je stalno djelovala po našim položajima u Donjoj Subockoj i Livadanima. Nisu se više sklanjali u kuće.

Spustio sam puške i stavio ih na zemlju. Kleknuo i naciljao. Do tada nisam gledao da li je tko od naših iza

mene. Kad sam ciljao, do mene su dotrčali Poturiček, Marić, Stevica i Viky. Željeli su mi pomoći. Stevica je sa sobom donio i osu, a Viky dva projektila za osu. Osa je bila gotovo dva puta veća od Stevice. Ostatak je satnije ostao na rubu šume. Čekali su.

Napokon sam naciljao kamion koji se penjao prema minobacačkim položajima. Položaji su bili izvan dosega ciljaničkih naprava. Naciljao sam otprilike pravocrtno. Od nas su bili negdje oko četiri stotine metara. Bilo mi je to prvo bojno gađanje RPG-7.

Okinuo sam. Projektil je pao metar ispod kamiona. Kamion se i dalje nastavio penjati. Napunio sam RPG-7 i ponovo naciljao i okinuo. U međuvremenu se kamion nekoliko metara popeo prema vrhu brda.

Opet sam pogodio nekoliko metara ispod kamiona. Ovaj je put vozač kamiona vidio da ga netko gađa. Izišao je iz kamiona, ostavio kamion i trčao prema minobacačkim položajima.

Posada na minobacačkim položajima bila je toliko zaokupljena svojim radnjama da nisu ni vidjeli da se u blizini njih gađa njihov kamion.

Uzeo sam od Stevice osu, naciljao i ovaj put gađao minobacačke položaje. Položaji su i iz ove ciljaničke naprave bili izvan dohvata, tako da sam otprilike naciljao.

Projektil je pao oko tih položaja. Posada se uspaničila i trčala prema obližnjoj kući. I to mi je bilo prvo bojno gađanje osom. Ponovno sam napunio osu. Kad sam naciljao kuću u koju su se sklonili i gotovo okinuo, oko mene su počeli zujati metci. U tom sam trenutku i okinuo, tako da je projektil pao u dvorište ispred kuće.

Oko nas su počeli zujati metci. Ni dan-danas nije mi jasno kako ni jedan metak nije pogodio nikoga.

Lijevo iza nas čuli smo tenk kako se kreće. Bio je sve bučniji, približavao nam se. Više se nije moglo izdržati na toj poziciji. Morali smo promijeniti položaj.

U tom smo trenutku čuli kako na lijevoj strani naše snage psuju preko motorole i govore da je ovo izdaja i da se oni povlače.

Iz smjera sela Donje Subocke odavno više nije bilo nikakvih djelovanja. Više se nije čula pješačka pucnjava. Ubrzo se ni iz smjera Lipika više ništa nije čulo. Tada sam donio odluku da se i mi moramo izvući jer će sav pritisak biti usmjeren prema nama. Digli smo se i počeli trčati prema rubu šume prema ostatku satnije.

Prvo je pretrčao Marić, zatim Poturiček pa Viky, te Stevica i tek onda ja. Pri samom kraju livade i početku ruba šume vidio sam kako Viky od umora i jer ju je zanjela rakete za osu, uronjava u tvrdu zemlju. Dobro se ispružila. Metci su zujali svugdje oko nas.

Marić joj je pomogao da se što prije digne i otrči u šumu.

Čim smo ušli u šumu, odjednom su oko nas pala dva tenkovska projektila. Mislim da su prvo eksplodirali iznad nas pa smo tek onda čuli njihovo ispaljenje. Granate su eksplodirale na drveću. Svi smo popadali na zemlju.

Ubrzo smo čuli nečiji jauk. Digli smo se i ustanovio da je jedan naš gardist ranjen. Otišao sam do njega i pitao hoćemo moći hodati. Geler ga je pogodio u koljeno i razvalio mu iver. Rekao je da ne zna. Digao se i počeo hodati. Od bolova se bacio na zemlju.

Rekao sam najbližoj dvojici da ga dignu i počnu nositi na rukama. No nisu ga mogli tako ranjenoga nositi. Morali smo se brzo skloniti jer su novi projektili mogli svakog časa pasti na nas.

Viknuo sam Đuki da formira kolonu i odvede nas iz te šume istim putem kojim smo došli, a ja ću biti na začelju kolone. Volio bih biti osobno siguran da nam ne bi tko ostao. Tada mi je Marić rekao da on ide s Đukom.

Đuka je na brzinu formirao kolonu i trčecim se korakom počeo povlačiti.

Tada sam pokušao dobiti nekoga od naših. Naslonio sam pušku ispred sebe. Metalni sam kundak stavio na zemlju, a cijev je bila okrenuta prema gore. Kad sam čitao zemljovid i pokušao na radiovezi dobiti naše snage, osjetio sam da mi cijev puške klizi niz tijelo. Tada sam mislio: "Neka padne, dignut ću je."

No kako sam ja do sada išao uvijek prvi, imao sam metak u cijevi i puška je bila otkočena. Pri padu na zemlju puška je opalila. Metak se zabio kraj Vikyna stopala. Imala je veliku sreću da ju metak ne pogodi u nogu. Viki i ja samo smo se pogledali. Nismo ništa na to rekli. Bili smo svjesni što smo izbjegli. Uzeo sam pušku, zakočio i stavio ju na leđa.

Polako se spuštao mrak. Bilo je sve hladnije. Svaki se naš korak čuo jer hodali smo po smrznutu lišću.

Kad je došlo vrijeme da i ja krenem, vidio sam da je netko bacio jednu maljutku. Uzeo sam ju i stavio na leđa. Ispred na prsa prebacio sam naprtnjaču s oko tisuću metaka. U to je vrijeme kružila priča da jedna maljutka košta deset tisuća maraka. Rekao sam da nam ta maljutka itekako treba.

Snajpersku sam pušku stavio na rame, automatsku pušku u ruke i natraške krenuo prema Kričkama.

Kako sam se popeo malo u šumu, zapazio sam da nas neprijatelj slijedi. Vidio sam nekolicinu vojnika, opet pola uniformiranih, pola u civilu.

Počeli su pucati po nama.

I mi smo uzvratili paljbu.

Kretali su se jako brzo. Viknuo sam prema koloni da se kreću brže. Odgovorili su da se zbog ranjenika ne mogu kretati brže. Više se nigdje nije čula pucnjava.

Kako smo hodali, dva brata Martića skinuli su svoje jakne sa sebe, potražili dvije drvene motke, provukli kroz rukave jakne i napravili improvizirana nosila. Stavili su ranjenog u ta nosila i nastavili ga nositi prema našim položajima. Ta su dva brata bili veoma jaki i visoki u odnosu na nas. Kraj ranjenika bile su Viki i Emina. One su mu

previle ranu. Kako je vrijeme odmicalo, ranjeniku se rana hladila i počelo ga je sve više boljeti. Skvičao je sve više od bolova. Tom sam prilikom opet pokušao stupiti u kontakt s topništvo, ali nisam ih mogao dobiti.

Kako se noć spustila, vjerovao sam da nas neprijatelj više ne će slijediti.

Odjednom do mene dođe Đuka. Bio je sav uplašen. Jedva je govorio.

Rekao mi je: "Svi su mrtvi."

Pitao sam ga: "Tko je mrtav?"

Opet je odgovorio: "Svi su mrtvi."

Nije mi mogao ništa reći, bio je sav izvan sebe. Opet sam morao uzeti svari u svoje ruke, krenuo sam prema prednjem kraju.

Ne sjećam se komu, ali nekome koji je bio uz mene, rekao sam da ostane tu na začelju i da ni po koju cijenu ne smije dopustiti; kad formiram ponovno kolonu, da netko bude ostavljen, te da ne dopusti da nam se neprijatelj približi i po svaku cijenu neka štiti stražnji dio kolone.

Bacio sam s leđa maljutku i trčećim korakom krenuo prema prednjem kraju kolone. Kad sam se probijao, mozak mi je radio punom parom. Mislio sam da smo najgore prošli i da se normalno možemo vratiti u selo, no najgore tek sada dolazi. Za mnom su išli Đuka i Viki.

Ubrzo smo došli do prednjega kraja. Mrak se već spustio. Tamo se već skupilo nekoliko gardista. Bilo je komentara: "Opkoljeni smo, gotovi smo, to je naš kraj, što nam je ovo trebalo?" itd.

Odgovorio sam im da ništa nije gotovo te da čučnu na zemlju i da tu čekaju daljnje zapovijedi.

Na tom sam mjestu opet tražio od Đuke da mi objasni što se zapravo zbilo. On je samo odgovarao da su svi mrtvi.

Viki ga je pitala gdje je Marić.

I za njega je rekao da je mrtav.

Viky je na to odgovorila: "Pa kako? On je jedini imao pancirku, ne može biti mrtav, on je sigurno ranjen. Idemo ga izvući."

Odjednom smo iz njihova smjera čuli kako netko doziva Đuku, Đonija i još neke naše pripadnike. Među njima je i Đoni, koji nije bio u napadu.

Nitko nije prepoznao glas i nismo znali tko to dovikuje.

Već je bio takav mrak u šumi da se više ni prst nije vidio ispred sebe. Odlučio sam da nema potrebe ići u proboj kroz šumu tamo gdje smo bili sigurni da su zauzeli položaj i gdje nas čekaju. Vratili smo se k ostatku satnije. Do tada su se svi skupili na jednoj livadi. Bili smo jedni pokraj drugih.

Pokušao sam radiovezom dobiti zapovjednike 2. i 3. satnije, ali nitko nam se nije javljao. Odjednom mi se javio Deur. Njega sam prije par dana poslao u Zagreb da nam nabavi centralu, žice i nekoliko telefona da razvučemo po položajima.

Pitao je: "Pa vi ste živi?" Već se do tada u Kričkama proširio glas da smo svi mrtvi. Da se više nitko ne će izvući. Pitao me još što da radi.

Otvorenim govorom na radiovezi rekao sam mu da smo opkoljeni, da skupi par gardista i da ide onom istom stazom kojom smo prije par dana izviđali prema Kovačevcu Čagličkom te kad dođe blizu vrha, da otvori nasumce vatru prema vrhu brda. Na taj će način skrenuti pažnju na sebe i rasteretiti obruč u kojem se nalazimo.

Rekao je da ide skupiti gardiste i da će odmah krenuti. Ubrzo mi se javio i rekao da nitko ne želi ići pomoći, da su svi umorni i da više nemaju snage kretati se. Dodao je još da ide on sam.

Na to sam mu odgovorio da ne ide i da bude na radiovezi.

Opet sam gardistima rekao da čučnu i da ne pričaju dok ja ne pronađem izlaz te da od sebe odbace sve što im je suvišno. Bacali su RPG-7, punjenja za RPG-7, osu, rakete za osu i drugo.

Ranjenik je grcao od bolova. Emina mu je u usta gurnula zavoj, koji je veoma jako stisnuo. Kad sam prolazio kraj njega, stisnuo sam ga za ruku i dao mu do znanja da ga ne ćemo ostaviti.

Tada sam čuo kako stariji brat Martić govori mlađem bratu: "Ako mi sada pobjegneš, a ja ostanem živ, ubit ću te kao vola."

Na to mu je mlađi brat odgovorio: "Ne idem ja nikamo."

Kako je neprijatelj bio ispred nas, iza nas, sjeveroistočno od nas, preostalo mi je jedino da pokušamo otići prema sjeverozapadu, prema Donjoj Subockoj. Rekao sam Viky da idem vidjeti put kojim ćemo se izvući i ako bude čula pucnjavu, znači da sam upao u zasjedu. Tada neka pokušaju kako tko umije i zna, samo se ne smiju predati, jer netko će se ipak izvući.

Odvojio sam se od satnije. Napustio livadu i polako ušao u šumu. Smrznuto je lišće jako šuštalo kad sam stao na zemlju. Pokušao sam biti što tiši. Ušao sam dublje u šumu. Šuma je bila sve gušća. Došao sam do jedne padine. Smatrao sam da tu u blizini nema čistog prostora na kojem bi oni mogli postaviti zasjedu i da su to padine brda koje vode prema Donjoj Subockoj. Odlučio sam da se ovim putem možemo vratiti. Otišao sam natrag do satnije.

U međuvremenu, to su mi poslije neki pojedinci rekli, proširila se glasina kako sam ih napustio i da sam se ja izvukao. Zato sam čuo kad sam se vratio u satniju: "Evo ga, nije nas napustio."

Pozvao sam Viky i rekao da sam našao izlaz te da ću formirati kolonu. Tada mi je na brzinu Viky ispričala da je do njih sa sjeveroistočne strane došla jedna neprijateljska skupina od oko deset vojnika.

Pitao sam kako.

Odgovorila je kako je ona bila izdvojena na sjeverozapadnom kraju satnije i s nekim nešto pričala i

odjednom je čula kako ju netko pita: "Jeste li vi komandni vod?"

Viky nije odgovarala.

Ponovno je pitao: "Jeste li vi komandni vod?"

Viky je ovaj put odgovorila: "Jesmo."

Opet nepoznati: "Došli smo pomoći ranjenomu drugu Mili."

Viky šuti, nije joj jasno.

Neprijatelj ponovi: "Drugarice, javite se."

Bili smo udaljeni svega nekoliko metara. Međutim, mrak je bio tako gust da se nije moglo raspoznati tko je tko. Mislija je već odgovoriti da je tu Mile, ali se zamislila, Mile nije drug. Ubrzo su shvatili da smo suprotne strane. Zalegla je, nije pucala, već se odmakla i upozorila sve da zalegnu. Oni su to isto učinili. Nastala je tišina.

Od tada jedno vrijeme našeg Milu Katića zvali smo "drug Mile."

Kad sam pisao, pogotovo ovaj događaj, tako mi je bilo mučno da sam mislio prestati pisati. Mislio sam, komu ovo sada treba pisati. Tko se želi prisjećati tih teških trenutaka, kad je život ovisio o slučajnosti, sreći! Tko želi znati što smo prošli, uostalom, koga danas to zanima kad svi misle kako doći do kredita, kupiti stan, auto, otići na more itd. Koga je briga da se prije nepunih deset godina vodio rat na ovome prostoru! Da su ginuli ne samo vojnici, već i nevine žrtve! Nikoga više ne zanima Domovinski rat. Iz ovih emocija postoji mogućnost da sam događaj i nehotice promijenio. Ne zbog toga što sam htio, već zbog toga što sam samo pamtio one događaje oko sebe koji bi nas mogli izvući iz obruča. Te je događaje svaki sudionik pamtio na svoj način i pričavao na svoj način.

Na brzinu sam formirao kolonu. Iza mene je bio Damir Ipša. Jedan mlad gardist, mislim da nije imao više od devetnaest godina.

Tražio sam da ranjenik bude na sredini kolone.

Stigli smo do one iste padine gdje nisam išao dalje. Rekao sam Ipši da ću se ja tu spustiti dolje i ako čuje da se puca, ne smije odgovarati na vatru. Samo ću ja odgovoriti na paljbu, jer će na taj način misliti da sam jedini. On se u tom slučaju mora vratiti natrag u šumu i ubrzo skrenuti desno, negdje im mora biti kraj zasjede.

Skupio sam noge i spustio se. Kako sam se spuštao, lišće je sve jače šušalo. Samo sam čekao da odnekud čujem pucanje. Ja nikako da se spustim. Napokon sam došao do dna. Kako sam se spustio, u toj sam pozi nekoliko minuta čekao. Čekao sam, ako ih ima tu, da otvore paljbu i otkriju svoje pozicije. Nastala je tišina. Nije ih bilo tu.

Pozvao sam Ipšu. Nije me od prve čuo. Viknuo sam malo jače, čuo me i počeo se spuštati. Negdje na pola puta kako se spuštao, čulo se: "Jaoooo!"

Pitao sam ga što je.

On je samo odgovarao: "Jaooooo!"

Napokon se spustio do dna i pitao sam zašto se dere.

Odgovorio mi je da nije skupio noge i da se nasadio na jedno drvo.

Rekao sam mu da pozove ostale, a ja idem dalje tražiti prolaz.

Kretao sam se kanjonom kroz šumu. Otišao sam oko sto metara dalje, neprijatelj nije djelovao po meni. Vratio sam se po ostale. Za to se vrijeme dobar dio spustio u kotlinu. Pričekao sam da se svi spuste.

U tom sam kanjonu vidio Milu kako je na leđima nosio automatsku pušku s drvenim kundakom, a u ruci šarac. Unatoč tomu što smo bili iscrpljeni, gladni i žedni, a šarac poprilično težak, nije ga bacio. Za njim je stalno hodao Žumber koji je nosio sanduke streljiva za šarac. Kad su se svi spustili, ponovno sam se odvojio i krenuo tražiti izlaz.

Kretao sam se još kanjonom. Nakon nekoliko stotina metara ugledao sam rub šume. Oprezno sam se približavao i izišao iz šume. U produžetku je bila livada, kojoj nisam

vidio kraja. Na nebu je bila mjesečina. Veoma se je daleko moglo vidjeti i bila je izuzetna tišina. Imao sam osjećaj kao da nas svi mogu čuti..

Kad sam izišao iz šume, promatrao da nisu možda negdje na rubu šume postavili zasjedu. Nisam vidio nikakve kretnje. Pozvao sam ostale i ubrzo smo svi zakoračili na livadu. Polako smo se udaljavali iz šume. U daljini sam vidio siluetu kuća. Lijevo od nas između kuća i šume vidjelo se uzdignuto gorje na kojom smo mi držali položaje.

Tada sam im rekao da smo na dobrom putu i da nam treba još malo da se izvučemo. Radiovezom pozvao sam Deura i rekao mu da smo se izvukli. Odahnuo je.

Približili smo se kućama. Lijevo od nas bilo je kukuruzište. Zaobišli smo ga. Nisam dopustio da idemo kroza nj. Tek tada bi se čulo šuštanje. Prošli smo kraj samih kuća. Bile su napuštene.

Došli smo na asfaltnu cestu koja ispod naših položaja iz Donjih Kričkaka vode k Donjoj Subockoj. Kretali smo se cestom. Ubrzo smo na lijevoj strani ceste ispod naših položaja naišli na uredno postavljene neke sanduke. Kolona se nastavila i dalje kretati prema selu.

Stao sam i otvorio jedan sanduk. U njemu su bile dvije mine za minobacač 120 mm. Prebrojio sam sanduke, bilo ih je dvadeset i pet. Zatvorio sam sanduk i nastojao stići kolonu.

Sve je bilo u redu dok smo prolazili tuda, jer ako neprijatelj zapuca, mi ćemo uzvratiti, ali kad smo se približavali našim položajima, nije nam bilo svejedno. Kako će naši znati da smo mi njihovi, a dolazimo iz neprijateljskog smjera?

Počeo sam ponovno zvati radiovezom naše snage u Kričkama. Javio se Jukić. On i Đoni bili su na odmoru. Zapovjedio sam mu da uzme jedno vozilo i da s ugašenim svjetlima prođe prve položaje kraj ceste i produži prema Subockoj. Mi smo na toj cesti.

Odjednom prema nama nailazi neko vozilo bez upaljenih svjetala. Kretalo se sporo. Bio je to Jukić. Džip su dobili od Križevčana. Stavili smo ranjenika u džip i odvezli ga u sanitet. Braća Martić tada su odahnula, iscrpilo ih je nošenje ranjenika.

Prošli smo kraj našega prvog položaja. Na položaju nikog nije bilo.

Ubrzo smo stigli u Donje Kričke. U vatrogasnom domu bio je smješten onaj vod koji nas je napustio. Gotovo svi su spavali. Poslao sam nekoliko gardista koji su se sa mnom vratili, da odu na stražu na naš prvi položaj. Malo su mrmljali, ali su otišli.

Pitao sam Jukića gdje su 2. i 3. satnija. Odgovorio mi je da su u selu, odmaraju se.

Kasno u noći javili su mi da se i Hinzo izvukao iz zasjede. Nisam ni znao da je i on bio s Križevčanima. On se izdvojio iz satnije i pridružio Šošariću i Kraljiću. I on se našao u koloni zajedno s Križevčanima koji su upali u zasjedu. Poslije mi je u Ininu lječilištu u Ivanić Gradu ispričao da se osvijestio u jarku, uzeo pušku na dohvat ruke i onako ranjen izvukao se od ostalih poginulih i uvukao dublje u šumu. Dulje je vrijeme lutao šumom. I uz priču gdje se tko nalazio za to vrijeme, zaključili smo, kad smo se mi kretali livadom kraj kuća izbjegavajući kukuruzište, tada se on nalazio baš u tom kukuruzištu i da je on nas čuo i vidio. Nije znao čiji smo. Rekao mi je da smo kojim slučajem krenuli u kukuruzište, pucao bi po nama.

Jedanaestoga prosinca rano ujutro javili su mi da su se iz zasjede još izvukla dvojica Križevčana. Lutali su čitavu noć, bili su ranjeni i u teškome fizičkom stanju. Obojica su bila prorešetana sitnim kuglicama od ručne bombe i mecima. Bili su to Oluja i Kiki.

Prije podne smo dobili podatke tko je sve poginuo iz križevačke postrojbe. Bili su to Ivan Kordiš Indijanac, Ivan

Jukić Juks, Zrinko Šivičnjak, Dražen Ječmenjak Cezar, Živko Antolić Žika i Tomica Šušnjić Šljivarić. Bio je to šok za nas.

Poslije sam saznao da su se 2. i 3. satnija povukle, prije nego su četnici zauzeli vrh brda i napravili zasjedu. S time da se 3. satnija, kad je ušla dublje u šumu, izgubila i nisu se mogli orijentirati te su se morali vratiti na početne položaje. Prvi je u tu zasjedu upao onaj moj vod iz 1. satnije koji je pobjegao s napadnih položaja. Imali su jednoga lakše ranjenoga, i to zapovjednika voda. Unatoč tomu što su upali u zasjedu, nisu nikome rekli da se na tom brdu nalazi zasjeda. A zapovjednik voda imao je za radiovezu motorolu. Vjerujem da je možda i htio javiti, ali se mi zbog lošeg radioprijema nismo mogli čuti. Nakon njih u zasjedu je upala skupina iz Križevaca pa tek onda mi.

Dvanaestog prosinca nakon neuspjelog napada, dobili smo smjenu. Za vrijeme pakiranja i spremanja do nas su stigli Križevčani sa zahtjevom da odemo po poginule u šumi. Nakon raspravljanja što nas tamo čeka došli smo do zaključka da nije još vrijeme da ih pokupimo. Prijašnjih nekoliko noći bilo je veoma hladno. Vjerovali smo da će i slijedećih nekoliko dana biti tako. Znači, da se kojim slučajem još netko izvukao iz zasjede i još pri tome bio ranjen, najvjerojatnije luta šumama i više nije na tom brdu. Njega će biti veoma teško pronaći. I ako tijekom dana ne dođe u selo, njega će ubiti ova hladnoća. Onima koji su poginuli i možda leže na tom brdu, naša je bilo kakva pomoć uzaludna. Vjerovali smo da je neprijatelj i dalje na tom brdu. Čeka da mi dođemo po poginule. Znači, pripremili su još jednu zasjedu. Složili smo se da pričekamo nekoliko dana dok se dobro ne odmorimo i dok hladnoća ne otjera neprijatelja u selo da se grije. Križevčani su se vratili na svoje položaje.

Obavješćivanje novog zapovjednika o stanju

Satnija se na brzinu smijenila i do podne otišla u Kutinu u Dom športova. U jednoj turi nije stala sva vojna oprema i streljivo, a morali smo i pokupiti onih pedeset mina za minobacače 120 mm. Kako je bio lijep sunčan dan, a položaji gdje su bile te mine, na vidljivomu mjestu, tražio sam od vozača Martića da se vrati natrag u selo i da sutra rano ujutro pod maglom izvučemo mine iz područja razdvajanja. U selu smo ostali ja i Jukić, a poslije podne nam se pridružio i Ilija Martić. Ilija Martić bio je brat Jure Martića koji je bio ranjen u prsa prije par mjeseci u Starom Grabovcu.

U Donjim Kričkama bili smo sami. Poslije podne sam im ispričao što nam se dogodilo. Dogovorili smo se da bismo još mogli dovesti ostavljen jedan kamion tamič i jedan stojadin, koji se nalazi kod kuće kraj koje smo noćas prošli.

Trinaestoga prosinca rano ujutro krenuli smo po mine, kamion i auto. Rekao sam im da ću ja otići naprijed i da za pet minuta krenu kamionom za mnom. Polako je svitalo, ali je bila gusta magla. To nam je odgovaralo. Prije sam

razmišljao kada pokupiti mine, po noći, kada nas ne vide, ili neposredno ujutro prije dizanje magle, kada nas isto tako ne vide i kada je buka u usporedbi s noći puno prigušenija. Zato smo krenuli rano prije svitanja.

Došao sam do prvih položaja. Na položaju nikoga nije bilo. Krenuo sam dalje. Spuštao sam se niz brdo. Ubrzo sam došao do onih sanduka mina 120 mm. Nastavio sam dalje. Nekoliko metara dalje kraj ceste našao sam ženski bicikl. Pomislio sam, kod one kuće najvjerojatnije nema nikoga, da uzmem bicikl i spustim se niz brdo. Izvukao sam bicikl iz jarka, uspravio ga i vidio da na sebi ima kotače s punim gumama, kočnice su ispravne, ali je lanac pao. Sjeo sam i nekoliko stotina metara spustio se niz brdo. Zaustavio sam se kraj jednog mosta. Prije tog mosta trebao sam skrenuti desno i sići na šljunčani put. Bacio sam bicikl i pješice krenuo ka onoj kući.

Tu sam sada morao biti oprezan jer je postojala mogućnost da je neprijatelj jučer u toj kući zauzeo položaj. Ako ne po danu, onda barem po noći. Došao sam do kamiona. Produžio sam dalje. Približio se kući pred kojom je bio auto. Nisam čuo ni vidio nikakve kretnje. Ušao sam u dvorište, pregledao kuću i ostale objekte. Nisam primijetio da je itko tu u zadnje vrijeme boravio. U svinjcu su bile svinje, koje su mogle i napuštati svinjac, a u staji je bio još jedan konj i krava koji su isto tako mogli napuštati staju.

Otišao sam do auta. Imao je prijedorske registarske pločice. Otvorio sam vozačeva vrata. Bila su otključana. Sjeo sam na vozačevo mjesto i vidio da je ključ u bravi za kontakt. Okrenuo sam ključ, auto je vrtio, ali nije upalio od prve. Opet sam okrenuo ključ i pokušao ga upaliti i nije išlo. Više nisam pokušavao. Izišao sam iz auta. Otvorio sam prtljažnik s namjerom da potražim konop. U prtljažniku su bili lijepi porculanski tanjuri, razne šalice, pribor za jelo i drugo. Te stvari sam izbacio van i pronašao sam konop u autu.

Svezao sam prednji dio auta i spremio ga za vuču. Kako njih dvojice još nije bilo, vratio sam se natrag prema onom mostu. Došavši do mosta, vidio sam da su i oni taman dolazili. Magla je bila jako gusta. Kad sam se popeo u kamion, nisu mogli vjerovati da sam pješice tako daleko otišao, a pogotovo kad sam im rekao da sam već bio kod one kuće.

Sišli smo s asfaltnoga na šljunčani put i ubrzo se dovezli do one kuće. Sišli smo iz kamiona, zavezali konop za kamion, sjeli u auto i dali signal Martiću da se možemo vratiti. Ja sam tada prvi put u životu upravljao autom. Jukić je sjeo na suvozačevu mjestu. On je imao vozačku dozvolu, ali mu nisam dao da vozi. Gundao je na moju odluku.

Kad smo se približili do kamiona, Martić je stao i pitao hoćemo li ćemo i njega izvući. Odgovorio sam da nećemo. Nastavili smo dalje.

Polako smo se penjali prema brdu. Magla se počela dizati. Došli smo do sanduka s minama. Morali smo ih na brzinu natovariti na kamion jer se magla veoma brzo dizala i tada bismo bili veoma dobra meta. Sanduke smo samo nabacali na kamion, sjeli u vozila i krenuli prema selu. Prije toga sanduke apsolutno nismo pregledali, a mogli su biti minirani. Napravili smo još jednu grešku.

Prošli smo prvi položaj i spustili se u središte sela. Sklonili smo se s ceste i navalili na auto da vidimo zašto ne će upaliti. U tom je trenutku u selo kamionom došao Matešić i vidio da smo doveli automobil.

Kako je prigodom paljenja baterija jedva vukla "anlaser", shvatili smo da je slaba. Pokušali smo ga gurati, nije išlo. Tada je Matešić primijetio da vozilo nema goriva u spremištu. Sjeo je u kamion i otišao u Gornje Kričke i ubrzo donio nekoliko litara benzina. Ulio je benzin u auto, malo smo ga pogurali i auto je upalio. Bio je ispravan. Matešić nije stao, već je produžio prema Gornjim Kričkama. Nekoliko ga minuta nije bilo. Već smo mislili da je negdje

sletio s ceste jer je veoma brzo vozio. Ipak se vratio. No kad je izišao iz auta, rekao je da je mjenjač pokvaren i da se ne može voziti. Tada smo ga morali staviti u neku brzinu, pogurati ga da se upali i u toj se brzini voziti. Nema više mijenjanja brzine.

Tada nisam posumnjao, ali sada mislim da je on namjerno pokvario mjenjač, misleći da ćemo takav pokvaren auto ostaviti u selu.

Martiću smo na kamion posložili sanduke mina i on je polako krenuo u Novsku. Odvezao je mine u brigadno skladište. Sljedeće godine Ilija Martić je poginuo.

Matešić je sjeo u kamion i otišao u Kutinu, a mi smo natovarili auto ostatkom streljiva. Kako je auto imao kuku, zakvačili smo PAM 12.7 mm koji je bio montiran na kolica. Neprijatelj je počeo topnički tući po selu i po okolici.

Kad smo natovarili streljivo, Jukić me pogurnuo, auto je upalio i krenuli smo u Kutinu. Auto sam stavio u drugu brzinu. Kretali smo se dosta sporo. Stražnji se dio auta poprilično spustio od težine. Izišli smo iz Donjih Kričaka. Kretali smo se ravnim dijelom ceste prema Livadanima.

Selo Livadane i ovaj dio puta neprijatelj je već žestoko topnički tukao. Selo je bilo sve u dimu. Sada je bilo kasno da se vratimo jer se nemamo gdje okrenuti. Morali smo nastaviti.

Kad smo se približavali polovici toga ravnog puta, primijetili smo da iz suprotnog smjera dolazi kamion. Cesta je bila uska, jedva su se mogla dva kamiona mimoći. Kraj ceste su bili iskopani kanali. Kamion se sve više približavao. Vozio se po sredini ceste. Pokušao sam mu "blendati" da se makne. On se i dalje vozio po sredini ceste. Maknuo sam se uza sam desni bok. Kako se nam približavao, pokušali smo mu i mahati rukama da se makne na svoju stranu ceste i da se na taj način mimoidemo.

Neprijatelj je i dalje žestoko topnički tukao po Livadanima i po toj cesti. Kad se približio gotovo do nas,

primijetili smo da je vozač kamiona Java. On se i dalje vozio po sredini ceste, a mi skroz po svojoj desnoj strani. Čak smo se jedno vrijeme vozili po bankini. Pretpostavljali smo da nas je vozač htio zaustaviti i pitati treba li što još pomoći, no on nije znao koje mi imamo probleme ako nam se ugasi motor. Vozač kamiona, kad je vidio da se ne želimo zaustaviti, u zadnji se čas sklonio na svoju stranu ceste i mimoišli smo se.

Nastavili smo se voziti. Ušli smo u Livađane. Minobacačke mine 120 mm padale su po čitavom selu u plotunima.

Ušli smo do sredine sela. Prošli smo gotovo drugu trećinu sela. Odjednom je na cestu deset metara ispred nas pala mina 120 mm i eksplodirala. U tom smo trenutku naslonili glavu na upravljaču ploču auta i nastavili se voziti. Mislili smo, gotovi smo.

Tako smo se vozili nekoliko metara. Potom sam se trgnuo i shvatio da sam živ, i Jukić je živ. Srećom volan nisam okretao, već je bio ravno usmjeren prema naprijed. U tome smo baš izlazili iz crnog dima koji je bio na cesti. Nastavili smo voziti. Nekoliko metara dalje mine više nisu padale. Kao da im je to bio krajnji domašaj. Odvezli smo se iz Livađana i na ulazu u Bair stali smo.

Otišli smo vidjeti ima li na autu kakvih oštećenja. Nismo našli nikakvu štetu. Jedino se na stražnjoj desnoj gumi vidjelo kako je prerezana, ali nije ispustila. Taj je prorez mogao nastati i prije, a da mi to nismo vidjeli. Mina koja je pala, došla je točno ispred nas. Pala je pod određenim kutom. Taj je kut bio usmjeren od nas. Zato nismo bili ranjeni.

Da je kojim slučajem mina pala iza nas, nas danas više ne bi bilo. Imali smo veliku sreću. Sjeli smo u auto i poslije podne stigli smo u Kutinu u Dom športova. Tamo smo istovarili streljivo iz auta i otišli se malo odmoriti. Sljedećih nekoliko dana bili smo na odmoru u Kutini.

Ovo nije bilo sve s tim stojadinom.

Prvu večer, kad smo se s njim dovezli u dvoranu u Kutini na odmor, auto je tražio Marko. Kao, treba mu da se odveze u Zagreb k stricu u Dubravi da si zamijeni čistu odoru, a prljavu da dade na pranje. Dao sam mu ga.

Drugo jutro, kad se vratio, auto je bio slupan s prednje strane, ali u voznom stanju. Kad sam ga pitao što je bilo, odgovorio mi je: "Bolje me ne pitaj."

Ipak mi je poslije objasnio.

Kasno u noći u Dubravi, u Zagrebu, vozio se jednom cestom. Neću imenovati koja cesta da ne bi imao problema. Kad je došao do raskrižja, pokušao je skrenuti lijevo u drugu ulicu. To je raskrižje nedavno doživjelo određene promjene. Pri skretanju pratio je bijelu traku koja je dijelila polovicu ceste. Kad je prošao pola raskrižja, ta se bijela crta nije spojila s drugom bijelom crtom koja dijeli polovice ceste, već je završila kraj ceste kod semafora.

I tako je Marko završio u semaforu.

Po šteti na autu zaključio sam da udarac nije bio jak. Kad sam došao u Zagreb, vidio sam taj semafor. On je i dalje normalno radio, samo što je bio malo niži i malo zakrivljen.

Jednu večer vraćao sam se na položaj u Kričkama. Kod izlaska iz šume, na ulazu u selo Bair prema Livađanima, zaustavio me jedan pričuvni vojnik. Bio je starije dobi i "ugodno popunjen". Te sam vojnike prije toga sretao na tom mjestu. Imali su nadzornu točku i na tom su mjestu nadzirali promet, ali samo po noći.

Spustio sam prozor i čekao pitanje. Za to je vrijeme on džepnom svjetiljku osvijetlio pločice na automobilu. Vojnik niti je rekao dobra večer ni bok, već postavio pitanje: "Kamo ideš?"

Ja sam mu onako odgovorio, kao iz puške: "Doma."

Više ništa nije pitao, odvojio se od mene i repetirao pušku. U taj čas čuo sam nekoliko repetiranja pušaka iza

auta. Izišao sam iz auta, automatski uzeo pušku, repetirao i rekao: "Hajde, tko će prvi zapucati?"

Nastala je tišina.

Znao sam da ne će pucati, da su htjeli, mogli su odmah.

Spustili su puške.

Tada sam im rekao da se to ne radi tako.

Prvo, na cesti mora biti zapreka tako da ja moram obvezatno stati pa tek onda me prekontrolirati. Pri kontroli moraju se kulturno ponašati. Rekao sam im da sam do sada dosta puta po danu prolazio tuda i da me nisu zaustavili. Ovako u noći stati na cestu i kontrolirati promet veoma je rizično za njih. Na kraju sam im rekao da je to posao Vojne policije, a ne njihovo. Oni moraju dopustiti ili ne dopustiti ovlaštenim i neovlaštenim osobama odlazak na bojište.

Drugom prilikom na nadzornoj točki na raskrižju putova u selu Brestaći zaustavila me civilna policija. Ni njima nije bilo jasno što auto prijedorskih pločica radi na ovome području.

Čim sam otvorio prozor, policajac mi je postavio pitanje: "Čiji je auto?"

Odgovorio sam da je prijatelj.

Ništa mu nije bilo jasno.

Da ne bih imao opet repetiranja pušaka na mene, gurnuo sam mu vojni nalog u ruke i rekao da je to zaplijenjeno vozilo i sada služi gardi.

Nakon toga vratio mi je vojni nalog i produžio sam prema položajima.

Za vrijeme odmora u Kutini jednu večer otišli smo na piće u Ivanić Grad. Kad smo stigli u grad, auto smo parkirali negdje u središtu grada. U kafiću nismo bili dugo. Bio je to velik kontrast za nas. Nekoliko kilometara dalje od grada bila je crta gdje nema struje, mladeži, ovakvih kafića .....

Popili smo piće i krenuli u Kutinu. Kad sam sjeo u auto i upalio, iza nas izvan auta buknuo je plamen. U prvi tren mislili smo da gori auto. Odmah smo izašli. Kad sam došao iza auta, u ispušnom sustavu vidio sam krpu kako gori. Zaključili smo da nam je netko stavio krpu namočenu u benzin u ispušnu cijev i prilikom paljenja auta krpa se zapalila.

Odmaknuli smo se od auta, sklonili kraj zida i čekali što će biti dalje. Pretpostavljali smo da će još netko i pripucati po nama. Kad smo ušli u kafić, mladež se šetala oko parkirališta, a sada nikoga nije bilo vani. Kako smo svi bili u odori, najvjerojatnije su shvatili da su pogriješili i razbježali se. Nakon određenog vremena krpa se ugasila, nitko nije zapucao, niti smo ikoga vidjeli.

Sjeli smo u auto i krenuli u Kutinu.

To nam se sve događalo samo zbog toga što smo imali na autu prijedorske pločice. Poslije smo ih skinuli i više nije bilo anegdota.

Sedamnaestoga prosinca rano ujutro iz Doma športova u Kutini ukrkali smo se u kamione i krenuli u Kričke. Preuzeli smo položaje u Donjim Kričkama. Isto tako, u Gornje Kričke dolaze vojnici iz 117. brigade i preuzimaju položaje.

Isti smo dan s Križevčanima krenuli izvući poginule u zasjedi na brdo Čardak, tt 319. Za izvlačenje se prijavilo nekoliko dragovoljaca iz 1. satnije. No nismo znali jesu li još tamo. Vjerovali smo da ih ne će pokupiti.

Križevčani su se veoma dobro pripremili. Nabavili su i donijeli devet nosila.

Na kraju Donjih Kričaka formirao sam kolonu i krenuli smo prema poginulima. Kad smo se odvojili od prvih položaja i približavali brdu Čardaku, kretali smo se jako sporo i oprezno. Ovaj sam put bio jako oprezan. Nisam prepuštao ništa slučaju. Ostavio bih kolonu i otišao sam naprijed. Kad sam bio siguran da nema nikoga, otišao bih po ostale i doveo ih do prijašnje pozicije gdje sam bio i tako

dalje. Na svim tim pozicijama ostavio bih po jednoga gardista, sa zadaćom da nam štiti i omogući siguran povratak te da spriječi da nam neprijatelj ne bi opet spremio onakvu zasjedu.

Kad sam došao ispod samog brda, dulje sam vrijeme motrio. Nisam primijetio nikakvo gibanje. U šumi je bilo tako hladno da čovjek nije mogao dugo čekati na jednom mjestu, bez obzira je li u rovu ili iza prirodnog zaklona. Čak sam se i jedno vrijeme izložio ne bi li me neprijatelj vidio, zapucao i otkrio svoje pozicije. Nitko nije otvorio paljbu. Popeo sam se na brdo. Nikoga nije bilo. Vidio sam poslagane trupce u obliku pješačkog zaklona.

Pozvao sam ostale da dođu. Ubrzo su se popeli na brdo. Sada se trebalo spustiti prema dolje. Nije se trebalo puno spuštati, ubrzo smo primijetili poginule.

Ležali su u jarku, gdje smo i predviđali. Taj je jarak usječen u brdo i nalazio se na čistu i vidljivu mjestu. Na tom je dijelu bila iskrčena šuma. Na brdu je bila još magla, ali ubrzo se trebala dignuti. Za svaki slučaj još smo malo zastali i dobro smo promotrili rub šume na kraju livade. Nismo primijetili neprijatelja.

Spustili smo se dolje do njih. Svi su poginuli bili tamo: Ivan Kordiš Indijanac, Ivan Jukić Juks, Zrinko Šivičnjak, Dražen Ječmenjak Cezar, Živko Antolić Žika i Tomica Šušnjić Šljivarić iz Križevaca i iz 1. satnije 1. bojne 1. A brigade Ivica Šoštarić i Siniša Kraljić.

Slika mrtvih tijela postala je dio mog života.

U jarku su bili polegnuti u onakvu položaju u kakvu su najvjerojatnije preminuli. Dobar dio među njima na sebi je imao američke prikrivne odore.

Mislili smo da će ih neprijatelj skinuti i pokupiti odoru. No svima su od opreme skinuli i pokupili čizme. Isto tako, pokupili su osobne stvari koje su nosili sa sobom. Oružje su sve pokupili. Postavio sam si pitanje zašto netko od njih nije

ostao živ. Zašto su svi morali poginuti? I zašto s njih nisu skinuli dobro odijelo? To su do sada stalno radili.

Zaključio sam da najvjerojatnije nisu imali u noći hrabrosti prilaziti do njih. Iako su mogli. Svi smo znali da su tada uzeli najbolju poziciju, znali su i oni i mogli su im pomoći. Ne vjerujem da su svi odjednom izdahnuti. Ako su se mogla trojica iz te skupine sami spasiti, mogao je i neprijatelj nekoga spasiti. Čekali su da iskrvare i da ih još kroz noć ubije i hladnoća. Čekali su da svane jutro i tek su im onda prišli bliže. Zato smo ih našli u takvim pozama.

Po Olujinu, Hinzinu i Kikijevu iskazu kad su završili sa svojom zadaćom tog dana, vraćali su se u selo istim putem kako su i došli. Mislili su da su na sigurnom. Kretali su se jedan za drugim, bez neke razdaljine. Kad su se penjali tim jarkom gdje smo ih našli, neki su primijetili kako se kraj njihovih nogu kotrljaju ručne bombe. Nisu uspjeli ni reagirati, a bombe su već eksplodirale.

Nakon toga je nastala pucnjava. Nije trajala dugo. Kažu da oni nisu imali vremena odgovoriti na zasjedu. Već su bili pokošeni. Kad je nastala tišina, ova su trojica došla k sebi. Nekako su se iskrali iz jarka i nestali u šumi. Tako su se izvukli. Nisu se istovremeno zajedno izvukli, već su se u različitim vremenskim intervalima izvlačili i nisu znali jedan za drugoga ni što je s ostalima.

Kako se magla dizala, morali smo ih na brzinu pokupiti i napustiti poziciju. Vojnici su počeli stavljati poginule u nosila. Ja i nekolicina otišli smo tražiti Marića. Spustili smo se poprilično prema kraju livade. On je tog dana na sebi imao crnu odoru.

Prema Đukinu pričanju gdje se to zbilo, trebali bismo ga ubrzo naći. Rekao sam ostalima da ga je Đuka vidio kako pada kad je bio pogođen i da se nije više micao, prema tome trebali bismo ga naći na stazi kojom smo se tada penjali.

Pomislio sam, kako ga nema, da je možda bio ranjen i neprijatelj ga je najvjerojatnije zarobio i pružio mu

liječničku pomoć. No nismo bili sigurni. Za svaki slučaj otišli smo pretraživati obližnje grmlje. Nismo imali sreće, našli smo ga kraj jednoga grma. Na sebi je imao svoju odoru, ali bez osobnog oružja i osobnih stvari.

Do nas nisu donijeli nosila, već smo ga ja i Deur odnijeli do ostalih, stavili u nosila i krenuli prema Gornjim Kričkama. Magla se gotovo sva digla.

Kad smo ih nosili, primijetio sam da Deur nije želio nositi poginule, s obrazloženjem da ne može podnijeti gledati mrtvace.

Ubrzo smo se spustili u selo. Poginule smo stavili u vozila i odvezli ih u selo Lipovljane, a mi smo ostali i dalje na položajima u Kričkama.

Dvadeset i drugoga prosinca dobili smo zadaću da ponovno idemo u napad na neprijateljske položaje u selu Kovačevac Čaglički. Scenarij je napada bio gotovo isti kao i zadnji put. Lijevo od nas naša susjedna postrojba koja je trebala napadati cestom iz smjera Donje Subocke prema središtu sela Kovačevca bila je opet 3. bojna 1. A brigade ZNG-e.

Ovaj put naša 2. satnija ostala je držati položaje u selu, dok su 1. i 3. satnija trebale ići u napad. Sve su tri satnije ukupno u selu brojile oko stotinu dvadeset gardista. Znači da nas je u napad išlo negdje oko osamdeset gardista. Ja sam jedva čekao ovaj dan. Želio sam se osvetiti za one naše poginule u zasjedi.

Dan je bio oblačan, spremala se kiša. Već je nekoliko dana bilo kišovito. Teren je bio mokar.

Opet sam formirao kolonu i krenuli smo istim putem prema Kovačevcu Čagličkom. Kad smo se približili brdu Čardaku, tt 319, malo smo usporili. Trebalo je dobro promotriti, da nam opet ne bi pripremili kakvu zasjedu. Popeo sam se na brdo, bilo je prazno.

Sa zapovjednikom 3. satnije dogovorio sam se da svaki po jednoga gardista ostavi na tom položaju, u slučaju da napad bude neuspješan, da se možemo sigurno povući na početne pozicije.

Kad smo odvojili dva gardista na tom brdu i objasnili im zadaće, nastavili smo dalje.

Sada je trebalo proći opet one livade, onaj brisani prostor. Polako smo se spuštali prema šumi na kraju livade, ispred samog sela. Kad smo se spuštali, kolona je imala velik razmak između gardista. Na taj način, kad bi neprijatelj otvorio paljbu po nama, djelovao bi samo po prvima u koloni. Ostale ne bi mogao vidjeti. Na taj bi način ostali imali vremena pripremiti se i otvoriti paljbu po njima.

Ušli smo i u šumu. Nismo primijetili neprijatelja.

Polako je počela padati lagana kiša.

Kad smo ušli u šumu, blizu najviše kote malo smo stali. Na tom sam mjestu tražio od zapovjednika 3. satnije da se razvojimo. Predložio sam da moja 1. satnija ide istim smjerom napada kao i prošli put, prema središtu sela, dok bi oni išli desno od nas, ali toliko daleko da jedni druge možemo vidjeti kako napredujemo.

I opet smo po jednoga gardista iz svake satnije ostavili na tom brježuljku u šumi kao prihvata u slučaju da napad ne uspije. Kolak je to prihvatio i na tom smo se dijelu razvojili.

Ja sam skrenuo lijevo od brežuljka prema središtu sela, a on je produžio desno prema kraju sela. Kad smo se spustili gotovo do kraja šume, čuli smo zvižduk granata kako lete prema nama. Pale su iza nas. Zalegli smo. Još su jedanput pale iza nas.

Mislim da su to bile naše granate. Htio sam javiti da ne tuku, ali nisam znao kome da javim. Više nisu padale, digli smo se i nastavili prema selu.

Došli smo do kraja šume. Na tom sam mjestu htio objasniti plan napada. Tražio sam da se zapovjednici

približe. Tada sam primijetio da nas ima svega sedam. Pitao sam gdje su ostali. Zadnji je rekao da ne zna, da ga je gardist iza njega trebao slijediti jer nisu bili u velikom razmaku. Poslao sam ga da dovede ostale. Otišao je po njih.

U tom sam trenutku primijetio kako ispred, negdje oko stotinu pedeset metara, neki vojnici izlaze iz šumarka na livadu. Kretali su se polagano slobodnim hodom prema selu. Bilo ih je četrdesetak.

Mislio sam: "Pa nije valjda da je 3. bojna probila crtu i već krenula prema središtu sela."

Uzeo sam dalekozor i pogledao. Imao sam što vidjeti. Na sebi su svi imali kacigu JNA. Bila je veoma sjajna. Od sve odore kaciga se najviše isticala. Na sebi su imali sivomaslinasto odoru. Svi su imali zaštitne maske. Jedan je među njima čak imao radiouređaj na leđima. Zaključio sam da su to neprijateljski vojnici. Na tom dijelu nismo čuli nikakvo pucanje.

U meni se javila želja za osvetom. Tražio sam da ostala petorica zauzmu najpogodniji položaj za djelovanje. Zalegli smo u blato. Boljih pozicija nije bilo. Ispred sebe smo stavili sve raspoloživo streljivo. Na taj smo način lakše punili okvire. Svoj sam ciljnik namjestio na dvije stotina metara. Kiša je i dalje padala. Čekali smo da svi dođu na pola livade.

Kad su došli na pola livade, otvorili smo paljbu. Neprijatelji su padali kao čunjevi pri kuglanju. Dok smo ih skidali, vidio sam da neki naš gardisti uporno pucaju, metci su se zabijali nekoliko metara ispred njih. Tada sam im rekao da dignu ciljнике na dvije stotine metara. Oni su to odmah uradili i tada nastavili uspješno pogađati.

Manji dio neprijatelja trčao je prema kraju livade u šumarke. Jedan je neprijateljski vojnik čak bio uspio dotrčati gotovo do šumarka i tada se okrenuo i ponovno išao prema nekom koji je ležao na livadi. Valjda mu je to bio netko bližnji. I taj je ostao među njima. Vrlo ih je mali broj uspio pobjeći u šumarke. Jedno smo vrijeme čekali da se netko od

njih digne i pokuša pobjeći prema šumarku. Bilo je i takvih. Oni su se jednostavno bacili na zemlju kad je počela pucnjava i primirili se, a mi smo mislili da su pogodeni. Prema nama nitko nije pucao. Prvih nekoliko minuta nisu znali otkuda se prema njima djeluje.

Odjednom se do nas spustio onaj gardist kojeg sam poslao da nam dovede ostatak satnije. Kad je došao do nas, sav uspaničen je govorio: "Ovi su naši ljudi, pucali su na mene, ja sam im se predstavio, a oni su otvorili paljbu na mene."

Zvao sam Kolaka i on mi je odgovorio da su ga četnici napali. Nije mi bilo jasno kako su oni njega napali, a ne on njih.

Naprijed nismo mogli, natrag isto tako nismo mogli. Na tom mjestu više ne možemo ostati. Donio sam odluku da se povučem zapadno od ove skupine neprijateljskih vojnika JNA na livadi i položaja gdje je Kolak napadnut.

Javio sam Kolaku da se izvlačim. Digli smo se iz blata, pokupili streljivo i onako mokri krenuli prema zapadu. Kretali smo se po rubu šume. U početku smo trčali. Nismo ušli duboku u šumu niti smo se izlagali krećući se po otvorenome, po livadama. Jedno smo se vrijeme kretali putem kojim smo se one noći izvlačili.

Nakon nekoliko minuta došli smo ispod naših prvih položaja u Gornjim Kričkama. Na tim su položajima bili pripadnici 2. satnije. U nekoliko sam navrata stupio u kontakt sa zapovjednikom 2. satnije. Rekao sam mu da se nalazim ispod njegovih prvih položaja i da obavijesti svoje gardiste da ću naići na njihove položaje. Za minska ga polja nisam ni pitao. U tomu sam se morao na se osloniti.

On je obavijestio svoje gardiste, a mi smo uspješno izbjegnuli naša minska polja jer su sve mine bile na potez i danju ih je lako bilo uočiti.

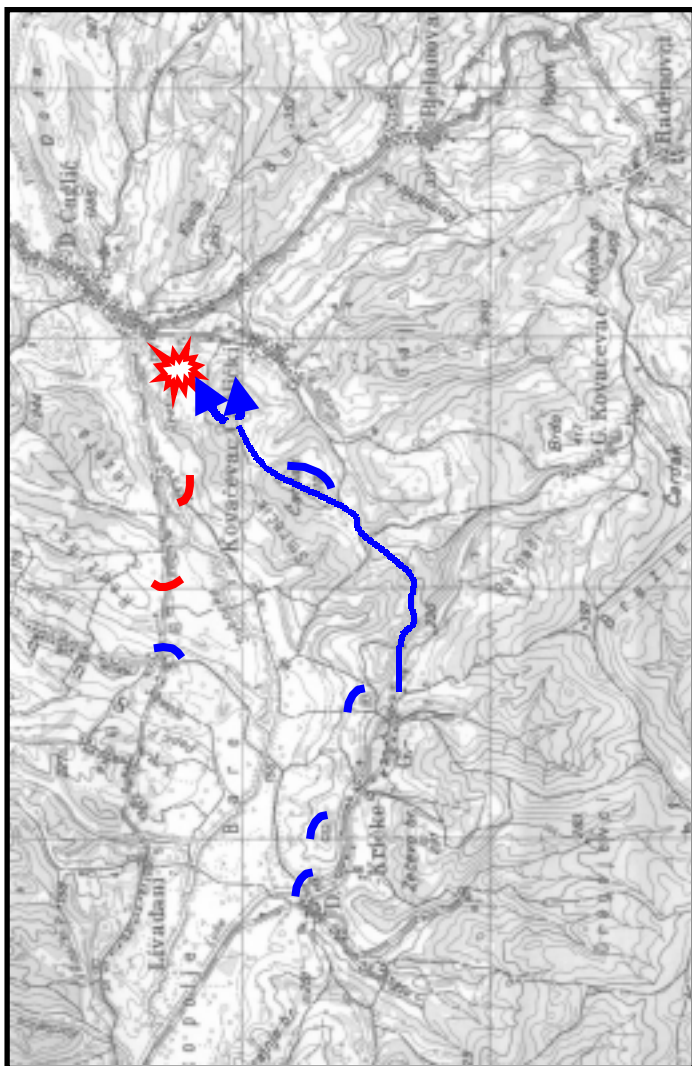
Kad smo stigli do prvih položaja, moja skupina više nije imala snage ići dalje. Vratili su se natrag u selo, a ja sam

produžio prema Kolaku. Došao sam do brda Čardaka, tt. 319. Ostavljena dva gardista čudila su se otkud ja tu. Zar nisam ispred njih?

Nisam im objasnio, već sam im rekao da budu jako oprezni jer se naprijed nešto nepredviđeno dogodilo.

Nastavio sam dalje. Spustio sam se na livadu. Čim sam se spustio, vidio sam dvojicu gardista kako drže trećega, koji je bio ranjen. Imali su jednog ranjenika. Bio je to Kolovrat. Imao je prostrjel ispod ključne kosti. Dok je rana bila vruća, mogao je sam hodati. Na brzinu mi je ispričao da ih je neprijatelj dočekao ispod brda. Produžili su prema sanitetu, a ja sam nastavio dalje.

Ubrzo potom opet sam naišao na skupinu gardista kako nose jednog suborca. Taj se pak derao kao da ga netko kolje. Bio je to Tandara. On je imao prostrjel na objema potkoljenicama. Vjerujem da ga je jako boljelo. Iza njih su se vraćali izmiješano gardisti iz 1. i 3. satnije. Našao sam i Kolaka.

On mi je tada na brzinu ispričao da su upali u zasjedu. Kad smo se odvojili, jedan njegov pripadnik, Glešić, spustio

se u Kovačevac Čaglički, u dio sela koji je bio više uvučen u šumu. Za vrijeme prvog napada u tom dijelu nije nikoga bilo. Barem smo mi mislili da nema nikoga. Pošto je ona granata pala na nas, oni su nastavili dalje prema jednom malom brežuljku, prije spuštanja prema dolje, prema kraju šume. Čula se pucnjava desno od njih. Do njih je dotrčao Glešić. Netko je pucao po njemu.

Kad je došao do njih rekao je: "Kad sada nisam poginuo, ne ću nikada."

Ali nakon deset metara dalje bio je pogođen.

Rekao je: "Pogođen sam u srce, gotov sam." Glešić je poginuo.

U tom je trenutku neprijatelj pješačkim oružjem pucao po njima.

Drugi je metak pogodio Kolovrata. On se sam izvukao. U međuvremenu su oko njih pale bombe. Nisu znali odakle su bačene. Treći i četvrti metak pogodio je Tandaru. Tandara je ostao na mjestu ležati. Tada su svi shvatili da se puca po njima. Sklonili su se. Tandara se nije mogao micati od bolova. Kažu da se jako derao. Bio je na mjestu gdje su ga mogli ponovno gađati. Njegovi su ga kolege i kolegice iz satnije izvukli na sigurno i počeli izvlačiti prema sanitetu. Jedno su vrijeme bili prikovani iza stabala jer je neprijatelj stalno pucao po njima. Kažu da su se meci zabijali u drvo iza kojeg su se sklonili. Bili su dosta dugo prikovani na mjestu. Tandaru je i Kolovrata na tom mjestu previla Viky.

A moji su mi ispričali, kad su se odvojili od 3. satnije i skretali prema lijevoj strani šume, odjednom oko njih pale su granate. Jedna je granata pala čak i na kolonu. Kažu da je pala izravno na Šarca. Ime Šarac dobio je po tome što je stalno nosio šarac. Tamo gdje je pala, nastao je velik dim. Ništa se nije moglo vidjeti. Svi su mislili da je granata raznijela Šarca. Kad su se digli i htjeli potražiti Šarcove

ostatke, dim se počeo razilaziti. U tom trenutku iz dima izlazi Šarac sa šarcem na leđima.

Sa sebe je tresao blatu i psovao: "Pas mater, vidi što su mi uradili, vidjet će oni svoga Boga."

Kažu da nisu mogli vjerovati da je netko mogao ostati živ nakon one granate. Poslije smo po pričanju kakve je boje bio dim, shvatili da je to najvjerojatnije bila dimna granata. Ona ima ulogu obilježavanja mjesta gdje je pala. Služila je za korekciju granata koje će slijediti i razarati. Tada je nastao prekid kolone. Zbog toga nas nije mogao nitko više slijediti.

Pričekali smo da se zadnji gardist pojavi i polako smo napuštali položaje za napad i vratili se u selo. Napad je propao.

Sušili smo si opremu.

Drugi dan, 23. prosinca, dobili smo smjenu i otišli u Novsku. Smjestili smo se u privatnim kućama. Zadaća nam je bila da budemo u pripravnosti za pojačanje prve obrambene linije.

Sljedeća dva dana opet je bilo na snazi nekakvo primirje. Na sam Badnjak, 24. prosinca, dobili smo signal da idemo na odmor u Zagreb. Do središta grada stigli su autobusi. Ukrcali smo se i otišli u Zagreb. U Zagrebu smo bili nekoliko dana na odmoru. Nismo se uspjeli ni odmoriti, već smo morali ići na teren.

Gornje Kričke

Trideset i prvoga prosinca, na samu Staru godinu, prije podne spremili smo se na teren. S nama trebala je ići 4. satnija.

Prije samog odlaska na teren zapovjednik voda Galeković došao je u bazu Senjak i nagovarao gardiste da ne idu na teren jer nemaju kvalitetno odijelo, nemaju džempere, vreće

za spavanje te da će se tamo smrzavati. Isto tako da nemaju kvalitetno oružje.

Na žalost, u svim tim navodima bio je u pravu. Neki su čak još nosili istočnonjemačku odjeću, tzv. "šibicarke", koja se isticala od ostalih prikrivnih odijela. Ona je bila veoma topla. Unatoč tomu što je Galeković bio u pravu, tražio sam da to ne govori i ne traži od gardista da odbijaju ići na teren. No on je i dalje govorio i tražio da ne idu na teren.

Ukrcali smo se u autobuse i krenuli na teren. Ipak, jedan dobar dio gardista je odustao od odlaska na teren. Na raskrižju u Subockoj iskrcali smo se. Tamo su nas čekali kamioni. Ukrcali smo se i krenuli u Kričke. Poslije podne smo stigli. Smijenili smo 2. i 3. satniju 1. bojne na položajima. Ovaj smo put trebali držati položaje u Gornjim Kričkama. Ispred nas je položaje držala 4. satnija. Na položajima je tih dana bilo dosta mirno. Tu i tamo padala je po koja mina 120 mm.

Kako smo došli na samu Staru godinu, taj je dan više bio posvećen tome kako ćemo dočekat Novu 1992. godinu. Za doček Nove godine najbolje se pripremio Mile. On je u gradu kupio par piva, vina i kolača.

Na položajima i svugdje zabranio sam pucanje za vrijeme dočeka Nove godine i poslije, iako sam znao da je to nemoguće spriječiti.

Kako se približavalo vrijeme otkućaja Stare godine, tako se vani na položajima sve više pucalo. Bilo je nemoguće zabraniti takvo veselje. Pucalo se iz automatskog osobnog oružja, strojnice i minobacača. Sjećam se da je k meni dolazio Tupek i stalno govorio da on neće pucati.

I tako, na jednom položaju nekoliko minuta nakon ponoći jedan je Slovenac od veselja pucao iz automatske puške. Nakon toga smo na radiovezi čuli da imamo teško ranjenog u glavu, izgubio je oči.

Odgovor je bio – nepažnja.

Spustili su ga dolje do sela. Glava mu je bila sva omotana zavojem. On je jako jaukao, valjda ga je boljelo. Sanitetsku ekipu tada nismo imali u selu. Da ga pošaljemo kamionom, nema smisla; ako je ozljeda glave, prijevoz treba biti udoban. Kako sam ujutro morao uzeti neke stvari u logistici, odlučio sam da ga uz put odvezem ja sa stojadinom.

Posjeli su ga u auto i krenuo sam u Lipovljane u Dom zdravlja. Kad sam ga dovezao u sanitet, liječnici su nas veoma profesionalno primili i odmah su ga stavili u obradu. Tražio sam da vidim kakva mu je rana.

Kad su liječnici skroz otvorili zavoje, vidio sam da on i nema nikakve rane. Liječnici su rekli da mu lice miriše na barut, a oči su mu bile pune baruta. Tada sam shvatio da je onaj gardist pucao u blizini njegovoga lica i da su ga tada barutni plinovi opržili po očima i licu.

Nakon toga Slovenac je tražio da ga pustim doma. Nakon svega što nam je priredio, ipak sam ga pustio. Poslije toga vratio sam se na položaje, negdje oko tri sata ujutro.

Ostatak noći bilo je mirno.

Prvoga siječnja 1992. ujutro je dan bio hladan, lijep i sunčan. Taman smo počeli doručkovati kad sam u blizini čuo pucanj i opet jauke. Kako nije bilo daleko, odmah sam vidio što je bilo.

Onaj isti Tupek, koji je govorio da ne će pucati, išao je ulicom prema nama s dvojicom gardista. Kako je imao metak u puški i pri tome pušku još otkočenu, slučajno je opalio. Metak mu je prošao kroz stopalo. Sam se ranio.

Kako je rana bila još vruća, sam je došao do nas. Pozvali smo vozača kamiona, koji ga je odvezao u sanitet u Lipovljane.

Poslijepodne Deur i ja otišli smo prekontrolirati minska polja južno od nas prema šumi.

Na tim bi položajima gotovo svaki dan eksplodirale protupješačke mine. Kad bismo ušli u šumu, nikad nismo

našli ostatke neke raznesene životinje. Te su mine bile tako dugo na položajima dok nisu bile aktivirane.

Ustanovili smo da su sve mine koje su bile postavljene eksplodirale.

Nekoliko dana prije dobili smo dva sanduka ručnih bombi koje nisu imale dobar upaljač. Navodno su mogle eksplodirati odmah čim bi se izvadio osigurač iz bombe. Bile su metalne, naše proizvodnje.

Tijekom toga dana neprijatelj je tu i tamo minobacački djelovao po čitavom našem području. Ostatak je dana bio miran.

Dio 1. satnije u Kričkama

Drugoga siječnja poslije podne radiovezom nazvao me Rašo i rekao da je potpisano primirje u Sarajevu i da se više ne smije djelovati te da ćemo se izvući s položaja u Kričkama. To petnaesto po redu primirje početak će se primjenjivati tek od sutra.

Obavijestio sam gardiste na položaju.

Danas je na naše položaje došao Radman, pripadnik topničke postrojbe iz Križevaca.

Došao je vidjeti prve neprijateljske položaje. Odveo sam ga na prednju crtu kod netrazajnog topa. Nije mu se svidio položaj. Tražio je da se spustimo niz brdo prema neprijatelju. Jer se iz tih položaja, navodno, može bolje vidjeti.

Spustili smo se niz brdo. Kretali smo se kroz jednu livadu. Odjednom je nekoliko metara od nas eksplodirala granata. Mi smo odletjeli u zrak i nakon kratka leta pali na smrznutu zemlju. Bilo nam je veoma tvrdo.

Digli smo se. Nismo ni krenuli, a još je jedna granata pala kraj nas. Ovaj put oko pet metara od nas. Okrenuli smo se i trkom vratili na početne pozicije. Neprijatelj više nije djelovao. Kako je granata doletjela do nas, nije nam bilo jasno. Niti smo čuli ispaljenje, niti smo vidjeli neprijatelja da se priprema djelovati. No tada nam nije bilo jasno zašto nismo bili ranjeni.

Poslije smo zaključili da su to najvjerojatnije bile tenkovske granate, i to kumulativne granate.

Trećega siječnja prestala su bojna djelovanja na zapadnoslavonskom bojištu.

Da bismo se kako-tako zaštitili od mogućih diverzija, tražio sam da netko od prisutnih ide sa mnom postavljati bombe.

Javio se Deur, ali on je rekao da on ne bi želio ništa raditi oko bomba jer se ne osjeća dobro kad radi s njima.

Odgovorio sam mu neka ostane tu u kući, ići ću sam. Uzeo sam nekoliko bomba, stavio ih u torbu i krenuo prema brdu, tj. šumi iza sela. Bio je lijep sunčan dan, ali dosta hladan. Krenuo sam minirati prilaze šumi, na onom dijelu iz kojeg se neprijatelj već u nekoliko navrata spuštao u selo. Veoma sam brzo minirao prilaze. Kad sam se spuštao na put, u blizini sam čuo nekoliko dugih rafala iz automatske puške. To je trajalo svega nekoliko minuta. Nastavio sam dalje minirati.

Na putu su bile postavljene potezne mine, no sa strane, kraj puta nije ih bilo. Odložio sam stvari i krenuo postavljati bombe pokraj puta.

Odjednom čujem eksploziju i jauke iza sebe iz smjera gdje sam prije nekoliko minuta minirao teren. Ostavio sam stvari, uzeo pušku i krenuo vidjeti tko je upao u minsko polje. Počeo sam se penjati natrag na brdo.

Čuo sam povike: "Klek". Shvatio sam da je to netko tko me pozna. Ubrzo sam prepoznao glas. Bio je Deur.

Viknuo sam mu da ostane na mjestu i da se ne miče jer je svaki prolaz miniran. Pozvao sam pojačanje iz sela i tražio da donesu nosila. Došao sam do njega. Naslonio sam ga na se i izvukao iz minskog polja.

Pitao sam ga što radi tu. Odgovorio je da je čuo pucnjavu tu gore i mislio je da sam napadnut. Pokušao je skupiti gardiste da odu vidjeti jesam li dobro. No, kako nitko nije htio ići, odlučio je ići.

Kako smo se jučer tu normalno šetali, on je mislio da su prilazi sigurni. I tako, kad je prolazio kroz prvi prolaz, osjetio je da nešto vuče. Kaže da je vidio kako je pao na zemlju osigurač ručne bombe. Tada je shvatio da je aktivirao bombu i u zadnji se čas bacio na stranu. Zato je tako dobro prošao.

Za to je vrijeme stiglo pojačanje. Stavili su ga na nosila i odnijeli do kuće u kojoj smo bili smješteni. Deur je bio pogođen u stražnjicu.

Kad su mu poderali hlače i došli do rane, krv je počela šištati naokolo. Sad je trebalo zaustaviti krv. Krvarenje je trebalo zaustaviti na preponama. Nitko se to nije usudio napraviti. Jedino je Viky stavila šaku na prepone i zaustavila krvarenje, dok su drugi uzeli zavoj i omotali ranu. Krvarenje je prestalo.

Sada je trebalo Deura prevesti. Pitao sam tko će ići s njim. Prvi se javio Bucu. Onaj isti gardist za kojeg nije bilo dovoljno velike odore kad su ga primili u Zbor narodne

garde. U Starom je Grabovcu bio u civilnom kombinezonu. Sada tih problema nije imao. Nabavio je za sebe dovoljno veliku prikrivnu odoru. Rekao je da će on ići s Deurom. Kao, treba mu jako osiguranje.

Otišli su u sanitet u Lipovljane. No kad se kamion vratio, s njim se nije vratio i Bucu. Više ga nije bilo na terenu. Otišao je u Zagreb.

Četvrtoga siječnja htio sam otići u Donju Subocku da vidim kako se smjestila 2. i 3. satnija i gdje sve drže položaje. Između Donjih i Gornjih Kričaka postojala je asfaltirana cesta koja je vodila prema Donjoj Subockoj.

Sa mnom se vozio Đoni.

Na dijelu ceste gdje smo našli mine 120 mm stao sam. Mislio sam, ako smo tu našli mine na cesti, tu negdje u blizini trebali bi biti i minobacači.

Parkirao sam auto kraj ceste, izišao iz njega i krenuo prema našim položajima na brdu. Nisam otišao daleko i ispred sebe sam opazio četiri minobacača 120 mm. Minobacači su bili ukopani i trebalo je samo ubaciti mine i ispaliti ih na naše položaje u Kričkim brdima. Možda su nas i ti minobacači gađali, najvjerojatnije i jesu u području Novskog brda.

Kad sam došao do njih, vidio sam da su bili smrznuti u zemlji. Bila su to dva teška minobacača UB M 52 koji su imali domašaj nešto više od šest tisuća metara i dva teška minobacača M 75 s maksimalnim doseg između sedam do devet tisuća metara. Na sebi nisu imali ciljničke naprave.

Nakon toga otišao sam u satniju i ispričao što sam našao. Sada je trebalo nabaviti neko manje vozilo koje nije bučno i iščupati minobacače i odvesti ih na sigurno.

Netko je predložio, pinzgauer bi bio najbolji. On je malen, veoma tiho radi, a veoma je jako i stabilno vozilo. Mi takvo vozilo nismo imali. Nazvao sam Rašu i njemu rekao

što smo našli i koji problem imamo. Rekao mi je da dođem do njega u Novsku.

Otišao sam do njega. Odveo me u zapovjedništvo 1. A brigade ZNG-e tražiti da nam netko ustupi pinzgauer. Zapovjedništvo brigade tada je bilo u selu Lipovljanima u jednoj privatnoj kući.

Kad smo ušli u zapovjedništvo tamo je bio zapovjednik 1. A brigade ZNG-e Marijan Mareković, zapovjednik Operativne skupine Posavina Rudi Stipčić, operativac Eduard Butjer i obavještajac Ivan Doležal.

Ispričali smo i njima do čega smo došli i koju pomoć tražimo. Rekli su nam ne mogu pomoći i da se sami snademo. Nakon toga otišao sam natrag na teren.

Kako sam se vozio prema Kričkima stao sam u Livadanima i pitao Koprivničane imaju li slučajno oni takvo vozilo.

Odgovorili su da imaju. Pitao sam ih hoće li mi pomoći. Za nagradu dobit će jedan minobacač.

Pristali su. Odmah smo sjeli u pinzgauer i krenuli prema Kričkima. Za nekoliko minuta dovezli smo se do minobacača. Pokušali smo ih izvaditi, ali nije išlo. Bili su jako zamrznuti u zemlji.

Izvadili smo lopate i počeli ih otkopavati.

Vađenje zarobljenih minobacača 120 mm

Nakon jednog sata kopanja jedva smo ih otkopali. Jedan teški minobacač UB M 52 uzeli si su Koprivničani, a druga tri minobacača ostala su nama. Stavili smo ih u vatrogasno dvorište. Na njima nitko nije znao raditi.

Poslije, kad smo se izvukli s terena, predali smo ih 2. bojni. Oni su organizirali tečaj osposobljavanja dragovoljaca za minobacače 120 mm. Po mojem saznanju bili su to prvi minobacači 120 mm u 1. A brigadi ZNG-e.

Na položajima u Kričkama ostali smo do sredine siječnja. Za vrijeme držanja položaja u Kričkama obišao sam naše položaje u Subockoj. U tom selu položaje je držala 3. satnije 1. bojne.

Dio iz 3. satnije 1. bojne i drugih

Pri posjetu u tom selu obišao sam nekoliko položaja koje je držala JNA. I neke neprijateljske položaje koje je pogodilo naše topništvo.

Napušteni neprijateljski položaji

Isto tako te položaje je obilazio i Zagi.

Uništeni neprijateljski tenk ispod mosta između Subocke i Kovačevca Čagličkog

Sredinom siječnja dobili smo zapovijed da se definitivno izvučemo i napustimo položaje. Od nas nitko nije preuzeo položaje. Ostali su prazni. Mi smo se smjestili u Inine barake kraj Petrokemije u Kutini sa zadaćom biti spreman za intervenciju na smjeru Novska – Okučani. Za vrijeme primirja 1. satniju na neprijemeren je način preuzeo novi zapovjednik.

Tijekom boravka u Kutini jedanput sam otišao na pregovore u Stari Grabovac. Glavni je pregovarač bio Zagi. Trebali smo definirati vrijeme kada će nam izručiti šest naših poginulih pripadnika iz 6. bojne i neka tehnička pitanja u svezi s efikasnim funkcioniranjem "vruće linije". Nakon što smo odložili svu oružje sa sebe, a pri samom polasku, napomenuo sam Zagiju da me ni u kojem slučaju ne prozove po nadimku, jer neprijatelj je veoma dobro znao to ime. No kad smo počeli pregovarati, Zagijeva prva riječ prema meni bila je – Klek. I dok je tako Zagi pregovarao s neprijateljem, Marek je tražio četnika koji je zoljom pucao po njemu i ranio ga u listopadu 1991. Morali smo ga skloniti da ne bi izbio kakav eksces.

Pregovori

Za uspjehe i neuspjehe na bojištu bilo je jako važno kako će se predstaviti hrvatskom pučanstvu i šire. Najčešće su to činili novinari i snimatelji. Oni su dali značajan doprinos u prenošenju istine kakav se to prljavi rat vodi u Republici Hrvatskoj. Uloga novinara u Domovinskom ratu nije bila važna samo u informativnom smislu. Prisutnost novinara i snimatelja među borcima, nerijetko i na prvim crtama davala je ratnicima dodatni moral – osjećaj da ti civili znaju kako im je zapravo. Ne samo da su borci iza sebe imali oči kojima su mogli pokazati gdje je neprijatelj neuspješno pokušao proboj, gdje je i kako neprijateljski tenk skončao, već su imali i uši koje su slušale o njihovim roditeljima, ženi, djeci, planovima za budućnost.

Kao ni svi borci, tako ni svi novinari nisu s istim motivima išli u rat. Upravo uvjerenost u plemenitost ciljeva koji su ih odveli na ratište i energija koja im je davala snagu da izdrže sve strahote rata ostali su temelj njihova svjetonazora i u miru. Ne dopustiti korištenje Domovinskim ratom kao paravanu za pljačku i kriminal. Samo što su na ovom bojnopolju novinari bili na istaknutim bojnim

položajima. Kao i u prethodnoj situaciji, najpresudnija je bila moralna potpora.

Ratni snimatelji Operativne skupine Posavina s lijeva Željko Sajko, Ivo Vrtarić Kum i Željko Gašparović Gašo

Bili su nam to teški, ali lijepi dani. Nismo znali što se iza nas događa. Niti smo znali da je počela utrka za "fotelje i tvornice." Ta godina unatoč svemu ostala mi je u lijepim uspomenama. Koliko nam je bilo teško, isto toliko smo se osjećali ponosno što smo branili na bojnopolju i stvarali državu koja se zove Republika Hrvatska.

Zapadna Slavonija poslije

Članice Europske zajednice, 15 siječnja 1992. priznale su Republiku Hrvatsku kao samostalnu i suverenu državu. Nakon toga, a na temelju tzv. Vanceova plana, Vijeće sigurnosti UN poslalo je Plave kacige u obliku UNPROFOR-a na područje bivše Jugoslavije. UNPROFOR je bio razmješten na crti između nas i neprijatelja.

Snage UN u Starom Grabovcu

Za to vrijeme srpski separatisti nastojali su okupirano područje Republike Hrvatske na razne načine zadržati za sebe.

Snage UN s neprijateljem

Kad su već mislili da je sve gotovo za njih, došla je i 1995. godina. Godina koju mi ne ćemo nikad zaboraviti, a oni čini se, nikad zapamtiti. U vojnoj operaciji Bljesak, 2. svibnja 1995., hrvatske oružane snage na čelu s gardijskim postrojbama oslobodile su cijelu zapadnu Slavoniju. Oslobođanje je bilo tako dobro planirano i odlučno izvedeno da se 18. korpus Vojske "Srpske Republike Krajine" nije ni snašao, a hrvatske su oružane snage veće ušle u Okučane i Pakrac, mjesta gdje su pobune godine 1991. bile organizirane. Da osvoji područje oko šest stotina četvornih kilometara, neprijatelju je trebalo pet mjeseci, a oružane snage Republike Hrvatske to su područje oslobodile za samo trideset i jedan sat. Nakon oslobođenja zapadne Slavonije prešlo se na obnovu srušenih kuća. Pučanstvo se nakon niza godina progonstva napokon vratilo svojim domovima.

Želio bih da oni koji će čitati knjigu, u događajima koje opisujem, prepoznaju sebe u sličnim situacijama koje su prolazili tijekom Domovinskog rata te da počnu pisati istinu i samo istinu, ma kako ona bila bolna, jer iz toga možemo svi zajedno izvući važne pouke. One nas mogu usmjeravati da novi mladi naraštaj koji dolazi, ne ponavlja iste grješke.

Jer rat je nešto najružnije što se može dogoditi nekom naraštaju, bilo koje vjere, politike, nacije. Rat nije lijep ni moralan. Za moj naraštaj rat je bio neizbježan, jer drugog izbora nismo imali. Mi se na suprotnim stranama nismo ni poznavali, dok su se naši predstavnici veoma dobro poznavali.

Dragi čitatelji, nadam se da sam vam uspio prikazati i dokazati da nam nije bilo tako sjajno i bajno, i na koji način sam kao gardist i zapovjednik vodio u 5. bojni te zapovjednik satnije u 1. bojni zajedno s ostalim gardistima iz 1. A brigade ZNG-e "Tigrovi", pričuvnim vojnicima iz ostalih postrojbi te policajcima ratovao na Banovini i zapadnoj Slavoniji protiv JNA i domaćih agresora – četnika tijekom 1991. godine. Ovo je moj kratak opis na prvoj crti, jer samo o jednom danu provedenom na bojišnici dalo bi se pisati danima. Sve se događalo brzo i spontano. Vrijeme nam nije dalo da o tome tada razmišljamo, već to činimo danas.

Jedan dan koji smo preživjeli u akciji ili u rovu možda je kao jedan mjesec u građanstvu. Lako je prisjetiti one koji su to prošli, ali je teško dočarati stanje onima koji to nisu prošli. Žao mi je što možda nisam neke događaje više emocionalno opisao. O tome nisam ni danas spreman govoriti, a kamoli pisati. Ostavit ću to za neka druga vremena.

Kako sam te ratne događaje upisivao naknadno u svoj ratni dnevnik, postoji mogućnost da sam neke dane i krivo naveo. Stoga se ispričavam svima onima koji misle da su se neki događaji dogodili drugih dana. No u jedno sam potpuno siguran, a to je da sam te događaje sigurno proživio.

Ako tko misli da ovo nije istina, neka piše istinu. Samo nemojte da nam drugi pišu istinu o Domovinskom ratu. To je naša obveza prema onima kojih više nema i prema onima koji su ostali živi te pouka za one koji će tek doći.

Ovim bih se putem zahvalio i mještanima toga kraja. Unatoč svoj toj neizvjesnosti držali su se ponosno i

dostojanstveno. Poslije sam prošao dosta bojišta, ali nigdje nisam bio tako ljubazno primljen kao u tim krajevima.

Na kraju zahvaljujem supruzi Violeti i sinu Ivanu Dominiku, mojim najdražima, jer su mi oni jedina prava potpora te svima onima koji su mi pomogli da ova knjiga ugleda svjetlo dana.

MIŠLJENJA O KNJIZI

Marijan Mareković
general pukovnik
ratni zapovjednik 1. A brigade ZNG "Tigrovi"

Iako je prošlo već deset godina od početka stvaranja samostalne i neovisne Republike Hrvatske, mnogi se još uvijek u svojim mislima vraćaju unatrag prisjećajući se ratnih godina i evocirajući još uvijek živa sjećanja na dane kada smo stvarali Lijepu našu.

"Deset godina poslije" još je jedna knjiga koja govori o tom vremenu, svjedočanstvo iz Domovinskog rata koje je na specifičan način zabilježio Ratko Dragović Klek, nekad hrvatski vojnik i dragovoljac koji je na položaju "proslavio" 21. rođendan, danas hrvatski časnik i djelatnik Oružanih snaga Republike Hrvatske. Opisujući svoja ratna iskustva koja je stekao kao pripadnik legendarne brigade ZNG "Tigrovi", autor knjige vjerno podsjeća na dane "ponosa i slave" ne zaobilazeći pritom ni teške trenutke u kojima su se strah i neizvjesnost izmjenjivali s osjećajima tuge i boli zbog gubitka suboraca i prijatelja.

Upravo zbog onih koji su svoje živote položili na Oltar Domovine, kao i zbog onih koji su dali nemjerljiv doprinos u stvaranju hrvatske države, Klek je iznio svoje svjedočanstvo, posvetivši ga svima koji su se borili za "našu stvar", a kao ključne pokretače toga doba istaknuo je nacionalni ponos i prkos te izraženo domoljublje hrvatskog naroda.

"Unatoč našoj neizvjesnosti moral nam je bio vrlo visok. Osjećali smo se veoma povijesno ..." kazuje autor ovog upečatljivog svjedočanstva koji je događaje iz Domovinskog rata zabilježio "svojim očima i svojim srcem", dakle, onako kako ih je sam vidio i doživio. U nadi i uvjerenju da će jednog dana biti bolje, on nastoji ukazati na značaj retrospektive kako bismo uvidjeli "gdje smo to pogriješili da

nam to bolje nije došlo ranije" te stoga svoja ratna iskustva nastoji usporediti s današnjom situacijom u OS RH, dajući i svoje viđenje njihovog razvoja koje je, dakako, izraženo kao osobni stav, ali svakako može biti korisno današnjim analitičarima, kao i svima drugima koji odlučuju o budućnosti naših Oružanih snaga, a samim time i o sudbini naše domovine.

Svoje ratno svjedočanstvo, obogaćeno nizom raznih detalja te zanimljivih pa čak i smiješnih situacija, Ratko Dragović Klek uobličio je u vrlo poučno štivo koje će zasigurno privući mnogo širi krug čitatelja od onih kojima je posvećeno.

Ovo je svjedočanstvo još jedan pogled unatrag u potrazi za istinom te još je jedan korak naprijed u borbi protiv zaborava, a možda će biti i poticaj drugima da i sami pišu "svoje verzije istine" o Domovinskom ratu, jer kao što je i sam autor istaknuo, "to je naša obveza prema onima kojih više nema i prema onima koji su ostali živi te pouka za one koji će tek doći".

U Zagrebu, 14. studenoga 2000.

Rudi Stipčić
brigadni general u miru
ratni zapovjednik Operativne grupe "Posavina"

Knjiga "DESET GODINA POSLIJE" – Svjedočanstvo iz Domovinskog rata, autora gospodina Ratka Dragovića - Kleka, opisuje ratne događaje i svjedočanstva iz Domovinskog rata, koja je vrlo upečatljivo dala opis iskustava branitelja na prvoj crti u teškim danima nastajanja hrvatske vojske u jesen i zimu 1991. godine.

Pozornost privlači svaki zapis iz Domovinskog rata, osobito s njegova početka, jer ih je, uvijek još, vrlo malo, a i svježe su uspomene na ono dramatično razdoblje nacionalne bitke za goli opstanak.

U svojoj knjizi "Klek" opisuje svoja sjećanja na poznate borbene akcije hrvatskih branitelja na bojišnici zapadne Slavonije, Moslavine, Posavine, u kojima je osobno sudjelovao kao vojnik i izrastao u zapovjednika, čime je potvrdio Napoleonovu izreku "da svaki vojnik u svom telećaku nosi maršalsku palicu". Akcije koje u svom sjećanju na Domovinski rat upečatljivo opisuje, izvedene su u razdoblju pune strategijske ofenzive neprijatelja, njegove nadmoćnosti i u uvjetima kada se mlada hrvatska vojska stvarala i kalila u neravnopravnoj borbi ugrađujući u svoje temelje mlade živote svojih bojovnika.

Čitajući ovu knjigu, "Deset godina poslije", saznao sam mnoge detalje, koje kao ratni zapovjednik Operativne grupe "Posavina", prateći tijekom tih borbenih djelovanja na zapovjednom mjestu nisam mogao znati.

Događaji koje opisuje "Klek" su događaji svakodnevnice rata u kojim se vojnik snalazi ovisno o situaciji i zapovijedi koje je primio, ali najvažnije je kako se snalazi i koliko je inicijativan u datom trenutku u kojem od njegovih odluka i zapovijedi zavise životi njegovih suboraca, a u ovom svom sjećanju to je crta vodilja koja čitatelju prikazuje kako je

vođen rat za obranu domovine, kako se stvarala hrvatska vojska.

Bilo je to vrijeme boli i suza, kolone prognanih, uglavnom staraca, žene i djece, s nevelikim zavežljajima u rukama u kojima su na brzinu skupljeni ostaci uništene imovine, a u pozadini dim i vatra njihovih zapaljenih domova. Osokoljen početnim uspjesima neprijatelj je zadavao žestoke udarce, razmetao se svojim zalihama oružja, beskrajnim granatiranjima razarao što se našlo na dohvatu njegove zločinačke mržnje, bezobzirno palio i ubijao sve pred sobom, a hrvatski su branitelji trpjeli i ginuli, zalijevali svojom krvlju svaku stopu obranjene zemlje.

Hrvatski su branitelji stiskali zube i borili se. Branili su što se obraniti moglo. Brižno prebrojavajući svako zrno, poduzimali su čak i napadačke akcije, gdje je i kada bilo moguće. I sve to vrijeme nadali su se temeljnom ratnom obratu, vjerujući u sebe i svoje mogućnosti, u pravednosti svoje borbe. Hrvatski su branitelji znali da su ne samo duhovno, već i ratničkim sposobnostima nadmoćni srpskom agresoru. I da valja samo prikupiti snage, vojnički ih organizirati i naoružati. Tako će o pobjedi odlučivati hrvatska glava i srce, a ne srpski topovi.

Znajući to hrvatski su branitelji trpjeli udarce, krvarili i čekali. Nisu naravno čekali prekrštenih ruku, već borbom u kojoj su nanosili gubitke neprijatelju i stjecali iskustva, upravo ona iskustva o kojima "Klek" upečatljivo govori kroz Kostajnicu, Stari Grabovac, Kozarice, Gornje i Donje Kričke, Livađane i Donji Čagljčić, gdje su se kalili njegovi borci i on sam, gdje su stjecali vojne vještine koje ih ranije nije nitko učio, gdje su stvarali povijest svoje postrojbe i povijest Republike Hrvatske.

Svakom je borbenom akcijom rasla snaga hrvatskih branitelja, a osjećaj snage je pojačavao potrebu da se krene i kad su napokon krenuli, ništa ih više nije moglo zaustaviti.

Kao zaključak može se reći da je knjiga "DESET GODINA POSLIJE" – Svjedočanstvo iz Domovinskog rata, autora gospodina Ratka Dragovića – "Kleka", literarni prikaz ratnih zbivanja u kojima je osobno sudjelovao, kojim nastoji dio povijesti istrgnuti iz zagrljaja zaborava, i predstaviti ga mlađoj generaciji koja nije mogla sudjelovati u tim događajima, kako su ginuli i borili se za slobodu i neovisnost Lijepe naše. To je još jedan mali dio mozaika stvaranja i pisanja povijesti postrojbe u kojoj je bio, Hrvatske vojske i povijesti Domovinskog rata.

U Zagrebu, 20. rujna 2000.

Prof. dr. Slaven Letica
sociolog i publicist

Danas, deset godina "poslije" - rušenja komunizma, raspada SFRJ, stvaranja hrvatske države i velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku - tematika Domovinskog rata pojavljuje se u hrvatskoj političkoj i medijskoj javnosti uglavnom kao duboko tragična i nepravедna crna kronika.

Brojna samoubojstva branitelja te sjene javnih i tajnih optužnica Haškog tribunala stvaraju u javnosti dojam kako je samo ratovanje za obranu i oslobađanje Domovine bio zločinački, moralno dvojben ili u najmanju ruku suvišan posao.

Negativni i demonski publicitet koji već mjesecima prati Domovinski rat i njegove ratnike ukida, na simboličkoj i predodžbenoj, ali, nažalost, i na političkoj i pravosudnoj razini, sve razlike između agresora i žrtve, između "njih" (JNA i srpskih paravoјnih postrojbi) i "nas" (Hrvatske vojske).

Knjiga Ratka Dragovića - Kleka, "Deset godina poslije - svjedočanstvo iz Domovinskog rata" pojavljuje se upravo zbog toga u idealnom trenutku, kao istinska "velika priča", svjedočanstvo i ratni dnevnik.

Kao što je autor te "velike priče" otišao "dragovoljno" u rat (kad vam netko nametne rat teško je govoriti o dragoj volji ratovanja), tako je odlučio da kao pisac-dragovoljac otrgne od osobnog i kolektivnog zaborava ozračje i kroniku jednog doista neobičnog rata u kojem su samonikli, nenaoružani i "samozvani" hrvatski ratnici uspjeli obraniti i osloboditi vlastitu zemlju.

Kako hrvatski Domovinski rat zapravo nije - zbog puke vrhovničke sujete - poznavao instituciju junaka, vitezova ili heroja, ova nam knjiga pruža slike (stvarne fotografije i metaforičke slike) o hrvatskim ratnicima na prijelazu stoljeća i tisućljeća. Ona svjedoči o junaštvu, ratnim

uspjesima, tjeskobama i porazima, patnjama i stradanjima, životu i umiranju Dragovićevih ratnih suboraca.

Ova je knjiga rezultat silne, grozničave potrebe njenog autora da ljude s kojima je ratovao sačuva u vlastitom sjećanju i da ih javnosti prikaže kao obične ljude koji su - protiv vlastite volje i vokacije - za nas "odradili" posao.

U osnovi svakog stvaralaštva, svake težnje za slobodom i svake strasti za pisanjem - bez obzira na to radi li se o strasti genijalnog nobelovca ili naporu pučkih stihoklepaca - uvijek stoji sličan, u pravilu pozitivan psihološki poticaj: svijest čovjeka o prolaznosti života, praćena strahom od smrti i težnjom da se ostavi barem neki trag "besmrtnosti" za buduće generacije.

Kao ratnik-dragovoljac i časnik Hrvatske vojske, pukovnik Ratko Dragović - Klek, uspješno je, "Deset godina poslije", za nas "odradio" još jedan "posao" koji ne stoji u opisu njegova radnog mjesta i položaja: napisao je zanimljivu i vrlo vrijednu knjigu.

Njegova knjiga nije ni znanstvena monografija, ni literarno djelo, već - autentično ratno svjedočanstvo o djeliću Domovinskog rata u kojem je sam sudjelovao.

Kao recenzent ovu knjigu nakladniku iskreno preporučam za tiskanje, a njenom autoru i njegovim ratnim suborcima iskazujem najdublju građansku zahvalnost i poštovanje za mir i slobodu koje su donijeli našim obiteljima i našoj domovini.

U Zagrebu, 21. rujna 2000.

POPIS IMENA U KNJIZI

Ađaga Ilija, Andabak Zdravko, Anđel Robert, Antolić Živko Žika, Arnautović Nermin, Autokić Ivica, Autokić Marjan, Babić Darko Bajsić, Barbarić Ivica, Bartolić Vlado, Batur Dinko, Bećirević Vahudin Vajta, Beluhan Zoran Turbo, Benček, Beneta, Biloglav Leonardo, Biškup, Blatančić, Botica Stipe, Brlas Žarko, Brlečić Dražen Bero, Brnjak Josip, Brnjić Dragan Bosanac, Bucu, Budić Božo, Bursik Vojta, Butjer Eduard Edo, Cerovečki Stjepan, Conar Mile, Crnčec Emil, Cvetković, Čaja Ivica, Čorba Ivan, Čorć Dragutin Čoro, Dasović Đuro Đuka, Demirović Enes, Deur Marko, Dobričević, Doležal Ivan, Dragović Marijan, Drenovec, Drk Željko, Dulaj Leshi, Duvančić Petar, Dužević Jakša, Đama Milan, Đapić, Đerek Anđelko, Đurinić Božo Rute, Flac Miljenko, Foks Željko Sajko, Fric Ivan, Fric Stjepan Pepan, Fulir Mladen, Galeković Željko, Gašparić Željko, Gjurić, Glavaš Branimir, Glešić Lovro, Golad Nedžad Đoni, Gotovina Ante, Gracin Domagoj, Gran, Grašo Bernardo, Grdura Andrijana, Grdura Đurđica, Grdura Slavica, Grdura Stjepan, Grganić Ivan Grga, Grganić Zrinko Grga, Gudec Branko, Hađina Zvonimir Đurđa, Haligonja, Hamulić Emina, Havoli Safet, Henčić Stanko, Hinzo, Horvat Drago, Hrženjak Ludvig, Hučić Željko, Hunjet, Ipša Damir, Jamnić Slobodan, Jankov Marin Marek, Janković Luka Robija, Jasek Franjo Deda, Java, Ječmenjak Dražen Cezar, Jelušić Branimir, Jukić Dražimir, Jukić Ivan Juks, Juričinec, Kadović Darko Kada, Kadović Tomo Kada, Kanižaj Zdravko, Katić Mile, Katušić Mario, Keleković Ivica Rinčica, Knez Mrio, Kolak Rudi, Kolarić Ranko Krompiraš, Kolovrat, Kolubarić Andrija Artuković, Korade Ivan, Kordiš Ivan Indijanac, Korpar Dario, Kostanjevec Mario, Kozulić, Krajcar, Kraljić Siniša, Kumpf Ivica, Kunac Andrija, Kunić Dino, Kurtović Vitomir, Kušer Mladen, Kuzelj Zdravko, Lederer Goran, Legija, Lekić Igor, Levačić Željko, Levak

Branko, Lucić Josip, Lujčić, Lukačević Tomislav Tarzan, Ljubek, Majcen Davor, Mareković Marijan, Marić, Marić Miro, Marković, Marković Ante, Matanović Ivica, Matija, Mavrlja, Memišević Ahmet, Mesec Dražen, Mesić Stjepan, Mikec Tihomir Zolja, Mikić Nikola Miki, Mraz Stanislav, Mutak Mladen, Nikolić Blaženko, Novak, Novosel Dejan, Novosel Marijan Ganster, Opačić Goran, Orak Božo Bimbo, Oršulić Zoran Špadija, Ožvačić Martin, Palčić, Palčić Dalibor Palac, Papst Hrvoje, Pavlic Marijan, Pavlinović, Pavlović Joso, Peharda, Pejić, Petrinjak Božidar, Petrović Dejan, Piljek Franjo, Pinki, Poljak Drago, Pop, Posavec, Poturiček Mladen, Premuž Tomislav, Pungrešak Danilo, Pustak Vladimir, Puškarić Tomislav, Radman, Rašić Ante, Rašić Ivan Rašo, Riber Marija, Rukavina Dragan, Rusek, Ružica, Sabo Antun, Salatović Rade, Sipa, Skupnjak, Sršan Drago, Stevica, Stipčić Rudi, Šafranec Josip, Šalamon, Šanti Kristijan Kiki, Šarac, Šivičnjak Zrinko, Šoštarić Ivica, Štignjedec Josip Zagi, Šubr Rajko, Šušnjić Tomica Šljivarić, Tandara, Terihaj, Tomljenović Damir Gavran, Topolovec Željko, Trgovec Ivan, Tuđman Franjo, Tupek Robert, Velić Tomislav, Vidaček Stanko, Videc Danjel, Vlado, Vuković, Zuber Dejan, Zulu, Žbanec, Živković, Žnidarić Radovan, Žumber.

POPIS AUTORA FOTOGRAFIJA I VIDEO-ZAPISA

Željko Gašparović, Gjurin, Ratko Dragović Klek, Josip Štignjedec, Ivo Vrtarić Kum, Gjurin, djelatnici HTV.